

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**EDİRNE MÜFTÜSÜ MEHMED FEVZÎ EFENDİ’NİN “ET-
TEVESSÜLÂTÜ’L-FEVZİYYE Fİ’N-NUÛTİ’N-NEBEVİYYE”
İSİMLİ ESERİNİN İNCELENMESİ**

HAZIRLAYAN

Merve ADAM

1730207044

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Nejdett GÜRKAN

ISPARTA – 2021

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Edirne Müftüsü Mehmed Fevzi Efendi’nin “et-Te vessülâtü’l-Fevziyye fi’n-Nuûti’n-Nebeviyye” İsimli Eserinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça kısmında gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Merve ADAM
08/01/2021

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Merve ADAM
Öğrenci Numarası	1730207044
Enstitü Ana Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri
Programı	Yüksek Lisans
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Prof. Dr. Nejdett GÜRKAN
Tez Başlığı	EDİRNE MÜFTÜSÜ MEHMED FEVZİ EFENDİ'NİN "ET-TEVESSÜLÂTÜ'L-FEVZİYYE Fİ'N-NUÛTİ'N-NEBEVİYYE" İSİMLİ ESERİNİN İNCELENMESİ
Turnitin Ödev Numarası	1489407978

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 289 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 18/01/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesinin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;

% 4 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

18.01.2021

Prof. Dr. Nejdett GÜRKAN

(ADAM, Merve, *Edirne Müftüsü Mehmet Fevzî Efendi'nin Et-Teveşşülâtü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye İsimli Eserinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2020)

ÖZET

Bu çalışmada, Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin “et-Teveşşülâtü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye” isimli eserinin Arap Dili ve Belagatı açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Giriş ve iki müstakıl bölümden oluşan bu çalışmanın giriş bölümünde Mehmed Fevzî Efendi'nin yaşadığı dönemin siyasi, sosyal ve kültürel açıdan genel durumu incelenmiştir. Birinci bölümde Hz.Peygamber'e dair yazılmış edebî türler, bu türlerden özellikle Na't'ın tarihi gelişim süreci, Mehmed Fevzî Efendi'nin hayatı ve eserlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde eser; muhteva, şekil, dil ve üslûp bakımından incelenerek eserin tercümesine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî, Na't, Arap Dili, et-Teveşşülâtü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye

(ADAM, Merve, *Investigation of Edirne Mufti Mehmet Fevzî Efendi's work titled Et-Tevessülâtü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye*, Master's Thesis, Isparta, 2020)

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the work of Edirne Mufti Mehmed Fevzî Efendi named "et-Tevessülâtü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye" in terms of Arabic Language and Rhetoric. In the introduction part of this study, which consists of an introduction and two separate sections, the general situation of Mehmed Fevzî Efendi's period in terms of political, social and cultural aspects has been examined. In the first chapter, the literary genres written about the Prophet, especially Na't's historical development process, the life and works of Mehmed Fevzî Efendi are mentioned. The work in the second part; The translation of the work has been included by examining it in terms of content, form, language and style.

Key Words: Edirne Mufti Mehmed Fevzî, Na't, Arabic Language, at-Tevessülâtü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nabawi

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'E ÖVGÜ KONULU ESERLER VE MEHMED FEVZİ EFENDİ

1. HZ. PEYGAMBER HAKKINDA YAZILMIŞ ÖVGÜ KONULU NESİR VE ŞİİR TÜRRLERİ.....	7
1.1. Siyer	8
1.2. Mevlid	9
1.3. Mucizeler/ Mu 'cizât-ı Nebî.....	10
1.4. Hicretnâmeler	11
1.5. Gazavâtnâmeler	11
1.6. Mi'raciyye	12
1.7. Regâibiyye.....	13
1.8. Faziletnâme	13
1.9. Esmâü'n-Nebî.....	14
1.10. Şemail.....	14
1.11. Hilye	15
1.12. Kırk Hadis (Hadis-i Erbain)	17
1.13. Na't.....	18
2. MEHMED FEVZİ EFENDİ'NİN HAYATI.....	32
2.1. Doğumu ve Nesebi	32
2.2. Tahsili ve Hocaları	33

2.3. Resmi Görevleri	34
2.4. Vefatı	36
3. ESERLERİ	36
3.1. Vesile-i Saadet ta'birât-ı Hasene-i Esmâ-i İlâhiyye ve'n-Nebeviyye	37
3.2. Hediye-i Fevzî	37
3.3. Kudsiyyetu'l Ahbâr fî Mevlidi Ahmedî'l-Muhtar.....	37
3.4. İcmâlu'l-Kelâm fî Mevlidi'n-Nebî Aleyhisselâm	37
3.5. Kudsiyyu's-Sirâc fî Nazmî'l-Mî'râc	38
3.6. Envâru'l-Kevâkib fî Leyleti'r-Regâib	38
3.7. el-Kasîdetü'l- Medeniyye.....	38
3.8. el-Hasîdetü'n-Nebeviyye Şerhu'l-Kasîdeti'l-Medeniyye	39
3.9. Miftâhu'n-Necât	39
3.10. Kasîdetü'l-Ulyâ	39
3.11. İsbâtü'l-Muhassenât li-Tilâveti Mevlid-i Seyyidi's-Sâdât.....	39
3.12. Kudsiyyü'l-Kelâm fî Mevlidi'n-Nebî aleyhisselâm.....	40

2. BÖLÜM

ET-TEVESSÜLÂTÜ'L-FEVZİYYE Fİ'N-NUÛTİ'N-NEBEVİYYE

1. ESERİN GENEL TANITIMI VE MUHTEVASI	41
2. ESERİN EDEBİ ÖZELLİKLERİ	52
2.1.Şekil Özellikleri.....	52
2.1.1 Nazım Şekilleri	52
2.1.2. Kafiye ve Vezin Yapısı.....	53
2.2. Eserin Sanat ve Belâgat Yönü	55
2.2.1. Kelime ve Cümle Özellikleri	59
2.2.1.1. Fesâhat	59
2.2.1.2. Cümle Çeşitleri	62
2.2.1.3. Haber Cümleleri	62
2.2.1.4. İnşa Cümleleri.....	64
2.3. Beyan Sanatları Açısından İncelenmesi	71
2.3.1. Teşbih.....	71
2.3.2. Mecaz	74

2.3.3. İstiâre.....	75
2.3.4. Tıbak	75
2.3.5. Cinas	77
2.3.6. İktibas.....	79
2.3.7. Reddu'l-‘Acuz ‘Ala’s-Sadr	82
3.KASİDE-İ BÜRDE İLE BENZERLİKLERİ	83
4. NA’TIN ARAPÇA KISMININ METNİ VE TERCÜMESİ	85
SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA	111
EKLER.....	120
Ek.1 et-Tevvesülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in Nebeviyye Tercümesi.....	120
Ek.2 et-Tevvesülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in Nebeviyye	231
ÖZ GEÇMİŞ.....	280

KISALTMALAR

b.	: İbn
bkz	: Bakınız
bsy.	: Basımevi yok
byy.	: Basım yeri yok
h.	: Hicrî
C.	: Cilt
OTAM	: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
Ö.	: Ölüm Tarihi
s.	: Sayfa
terc.	: Tercüme eden
thk.	: Tahkik yapan
ts.	: Tarihsiz
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
yy.	: yüzyıl

ÖNSÖZ

Arap edebiyatının önemli bir türü olup Cahiliye döneminden itibaren günümüze kadar varlığını devam ettiren medih/na't edebiyatta önemli bir yer teşkil etmektedir. Öyle ki şairleri bu alanda en güzel örnekleri koyma hususunda yarış halinde olmaya sevk eden sebep, Peygamber sevgisi olmuştur. Hassan b. Sâbit ve Ka'b b. Züheyr'in ilk örneklerini söylediği methiye, el-Bûsiri'nin *Bürde*'si ile zirveye ulaşmıştır.

Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşamış ve na't türünde kendine özgü kalemiyle bu geleneği devam ettirmiş olan Mehmed Fevzî Efendi'nin "*et-Tevesülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye*" isimli na'tını inceleyerek bu alana nasıl bir katkı sağladığını ortaya koymak hedeflenmiştir. Ayrıca bu çalışmada Mehmed Fevzî Efendi'nin, zincirin son halkası olarak tasvir edilen na't'ının Arap dili ve belâgatı açısından tanıtılmasına ve tercüme edilmesine gayret edilmiştir.

Çalışmamız giriş ve iki müstakil bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümde Mehmed Fevzî Efendi'nin yaşadığı dönemin siyasi, sosyal ve kültürel açıdan genel durumu incelenmiştir. Birinci bölümde Hz. Peygamber'e övgü konulu yazılan türler kısaca ele alınmıştır. Daha sonra na't türünün Cahiliye döneminden günümüze kadar olan gelişim süreci ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve Mehmed Fevzî Efendi'nin hayatı ve eserlerinden bahsedilerek bölüm tamamlanmıştır. İkinci bölümde ise eserin şekil ve üslûp özelliklerinden bahsedildikten sonra eserin Türkçe tercümesine yer verilmiştir.

Çalışmanın ortaya konulmasında büyük emeği olan ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Nejdet Gürkan hocama, Farsça bölümlerin okunması ve tercüme edilmesi konusunda yardımcı olan Dr. Mohammad Shakib Asım hocama, metinlerde geçen Arapça şiirlerin tercümesinde yardımcı olan Dr. Seham Hendawi hocama en içten saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Merve ADAM

ISPARTA, 2021

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin XIX. yy'ında yaşamış olan Mehmed Fevzî Efendi'nin bulunduğu dönemin siyasi, sosyal ve kültürel alanda yaşananlara kısa ve genel olarak değinmemiz o dönemi daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

XIX. yy'a gelindiğinde Osmanlı İmparatorluğu siyasi, iktisadi ve sosyal alanlarda bazı yeniliklere kapı aralamıştır. "Avrupa'nın Hasta Adamı" diğer ülkelerin nazarında değerini yitirmiş ve Osmanlı elinde tuttuğu toprakları artık kaybetmeye başlamıştır.¹ Bu asırda II. Mahmud 1800-1839 yılları arasında, Abdülmecid 1839-1861 yıllarında, Abdülaziz 1861-1876 yıllarında, V. Murat Mayıs 1876-Ağustos 1876 ve II. Abdülhamid 1876-1900 yıllarında Osmanlı tahtında bulunmuşlardır.²

1804 yılında Fransa, Rusya ve Avusturya'nın etkisiyle ulusçuluk akımından faydalanan Sırlar, Osmanlı hükümetine karşı isyan başlatmışlardır. Bu isyanları durdurmak için Sırlara 1812 yılında Bükreş Antlaşması ile kendi içlerinde serbest olma hakkı tanımışlardır. Sırların akabinde isyan eden Yunanlılara ise bağımsızlıkları 1829 Edirne Antlaşması ile verilmiştir.³ Bu olaylar yaşanırken İngiliz ve Fransızlar, Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'yı hükümete karşı kışkırtmışlardır. 1831-1832 yıllarında zor durumda kalan Osmanlı Rusya'dan yardım istemiştir. Bunun üzerine İngiliz ve Fransızlar telaşa kapılmışlardır. Fransızların aracılığıyla 1833'te Osmanlı ile Mehmed Ali Paşa arasında Kütahya Anlaşması imzalandı. Osmanlı Hükümeti aynı yıl, Rusya'yla yardımlaşma temeline dayalı Hünkâr İskelesi anlaşmasını imzalamıştır.⁴ Bu olaylardan sonra Mısır valisi Mehmet Paşa da isyan çıkartarak Suriye'yi işgal etmiştir. Bu durumu kabullenemeyen II. Mahmud'un, İngiltere'den yardım istemesi üzerine ticari hükümler içeren 1838 Baltalimanı Anlaşması imzalanmıştır.⁵ Meydana gelen siyasi olaylar Osmanlı Devleti'nin aleyhine devam ederken bazı müesseselerde yenileşme ihtiyacı hâsıl olmuştu. Dini

¹ İnalçık Halil- Quataert, Donald, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2004, II, s. 887.

² Kocatürk, Vasfi Mahir, *Osmanlı Padişahları*, Buluş Yayınevi, Ankara 1957, s. 324-377; Bingöl, İrfan, *Osmanlı Padişahları*, bsy., Ankara 1999, s. 79-91; Robert Mantran, *Osmanlı imparatorluğu Tarihi II*, çev. Server Tanilli, Alkım Yayınevi, İstanbul 2004, s. 25.

³ İnal, Halil İbrahim, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Nokta Kitap, 1.Baskı, İstanbul 2007, s. 396; Ünal, Tahsin, *Türk Siyasi Tarihi: 1700-1958*, Kamer Yayınları, 6.baskı, İstanbul 1998, s. 168-177.

⁴ Harputlu, Cüneyd, *Osmanlı Sultanları*, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 235-236.

⁵ Robert Mantran, *Osmanlı imparatorluğu Tarihi II*, s. 39.

esaslara bağılı olarak ve ümmet anlayışıyla devam eden bu sistem “Tanzimat Fermanı” ile bu görüşünden uzaklaşarak hâkimiyeti altında bulunan ırklarda milliyetçilik ve bağımsızlık düşüncesini harekete geçirdi.⁶ 3 Kasım 1839 yılında ilan edilen Fermanla siyasi, kültürel, idari, iktisadi ve sosyal hayatı bütünüyle kapsayan bir değişime ve yenileşmeye adım atılmıştır.⁷ Tanzimat Fermanıyla birlikte bütün halk din, mezhep ve ırk ayrımı yapılmaksızın herkes kanun önünde eşit sayıldı. Bu durum özellikle Avrupalı devletler tarafından hoşnutlukla karşılanmıştır.⁸

1840 Londra Boğazlar sözleşmesinin akabinde Rusya ve Fransa’nın eskiden beri devam eden Kudüs’teki Kutsal Yerler’in bakımına dair olan kavgası 1850 yılında yeniden canlandı. İki devlet arasındaki bu kızışmaya İngiltere ve Osmanlı Devleti’nin de katılmıştır. Fakat bu durum Kırım Savaşı (1853-1856)’na sebebiyet vermiştir.⁹ 1856 yılında Batılı devletler gayrimüslim halka yeni ayrıcalıkların tanınmasını talep ederek Osmanlı Hükümetine Islahat Fermanı’nı yayınlattırmışlardır. Bu ferman ise Eflak, Boğdan ve Karadağ’da olan bağımsızlık hareketlerinin hızlanmasına sebep olmuştur.¹⁰

Bu yüzyılda meydana gelen Osmanlı Devleti tarafından dönüm noktası olarak tanımlayabileceğimiz 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) yaşanmıştır. Bu olaydan sonraki süreç ise batılı devletlerin diplomasisi etrafında şekillenerek Osmanlı diplomasisi ve istekleri oldukça kısıtlanmıştır.¹¹ 1882’de Fransa’nın Tunus’u, İngiltere’nin de Mısır’ı işgal etmesi Osmanlı’da maddi sıkıntılara, iç isyanlara ve dış politikada güçlüklerle yol açmıştır.¹²

Osmanlı İmparatorluğu tarihinde XVIII. yy’ın sonlarına doğru Avrupalı devletlerin baskısı, Osmanlı Devleti’ndeki isyanlara destek vermeleri ve toprak işgalleri kendini göstermeye başlamıştı. Bu olaylar bazen bir anlaşma ile sonlanırken

⁶ Bahadıroğlu, Yavuz, *Resimli Osmanlı Tarihi*, Nesil Yayınları, İstanbul 2007, s. 414.

⁷ Cemaloğlu, Necati, “Osmanlı Devleti’nde Yapılan Tanzimat Reformlarının Eğitim Sistemine Etkileri, Uygulamaları ve Sonuçları 1839-1876”, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, C.7, S.14, s. 154.

⁸ A.D.Noviçev, “1839 Gülhane Hatt-ı Hümayunu ve Dış Politikadaki Boyutları”, çev. Darhan, Hıdırali, *İlmi Araştırmalar* 5, İstanbul 1997, s. 280.

⁹ Keleş, Erdoğan, “Kırım Savaşı’nda (1853-1856) Karadeniz ve Boğazlar Meselesi”, *OTAM*, 2008, s. 160.

¹⁰ Harputlu, Cüneyd, *Osmanlı Sultanları*, s. 243.

¹¹ Durmaz Ferhat, “ 93 Harbinde Büyük Güçlerin Politikaları ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Temmuz 2005, C.V, S. 2, s. 104.

¹² Şahiner, Atilla, *Osmanlı Tarihi Bir Uç Beyliğinden Cihan İmparatorluğuna 1300-1923*, Timaş Yayınevi, 2.Baskı, İstanbul 2012, s. 384.

bazen de Osmanlı aleyhine olacak şekilde sonlanmıştır. Bu imparatorluğun bölünüp parçalanmasına dinsel ya da etnik azınlıklar, Avrupalı devletlerin diplomatik ve ticari çıkarları gibi meseleler sebebiyet vermiştir.¹³

Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti bir taraftan toprak kaybederken diğer taraftan devletin bekasını sağlayabilmek adına yenileşme hareketleri kapsamında bazı fermanlar yayınlanarak dağılmakta olan Osmanlı Devleti kurtarılmaya çalışılmıştır.

XIX. yy'a sosyokültürel açıdan baktığımızda bu yüzyılda yenileşme sürecinin ilk adımlarının atıldığına şahit olmaktadır. Özellikle Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve ilk anayasa olan Kanun-i Esasi'nin uygulanmaya başlaması en önemli ıslahatlardandır.¹⁴

II. Mahmud dönemi toplumda yeniliklere kapı aralanan reformcu bir dönem olarak başlamıştır. 1826 yılında yeniçeri ocağının kaldırılması batılılaşma yolunda ilk adım olmuştur.¹⁵ Bu dönemde özellikle toplum ve eğitim alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. İlk olarak batıda olduğu gibi rüştiyeler (ortaokullar) açılarak zorunlu hale getirilmiştir. Okullara fizik, matematik ve kimya dersleri eklenerek eğitim dili Fransızca ağırlıklı olmaya başlanmıştır. Hem eğitim hayatında hem de toplumun gelenek göreneklerinde Fransızlar örnek alınmıştır.¹⁶ Giyim kuşam konusunda batı tarzı örnek alınarak fes kullanımı, pantolon giyilmesi, resmi dairelerde resim astırmak gibi yenilikler olmuştur.¹⁷ 1827 yılında Mekteb-i Tıbbiye, sivil ve askeri doktor yetiştirilmesi amaçlanarak açılmıştır. Akabinde 1831'de Mızıka-yı Hümayun, 1834'te Mekteb-i Ulum-ı Harbiye açılmıştır.¹⁸ Dâru'l-Muallimîn, Dâru'l-Muallimat, Dâru'l-Fünun, Galatasaray Sultanisi, rüştiye ve

¹³ Robert, Mantran, *Osmanlı imparatorluğu Tarihi II*, s. 41.

¹⁴ Poyraz, Cengiz-Öztop, Fatih, "19.yy'da Yabancıların Gözüyle Osmanlı Eğitimi", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Şubat 2013, C. II, S. 1, s. 315.

¹⁵ Memiş, Nevin, "19. Yy. Osmanlı İmparatorluğunda Ekonomik Yapı ve Dış Ticaret", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2008, s. 26.

¹⁶ Aydın, Derya Uzun, "Osmanlı'nın Son Dönemi'nde Eğitim, Kültür ve Sanat Hayatına Genel Bir Bakış", *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, S. 4, s. 4; Sakaoğlu, Necdet, *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003, s. 71-78.

¹⁷ Aydın, Derya Uzun, "Osmanlı'nın Son Dönemi'nde Eğitim, Kültür ve Sanat Hayatına Genel Bir Bakış", s. 4.

¹⁸ Korkmaz, Ramazan, "19.yy Avrupa'sı ve Osmanlı Modernleşmesi", *Türk Yurdu Dergisi*, Aralık 2011, S. 292, s. 16.

idadiler memur yetiştirme gayesiyle, 1846 yılında da batılı anlamda ilk yükseköğretim olan Dâru'l-Fünun açılmıştır.¹⁹

Türklerin matbaayla tanışması ve matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte batılılaşma süreci yeni bir şekil kazanmıştır. Avrupa'da bulunan misallerine benzer şekilde devletin kanunlarından ve uygulamalarından halkı da haberdar etmek gayesiyle ilk resmi Türkçe gazete 1831'de Takvîmi Vekâyi ismiyle çıkarılmıştır.²⁰ Türk gazeteciliğinin en önemli başarısı ise Müslüman bir Türk vatandaşı olan Agâh Efendi tarafından 1860 yılında çıkarılan Tercüman-ı Ahval gazetesi ile olmuştur.²¹ Gazetenin beraberinde tiyatro da yavaş yavaş toplumda yer edinmeye başlamıştır. 1870'den önce İstanbul'da Türkçe piyesler sahnelenmiştir. 1847 yılında Molière'nin bazı oyunlarının Sultan Abdülmecid'in (1839-1861) isteği üzerine çevrilerek saraydaki Müslüman müzik öğrencileri tarafından sahnelenmiştir. Daha sonraki yıllarda ise Ermeni kumpanyalar çeşitli Türkçe piyesler sergilemişlerdir. 1873 yılında Osmanlı Tiyatrosu Namık Kemal (ö. 1888), Şemseddin Sami (ö. 1904) ve Âli Bey (ö. 1899) gibi dönemin ileri gelen edebiyatçılarından oluşan Edebiyat Heyeti'ni kurmuşlardır.²²

Bu yüzyılda tercüme faaliyetleri de Osmanlı aydınları arasında önemli yer teşkil etmiştir. Avrupa edebiyatının en önemli türü olan roman ancak 1870'lerde Osmanlı yazarlarıyla buluşmuştur. "Zira bu tarihten itibaren, yeniliğin asıl zeminini oluşturacak sanat ve düşünce alanlarındaki temasların ürünleri ortaya çıkar; Münif Paşa'nın Volter, Fenelon ve Fontenel'den seçilmiş felsefi diyalogları içeren Muhaverât-ı Hikemiyye (1859) adlı çevirisi ve Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'un Telemaque (1859) adlı eserini dilimize kazandırması; yenileşme hareketlerinin sigortası sayılan düşünsel zeminini oluşturacaktı."²³

XIX. yy'da Divan Edebiyatı'na baktığımızda ise dil, vezin ve nazım şekilleri aynı olmakla birlikte yeni şiirde kendini belli eden şairler eski şiiri öğrenerek

¹⁹ Karabulut, Mustafa, "Osmanlı İmparatorluğunda 19.yy'da Değişim Süreci, Sosyal ve Kültürel Durum", *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, yıl.1, S.2, s. 55-56.

²⁰ Yazıcı, Nesimi, "Takvîm-i Vekâyi", *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, XXXIX, s. 490.

²¹ Çakır, Hamza, "Tercümân-I Ahvâl", *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, XL, s. 495.

²² Uslu, Mehmet Akif, "İstanbul'da Modern Tiyatronun Doğuşu Ve Gelişimi", *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Kültür, Edebiyat, Sanat Dergisi*, İstanbul 2015, C.VII, s. 532-533.

²³ Korkmaz, Ramazan, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*, 1.basım, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2004, s. 18.

yetişmişler ve bu alanda eserler sunmuşlardır. Bu yüzyılda Divan şairlerinin yetişmesini sağlayan en önemli çevre ise tarikat çevresi olmuştur. Bu dönem divan şairlerinin büyük çoğunluğu tasavvufa girmiş, bir şeyhe intisap etmiştir. Fakat bütün şairler için dini ve tasavvufi şiirler yazmıştır denilemez. “XIX. yüzyıl şairlerinin yetişmelerinde etkili olan ikinci çevre ise, devlet dairelerinin kalemleridir. şairlerin çoğu kâtiplikle hayata atılmış, mahlaslarını girdikleri dairenin başkanından ya da bir büyüğünden almış kişilerdir.”²⁴

Türk Edebiyatı’nda batılılaşma Tanzimat Fermanı’ndan sonra başlamıştır. Batılı tarzda verilen eserlerde daha öncesinde kullanılmayan hak, adalet, vatan, özgürlük gibi terimler eserlerde kullanılmaya başlanılmıştır. şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi halka yönelik eser verme çabasında olmuştur. Abdülhak Hamit, Recaizâde Mahmut Ekrem ise daha çok ferdi konulara dair eserler kaleme almışlardır.²⁵

Osmanlı’nın eğitim sisteminde Arapça okutulan dersler sarf, nahv, belagat, tefsir, fıkıh, hadis, kelam/akaid, mantık gibi dini ilimlerden oluşmaktaydı. Medreselerde eğitim Arapça ders kitapları üzerinden yapılmaktaydı. Bu yüzden Osmanlı medreselerinde Klasik Osmanlı medreselerinden mezun olan her öğrenci Arapça’yı bilmekteydi.²⁶ Nevşehirli Damat Halil Paşa’dan sonra medreselerde okutulmaya başlayan Farsça “Mesnevi”, “Gülistan” ve “Bostan” gibi eserler üzerinden okutulmuştur. Divan edebiyatı şairleri de Farsça ağırlıkta şiirler kaleme almışlardır. Ayrıca bu dönemde Osmanlı aydınları arasında da yaygın bir dil haline gelmiştir.²⁷

Osmanlı medreselerinde Tanzimat Fermanına kadar eğitim dersleri Arap dili ile devam etmiştir. Tanzimattan sonra mühendislik ve tıp alanında, 1869 Maarif-i Umumiye Nizannamesinden sonra Sıbyan, Rüşdiye, İdâdî, Sultanî ve Mekâtibi Âliye gibi eğitim birimlerinde tertip edilen sistemlerde Arapça önemli bir yer tutmaktadır.

²⁴ Ünver, İsmail, “XIX. Yüzyıl Divan şiiri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakóltesi Dergisi*, Ankara 1988, C. XXXII, S.1.2, s. 132-133.

²⁵ Karabulut, Mustafa, “Osmanlı İmparatorluğunda 19.yy’da Değişim Süreci, Sosyal ve Kültürel Durum”, s. 53.

²⁶ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilâtı*, 3.baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s. 29-36.

²⁷ Özkan, Selim Hilmi, “Osmanlı Devleti’nde Eğitim Dili ve Yabancı Dil Meselesi”, *Eğitime Bakış Eğitim, Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, yıl:13, Sayı: 39, 2017, s. 55.

Arapça'ya olan bu ihtimam Osmanlı Devleti'nin son evrelerinde ve Cumhuriyet döneminde Türkçülük akımının etkisiyle birlikte Arap diline bazı çevrelerden bu dile karşı olacak şekilde tavırlar sergilenmiştir.²⁸ Özellikle "XIX. yüzyılda başlayan eğitimde modernleşme hareketlerinde açılan yeni eğitim ve öğretim kurumlarının müfredatlarına baktığımız zaman, Arapça ve Farsça yerini korumakla beraber, Batı dillerinden birisine de yer verilmiştir. Mesela 1838 tarihinde açılan rüşdiyeler ile bunun dengi olan Mekteb-i Maarif-i Adliye'nin programında, Arapça sarf ve nahiv ilmi ile Farsça ve Tuhfe-i Vehbi derslerinin olduğu görülmektedir. 1839 yılında açılan Mekteb-i Maarif-i Adliye'ye ilave olarak Fransızca gramer dersi de konu. Yani Osmanlı Devleti gerek klasik dönemde gerekse modernleşme döneminde Türkçenin dışında ikinci ve üçüncü bir yabancı dil öğrenme geleneğini sürekli devam ettiğini"²⁹ görmekteyiz.

Özetle ifade edecek olursak Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde görüldüğü üzere Avrupalı Devletlerin Osmanlı üzerindeki emellerini siyasi yollarla gerçekleştirmeye çalışırken diğer yandan Osmanlı Devleti ise eğitim, yönetim, kültürel faaliyetler vb. devletin her alanında yenileşme çabası içerisine girmiştir.

²⁸ Gürkan, Nejd, " İslam Medeniyet Dili Arapça'nın Türk Kültüründeki Yeri ve Türklerin Bu Dile Katkıları", *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu*, Isparta 31 Mayıs 1 Haziran 2007, s. 600-605.

²⁹ Özkan, Selim Hilmi, "Osmanlı Devleti'nde Eğitim Dili ve Yabancı Dil Meselesi", s. 55.

1.BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'E ÖVGÜ KONULU ESERLER VE MEHMED FEVZÎ EFENDÎ

1. HZ. PEYGAMBER HAKKINDA YAZILMIŞ ÖVGÜ KONULU NESİR VE ŞİİR TÜRLERİ

Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinin ardından edebiyata dair meydana getirdikleri eserler çoğunlukla dini bakış açısına uygun edebi türler olmuştur. Bu eserler genellikle İslami bakış açısını yansıtmıştır. Bu bakış açısına uygun olarak kaleme alınan türlerden Allah'ın birliğinden bahseden tevhidler ilk sırada yer almıştır. Akabinde ise O'na yakarışı ele alan münacatlar sonrasında ise Hz. Peygamber'i öven na'lar gelmektedir. Bu eserler önce hamdele; Allah'a şükürü ifade etmekle sonrada salvele; Peygamberlere salât-ü selam ile başlamaktadırlar.³⁰

HZ. Peygamber'e dair yazılan eserlere dair şunu söyleyebiliriz ki dünyada hiç kimseye onun kadar yoğun bir biçimde ne ilgi gösterilmiş ne de çeşitli şekil ve türlerde asırlar boyunca muhtelif eserler süreklilik arz edecek nitelikte olmuştur.³¹ Hz. Peygamber sevgisi İslam milletlerinin çoğunda işlenen ortak bir tema olarak yerini almıştır.³² Üstelik bu alanı genişleterek hat, musiki ve minyatür gibi sanat dallarına da taşımışlardır.³³

HZ. Muhammed'in hayatı, kişiliği, sözleri ve mucizeleri şairler için esin kaynağı olmuştur.³⁴ Hz. Peygamber'in doğumu, isimleri, şemali, sureti, miracı,

³⁰ İsen, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, 1.Baskı, Ankara 1997, s. 363.

³¹ Çelebioğlu, Amil, *Türk Edebiyatında Manzum Dini Eserler*, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul 1998, s. 356-357.

³² Erdoğan, Kenan, "XVIII yy. İki Büyük Mutasavvıf Şairinin – Erzurumlu İbrahim Hakkı ve Mahtumkulu- Divanlarında Hz. Peygamber Sevgisi", *Kültür Coğrafyamızda Hz. Muhammed Uluslararası Sempozyum I (Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar)*, Adapazarı- Sakarya 7-8 Mart 2009, s. 382.

³³ İsen, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı*, s. 364.

³⁴ Levend, Agâh Sırrı, *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1962, s. 41.

gazaları, hicreti en önemlisi hadis-i şerifleri manzum ve mensur müstakil eserlerde yer almıştır.³⁵

Hız. Peygamber'le ilgili manzum ve mensur olarak; kaside, mevlid, na't, hilye, siyer, mi'racnâme, kırk hadis, gazavatnâme, şefaatnâme, fazîletnâme, hicretnâme, kırk hadis, yüz hadis, bi'setnâme, delâilü'n-nübüvve, neseb-i şerif, esma-i şerif, evsaf-ı nebi, mu'cizât-ı nebi, vasiyyet-i nebi, vefat-ı nebi, şemail ve regâibiyye gibi eserler mevcuttur.³⁶

1.1. Siyer

Peygamber'e övgü konulu eserlerin başında siyer gelmektedir. Siyer kelimesi sözlükte; yol, gidişat, bir kişinin hayat hikâyesi manalarına gelmektedir.³⁷ Sire ve siret, siyer kelimesinin çoğuludur. Kur'an'ı Kerim'de şekil, hal ve vaziyet anlamlarında (Tâha 20/21) kullanıldığından dolayı bir insanın iç hallerini, ahlaki tavırlarını da ifade eder. Bu yüzden suret kelimesinin de karşılığıdır. Bir diğer manası da hal tercümesidir. Hız. Peygamber, diğer peygamberler, halifeler, hükümdarlar, şairler vb. için yazılan eserler de siyer olarak adlandırılmaktadır.³⁸ Tanınmış kişilerin hayatını kaleme alan eserlere Siyerü's-Sahâbeti ve'z- Zühhâd, Siyerü'n-Nübelâ, Siyerü'l-Mülûk, Siret-i İskender gibi isimlerle anılmaktadır.³⁹ Hız. Peygamber'in hayatı, yaşamı boyunca meydana gelen olaylar, mucizeleri, ahlakı, erdemleri, mi'râc'ı, hicretini anlatmak amacıyla kaleme alındığı için Hız. Peygamberle ilgili olan türlere Siretü'n-Nebî ya da Siyer-i Nebi denilmektedir.⁴⁰ Bu tür Hız. Peygamber'in özellikle de hayatını kronolojik olarak anlatan manzum ve mensur eserlerdir.⁴¹ Bu eserlerde karşımıza şairlerin seçtiği üslûp çeşitliliği

³⁵ Yıldız, Âlim, *Türk-İslam Edebiyatı*, Grafiker Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2012, s. 172.

³⁶ Çelebioğlu, Amil, *Türk Edebiyatında Manzum Dini Eserler*, s. 356-360.

³⁷ Muhammed b. Mukerrem İbn Manzûr, *Lisân'ul- 'Arab*, Dâru'l- Sâdir, 1.Baskı, Lübnan 1990, IV, s. 389.

³⁸ Erverdi, Ezel- Erdem, Ebubekir- Kutlu, Mustafa, "Siyer", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh yayınları, İstanbul 1998, VIII, s. 30.

³⁹ Levend, Agâh Sırrı, "Dini Edebiyatımızın Başlıca Türleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten* 20, Ocak 1973, s. 59.

⁴⁰ Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB Yayınları, İstanbul 2004, s. 113; Tekin Arslan, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1999, s. 594; Özkırımlı, Atilla, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, byy., 1990, IV, s. 1043; Levend, Agâh Sırrı, "Dini Edebiyatımızın Başlıca Türleri", s. 59.

⁴¹ Uzun, Mustafa, "Muhammed", *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2005, XXX, s. 458.

karşımıza çıkmaktadır. Müellifler okuyucuların eğitim seviyesine göre bir anlatım tarzı benimser ve eserlerini çok sade veya süslü bir tarzda yazarlar.⁴²

Siyer kitaplarına günümüzde bilinen ilk şeklini veren kişi İbn İshak (ö.151/768)'tır. Bu eser pek çok müellif için temel kaynak konumundadır.⁴³ Bu kitap IX. asrın âlimi İbn Hişam tarafından Kitâbu Siretü'r-Resülillâh adıyla yeniden kaleme alınmıştır.⁴⁴ Bu alandaki diğer önemli müellif ise Vâkıdî (ö.207/823)'dir. Onun Kitabü'l-Megazî isimli eseri Hz. Peygamber'in yalnızca Medine dönemindeki gazve ve seriyyelerini ele almıştır.⁴⁵

Siyer alanında Türk Edebiyatı'nda manzum olarak tanınan en önemli eser ise Erzurumlu Mustafa Darir (ölüm tarihi bilinmemektedir)'e ait olan Sîretü'n-nebî (1388) isimli 5 ciltlik kitabıdır. Bu manzum ve mensur eser Kahire'de tamamlanmıştır. Türk edebiyatının en eski siyer kitabıdır.⁴⁶ Lâmî Çelebi'nin (ö.1532) Şevâhdü'n-nübüvve'si, Bâkî (ö.1600)'nin Meâlimu'l-yakîn fî Sîreti Seyyidi'l-murselîn'i, mensur ve sanatlı olarak kaleme alınan Veysi'nin (ö.1628) Dürretü't- Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc'ı bu alanda telif edilmiş önemli eserlerdir.⁴⁷

1.2. Mevlid

Sözlükte “doğum yeri ve zamanı” anlamına gelmektedir.⁴⁸ Peygamber'in doğumunu, mucizelerini, vefatını kısaca hayatını anlatan genellikle onu öven manzum eserlerdir. Bu eserlere “manzum siyer” de denilmektedir. Türkçe olan mevlid metinleri ise genelde mesnevi tarzında ve “*failatün failatün failün*” kalıbıyla yazılmıştır.⁴⁹ Bu tarz eserler daha Peygamber hayatta iken kaleme alınmaya başlanmıştır. Özellikle İslami Arap edebiyatının ilk mahsulleri olarak kabul edilen bu

⁴² İsen, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı*, s. 364-365.

⁴³ Fayda, Mustafa, “Siyer ve Megazi”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, XXXVII, s. 322.

⁴⁴ Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 113.

⁴⁵ Bkz. Vâkıdî, Muhammed b. Ömer, *Kitâbu'l-meğazî li'l-Vâkıdî*, thk. Marsden Jones, Âlam el-Kutub, Beyrut 1984; Fayda, Mustafa, “Siyer ve Megazi”, XXXVII, s. 322.

⁴⁶ Fayda, Mustafa, “Siyer ve Megazi”, XXXVII, s. 324.

⁴⁷ Timurtaş, Faruk, *Tarih içinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1997, s. 57.

⁴⁸ İbn Manzûr, *Lisân 'ul- Arab*, III, s. 468; Özel Ahmet, “Mevlid”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, XXIX, s. 475.

⁴⁹ Aksoy, Hasan, “Eski Türk Edebiyatında Mevlidler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi Eski Türk Edebiyatı Tarihi I*, C.5, S.9, s. 325.

eserlerin şairleri Hassan bin Sabit (ö.647), Ka'b b. Züheyr (ö.645) ve Abdullah b. Revâha (ö.629)'dır.⁵⁰

Mevlid türündeki eserlerin kaynağı olarak siyerleri göstermemiz mümkündür. Bu alanda ilk örnekler Ali b. Hamza el-Kisâî (ö.189/805)'ye ait olan sîret formunda kaleme alınmış eserle Vâkıdî (ö.207/823)'ye ait olan Mevlidü'l-Vâkıdî ma' a' ş-şerh 'ale't-temâm isimli manzumeler ilk mevlid örnekleridir.⁵¹

Mevlid türünde eserler XIII yy.'den sonra yazılmaya başlanmıştır. "Mevlid" kelimesini ilk Ebu'l Fevzî İbn'ül-Cevzi (ö.597/1201) Mevlidü'n-Nebi (el- Arûs) adlı eserinde kullanan kişidir. Ebu'l-Kâsım Sebtî (ö.633/1236), İbn Dihye (ö.633/1235) ve Zemlekânî (ö.727/1327) gibi yazarlar farklı adlarla mevlid yazmışlardır.⁵²

Türk Edebiyatında mevlid türü eserlerin ayrı bir yeri vardır. Manzum olarak kaleme alına bu eserler Türk halkının Peygamber'e olan sevgisinin zengin ifadelerle dile getirildiği türlerdendir. Bu alandaki en meşhur eser Süleyman Çelebi (ö.1422)'nin Vesiletü'n-Necat isimli eseridir. Fakat bu bilgi kaynaklarda ilk eser olduğu konusunda kesin olmamakla birlikte bundan önce Türkçe yazılmış mevlidlerin olduğu da bilinmektedir. Bunlardan biri de Ahmed Fakih (ö.650/1252)'e ait olan Çarhnâme'dir.⁵³ Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî'nin (ö.909/1503) Ahmediyyesi ve Şemseddin Sivâsî 'nin (ö.1597) Mevlid'i bu alandaki tanınmış eserlerdendir.⁵⁴

İran edebiyatında Mevlid türüne dair eserler verilmemiştir.⁵⁵

1.3. Mucizeler/ Mu 'cizât-ı Nebî

Hız. Peygamber'in doğumundan itibaren meydana gelen mucizelerini anlatan manzum ve mensur eserlerdir. Bu alanla ilgili karşımıza Edirneli Abdurrahman Ubeydî (ö.981/1573)'nin Evsâf ve Mucizât-ı Nebî isimli eseri karşımıza çıkmaktadır.

⁵⁰ Erverdi, Ezel- Erdem, Ebubekir- Kutlu, Mustafa, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, VI, s. 316.

⁵¹ Durmuş, İsmail, "Mevlid/Arap Edebiyatı", *TDV Ansiklopedisi*, Ankara 2004, XXIX, s. 480.

⁵² Aça, Mehmet, *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, Kriter Yayınları, İstanbul 2009, s. 351.

⁵³ Aksoy, Hasan, "Mevlid", *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, XXIX, s. 482.

⁵⁴ Şener, İbrahim, *Türk İslam Edebiyatı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2003, s. 172.

⁵⁵ Şener, İbrahim, *Türk İslam Edebiyatı*, s. 170.

Diğer önemli isimler ise Bostanzâde (ö. 1049/1639) ve Taşlıcalı Yahya (ö. 990/1582)'nın Gül-i Sad- Berk isimli eserlerdir.⁵⁶

Hz. Peygamber'in mucizelerini manzum olarak 80 beyitte kaleme alan İzzetoğlu Gurbetî (ö. ?)'nin Mu'cizât-ı Resûl Aleyhi's-selâm isimli manzumesi bu alanın tanınmış eserleridir.⁵⁷

1.4. Hicretnâmeler

Kelime anlamı “ayrılmak, göç etmek, ayrılış” manalarına gelen hicret kelimesi, Farsça da “kitap, mektup” manalarına gelen “nâme” sözcüğü ile birleşmiş Hicretnâme kelimesi Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretini anlatan eserlere isim olmuştur.⁵⁸ Bu alanda Süleyman Nahîfî (ö.1551/1738-1739)'nin yaklaşık 800 beyit olan Hicreti'n-Nebî isimli eseri öne çıkmaktadır. Bu türe dair diğer önemli eser de Muhammed Fevzî b. Nu'mân (ö.1924)'a ait olan Hicret-i Habib-i Rabbül-Alemîn isimli eserdir.⁵⁹

1.5. Gazavâtnâmeler

Gaza, din ve vatan uğruna yapılan savaş, kazanılan zafer ve din düşmanlarına galip gelme gibi manalara gelmektedir. Kelimenin çoğulu gazavât'tır.⁶⁰ Hz. Peygamber'in sevk ve idare ettiği savaşlara gazve denilmektedir.⁶¹ Bu türde onun savaşlarının anlatıldığı eserlere gazavatnâme denilmektedir. Bu alana dair yazılan eserlerin bir kısmında da Hz. Ali'nin yaptığı savaşlar anlatılmaktadır.⁶²

Bu alanda Türk Edebiyatına dair ilk örnek Dursun Fakih (ö. 726/1326'dan sonra)'e ait olan 640 beyitlik Gazavât-ı Resûlillah isimli mesnevidir. Bu alanda

⁵⁶ Uzun, Mustafa, “Muhammed”, *TDV Ansiklopedisi*, XXX, s. 458.

⁵⁷ Ak, Murat, “Na'tlerin Tasavvufî Temelleri ve Na't Mecmuaları”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014, s. 6.

⁵⁸ Yıldız, Âlim, *Türk-İslam Edebiyatı*, s. 228.

⁵⁹ Kiremitçi, Ferdi, “Türk İslam Edebiyatında Manzum Hicretnâmeler”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2017, s. 335.

⁶⁰ Şener, İbrahim, *Türk İslam Edebiyatı*, s. 237.

⁶¹ Algül, Hüseyin, “Gazve”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, XIII, s. 488.

⁶² Çelebioğlu, Amil, *Türk Edebiyatında Manzum Dini Eserler*, s. 359.

tanınmış diğer eser ise Ahmet Refik (ö. 1880/1937)'in Gazavât-ı Celile-i Peygamber isimli eseridir.⁶³

1.6. Mi'râciyye

Yukarı çıkma, yükselme, yükselmeye yarayan araç ve çıkacak yer manalarına gelmektedir.⁶⁴ Hz. Peygamber'in mi'rac mucizesini dile getiren kaside ve manzumelere mi'râciye denilmektedir.⁶⁵ Mi'râciyeler kaside tarzında yazılmış eserlerdir. Bu tür şiirleri besteli ve ezgili okuyanlara Mi'râc-hân denir.⁶⁶

Arap Edebiyatı alanında mi'rac türü eser telif eden şairler İmam Gazzali (ö. 505/1111), Mi'racü's-Salikîn, Abdülkadir Geylânî (ö. 561/1165) Mi'râc Lâtîfü'l-Ma'ânî bu türdeki meşhur mi'râciyyelerdir ve bu eserlerin hepsi mensur eserlerdir. Necmüddin Muhammed b. Ahmed Gâitî (ö. 1573) en meşhur mi'râciye yazarlarındandır. Eseri Kıssatü'l-Mi'râci's-Sugra'dır. Bu eser diğer yazarlara da kaynaklık teşkil etmiştir.⁶⁷

İran Edebiyatında ise 61 beyitlik müellifi tesbit edilemeyen mi'râcnâme mesnevisi en geniş kapsamlı mi'râciyedir. Attar (ö. 637/1293)'ın İlâhi-nâme ile Esrâr-nâme bu alanın bilinen eserleridir.⁶⁸

Türk Edebiyatı sahasında ise “en eski mi'râciyelerden biri, Malik Bahşi'nin (ö. 840/1436) Uygur harfleriyle yazdığı Mi'râcnâmedir. Tek nüshası Paris'te Bibliothèque Nationale'dedir. (Supplement No.190)⁶⁹ Bu alanla ilgili diğer önemli eser de Satuk Buğra Han Destanı'nda görmekteyiz. Anadolu sahasında ilk müstakil mi'râciye XV. yy. Ahmedî tarafından yazılan Tahkik-i Mi'râc-ı Resûl isimli eserdir.⁷⁰

⁶³ Uzun, Mustafa, “Muhammed”, XXX, s. 459.

⁶⁴ Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-Muhît*, thk. Muhammed Na'im el-Arksûsî, Müessesetu'r-Risâle, 8. Baskı, byy., 2005, s. 198.

⁶⁵ El-Ahteri, Mustafa b. Şemsü'd-din el Karahisari, *Ahteri Kebîr*, Daru İhya-i't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, ts., s. 1007.

⁶⁶ Şener, İbrahim, *Türk İslam Edebiyatı*, s. 186.

⁶⁷ Tekin, Arslan, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, s. 443.

⁶⁸ Akar, Metin, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râcnameler*, 1000 Temel eser Dizisi, Ankara 1987, s.91-93.

⁶⁹ Levend, Ağâh Sırrı, “Dini Edebiyatımızın Başlıca Türleri”, s. 43.

⁷⁰ Uzun, Mustafa, “Mi'râciyye”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2005, XXX, s. 135-140.

1.7. Regâibiyye

Kelime anlamı olarak “arzu olunan, rağbet edilen şey” anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber’in ana rahmine düştüğü gece olarak kabul edilen Recep ayının ilk gecesi hakkında yazılan eserlere Regâibiyye denilmiştir. Rağbet kelimesinin çoğulu regâib’tir.⁷¹

Regâibiyyelerde en çok mesnevi nazım şekli kullanılmıştır. Bazılarında ise kıta, ilahi, gazel ve kaside tercih edilmiştir.⁷² Bu alana dair yapılan çalışmalarda en eski eser Abdullah Salâhî Efendi (ö.1782)’ye ait olan Matlau’l-Fecr isimli Regâibiyye’dir. Fakat bu eserin edebiyattaki ilk ve tek Regâibiyye olmadığını, Süleymaniye kütüphanesinde bulunan bir nüshada kendisinden önce yazılan Arapça ve Farsça Regâibiyye olduğu anlaşılmaktadır.⁷³ Türkçe olarak kaleme alan Salâhî’nin bu eseri 211 beyitten oluşmaktadır.⁷⁴ Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi (ö.1900)’ye ait olan Envârü’l-Kevâkib fî Leyleti’r-Regâib bu alandaki meşhur eserlerdendir.⁷⁵ 1898 yılında kaleme alınan bu manzume 129 beyitten oluşmaktadır. Dokuz beyitlik girişten sonra dört fasıl halinde Regâib konusunu anlatmıştır.⁷⁶

1.8. Faziletnâme

Arapça “fazilet” kelimesi ile “mektup, kitap veya dergi” manalarına gelen “nâme” kelimesi ile birleşerek “üstünlükleri methetmek için yazılmış risale/kitap” anlamında kullanılmıştır.

Faziletnâmelere “Erdem Kitabı” de denilebilir. Hz.Peygamber’in, dört halifenin, Hz.Ali’nin erdemlerini, iyiliklerini anlatan manzum ve mensur eserlerdir. Hafızoğlu Muhammed Yeminî’nin 1519’da kerametlerini hikâyeler ile de

⁷¹ Mütercim Âsım Efendi, *Kâmûsu’l-Muhît Tercümesi*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2014, I, s. 427.

⁷² Uzun, Mustafa, “Regâibiyye”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, XXXIV, s. 536.

⁷³ Yekbaş, Hakan, “Klasik Türk şiirinde Regâibiyye ve Mehmed Fevzî Efendinin Regâibiyyesi”, *Ankara Üniversitesi Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 42, Erzurum 2010, s. 71-71.

⁷⁴ Akkuş, Metin, “Edebiyatımızda Regâibiyye ve Salâhî’nin Matlau’l-Fecr-i”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.XXXII, Ankara 1991, s. 133.

⁷⁵ Yıldız, Âlim, *Türk-İslam Edebiyatı*, s. 300.

⁷⁶ Bkz.Mehmed Fevzî Efendi, *Envârü’l-Kevâkib fî Leyleti’r-Regâib*, byy., ts.; Uzun, “Regâibiyye”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, XXXIV, s. 537.

destekleyerek “Faziletnâme-i Yeminî” bu alana dair en meşhur örneklerden biridir. Mesnevi tarzında yazılan eser 7364 beyitten oluşmaktadır.⁷⁷

1.9. Esmâü'n-Nebî

“Esmâ” Arapça “isim” kelimesinin çoğuludur. Hz. Peygamber’in isimleri hakkında kaleme alınan manzum ve mensur eserlere Esmâü'n-Nebî denilmektedir.⁷⁸ Hz. Peygamber’in Kur’an, diğer kutsal kitaplar ve hadislerde geçen isimlerinin haricinde edebi ve dini metinlerde onu methetmek için kullanılan isim ve sıfatlarından oluşturulmuş 2000’e yakın ismini açıklayan, kelim ve hadis ilmi ile açıklanan mensur eserlerdir. Abdullah Salâhî Uşşâki (ö. 1197/1783)’nin “Gül-i Sad Berg-i Evrâd Berâ-yı Tuhfe-i Ubbâd” isimli eserinin bir bölümünü esma-i nebî’ye ayırmış olması bakımından bu alanda tanınmış bir eserdir.⁷⁹

Esmâ-i Nebîler genellikle divan veya kasidelerin bazı bölümlerinde 5-10 beyit içinde Hz. Peygamber’in isimlerinin sıralandığı türlerdir. Aynı şekilde Hasib Efendi’nin Delâilü’l-Hayrat’tan yararlanarak kaleme aldığı Dürretü’l-Esmâ bin beyitlik Esmâ-ı Nebî bu türde tanınmış eserdir.⁸⁰ Süleyman Cezûlî (ö.870/1465) Hz. Peygamber’in 201 tane adını açıklamıştır. XVI. Asırda yaşamış olan Kara Dâvud İzmitî (ö. 948/1541) bu eserin şerhini yazmıştır. “Tevfîku Muvaffîku’l-Hayrât li-Neyli’l-Berekât fî Hidmeti Menbai’s-Saâdet “ adlı şerh Hz. Peygamber’in iki yüz bir ismi ele alınmıştır.⁸¹

1.10. Şemâil

Sözlükte ahlak, huy ve tabiat anlamlarında kullanılmaktadır. Çoğulu şemâil’dir.⁸² Hz. Peygamber’in vücut yapısını güzel ahlakını, hal ve hareketlerini, insanlara karşı tavır ve davranışlarını⁸³ ele alan eserlerdir. Şemâiller Hz. Peygamber’im hem bedeni yapısını hem de karakterini ele alması açısından özellikle

⁷⁷ Güzel, Abdurrahman, *Dini ve Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999, s. 591.

⁷⁸ Yıldız, Âlim, *Türk-İslam Edebiyatı*, s. 210.

⁷⁹ Uzun, Mustafa, “Muhammed”, *TDV Ansiklopedisi*, XXX, s. 458.

⁸⁰ Çelebioğlu, Amil, *Türk Edebiyatında Manzum Dini Eserler*, s. 357.

⁸¹ Yeniterzi, Emine, “Divan Şiirinde Na’t”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1989, s. 269.

⁸² Mütercim Âsım Efendi, *Kâmûsu’l-Muhîd*, V, s. 4582; Erverdi, Ezel- Erdem, Ebubekir- Kutlu, Mustafa, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, VIII, s. 128.

⁸³ Şener, İbrahim *Türk İslam Edebiyatı*, s. 178.

beşeri yönünden bahsedildiği için diğer alanlardan ayrılmaktadır.⁸⁴ Şemail kelimesi III. yy.'da ilk önce hadis alanında sonrasında siyer, tarih ve tasavvuf alanlarında telif edilen eserlerde Hz. Peygamber'in ahlakının ve dış görünüşünün tasvir edildiği bir terim olarak kullanılmıştır.⁸⁵

Şemail türünde Arap Edebiyatı'nda ilk eser hadis âlimi Ebû İsâ Muhammed b. İsâ Tirmizi (ö.892) tarafından kaleme alınan "eş-Şemâilü'n-Nebeviyye ve'l-Hasâisü'l-Mustafaviyye" adlı eserdir. Tirmizi, şemail kelimesini eserinde kullanan ve sistemleştiren ilk kişidir.⁸⁶ 55 babdan oluşan eser Hz. Peygamber'in elbiselerinden, günlük ibadetlerinden, eşyalarından, güzel ahlakından, özel hayatından son olarak da vefatından ve bıraktığı mirastan bahsetmektedir.⁸⁷ Eser Farsça, Türkçe ve Urduca'ya tercüme edilmiş ve şerhleri yapılmıştır. Türkçe şemail kitaplarının tamamına yakını bu eserin metin ve şerhlerinin tercümesinden oluşmaktadır.⁸⁸ Bu alanla ilgili diğer önemli eserde Batı dünyasının yetiştirdiği meşhur âlimlerden olan Kadı İyaz b. Mûsa el Yahsîbî(ö.544) tarafından kaleme alınan "eş-Şifâ bi Tarîfî Hukuk'ıl Mustafa" isimli eserdir.⁸⁹ Klasik şemaillerden farklı bir içeriğe sahip olan bu eser şemail türündeki pek çok esere kaynaklık eden meşhur eserdir. İslam dünyasında itibar görmüş, pek çok neşri ve ihtisarı yapılan eser çeşitli dillere de tercüme edilmiştir.⁹⁰

Türk Edebiyatı'nda ise en eski örnek Hoca Sâdeddin Efendi'nin kaleme aldığı Risâletü'ş-şemâiliyye'dir.⁹¹

1.11. Hilye

Hilye, piraye (süs, zînet), hilkat, suret ve sıfat gibi manalara gelmektedir. Hz. Peygamber'in yaratılışını, dış görünüşünü, vücudunun şeklini, ses tonunun ve belli

⁸⁴ Yardım, Ali, "Şemail Nev'inin Doğuşu ve Tirmizi'nin Kitabü'ş-Şemâil'i", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi I*, İzmir 1983, s. 352-353.

⁸⁵ Kandemir, Yaşar, "Şemail", *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, XXXVIII, s. 497.

⁸⁶ Yardım, Ali, *Peygamberimizin Şemâili*, Damla Yayınevi, İstanbul 1997, s. 30.

⁸⁷ Erverdi, Ezel- Erdem, Ebubekir- Kutlu, Mustafa, *Türk Dili ve Ansiklopedisi*, VII, s. 128.

⁸⁸ Kiremitçi, Ferdi, " Dini Edebi Bir Tür Olan "Şemail" Bağlamında Ahmet Ziyaüddin Gümüşhânevi", *1.Uluslararası Ahmet Ziyaüddin Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Gümüşhane, 03-05 Ekim 2013, s. 864.

⁸⁹ Yardım, Ali, *Peygamberimizin Şemâili*, s. 37.

⁹⁰ Kandemir, Yaşar, "Şemail", *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, XXXVIII, s. 499.

⁹¹ Uzun, Mustafa, "Muhammed", *TDV Ansiklopedisi*, XXX, s. 458.

başlı tavırlarının anlatıldığı eserlere hilye denilmektedir.⁹² Şemâilü'n-Nebeviyye ve Evsâfû'n-Nebi gibi tabirler hilye kelimesinin yerine de kullanılmaktadır.⁹³ Hilye kelimesi zamanla Hz. Peygamber'in dışındaki diğer peygamberler, dört halife, aşere-i mübeşşere, Hz.Peygamber'in torunları, din ve tarikat büyüklerinin ahlaki ve bedeni özelliklerinden bahseden eserler de Hilye-i Enbiyâ, Hilye-i Çâr yâr-ı güzîn gibi konusuna has isimlerle nitelenmiştir.⁹⁴

Hilye türüne dair en eski mensur eser Şeyhu'l-İslâm Hoca Saadettin Efendi (ö.1008/1599)'nin Hilye-i Celîle ve Şemâilî Aliyye isimli eseridir. Müellifi bilinen diğer mensur eser de Abdullah b. Şakir b. Mustafa Elbistânî (ö. 1795) 'nin Hilyetü'-ş Şerîfe isimli eseridir.⁹⁵

Türk Edebiyatında hilye türüne ait müstakil eserler XVI. yy'da telif edilmiştir. Bu alanla ilgili müstakil eserler yazılmadan önce siyer, mevlid, şemailler ve bazı dini mesnevilerde hilye türüne ait bölümler yer almaktaydı. Özellikle Yazıcıoğlu Muhammed Bîcân(ö.855/1451)'ın telif ettiği "Muhammediyye" isimli manzum siyer kitabında hilyeye dair bilgiler yer almaktadır.⁹⁶ Bu alanla ilgili diğer önemli eser de Hâkânî Mehmet Bey'in hilyesidir. 1598 yılında kaleme alınan bu eser kendisinden sonra kaleme alınan manzum hilyelere kaynaklık teşkil etmiştir. Arap ve Latin harflerle neşirleri yapılmıştır.⁹⁷ Hakani dışında Cevrî Çelebi (ö.1654) Hulefâ-ı Raşidîn'in vasıflarını ve ahlakını anlatan Hilye-i Çihâr- yâr-ı Güzîn isimli hilyesiyle, Neşâtî Ahmed Dede (ö.1674) Hilye-i Enbiyâ isimli hilyesiyle ve Süleyman Nahîfî (ö.1738) Hilyetü'l-Envâr isimli hilyesiyle tanınmış müelliflerdir.⁹⁸

⁹² Tekin, Arslan, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, s. 318; Erverdi, Ezel- Erdem, Ebubekir- Kutlu, Mustafa, *Türk Dili ve Ansiklopedisi*, IV, s. 236.

⁹³ Erkal, Abdülkadir, "Türk Edebiyatında Hilye ve Cevri'nin Hilye-i Çâr Yar-ı Güzîn'i" *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.12, Erzurum 1999, s. 111.

⁹⁴ Özdemir, Mehmet, "Türk Edebiyatında Manzum Hilye Türü ve Neccarzâde Rıza'nın Hilye-i Hâce Bahâüddin Şâh-ı Nakşibend'i", *Türkoloji Araştırmaları*, 2012, C.VII, S.3, s. 1975.

⁹⁵ Güngör, Zülfikar, "Türk Edebiyatında Hilye-i Nebvî Türünün Doğuşu, Gelişimi ve Sebepleri", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2003, C.IV, S.10, s. 190.

⁹⁶ Zülfikar, "Türk Edebiyatında Hilye-i Nebvî Türünün Doğuşu, Gelişimi ve Sebepleri", s. 187-188.

⁹⁷ Özdemir, Mehmet, "Türk Edebiyatında Manzum Hilye Türü ve Neccarzâde Rıza'nın Hilye-i Hâce Bahâüddin Şâh-ı Nakşibend'i", s. 1975.

⁹⁸ İsen, Mustafa, *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, "Türler", Grafikler Yayınları, Ankara 2003, s. 246, Yıldız, Âlim, *Türk-İslam Edebiyatı*, s. 200.

1.12. Kırk Hadis (Hadis-i Erbain)

Hız. Peygamber'in 40 adet hadisi ile bu hadislerin açıklayıcı bilgilerinden oluşan koleksiyonlardır. Hız. Peygamber'in "ümmetim içinde din emirlerine dair kırk hadis ezberleyen ya da derleyen kimseyi Allah-u Teâla fakihler ve âlimler topluluğu arasında diriltir."⁹⁹ Müjde-duasıyla birlikte kırk hadis derleme ve tercüme faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Hadis-i Erbain'i toplama ve sınıflandırmanın; Hız. Peygamber'in şefaatine nail olma, hayır duası alma, rahmetle anılmak gibi sebeplerde yer almaktadır.¹⁰⁰ Arapça, Türkçe ve Farsça pek çok mensur ve manzum kırk hadis dîbâceleri¹⁰¹ vardır.¹⁰² İran, Türk ve Arap Edebiyatında kırk hadisler şekil olarak nesir, nesir-nazım karışık ya da manzum olarak kaleme alınmışlardır.¹⁰³ Kırk hadis türleri Arap Edebiyatına dayanmaktadır. İlk örneğini miladi VIII y.y. 'da Abdullah Marvezî (ö.181/797) tarafından kaleme alınan "Erbaûn Hadis" isimli eseridir. 13.asır da Ebû Zekerîyyâ en-Nevevî (ö.676/1277) 'nin bir araya getirdiği kırk hadis meşhur eserlerdendir. Türk, Fars ve Arap Edebiyatı'nda çok fazla tercümeleri ve şerhleri yazılmıştır.¹⁰⁴

Farsça çihil hadislerin (kırk hadis) en meşhuru Faravî el-Haramî'nin "Tabîbe'l-Kulûb" isimli eseridir. Eseri diğer kırk hadis türlerinden ayıran özelliği ise hadislerin, ayetler ve konuya uygun hadislerle desteklenmesidir.¹⁰⁵ Fars Edebiyatındaki diğer meşhur eser de Mevlânâ Abdurrahmân Câmî (ö.898/1492)'nin tercüme ettiği Tercüme-i Hadîsi-i Erbâin adlı manzum eserdir.¹⁰⁶

Türk şairler XV. asrın ikinci yarısında hadis tercümeleri ile uğraşmışlardır. Özellikle Câmî'nin büyük etkisi olmuştur. Ali Şîr Nevâî (ö. 906/1501), Fuzûlî (ö.

⁹⁹ el-Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ ve Mûzîlu'l-İlbâs 'amme'stehere mine'l-ehâdis 'alâ elsineti'n-Nâs, Dâru-l-hyâi't-Turâsi'l-'Arabî*, 2.Baskı, Beyrut, ts., II, s. 246.

¹⁰⁰ Güzel, Abdurrahman, *Dini ve Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999, s. 565.

¹⁰¹ Dîbâce: Farsça'dan gelen kelime ipek elbise, yüz güzelliği, şairin yazdığı ilk kaside, kitabın önsüzü anlamına gelmektedir. Terim anlamı ise eserlerin başındaki önsöz ya da girişin adı anlamlarına gelmektedir. Bkz. Halil b. Ahmed, *Kitab'ul-Ayn*, Müesseset'ül-Âlemi li'i-Matbûat, Lübnan 2004, II, s. 5; Ahmed Hamid Hüseyin, Şa'ban Abdulâtî Atıyye Cemal Murad Hilmi, *el-Mücem'ul-Vâsit*, Mektebet'ül-Şurûki'd-Devliyyeti, 4. Baskı, Mısır 2004, s. 268-269.

¹⁰² Karahan, Abdülkadir, *İslam Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 6.

¹⁰³ Karahan, Abdülkadir, *İslam Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, s. 20.

¹⁰⁴ Kılıç Müzahir, "Edebiyat Tarihi Bakımından Kırk Hadisler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2001, C.VIII, S.18, s. 96.

¹⁰⁵ Kılıç, Müzahir, "Edebiyat Tarihi Bakımından Kırk Hadisler", s. 96.

¹⁰⁶ Yıldız, Âlim, *Türk-İslam Edebiyatı*, s. 222-223.

963/1556), Rihletî, Nâbî (ö. 1124/1712) ve Münif (ö.1155/1742)'in kırk hadis risaleleri Câmî'nin tercümesidir.¹⁰⁷ Kemâl Ümmî (ö.880/1475)'nin Kırk Armağan'ı 200 beyitlik mesneviden oluşan önemli bir eserdir.¹⁰⁸

Kırk Hadisler de Peygamberimizin ahlakı, İslam'ın şartları, ilim ve âlim ahlakı, siyaset, hukuk ve cihad gibi muhtelif konularla ilgili hadisler bir araya getirilmiştir.¹⁰⁹

1.13. Na't

Sözlükte na't kelimesi “bir şeyi methederek anlatma, vasıflandırma, nitelemek, iyi ve güzel şeyleri abartılı biçimde dile getirmek, vasfedilen bir şeyde kötü tarafları söylemeyip sadece iyi ve güzel olanı dile getirmektir” manalarında kullanılmıştır.¹¹⁰ Edebiyat alanında ise Hz. Peygamber'in vasfı üzerine söylenen Peygamberi övmek üzere yazılan kasidelere denir.¹¹¹ Çok miktarda na't yazan şairlere na't-gû, bunları cami ve tekkelerde, güzel sesle belirli günlerde okuyanlara da na't-han denir.¹¹² Sadece Hz. Peygamber ile sınırlı kalmayıp Çâr Yâr Hazarâtı ile Hz. Ali'yi övgüye yönelik yazılan manzumelerdir. Hz. Peygamber'i öven na'tlara Na't-i Şerif; Hulâfâ-yı Râşid'in'i övenlere Na't-ı Çâr Yâr; Hz. Ali'yi öven na'tlara ise Na't-ı Ali denilmektedir.¹¹³ Diğer Peygamberler dört halife veya tarikat büyükleri için yazılan övgülere de zaman zaman na't adı verildiği olmuştur.¹¹⁴

Divan Edebiyatı'nda ve Arap Edebiyatı'nda en çok rağbet gören ve benimsenen tür Hz. Peygamber etrafında şekillenmiştir. Bu türlerden en önemlisi de

¹⁰⁷ Karahan, Abdülkadir, *İslam Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, s. 141.

¹⁰⁸ Karahan, Abdülkadir, *İslam Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, s. 156.

¹⁰⁹ Yıldız, Âlim, *Türk-İslam Edebiyatı*, s. 223.

¹¹⁰ Çiçekler, Mustafa, “Na't”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2006, XXXII, s. 435; Devellioğlu, Ferit *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 11.Baskı, Ankara 1993, s. 809; İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Mas Matbaacılık, 2.Baskı, İstanbul 2006, c.2, s. 2282; Tâhir-ül Mevlî, *Edebiyat Lügatı*, hzr. Kemal Edip Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, s. 113; Erverdi, Ezel- Erdem, Ebubekir- Kutlu, Mustafa, “naat”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh yayınları, VI, s. 529.

¹¹¹ Devellioğlu, Ferit, “na't maddesi”, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat: Eski ve Yeni Harflerle Yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiş*, s. 809; Canım, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2010, s. 173.

¹¹² Erverdi, Ezel- Erdem, Ebubekir- Kutlu, Mustafa, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, “naat maddesi”, Dergâh Yayınları, VI, s. 529.

¹¹³ Tâhir-ül Mevlî, *Edebiyat Lügatı*, s. 113.

¹¹⁴ Yeniterzi, Emine, “Bir Edebi Tür Olarak Na'tlar”, *Uluslararası Mevlid Sempozyumu, Mevlid ve Süleyman Çelebi 2010*, s. 90.

na'tlardır. Divan şairleri tarafından na't yazmak geleneksel bir hale gelmiştir. Na'tlar Hz. Peygamberi öven ve Divan edebiyatı'nda tevhit ve münacattan sonra özel yere sahip olan şiirlerdir.¹¹⁵ Peygamberin konu edildiği türler arasında “Dilimizin ses bayrakları olan yazarlarımızın, asırlarla birlikte işin edebi açıdan mükemmel örneklerini daha çok naatlarda görmek mümkündür. Doğrudan Peygamber övgüsüne adanmış örnek olan naatlar lirik anlatıma çok uygun bir tür”¹¹⁶ olarak kabul edilmektedir.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte Karahanlılar Dönemi'nde kendilerine özgü edebiyatı meydana getirmişlerdir. Bu alanın ilk öncüsü Yusuf Has Hâcîp (ö.1077)'tir. Siyasetname özelliği taşıyan Kutadgu Bilig mesnevi tarzında yazılmıştır. Eserin na't bölümünde “Hz. Peygamber'in insanların en seçkini, en iyisi Allah tarafından gönderilen davetçi olması, ahlaki vasıfları ve onun bütün peygamberlerin ilki ve sonuncusu olduğundan bahsedilir. Na'tını Allah'a dua ve Peygamber'in şefaatine nail olma duasıyla bitirir.”¹¹⁷ Yusuf Has Hâcîp ile başlayan gelenek Edip Ahmet Yükneki, Ahmed Yesevî ve Ali Şîr Nevâî ile devam etmiştir.¹¹⁸

Edebiyat alanında na't sadece kasidenin bir türü olarak kalmamış mesnevi, gazel, rubâî, murabba, müstezat, kıt'a ve tuyuğ gibi nazım şekilleriyle de yazılmıştır. Bu sebepten na't'e kasidenin bir türü olarak bakmak yerine edebiyatımızın konusu olan Hz. Peygamberi metheden şiirler olarak bakmamız daha uygun olur.¹¹⁹ Na'tlarda şairler arûz veznini kullanmışlardır.¹²⁰ Çoğunlukla da mukayyed kafiye tercih edilmiştir. Şairler genellikle Türkçe ile Türkçe, Arapça ile Arapça ve Farsça ile Farsça kelimelerin kafiyelemesi hususuna özen göstermişlerdir. Dini bir tür olan na'tların konusu İslami kültürde yer alan Arapça ve Farsça kelimelere yer verilmiştir. Samimi bir sevgi ve Peygamber'in şefaatine nail olma arzusunun dolayısı şair sanatkarlık gösterme arzusu içerisinde değildir. Bu yüzden sade bir dille yazılmıştır. Süslü ve tahkiye içerikli bir üslûptan kaçınılmıştır. Amaç peygamberi methetmek

¹¹⁵ Yeniterzi, Emine, *Türk Edebiyatında Na'tlar*, TDV Yayınları, Ankara 1993, s. XII.

¹¹⁶ İsen, Mustafa, *Ötelerden bir ses*, s. 366.

¹¹⁷ Yeniterzi, Emine, *Türk Edebiyatında Na'tlar*, s. XVII.

¹¹⁸ Canım, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, s. 175.

¹¹⁹ Erverdi, Ezel- Erdem, Ebubekir- Kutlu, Mustafa, “naat maddesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, VI, s. 530.

¹²⁰ Yeniterzi, Emine, “Divan Şiirinde Na't”, s. 145.

olduğu için hitâbi bir üslûpla ele alınmıştır. Bu durum Hz. Peygamber'e olan sevginin yanında onun ebedi oluşuna dair inancın bir göstergesidir.¹²¹

Na't yazma geleneği özellikle h. IV. asırdan sonra çoğalmaya başlamıştır. Na'tlar da kâinatın Hz. Peygamber için yaratıldığından, ilk yaratılan cevherin Nur-i Muhammed olduğundan, Peygamber'in Allah ile olan yakınlığından, onun mucizesi olan Kur'an-ı Kerim'den ve diğer mucizelerinden övgüyle bahsedilmektedir. Şairleri na't yazmaya yönelten sebeplerden biri de onun şefaatine nail olma ümididir. Bu yüzden ona olan sevgilerini methiyelerle dile getirmişlerdir. Onların na'tı yazma gayeleri Hz. Peygamber'in şefaatine layık olma arzusuyla birlikte cehennem korkusuna karşı kaleme aldıkları na'tın engel olacağını düşüncesidir.¹²²

Na'tlarda ayetlerden iktibaslar yer almaktadır. Mucizeler içerisinde özellikle Şakk-u Kamer hadisesi na'tların genelinde uzunca bahsedilmiştir.¹²³ Bu sebeple edebi türlerde işlenmeye uygun ayetlere yer verilmiştir. Özellikle Allah'ın Hz. Peygamber'i övdüğü ayetlere daha çok yer verilmiştir. "Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" (Enbiya 6/107), "Hiç şüphesiz yüce bir ahlak üzeresin sen" (Kalem 68/4) bu ayetler gibi Hz. peygamberin üstünlüğünü, mi'râcını, mucizelerini anlatan ayetler yer almaktadır. Na'tlarda yer alan hadisler Peygamberin isimleri üzerine dini ve edebi kültürümüzde manzum veya nesir eserler kaleme alınmıştır. Na'tlarda bu isim ve sıfatlarla onun üstünlüğü, hidayeti, şefaati, Allah katındaki yeri ve seçkinliği vurgulanmıştır. Hayatına dair olan kısımda ise Hz. Peygamber'in dünyaya geldiği gece doğumu, çocukluğu, nübüvvet ve risâletle şereflendirilmesi, hicreti, fetihleri, gerçekte fenadan bekâya doğru yükselişi, ebedi bir dirilik olan ölümü anlatılmaktadır. Na'tlarda, Hz. Peygamber'in fiziki unsurları zengin tasavvur ve teşbihlerle anlatılmıştır.¹²⁴ Hz. Peygamber'in güzelliğinin yanında saç, göz, yanak, dudak, boy, el, parmak, kaş, kirpik, sırt gibi bedeni unsurları ele alınmıştır. Bu açıdan na'tların hilye özelliği taşıdığını da söyleyebiliriz.¹²⁵ Hz. Peygamber'in ahlaki meziyetleri açısından da en çok cömertliği üzerinde durulmaktadır. Maddiyata hiçbir zaman önem vermemesi, tevazu ve sadeliği prensip edinmesi na'tlara konu olmuştur.

¹²¹ Yeniterzi, Emine, "Divan Şiirinde Na't", s. 146-147.

¹²² Şevkî Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabi*, Dâru'l-Me'ârif, 11.Baskı, Kahire, ts., VII, s. 351.

¹²³ Şener, İbrahim, *Türk- İslam Edebiyatı*, s. 163.

¹²⁴ Yeniterzi, Emine, *Türk Edebiyatında Na'tlar*, s. XXVIII-XXIX.

¹²⁵ Yeniterzi, Emine, "Divan Edebiyatında Na't", s. 339.

Onun hayatına dair olan örneklerle “güzel ahlak dini” olan İslam’ı yaşayarak insanlara tebliğ etmesi de na’tlara olan bir diğer husustur.¹²⁶

Hiz. Peygamberin çeşitli yönlerden üstünlükleri şu motiflerle na’tta yerini almıştır: Ab-ı Hayat; şefaath sahibi olmakla ebedi saadeth, feyzin, hayatiyetin sembolü, ay; Hiz. Peygamber’in gelişiyile küfür ve cehalet karanlığının yok olması, ayna; ilahı sıfatları aksettirmesi, bulut; şefaath yağmurunu yağdırması, bülbül; Kur’an-ı Kerim’i tebliğ etmesi, deniz; cömertlik ve ebedi risaletin simgesi, dürr-i yetim; iki cihan saadethinin yegâne incisi, gül; peygamberlik bağının gülü, imame; peygamberler tesbihinin tanelerini birleştirmesi gibi manalara gelen motifler kullanılmıştır.¹²⁷

Hiz. Peygamber’e duyulan samimi sevgi neticesinde Peygamber Edebiyatı olarak adlandırabileceğimiz bu türlere bakıldığında ortak noktalar çoğunlukla onun hayatıyla ilgilidir.¹²⁸ Bu eserler genellikle başlangıçta besmele, hamdele ve salvele geleneği karşımıza çıkmaktadır. Sonrasında ise ona duyulan sevgiye binaen övgü içerikli sözler yerini almaktadır.

İranlılar, İslamiyet’i Hiz. Ömer döneminde Nihavend Savaşı’ndan sonra kabul etmişlerdir. Din ve Edebiyat alanındaki özgürlüklerine ise Hicri 3. Asırda ulaşmışlardır. Na’t ise bu alanda yerini almıştır. İran Edebiyatı alanında medh, övgü, senâ anlamlarına gelen “siyatiş” kelimesi kullanılmıştır.¹²⁹ İran’ın ilk mutasavvıf şairi Hâkim Senâyî (ö.1131) bu alanda İran edebiyatının öncüsü olmuştur. Diğer mutasavvıf şair ise Ferîdüddin-i Attâr (ö.618/1221)’tır. Onun na’tında Hiz. Peygamber ve dört halifenin övgüsü bir aradadır.¹³⁰ Nizâmî-i Gencevî (ö.611/1214 [?]), Şeyh Sa’di-i Şirazî (ö.691/1292), Emir Hüsre-i Dihlevî (ö.725/1325), Abdurrahman Molla Câmî (ö.898/1492) bu alanda meşhur na’t yazan şairlerdir.¹³¹

Arapça ن - ع - ت fiilinden sülasi mastardır. Çoğulu “nu’ut”tur. Lügat manası itibariyle bir kimsede bulunan özellikleri vasfetmek, onu vasıfta mübalağa etmek ve

¹²⁶ Yeniterzi, Emine, “Divan Edebiyatında Na’t”, s. 436.

¹²⁷ Yeniterzi, Emine, *Türk Edebiyatında Na’tlar*, s. XXXI.

¹²⁸ Yeniterzi, Emine “Türk Edebiyatı’nda Na’tlara Dair”, s. 1.

¹²⁹ Yıldız, Alim, *Türk İslam Edebiyatı*, s. 173.

¹³⁰ Yeniterzi, Emine, *Türk Edebiyatında Na’tlar*, s. XV.

¹³¹ Canım, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, s. 175.

güzelliğinden dolayı herhangi bir nesneyi vasfetmektir.¹³² Na'tların gelişim süreci kaside ile beraberlik gösterir. Bunun sebebi ise na'tların kaside içerisinde şekil alıp var olmalarıdır. Bu sebepten türün ilk örneklerini Arap Edebiyatı'nda sonrasında ise İran ve Türk Edebiyatı'nda görürüz.¹³³ Arap Edebiyatında övgü şiirlerini “medh” başlığı altında görmekteyiz. Na't; Fars ve Türk Edebiyatı'nda ise Hz. Peygamberi öven şiirlerin yaygın adı olarak tanınmıştır.¹³⁴

Na't yazmanın en önemli gayelerinden biri de kişinin; kendisini peygamber varlığında araması, hakikati onun hayatında bulma isteği ve bu şekilde ona yaklaşıp insanın yaratılış nedenine ulaşmaktır.¹³⁵

İlk olarak Arap Edebiyatı'na baktığımızda kişinin vefatından sonra onu övmek için söylenen şiirler “resa” olarak tanımlanırken, peygamber için yazılanlar “medh” olarak isimlendirilmiştir. Medh olarak bilinen şiirlerin Hz. Peygamber'in vefatından sonra yaygınlaştığı söylenmektedir. Bu şiir genellikle tasavvuf alanında yayılmıştır. Şairler bu tarzda şiir söylerken peygamber hayattaymış gibi hitap etmişlerdir.¹³⁶

Arap Edebiyatı'nda Peygamberimize dair methiye yazan şairlerden ilki cahiliye döneminde yaşamış olan Meymûn b. Kays el-A'sâ (ö.7/629 [?]) 'dır. Bu kasidenin tamamı Peygamber'e dair övgüler içermemekle birlikte Peygamber'e dair yazılan methiyelerin en eskisidir.

أَلَمْ تَغْتَمِضْ عَيْنَاكَ لَيْلَةً أَرَمَدَا وَ بَتَّ كَمَا بَاتَ السَّلَامُ مُسَهَّدَا¹³⁷

“Sevgilinin gözlerinin ağrıdığı gece, sen de gözlerini yummadın mı?”

A'sâ'nın ilk beyti bu şekilde başlayan kasidesini hem Hz. Peygamber'e takdim etmek hem de İslam'ı kabul etmek için yola çıkmıştır. Kureyşliler ile karşılaşan A'sâ onların bazı sorularına maruz kalmış ve A'sâ onlara yola çıkma gayesini söylediğinde Kureyşliler onun İslam'a girmemesi için ona İslam'ın içkiyi,

¹³² İbn Manzûr, *Lisân'ul- 'Arab*, II, s. 99; Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luga*, thk. Abdüsselam Muhammed Harun, Dâru'l Cîl, Beyrut, ts., V, s. 448; Muhammed b. Muhammed b. Abdurrezzâk el-Huseynî ez-Zebîdî, *Tâcu'l- 'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, V, s. 123.

¹³³ Canım, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, s. 172.

¹³⁴ Çiçekler, Mustafa, “Na't”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2006, XXXII, s. 435.

¹³⁵ Yeniterzi, Emine, “Divan Şiirinde Na't”, s. 2.

¹³⁶ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye fî'l-Edebi'l- 'Arabî*, Dâru'l-Hüccet'ül-Beyza, Mısır, ts., s. 17.

¹³⁷ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 18-19.

zinayı, kumarı ve faizi yasakladığından bahsetmişlerdir. Ebu Sufyan'ın da aralarında bulunduğu grup onun gitmesini engellemek için ona yüz deve hediye etmişlerdir. Yüz deveyi alan A'sâ memleketine dönmek için yola çıkmıştır fakat yolda deveden düşerek hayatını kaybetmiştir. Özetle diyebiliriz ki A'sâ kasidesini Hz. Peygamber'e takdim edemeden ölmüştür.¹³⁸ A'sâ'nın Hz. Peygamber'i methettiği kasidesinde İslam diniyle alakalı bazı terimler ve ayetler geçmektedir. Bazı araştırmacılar bu kasidenin ona ait olmadığını dile getirmiştir.¹³⁹

Arap Edebiyatı'nda Ebû Tâlib (ö. 619 m.) de söylediği şiirde Hz. Peygamber'i methedici üslup kullanan kişilerdendir. Buradaki beyitte de görüldüğü gibi Hz. Peygamber'i yetimler için ümit kaynağı ve onların koruyucusu gibi sıfatlarla methetmiştir.

وَأَبْيَضُ يُسْتَسْقَى الْغَمَامُ بَوَّجِهِ رَبِيعَ الْيَتَامَى عِصْمَةً لِلْأَرَامِلِ¹⁴⁰

“Bulutlar suyu peygamberimizin beyaz suretinden alırlar, Peygamber yetimlerin baharı dul kadınların ise koruyucusudur.”

وَأَنْتَ لَمَّا وُلِدْتَ أَشْرَقَتْ الْأَرْضُ وَضَاعَتْ بُورِكَ الْأَفْقُ

“Sen doğduğunda yeryüzü parladı, senin nurun ufuklara yayıldı.”

Ebû Tâlib Peygamberimiz doğduğunda da bu şiirle onu methetmiştir.¹⁴¹

Hız. Peygambere dair methedici ifadeler kullananlardan bir diğerk kişi de Peygamber'imizin amcası Hamza (ö.3/625)'dır. Hız. Hamza İslam'a girdiğinde şu beyitlerle onu övmüştür.

حَمَدْتُ اللَّهَ حِينَ هَدَى فُؤَادِي إِلَى الْإِسْلَامِ وَالِدِينَ الْحَنِيفِ
لَدِينِ جَاءَ مِنْ رَبِّ عَزِيزٍ خَبِيرٍ بِالْعِبَادِ بِهِمْ لَطِيفٍ
إِذَا تَلَيْتُ رَسَائِلُهُ عَلَيْنَا تَحَدَّرَ دَمْعُ ذِي اللَّبِّ الْحَصِيفِ

¹³⁸ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 19-20.

¹³⁹ Şevkî Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabi*, Dâru'l-Me'ârif, 11.Baskı, Kahire, ts., I, s. 341-342.

¹⁴⁰ el-Cumahî, Muhammed b. Sellâm, *Tabakâtu Fuhûli-ş-Şu'ara*, tahk. Mahmûd Muhammed Şâkir, Dâr'ul-Medenî, byy., ts., I, s. 244.

¹⁴¹ Es-Seîd Kavrarî, “el-Medâihü'n-Nebeviyyetü fi Şi'ri'l- Endelûsî fi Karni's-Samini'l-Hicrî Medâminihâ ve Eşkâliha'l-Fennyne Lisânü'd-Dîn el-Hâtib ve ibn Câbir Unmûzecen”, Doktora Tezi El-Hacc lil-Hdır Üniversitesi, Cezair 2016, s. 32.

رَسَائِلُ جَاءَ أَحْمَدُ مِنْ هَذَاهَا بَيَاتٍ مَبِينَةٍ الْحُرُوفِ
وَأَحْمَدُ مُصْطَفَى فِينَا مُطَاعٌ فَلَا تَعْتَوُهُ بِلَقَوْلِ الْعَنِيفِ¹⁴²

“Allah’a, kalbime İslam’ı ve hanîf dinini hidayet ettiğinde hamt ettim.

Kullarına lütufkâr olan Azîz ve Hâbir olan o Rabbimden din geldi.

Onun risaleleri bize okunduğu zaman akıllı olanın gözyaşını akıtır.

O apaçık ayetler ve hidayet eden mesajlardan Ahmet geldi.

Ahmet Mustafa bizim aramızda kendisine itaat edilendir ki kötü lafızlarla ona sövmeyin.”

Hiz. Ebû Bekir (ö.13/634) de Hiz. Peygamber’le ilgili pek çok şiir yazan kişilerdendir. Ebu Bekir hem Hiz. Peygamber’e dair hem de onun gazvelerine dair şiir yazmıştır. Bu şiirlerinde sığındıkları Sevr mağarasından, Süraka b. Mâlik (ö.24/645)’le olan durumlarından bahsetmiştir. Hiz. Peygamberi methedici üslupla şiir söyleyen kişilerden diğerleri de Hiz. Ömer ve Ebû Sufyan’dır. Her ikisi de İslam dinine girdiklerinde Hiz. Peygamber’i öven şiirler söylemişlerdir.¹⁴³

Kâ’b b. Mâlik (ö.50/670) ve Abdullah b. Revâha (ö.8/629) Peygamberin şairlerindendir. Aynı zamanda İslam’ı şiirleriyle savunan ve Peygamber’i öven şiirler inşad etmişlerdir. İbn Selam, Akabe Biat’ında şehit olan Ka’b b. Mâlik’ i değerli bir şair olarak vasıflamıştır. İslam tarihine dair yazdığı şiirleri mustakil bir divanda toplanmıştır. Burada Peygamberimizin gazvelerinden bahsetmiş ve ona dair methedici beyitler yazmıştır.¹⁴⁴ Şairlerle ilgili ayet nazil olduğunda Peygamberimiz Kâ’b b. Mâlik’e dil ve nefisle cihat edildiğini ve dil ile düşmana ok atılacağını söylemiştir.¹⁴⁵

Peygamberimiz zamanında yaşamış olup cahiliye devrinin meşhur şairlerinden olan Hassan b. Sâbit (ö.60/680 [?]), Peygamber’i metheden şiirlerinin

¹⁴² İbn Seyyidünnas, Muhammed el-Ya’merî, *Minehu’l-Medhi ev Şûaraû’s-Sahâbeti*, thk. İffet Visal Hamza, Dâru’l-Fikir, Dimaşk 1987, s. 70-71.

¹⁴³ İbn Seyyidinnâs, *Minehu’l-Medhi ev Şûaraû’s-Sahâbeti*, s. 145, 182-183, 305.

¹⁴⁴ Muhammed Ali Mekki, *el-Medâihu’n-Nebeviyye*, Daru’n- Nevbâr, Kâhire 1991, s. 27.

¹⁴⁵ İbn Seyyidinnâs, *Minehu’l-Medhi ev Şûaraû’s-Sahâbeti*, s. 272.

yanında Ebû Sufyan'ı hicvettiği “hemziyye” si bulunmaktadır.¹⁴⁶ Hassan bin Sâbit'in bu kasidesinin ilk beyitleri cahiliye dönemiyle alakalıdır. Bu bölümlerinde Şam'da benî Gassan kabilesinden bir kişiyi ve içki içmeyi övdüğü beyitler yer almaktadır. İslamiyet'le ilgili bölümlerinin ise Mekke'nin fethinden önce söylenildiği bilinmektedir. Diğer beyitleri fetihle alakalıdır. Fakat bu kasidenin en önemli özelliği Peygamber'in methedildiği bölümlerdir.¹⁴⁷

وَقَالَ اللَّهُ قَدْ أَرْسَلْتُ عَبْدًا يَقُولُ الْحَقَّ إِنَّ نَفَعَ الْبَلَاءِ
شَهِدْتُ بِهِ فَقُومُوا صَدَّقُوهُ فَقُلْنَا لَا نُجِيبُ وَلَا نَشَاءُ
وَجِبْرُلُ أَمِينُ اللَّهُ فَنَا وَرُوحُ الْقُدُسِ لَيْسَ لَهُ كِفَاءٌ¹⁴⁸

“Allah, imtihana faydalı olmak adına insanlara hakkı söyleyen bir kul gönderdim dedi.

Ben ona iman ettim sizde kalkın onu tasdik edin şayet siz dersiniz onun davetine icabet etmeyeceğiz, istemiyoruz.

Allah, Cibril vasıtasıyla bizi tebliğ etti, O, Ruhü'l-Kudüs'tur benzeri yoktur.”

Hassan bin Sâbit bir divanında da Hz. Peygamber'in, Hz. Ebû Bekir ile Mekke'den Medine'ye hicret ettiğini anlatmıştır. Bu yolculukta Ümmü Mabel El-Hazemîye adında bir kadının çadırına uğramışlar ve o kadının süt vermeyen koyununa Peygamber efendimiz dua etmiş ve o koyun süt vermeye başlamıştır. Orada bulunanlara bu süttten ikramda bulunduktan sonra Hz. Peygamber çadırdan ayrılmıştır. Daha sonra olayı eşine anlatan Ümmü Mabel, Hz. Peygamber'i yüzü parlak, ahlakı güzel, iri gözlü gibi sıfatlarla vasıflamıştır. Hassan b. Sabit Ümmü Mabel'in, Hz. Peygamber'i vasıflayan pek çok özelliğinden bahsettiğini divanında yazmıştır.¹⁴⁹ Bu divanın haricinde bir de Peygamberimiz vefat ettikten sonra bir divan daha yazan Hassan bin Sabit, “dâliyye” olarak kayıtlara geçen kasidesinde

¹⁴⁶ İbn Seyyidinnâs, *Minehu'l-Medhi ev Şûarâu's-Sahâbeti*, s. 72; Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s.30; Muhammed Ali Mekkî, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 12.

¹⁴⁷ Muhammed Ali Mekkî, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 13-14.

¹⁴⁸ Muhammed Ali Mekkî, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 14.

¹⁴⁹ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 33-34.

Peygamber'i hem ahlaki hem de vücut güzelliğini “الهادى, طيبة” gibi kelimeleri kullanarak methetmiştir.¹⁵⁰

Hız. Peygamber hayatta iken Ka'b b. Zühayr (ö.24/645 [?]) “Banet Suâd” isimli kasideyi ölümden kurtuluş vesilesi olması için yazmıştır.¹⁵¹ Döneminin ve hatta Arap Edebiyat tarihinin en meşhur methiyesidir.¹⁵² Ka'b b.Zühayr, cahiliye döneminin tanınmış şairlerinden olan Zühayr b. Sülma'nın oğludur.¹⁵³ Ka'b b. Zühayr'ın babası gördüğü bir rüyada kısa bir süre içinde gelecek olan Peygamber'e tabi olmasını söylemiştir.¹⁵⁴ Bunun üzerine Ka'b b. Zühayr kardeşi Büceyr ile beraber Peygamber'e gitmek için Medine'ye doğru yola çıkmışlardır. Ka'b kardeşini Peygamber'e yakın bir mevkide beklerken Büceyr'i ise Hız. Peygamberle görüşmesi için göndermiştir. Hız. Peygamber'i dinledikten sonra Müslüman olan Büceyr karşısında Ka'b kardeşini hicvedici bir şiir söylemiştir.¹⁵⁵ Bu şiirde Ka'b, Hız. Peygamber için de alay edici bir üslup kullanmıştır. Peygamberimiz bu duruma kızar ve onun öldürülmesinde sakınca olmadığını söyler. Bunun üzerine Büceyr kardeşine Peygamber'e sığınıp teslim olması gerektiğini bu şekilde ölümden kurtulabileceğine dair beyitler yazmıştır.¹⁵⁶ Bunun üzerine Ka'b bir kaside yazar ve Medine'ye doğru yola çıkar ve Peygamber'in yanına gelince onunla beraber sabah namazını kılar. Peygamber'in yanına oturup elini Peygamber'in eline koyup kendisinin Ka'b olduğunu tövbe ettiğini ve Müslüman olmak istediğini söyler. Hız. Peygamber onun hatasını affetmesi üzerine Ka'b, “Bâned Suâd” ifadesiyle başlayan kasidesini okur.¹⁵⁷

Bu kasidesinde, Mekke'ye gelerek Efendimiz huzurunda “Muhakkak ki Allah'ın elçisi Allah'ın nuruyla hak ve hidayete ulaşılan keskin kılıçlardan bir kılıçtır.” beytini okuyunca Hız. Peygamber duygulanmıştır. Bunun üzerine Hız. Peygamber çizgili “Bürde” denilen Yemen hırkasını ona hediye etmiştir. Böylelikle Ka'b b. Zühayr'ın kasidesi Kaside-i Bürde adıyla anılmaya başlanmıştır. İslam

¹⁵⁰ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebevîyye*, s. 37-39-40.

¹⁵¹ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebevîyye*, s. 20.

¹⁵² Muhammed Ali Mekki, *el-Medâihu'n-Nebevîyye*, s. 44.

¹⁵³ Muhammed Ali Mekki, *el-Medâihu'n-Nebevîyye*, s. 44-45.

¹⁵⁴ Demirayak, Kenan, “Kasîdetü'l-Bürde”, *TDV Ansiklopedisi*, XXIV, İstanbul 2001, s. 566.

¹⁵⁵ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebevîyye*, s. 20-21.

¹⁵⁶ Muhammed Ali Mekki, *el-Medâihu'n-Nebevîyye*, s. 46.

¹⁵⁷ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebevîyye*, s. 21.

âleminde Kaside-i Bürde ilim halkalarının açılışlarında okunan vazgeçilmez kaside olmuştur.¹⁵⁸

Kaside-i Bürde toplam 57 beyitten oluşmaktadır.¹⁵⁹ Kaside, cahiliye döneminde dine dair çokta bilgisi olmayan bir şair tarafından yazıldığı için en önemlisi ölümden kurtulmak amacıyla yazıldığından dolayı cahiliye dönemine ait lafızlar görülmektedir. Bu durum her ne kadar garipmiş gibi görülse de normal karşılanmalıdır. Kaside içerisindeki bu lafızlar olumsuz bir durum teşkil etmemiş aksine methiye alanına büyük bir ilgi toplamıştır. Ka'b'ın bu kasidesine edebiyatçılar tarafından taştirler, tahmisler ve şerhler yapılmıştır. Rivayetlere göre, bazı âlimler ilim meclislerinin açılışını Ka'b b. Zühayr'ın bu kasidesi ile yapmışlardır.¹⁶⁰

H. Peygamber'in vefat etmesinden sonra şairler; halife seçimleri ve fetihler gibi sebeplerden dolayı şiire ara vermişlerdir. H. Ali (ö.40/661)'nin ölümünden sonra edipler Ehl-i Beyt'e ve H. Ali'ye dair merhamet duygularıyla ona dair şiirler yazmışlardır. Çünkü onlar hilafete Muaviye'nin haksız yere geldiğini özellikle hilafetin, H. Ali'nin hakkı olduğunu dile getiriyorlardı. H.441 yılında özellikle hutbelerde H. Peygamber'e salât ve selam getirdikten sonra H. Hasan (ö.49/669) ve H. Hüseyin (ö.61/680)'i de zikretmeye başlamışlardır. Kâtip ve şairler ehl-i beyti övme konusunda adeta yarış halinde oldukları bir dönemdir. O dönemin şairlerinden olan eş-Şerif er-Radî her yıl aşure gününe özel mersiyeler yazmıştır.¹⁶¹

Emevîler döneminde, “dönemin siyasi şartları bu şiir türünün ilerlemesine engel olmuştur. Zira bu tarz şiir söylemek devlete isyan ve halifelerin düşmanlarına bir tezkiye kabul edilmiştir.”¹⁶² Şairler Peygamber'e olan soy yakınlığı ile övünmekle yetinmişlerdir. Hatta Osman bin Utbe ve Osman bin Vâkîd gibi bazı şairler peygamberle soy yakınlığı olmasa bile övünmüşlerdir.¹⁶³ Emevîler döneminde Ferezdak (ö.114/732) ve Kümeit el- Esedî (ö.126/744)'nin “Haşimiyyat”ı en önemli medihlerdendir. Her iki şair de sadece Peygamber'i övmekle kalmayıp ehl-i beyti de

¹⁵⁸ Yeniterzi, Emine, *Türk Edebiyatında Na'ıtlar*, s. XIX.

¹⁵⁹ Muhammed Ali Mekkî, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 47.

¹⁶⁰ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 24-26

¹⁶¹ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 53-55-56.

¹⁶² Gürkan, Nejdet, “Arap edebiyatında Memlukler (Moğollar) Dönemi (656/1258-923/1517)”, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2000, s. 79

¹⁶³ Mahmud Salim Muhammed, *Kitab'ul-Medâihi'n-Nebeviyyeti hatta Nihayeti'il-Asr'il-Memlûki, Dâru'l-Fikir, Dimaşk, 1997(h.1417), s. 78.*

methetmişlerdir.¹⁶⁴ Bu dönemde bazı şairler bütün şiirlerinde Kümeýt el- Esedî, Di'bil el- Huzaî (ö.246/860) gibi şairler ehl-i beytten bahsederken Abbasi döneminin önemi şairlerinden olan Şerîf er-Radî (ö.406/1015) ve Mihyâr ed-Deylemî (ö.428/1037) ise bütün şiirlerinde ehl-i beyte dair şiir yazmasalar bile duygularını samimi bir dille ifade etmişlerdir. Emevîler döneminde karşılaşılan diğer bir husus ise bazı halifeler tarafından ehl-i beyte dair yazılan şiirler engellenmeye çalışılmasıdır. Örneğin Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan'a dair yazılan kasideler hakkında doğru olmayan söylemler yayılmıştır. Özellikle Hz. Hasan'ın kadınlara düşkün olduğundan bahsedilerek şairlerin onlar hakkında methiyeler yazması engellenmeye çalışılmıştır.¹⁶⁵ Emevîler döneminin siyasi menfaatlerine ters düşmelerine rağmen Hz. Peygamber'i ve ailesini öven şiirler ele alan şairler ölümü dahi göze alacak şekilde sevgilerini şiirlerinde dile getirmişlerdir.

Abbasi döneminde şairler Peygamber'e övgü şiirleri nasıl yazılacağını bilmiyorlardı ve yanlış cümleler kurup hata etmekten korkuyorlardı. Bu yüzden önceki şairlerin Peygamber'e nasıl methiyeler yazdıklarını incelediler. Örnek olması için de Kâb b. Züheyr'in kasidesine bakan şairler bu sayede methiyeler yazmaya adım atmış oldu.¹⁶⁶ Bu dönemde karşımıza Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî (ö.538/1144)'nin methi çıkmaktadır. Methinde kutsal yerlere olan dini duygularını dile getirerek geleneksel değerler ile dini değerleri mezcetmiştir. Methiyenin sonunda ise dinden çıkmadığını, harama yaklaşmadığını ve şefaata talebinde bulunduğunu dile getirmiştir.¹⁶⁷ Genel olarak bu dönemin medihlerine baktığımızda halifelerin yazdığı medihlerde Hz. Peygamber'in zikredildiğini ve onunla olan neseb yakınlığının övüldüğünü görmekteyiz. Başlangıçta meth yazma konusunda tereddüt eden şairler varken zaman ilerledikçe ve tasavvufun da gelişmeye başlamasıyla sadece Peygamber'e has parçalar yazılmaya başlandığını görmekteyiz.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Mahmud Salim Muhammed, *Kitab'ul-Medâihi'n-Nebeviyyeti hatta Nihayeti'il-Asr'il-Memlûki*, s. 80-84.

¹⁶⁵ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 57-59.

¹⁶⁶ Mahmud Salim Muhammed, *Kitab'ul-Medâihi'n-Nebeviyyeti hatta Nihayeti'il-Asr'il-Memlûki*, s. 99-100.

¹⁶⁷ Mahmud Salim Muhammed, *Kitab'ul-Medâihi'n-Nebeviyyeti hatta Nihayeti'il-Asr'il-Memlûki*, s. 101-102.

¹⁶⁸ Mahmud Salim Muhammed, *Kitab'ul-Medâihi'n-Nebeviyyeti hatta Nihayeti'il-Asr'il-Memlûki*, s. 105.

Endülüs ve Mağrib edebiyatında Hz. Peygamber'e dair yazılan methiyelere baktığımızda şairler Peygamber'in üstünlüğüne dair menkıbeler yazmışlardır. Hz. Peygamber'in övülmeye değer sıfatlarını, hayatını ve kutsal mekânlara olan sevgilerini dile getirmişlerdir. Şairler Hz. Peygamber'i rüyalarında görme isteklerini ve kutsal mekânlara gitme arzusu içinde olduklarını dile getiren sufi bir mukaddime ile şiirlerine giriş yapıyorlardı. Bitirirken ise geleneksel methiye tarzına uygun olarak günahlarının bağışlanması hususunda şefaata talebinde bulunduktan sonra dua ve salavat ile kapanışı yapıyorlardı. Malik bin Merhale, Abdülaziz el-Feşetali ve Endülüs dönemi şairlerinden Lisanü'd-din ibn Hatib (ö.776/1374-75) meth konusunda öne çıkan şairlerden olmuşlardır.¹⁶⁹

Şairler VII. yy'a gelinceye kadar methiyelere devam etmişlerdir. Memlûklüler döneminde ise Hz. Peygamber'e methiye yazmak şairler için önemli bir amaç haline gelmiştir. Bu dönem Haçlı Seferleri ve Tatarlarla olan münasebetler nedeniyle ciddi anlamda İslam taassubu hâkimdi. Adaletsizliğin ve baskının hâkim olduğu bu dönemde Muhammed b. Saîd el- Bûsîrî (ö.695/1296 [?]) bu siyasi çekişmelerden kurtulmak amacıyla Bürde'sini Hz. Peygamber'e olan sevgisini dile getirme ve Allah'a yaklaşma amacıyla yazmıştır.¹⁷⁰ Yazdığı methiyeyle günümüze kadar pek çok övgüye tabi tutulan Mısırlı şairlerden olan ¹⁷¹ İmam Bûsîrî felçli olduğu zamanlarda kasidesini yazarken bir gün rüyasında Hz. Peygamber'i görür, Hz. Peygamber eliyle Bûsîrî' nin yüzüne dokunur ve ona bürde(hırka)sini verir. Bu rüyadan sonra sağlığına kavuşan Bûsîrî¹⁷²'nin *el-Kevâkıbü'd-dürriyye fî medhi hayri'l-beriyye* olarak isimlendirdiği kasidesi sonradan "Kaside'i Bürde" olarak tanınmıştır.¹⁷³ Nesip bölümüyle kasidesine başlayan Bûsîrî nefisten şikâyet eder Hz. Peygamber'i över ve onun doğumundan, mucizelerinden, isrâ ve mi'rac hadisesinden, cihattan bahseder sonunu da dua ve tevessül ile bitirir.¹⁷⁴

¹⁶⁹ Es-Seid Kavrari, "el-Medâihu'n-Nebeviyye fî ş-Şi'r'l-Endelusîfi Karnî's-Samin'il-Hicri Madamineha ve Eşkaleha Fenniyye Lisan'ed -Din bin el-Hatip ve ibn Cabir Unmüzeccen", Doktora Tezi Batne Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü, Cezayir 2016, s. 35-36.

¹⁷⁰ Mahmud Rızk Selîm, *el-Edebû'l-Arabî ve Tarihuhu Asru'l-Memâliki ve Osmaniyyîni ve Asru'l-Hadîsi*, Dâru'l-Kitabî'l-Arabî, Mısır 1957, s. 69-70.

¹⁷¹ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 142.

¹⁷² Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 147-148.

¹⁷³ Muhammed Ali Mekkî, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 109.

¹⁷⁴ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 152.

Aynı yy.da karşımıza çıkan bir diğer isim ise Yahyâ b. Yûsuf es-Sarsarî¹⁷⁵'dir. Kendisinin Hz. Peygamber'e dair yazdığı meşhur kasidesi bulunmaktadır. Bu kasidesinde her beyit bütün hece harflerini kapsamaktadır.¹⁷⁶ Hatta bunun yirmi cilde ulaştığı söylenilmektedir.¹⁷⁷ İmam Bûsîrî'den sonra methiyesiyle meşhur olan İbn Hacceti'l-Hamevi'nin yazdığı *Emân'ul- Haif* isimli kasidesi öne çıkmaktadır. İbn Nübâte El-Mısırî (ö.768/1366) de methiye hususunda beş tane kaside yazmıştır. Bunlar "Hemziyye, Raîyye, Ayniyye, Lâmiyye ve Mîmiyye" isimli kasideleridir.¹⁷⁸

Osmanlı Dönemine baktığımız zaman önceki dönemlerde olduğu gibi medih geleneği varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Bu dönemde de şairler, sultanlara, devlet ve din adamlarına, ilmiye sınıfına, şair ve ediplere dair methiyeler kaleme almıştır.¹⁷⁹ Bu dönemde Hz. Peygamberle ilgili medihlerde diğer dönemlerde olduğu gibi onun rahmet ve hayır kaynağı olduğundan, o olmadan beşerin yaratılmayacağından bahsedilmektedir. Şairlerin tevessüllerini ve şefaath taleplerini dile getirdikleri şiirler de bu dönemde şüyu bulmuştur.¹⁸⁰ Bu dönemde de şairler kasidelerinde genel yapıyı devam ettirerek gazelle başlamışlar ardından da Hz.Peygamber'in hayatından, mucizelerinden bahsettikleri bölüme geçmişlerdir. Bu methiye bölümünde şefaath talebinde bulunmuşlardır.¹⁸¹ Eş-Şihâb Ahmed el-Hafâcî¹⁸² (ö.1069/1658) 147 beyitten müteşekkil olan divanında Hz. Peygamberi methetmiştir. Abdullah eş-Şubrâvî (ö.1091/1680)¹⁸³, el-Muhibbî (ö.1111/1699)¹⁸⁴, Hasan el-Bûrînî

¹⁷⁵ Carl Brockelmann, *Tarîhu'l el-Edebi'l-Arabî*, thk. Abdülhalim Neccâr- Ramazan Abdü'l-Tevvâb, Dâru'l-Me 'arif, Kahire 1977, V, s. 19.

¹⁷⁶ Carl Brockelmann, *Tarîhu'l el-Edebi'l-Arabî*, V, s. 19.

¹⁷⁷ Ebu'l-Fida b. Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nhâye*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Dâru'l-Hicr, Cize 1998, XVII, s. 377.

¹⁷⁸ Zeki Mübarek, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 174-189.

¹⁷⁹ Nebil Halid ebu Ali, *el-Edebu'l-Arabî Beyne Asrayn'l-Memlûkî ve'l-Usmanî, el-Câmiatu'l-İslamiyye*, Dâru'l-Mikdat, Gasse 2007, s. 68-69.

¹⁸⁰ el-Himsî, Na'im, *Nahve Fehmin Cedidin li Edebi'd-Duveli'l-Mutetâbi'a ve Târihihi*, Mudîriyyetu'l-Kutub ve Matbû'atu'l-Câmi'iyye, Dımaşk 1981, II, s. 123.

¹⁸¹ Ergin, Mehmet Mesut, "Osmanlı Dönemi Arap Şiirinde Peygamber Methiyeleri (1517/1798)", *Marîfe Dergisi*, yıl.7, S.1, Bahar 2007, s.128.

¹⁸² en-Nebehânî, Yusuf b. İsmail, *el-Mecmûatu'n-Nebehâniyye fi'l-Medaihi'n-Nebeviyye*, Beyrut, tsz., II, s. 343.

¹⁸³ en-Nebehânî, *el-Mecmûatu'n-Nebehâniyye*, II, s. 487.

¹⁸⁴ en-Nebehânî, *el-Mecmûatu'n-Nebehâniyye*, I, s. 358.

(ö.1024/1655), Abdulğani en-Nâblûsi (ö.1143/1730), Fethullah İbnu'n-Nâhhas (ö.1052/1642)¹⁸⁵ gibi isimler Osmanlı döneminde öne çıkan medih şairleridir.

Modern ve Çağdaş Arap edebiyatına baktığımızda bu asra kadar hep önceki şairleri taklit etmişlerdir. Önceki eserlere tahmisler ve taştîrler yapmışlardır. Bûsîrî'nin kasidesi onlar için en önemli örnek olmuştur.¹⁸⁶ Şairler önceden olduğu gibi Hz. Peygamber'in fiziki ve manevi özelliklerini dile getirirken diğer taraftan da şarkiyatçıların Hz. Peygamber'e ve İslam'a dair olan iftiralarına da cevap vermişlerdir.¹⁸⁷ Bu dönemde Ahmet Şevkî (ö.1932)¹⁸⁸ Mahmud Sâmî el-Bârûdî (ö.1904) ve Ahmed Muharrem (ö.1945) gibi şairler kasidelerinde methiyeye yer vermişlerdir.¹⁸⁹ Bu açıdan baktığımızda bu çağlarda yazılan kasideler, Cahiliye döneminde yazılan Hassan b. Sabit, Abdullah b. Revâha gibi şairlerin İslam dinini ve Hz. Peygamber'i savundukları şiirlerine benzetilebilir. Bu dönemde çok önemli bir yere sahip olan Ahmet Şevkî'nin Peygamberimizin methine dair pek çok kasideleri vardır. *el-Hemziyyetü'n-Nebeviyye* isimli kasidesinin ilk beyitlerinde Hz. Peygamber'in doğumundan bahsetmiştir. Zamanın tebessüm ettiğini ve bütün mahlûkatın nuru, Hz. Peygamberden aldığını ifade eden methedici beyitlerle başlamıştır. Hz. Peygamberin ahlakından, konuşmasından, güzel suretinden, mucizelerinden tıpkı önceki şairlerin methiyelerinde bahsettikleri gibi o da kasidesinde bu konulara yer vermiştir.¹⁹⁰

Cahiliye döneminde medih daha çok kabilevî yaşamdan beslenen duygularla yazılmıştır. Şairler kabile reislerinin kişiliğine olan hayranlıklarını dile getirmiştir.¹⁹¹ En parlak dönemini Emevilerle birlikte yaşayan medih geleneği dönemin siyasi meselelerini etkili bir şekilde yönlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.¹⁹² Medih sonralarda Arap Edebiyatının vazgeçilmez unsuru olmuştur. Yapısı gereği fazla yenilik getiremeyen bu tür dönemin siyasi, sosyal ve çevresel faktörlerine göre

¹⁸⁵ Demirayak, Kenan, *Arap Edebiyatı Tarihi Osmanlı Dönemi (Mısır ve Biladü's-Şam Bölgesi-922/1217-1516-1802)*, Fenomen Yayınları, Kayseri 2015, s. 233.

¹⁸⁶ Muhammed Ali Mekkî, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 141.

¹⁸⁷ Durmuş, İsmail, "Muhammed" *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2005, XXX, s. 454.

¹⁸⁸ Dehhân, Samî, *el-Medih*, Daru'l-Mearif, 5.Baskı, Kahire, ts., s. 80.

¹⁸⁹ Muhammed Ali Mekkî, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, s. 152.

¹⁹⁰ Dehhân, Samî, *el-Medih*, s. 80.

¹⁹¹ Ahmed abu Hâkka, *Fennu'l-Medih ve Tedavvurahu fi 'ş-Şîri'l-Arabî*, Dâru's-Sezgi Cedit, Beyrut 1962, s. 19.

¹⁹² Ahmed abu Hâkka, *Fennu'l-Medih ve Tedavvurahu fi 'ş-Şîri'l-Arabî*, s. 146-53-154.

yorumlanma konusunda farklılık göstererek güzel eserleriyle varlığını korumaya devam etmiştir.¹⁹³

Na'tla ilgili geniş bilgilere yer verdikten sonra tezimizde Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşamış olan Mehmed Fevzî Efendi'nin (ö. 1826/1900) Peygamberimize yazmış olduğu na'tını ele almaya çalışacağız

2. MEHMED FEVZÎ EFENDİ'NİN HAYATI

2.1. Doğumu ve Nesebi

Son dönem Osmanlı âlimlerinden olan Mehmed Fevzî Efendi 1826 yılında Denizli'nin Tavas ilçesinde eski adı "Yaran küme" olarak bilinen yerde doğmuştur.¹⁹⁴ El-Hâc Mehmed Fevzî Efendi, Kureyşîzâde el-Hâc Ahmed Şakir Efendi'nin oğludur.¹⁹⁵ Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi'nin annesi Fatma Abide Hanım'dır.¹⁹⁶

Asıl adı Mehmed Ali, mahlası Fevzî'dir.¹⁹⁷ Kureyşîzâde Muhammed Remzi olarak da bilinmektedir.¹⁹⁸ Bazı kaynaklarda lakabının İbn-Abdillah er-Rûmi olduğu da belirtilmektedir.¹⁹⁹ Fevzî mahlasını, genç yaşta çıktığı hac yolculuğu esnasında İskenderiye'de iken ders aldığı İbrahim Paşa'nın oğlunun hocası olan Trabzon asıllı ihtiyar bir hoca ona vermiştir. *Temessükü'l-ezyâl min sâdâti'r-ricâl* isimli eserinde yazdığı şu şiirinde Fevzî mahlasını açıkça görmekteyiz:

"Mahlasım râh-ı Hicaz'da dedi bir zat şöyle

*Bula Ya Rab dû âlemde Muhammed Fevzî*²⁰⁰

Zamanla mahlası isminin önüne geçmiş ve Mehmed Fevzî olarak tanınmıştır. Mehmed Fevzî Efendi, Edirne'de uzun süre bulunmuştur. Bu süre zarfında müftülük

¹⁹³ Ahmed ebu Hâkka, *Fennu'l-Medîhi ve Tedavvurahu fi 'ş-Şîri'l-Arabî*, s. 200-201.

¹⁹⁴ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III*, Bizim Bura Yayınevi, Ankara 2000, s. 249; Mahmud Kemal İnan, *Son Asır Türk Şairleri*, hz. Müjgan Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999, I, s. 635.

¹⁹⁵ İnan, Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 635.

¹⁹⁶ Mehmed Fevzî, *Fihrist'ül-Âsâr*, byy., ts., s. 8.

¹⁹⁷ Mehmed Fevzî, *Temessükü'l-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, s. 30.

¹⁹⁸ Işık, İhsan, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara 2006, VI, s. 2428.

¹⁹⁹ Kehhâle, Ömer Rıza, *Mu'cemü'l-Mü'ellifîn*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1993, III, s. 591.

²⁰⁰ Mehmed Fevzî, *Temessükü'l-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, s. 29-30

yaptığı için Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi olarak da bilinmektedir. “Esbak Edirne Müftüsü el-Hâc Mehmed Fevzî Efendi” namıyla kayıtlara geçmiştir.²⁰¹

Babası Ahmed Şâkir, annesi ve Mehmed Fevzî'nin çocukları hakkında da herhangi bilgi bulunmamaktadır. Ailesi hakkında yazdığımız yukarıdaki bilgilere de çoğunlukla kendi yazdığı eserlerden ulaşılmıştır.

2.2. Tahsili ve Hocaları

Mehmed Fevzî Efendi ilk tahsiline memleketinde Mevlâna Hadimi'nin hafidi (torunu) Said Efendi ile başlamıştır.²⁰² Daha sonra Erzincanî el- Hâc Mehmed Efendi'den ders almıştır.²⁰³ Belli bir yaşa geldiğinde de Manisa'ya gelerek Esbak Manisa Müftüsü Evliya-zâde el-Hâc Ali Efendi'nin öğrencilerinden olarak kendisinden icazet almıştır.²⁰⁴ Genç yaşlarda (13-14) iken 1256/1840 yıllarında Hacca gitmek için yola çıkmıştır. İskenderiye'de Hasaneyn ve İzmir Balıkpazarı camiinde Ramazan-ı Şerif'te ders okutmuştur.²⁰⁵

1841-1843 yıllarında çeşitli dersler alırken bir taraftan da tefsir ve menasikü'l-hac okutmuştur.²⁰⁶ Mekke'de kaldığı süre zarfında Nakşibendî Halidiyye meşayihinden Abdullah Efendi'ye (1257-1259/1841-1843) intisap etmiştir.²⁰⁷ Mehmed Fevzî Efendi bir Mevlevi dedesine yüzük yaptırıp kullanmıştır.²⁰⁸ Aynı zamanda Filibe'de bulunan Şihabüddin Veli Paşa Medresesi müderrislerinden Nakşibendî Halidiyye tarikatından el-Hac Ali Efendi'ye bağlanmıştır.²⁰⁹ Bu durumlar bize Mehmed Fevzî Efendi'nin tasavvuf yoluna girdiğini göstermektedir. *Temessükü'l-Ezyâl* isimli eserinde Bahauddin Nakşibend, Celaluddin er-Rumî,

²⁰¹ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III*, s. 249; Işık, İhsan, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, VI, s. 2428; İnan, Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, I, s. 637.

²⁰² Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III*, s. 249, Mehmed Fevzî, *Fihristü'l-Âsâr*, s. 8.

²⁰³ İnan, Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, I, s. 635; Mehmed Fevzî, *Fihristü'l-Âsâr*, s. 8.

²⁰⁴ Mehmed Fevzî, *Aynu'l-Hakika fî Râbibati't-Tarika*, byy., ts., s. 3; Mehmed Fevzî, *Temessükü'l-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, s. 29; Mehmed Fevzî, *Fihristü'l-Âsâr*, s. 9; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III*, s. 249; İnan, Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, I, s. 635; Işık, İhsan, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, VI, s. 2428.

²⁰⁵ Mehmed Fevzî, *Temessükü'l-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, s. 29.

²⁰⁶ Mehmed Fevzî, *Temessükü'l-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, s. 29.

²⁰⁷ Mehmed Fevzî, *Aynu'l-Hakika fî Râbibati't-Tarika*, byy., ts., s. 2-3; Mehmed Fevzî, *Fihristü'l-Âsâr*, s. 8, Mehmed Fevzî, *Temessükü'l-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, s. 3.

²⁰⁸ Mehmed Fevzî, *Temessükü'l-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, s. 30.

²⁰⁹ Mehmed Fevzî, *Aynu'l-Hakika fî Râbibati't-Tarika*, byy., ts., s. 2-3

Abdulkadir Geylanî, Ebu'l-Hasen eş-Şazelî gibi mutasavvıflardan bahsetmesi de onun bu alana ilgisi olduğunu göstermektedir.²¹⁰

Mehmed Fevzî Efendi ihtisas yıllarında Farsça öğrenip mesnevi okutmuştur. Fakat Farsçayı kimden nasıl öğrendiğine dair bir bilgiye ulaşılmamıştır.²¹¹

2.3. Resmi Görevleri

Mehmed Fevzî Efendi henüz çocuk yaşlarında kendi tabiri ile “sağıru’s-sinni olduğum halde” iken Manisa’dan Hac ibadetini gerçekleştirmek üzere yola çıktığında İzmir’de Balık Pazarı Camii’inde ve İskenderiye’de Ramazan ayında ders vermiştir (1256/1840). Daha sonra ise yolculuk esnasında Mısır’da ve Armeş’te bulunduğu zamanlarda tedrisat(eğitim faaliyeti) yapmıştır.²¹²

1841-1843 yılları arasında Mekke’de eğitim alırken diğer taraftan da Arapça tefsir dersleri ve Türkçe olarak da Aliyyü'l-kârî'nin *Menâsiku'l-hac* isimli eserini okutmuştur.²¹³ Eğitimini Manisa’da tamamlayıp icazetini alan Mehmed Fevzî Efendi İstanbul’a gitmiştir. Oradan da 1263/1847 yılında Edirne’ye ilk resmi görevi olan müftülük vazifesine atanmıştır.²¹⁴ Edirne’de Camii Şerif Atik (Eski Cami)’de Envârü’t-Tenzil, Şifâ-ı Şerîf, Sahih-i Buhârî, Mesnevî ve Kâside-i Bürde gibi çeşitli kitapları okutmuştur.²¹⁵ Ramazan aylarında okuttuğu diğer dersler ise; *Beydâvî*, *Rûhu'l-Beyân*, *Şeyhzâde* gibi eserlerdir.²¹⁶ Edirne’de yaklaşık 20 yıl kalan Mehmed Fevzî Efendi bu süre zarfında okullar (medrese) inşa etmiştir.²¹⁷ Arapça, Türkçe ve Farsça eserler telif etmiş ve 2 kez de icâzetnâme vermiştir.²¹⁸ Buradan da anlaşılmaktadır ki Mehmed Fevzî Efendi bir taraftan müftülük vazifesini yaparken bir taraftan da topluma faydalı eserler üretmiş ve müderrislik yapmıştır.

²¹⁰ Mehmed Fevzî, *Temessükü'l-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, s. 3

²¹¹ Uzun, Mustafa, “Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, C. 2, Sayı 33, s. 91.

²¹² Mehmed Fevzî, *Temessük'ül-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, byy., 1257, s. 29.

²¹³ Mehmed Fevzî *Tefricü'l-Galak fî Tefsiri Sureti'l-Felak*, İstanbul, 1300, s. 3; Gürkan, Nejdî, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-Verde “Şerhu'l-Bürde”*, Arena Dijital, İstanbul 2011, s. 19.

²¹⁴ Mehmed Fevzî, *Mevhibetü'l-Vehhâb fî Tâbirâti'l-Elkab ve Münâcâti Rabbi'l-Erbâb*, İstanbul, 1314, s.3.

²¹⁵ Mehmed Fevzî, *Mevhibetü'l-Vehhâb*, s. 4.

²¹⁶ Mehmed Fevzî, *Tefricü'l-Galak fî Tefsiri Sureti'l-Felak*, s. 3

²¹⁷ Mehmed Fevzî Efendi’nin telif ettiği *Kudsiyyü'l-Ferah fî Tefsiri Sûreti Elemneşrah* isimli eserde inşa ettiği medreselerin sayısı belirtilmemiştir.

²¹⁸ Mehmed Fevzî, *Kudsiyyü'l-Ferah fî Tefsiri Sureti Elemneşrah*, y.y., t.y., s. 2, Mehmed Fevzî, *Tefricü'l-Galak*, s. 3.

Edirne’de başına gelen olumsuzluklardan dolayı Mehmed Fevzî Efendi görevini bırakmak zorunda kalmış ve tekrar İstanbul’a (1281/1864) gelmiştir. Bir süre İstanbul’da kalan Fevzî Efendi, Antalya’ya nâiblik (yöneticilik) göreviyle atanmıştır.²¹⁹ Filibe, Bitlis, Ankara, Kayseri ve Halep’te nâiblik görevlerinde bulunmuştur.²²⁰ Mehmed Fevzî Efendi böylece memuriyet hayatına yeniden dönmüştür. Antalya’da nâiblik görevini 1284(1867) yılında tamamlayan Mehmed Fevzî Efendi İstanbul’a tekrar gelir²²¹ ve Tırnova’ya 1284 (1869) yılında nâiblik görevine atanmıştır.²²² Tırnova’dan sonra Ankara nâibliğine 1292-1295(1875-1878) atanan Mehmed Fevzî Efendi bu görevi sırasında Garîsetü’t-tûbâ adlı eserini tamamlamıştır. 1295(1878)’de Halep’te nâiblik yapan²²³ Fevzî Efendi 1298(1880) yılında Kudüs’e atanmıştır.²²⁴ Kudüs’te nâiblik görevini yapmakta iken İnşirâh suresinin tefsirine başlayan Fevzî Efendi Ramazan ayı boyunca her gün bu süreyi müzakere etmiştir.²²⁵ Bu görevinin tamamlanmasının ardından İstanbul’a gelmiş (1300-1882) Fatih Camii’inde Ramazan dersleri düzenlemiştir. Tesyîrû’l-fülk eserinde bahsettiği Mülk suresinin tefsirini bu yıl yazmıştır.²²⁶ 1302(1884) yılında Kayseri niyabetine atanan²²⁷ Fevzî Efendi Tesliyetü’l-mahsûdîn adlı eserini de burada kaleme almıştır.²²⁸ 1305(1887) Bitlis’te²²⁹ bulunmuştur. 1888-1889 yılları arasında Balıkesir (Karesi)’de görev yapmıştır.²³⁰ H. 1306 (1888)’te Medine’de mevleviyetlik görevinde bulunan Mehmed Fevzî Efendi burada Nakşibendî Hâlidî kolundan olan Şeyh Abdullah Efendi’ye intisab etmiştir.²³¹ Ayrıca Medine’ye gitmeden Kayseri sancağında niyâbetlik görevinde iken Ussu’l-İntizâm isimli eserini

²¹⁹ Mehmed Fevzî, *Teفرîcü’l-Galak*, s. 3

²²⁰ Gürkan, Nejdî, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu’l-Verde “Şerhu’l-Bürde”*, s. 20.

²²¹ Mehmed Fevzî, *Teفرîcü’l-Galak*, s. 3.

²²² Mehmed Fevzî, *Garîsetü’t-Tûbâ Şerhu Kâsîdeti’l-Ulyâ*, İstanbul, ts., s. 3.

²²³ Gürkan, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu’l-Verde “Şerhu’l-Bürde”*, s. 20; Baybara, Neriman, “Kureyşizâde Mehmed Fevzî Efendi Hayatı ve Eserleri” Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 17.

²²⁴ Mehmed Fevzî, *Kudsiyyu’l-Ferah*, s. 2.

²²⁵ Mehmed Fevzî, *Kudsiyyu’l-Ferah*, s. 2.

²²⁶ Mehmed Fevzî, *Tesyîrû’l-Fülk fî Tefsiri Süreti’l-Mülk*, byy., 1307, s. 2.

²²⁷ Mehmed Fevzî, *Tahrîrû’l-Murâd li Defi’t-Ta’n ve’l-Fesad*, Balıkesir, 1306, s. 5.

²²⁸ Mehmed Fevzî, *Tesliyetü’l-Mahsûdîn*, byy., ts., s. 1.

²²⁹ Gürkan, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu’l-Verde “Şerhu’l-Bürde”*, s.20; Baybara, Neriman, “Kureyşizâde Mehmed Fevzî Efendi Hayatı ve Eserleri”, s. 17.

²³⁰ Mehmed Fevzî, *Tahrîru’l-Murad*, s. 3.

²³¹ Mehmed Fevzî, *Fihristü’l-Âsar*, s. 8, Pekalın, Zeki, *Sicil-i Osman Zeyli*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2008-2009, s. 123.

telif etmiştir.²³² 1308(1890)senesinde Edirne merkezine nâiblik görevine atanarak uzun bir aradan sonra tekrar Edirne'ye gelmiştir.²³³ Burada iken Camiu's-salavat adlı eserini telif etmiştir.²³⁴

Eğitimine memleketinde başlayan Mehmed Fevzî Efendi, Arapça ve Farsçayı gerektiği gibi öğrenmiş ve öğrendikleriyle insanlara faydası olacak eserler telif etmiştir. II. Abdülhamid döneminde de Rumeli kazaskerliğine getirilmiş²³⁵ pek çok illerde nâiblik, 20 yıla yakın da Edirne'de müftülük yapmıştır.²³⁶

2.4. Vefatı

Mehmed Fevzî Efendi 28 Rebiülâhir 1318/28 Ağustos 1900'da Karagümrük'teki evinde vefat etmiştir. Naâşı Fatih Türbesi haziresinde medfundur.²³⁷

3. ESERLERİ

Mehmed Fevzî Efendi tasavvuf, fıkıh, akaid, tefsir, mantık, Arap Edebiyatı, Divan Edebiyatı ve İran Edebiyatı olmak üzere pek çok alanda eserler yazmıştır. Bu eserlerden iki tanesi küçük yazma eser olmak üzere toplam 75 eseri bulunmaktadır.²³⁸ Fevzî Efendi "Fihrist'ul-âsar" eserinde ise 65 tane eserinden bahsetmektedir.²³⁹

Mehmed Fevzî'nin eserlerinden tezimizle alakalı olması açısından burada sadece Hz. Peygamber'e özgü olarak kaleme aldığı eserlerinden bahsetmekle yetineceğiz.

²³² Mehmed Fevzî, *Üssü'l-İntizâm*, byy., ts., s. 1.

²³³ Oral, Onur, *Edirne Kadıları*, Edirne Valiliği Yayını, İstanbul 1999, s. 134.

²³⁴ Mehmed Fevzî, *Câmiu's-Salavât*, byy., ts., s. 1.

²³⁵ İnan, *Son Asır Türk Şairler*, c.I, s.413, Işık, İhsan, *Türk Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, VI, s. 2428.

²³⁶ Pekalın, Zeki, *Sicil-i Osmanî Zeyli*, s. 123.

²³⁷ Pekalın, Zeki, *Sicil-i Osmanî Zeyli*, s. 123. İbnü'l-Emin, Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, Atatürk Kültür Merkez Yayını, I, s. 636.

²³⁸ Uzun, Mustafa İsmet, "Fevzî Efendi, Edirne Müftüsü", *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, XII, s. 507.

²³⁹ Mehmed Fevzî, *Fihristü'l-Âsar*, s. 3-4.

3.1. Vesile-i Saadet ta'bîrât-ı Hasene-i Esmâ-i İlâhiyye ve'n-Nebeviyye

22 sayfadan oluşan eserin mukaddime kısmında yazar kendisi hakkında “bundan kırk sene evvel Edirne Müftüsü iken ilimle meşgul olduğumdan bazı taleplerin olması üzerine her alana özel tefsir, hadis gibi Arapça, Türkçe ve Farsça dersler vermekteydim” şeklinde bahseder.²⁴⁰ Türkçe ve Arapça olan bu eser İslam ve Osmanlı Dönemi zamanında kullanılan Allah'ın zatına ve Hz. Peygamber'in şerefine uygun tabirlerin kullanıldığı risale esma-i nebî türünün son örneklerinden biri kabul edilir.²⁴¹

3.2. Hediye-i Fevzî

30 sayfadan müteşekkil olan eser²⁴² Türkçe, Arapça ve Farsça na'lar mecmuası halindedir. İki adet Türkçe ilahi ve bir tane de mevlitlere giriş ilahisinden müteşekkil olan eserde bazı na'lar ve divanından alıntılarda bulunmaktadır. Eserin müntensihi bilinmemektedir.²⁴³

3.3. Kudsiyyetu'l Ahbâr fî Mevlidi Ahmedi'l-Muhtar

174 beyitten oluşan Türkçe mevlid *fâilaton fâilaton fâilun vezniyle*²⁴⁴ yazılan eserin sayfa kenarlarında Mehmed Fevzî'ye ait olan mevlid esnasında okunması gereken ilahi ve tevşihler sonunda ise iki tane mevlid duası bulunmaktadır. Bu dualardan birisi Arapça diğeri ise Türkçedir.

3.4. İcmâlu'l-Kelâm fî Mevlidi'n-Nebî Aleyhisselâm

Mehmed Fevzî Efendi'nin mevlit türünde yazdığı bu eser dili Türkçe olup seksen sekiz beyitten oluşmaktadır. İstanbul 1310 tarihli baskısı olan eser Edrine'de kaleme alınmıştır.²⁴⁵

²⁴⁰ Mehmed Fevzî, *Vesile-i Saadet*, byy., ts., s. 2.

²⁴¹ Uzun, Mustafa, “Türkçe Mevlid Edebiyatında Dikkatlerden Kaçan Bir İsim Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri”, *Süleyman Çelebi ve Mevlid: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, 2007, s. 309.

²⁴² Özege, M.Seyfettin, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, Fatih Yayınevi Matbaası, İstanbul 1979, II, s.538.

²⁴³ Gürkan, Nejdî, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-Verde "Şerhu'l-Bürde"*, s. 29.

²⁴⁴ Gürkan, Nejdî, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-verde "Şerhu'l-Bürde"*, s. 30.

²⁴⁵ Gürkan, Nejdî, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-Verde "Şerhu'l-Bürde"*, s. 30.

3.5. Kudsiyyu's-Sirâc fî Nazmi'l-Mi'râc

183 beyitten meydana gelen bir mi'râciyedir. Türkçe olarak yazılan eserin basım yeri ve tarihi bulunmamaktadır.²⁴⁶ Fevzî Efendi besmele ile başladığı mi'râciyesinde Hz. Peygamber'e salat eder ve mi'râc hadisesini anlatır.²⁴⁷

3.6. Envâru'l-Kevâkib fî Leyleti'r-Regâib

Türkçe olarak kaleme alınan eser 112 beyitten oluşmaktadır. Esere kısa bir girişle başlayan Fevzî Efendi dört fasılda regâib kelimesinin manasından, alametlerinden, keyfiyetinde ve zamanından bahsetmiştir. Eserin beşinci faslında ise bir münâcât yer almaktadır.²⁴⁸ 1316/1898 yılında yazılan eser *fâilatün fâilatün fâilün* veznindedir.²⁴⁹ Müellif, insanların bu konu hakkında fazla bilgi sahibi olmadığını söyleyerek sade Türkçe ile yazdığını Arapça ve Farsça tabirlere çok yer vermediğini ifade etmektedir. Din kardeşlerine teselli vermek ve iyi bir şekilde yâd edilmek amacıyla Türkçe olarak kaleme aldığını dile getirir.²⁵⁰

3.7. el-Kasîdetü'l- Medeniyye

55 beyitten oluşan ve Arapça olarak kaleme alınan eser Hz. Peygamber'i meth etmek üzere *müstefilün fâilün müstefilün fâilün* vezninde yazılmıştır. Mehmed Fevzî Efendi bu eserine “*el-Hasîdetü'n-nebeviyye şerhu'l-kasîdeti'l-medeniyye*” isimli bir şerh kaleme almıştır.²⁵¹ Hattat Efendi'nin nesih hattıyla basılan eserin basım tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.²⁵²

²⁴⁶ Gürkan, Nejdî, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-Verde"Şerhu'l-Bürde"*, s. 30.

²⁴⁷ Mehmed Fevzî, *Kudsiyyu's-Sirâc fî Nazmi'l-Mi'râc*, s. 2.

²⁴⁸ Uzun, Mustafa, “Türkçe Mevlid Edebiyatında Dikkatlerde Kaçan bir İsim Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri”, *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Editör Mustafa Kara-Bilal Kemikli, Bursa 2007, s.314.

²⁴⁹ Gürkan, Nejdî, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-Verde"Şerhu'l-Bürde"*, s. 30.

²⁵⁰ Yekbaş, Hakan, “Klasik Türk Şiirinde Regâibiyye ve Mehmed Fevzî Efendi'nin Regâibiyyesi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 42, Erzurum 2010, s. 79.

²⁵¹ Gürkan, Nejdî, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-Verde"Şerhu'l-Bürde"*, s. 32.

²⁵² Uzun, Mustafa, “Fevzî Efendi”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, XII, s. 508; Yılmaz, Ömer, *Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı*, Avrasya Yayınları, Ankara 2008, s. 107.

3.8. el-Hasîdetü'n-Nebeviyye Şerhu'l-Kasîdeti'l-Medeniyye

Arapça olarak kaleme alınan Hz. Peygamber'e dair yazılmış olan bu methiye, *el-Kasîdetü'l- Medeniyye*'nin şerhidir. “Hamdî” hattıyla yedi sayfadan ve 55 beyitten müteşekkil olan eser kısa ve anlaşılır bir şekilde kaleme alınmıştır. Esere besmele ve hamdele ile başlayan müellif övgü bölümünde Hz.Peygamber'in bazı özelliklerinden, mucizelerinden, Mirac hadisesinden bahsetmektedir. Hz. Peygamber'e salat ve selam ile eserini sonlandırmaktadır.²⁵³

3.9. Miftâhu'n-Necât

Tam adı Miftâhu'n-necât fî teslisi'l-lugât ve tahmisi'l-Kasîdeti'l-Bürde li-methi seyyidi's-sâdât²⁵⁴ olan eser İmam Busîri'nin kasidesinin Arapça, Farsça ve Türkçe tahmis²⁵⁵idir.²⁵⁶

3.10. Kasîdetü'l-Ulyâ

Tırnova'da kaleme alınan, vezin ve kafiye açısından Kaside-i Bürde ile aynı şekilde yazılan eser toplamda 165 beyit olup Hz. Peygamber'i övmek amacıyla telif edilmiştir.²⁵⁷

3.11. İsbâtu'l-Muhassenât li-Tilâveti Mevlid-i Seyyidi's-Sâdât

Fevzî Efendi eserinin girişinde küçük yaşlardan beri mevlid-i şerif okumaktan ve dinlemekten büyük zevk duyduğundan bahsettiği bu eserini mevlid-i şerifin okutulmasını ve dinlenilmesini bid'at ve günah kabul edenlere karşı yazmıştır. Osmanlıca olarak kaleme alınan eser 7 kısa bölümlerin olduğu 23 sayfadan oluşmaktadır.²⁵⁸

²⁵³ Gürkan, Nejdî, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-Verde''Şerhu'l-Bürde''*, s. 32-36.

²⁵⁴ Uzun, Mustafa, “Türkçe Mevlid Edebiyatında Dikkatlerde Kaçan bir İsim Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri”, s. 312.

²⁵⁵ Tahmis: Bir gazelin beyitlerinin üstüne üçer dize eklemesiyle yazılan beş dizeden oluşan(muhammes) nazım biçimidir. Bkz. Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1999, s.223.

²⁵⁶ Kuzubaş, Muhammed, “Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-Necât Adlı Eseri (Kasîde-i Bürde ve Şerhi)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal Of International Social Research*, Volume 1/1 Full 2007, s. 160.

²⁵⁷ Mehmed Fevzî, *Garîsetu't-Tûbâ Şerhu'l-Kasîdeti'l-Ulyâ*, İstanbul 1292, s.3.

²⁵⁸ Mehmed Fevzî, *İsbâtu'l-Muhassenât li Tilâveti Mevlid-i Seyyidi's-Sâdât*, İstanbul, t.s., s.2-3.

3.12. Kudsiyyü'l-Kelâm fî Mevlidi'n-Nebî aleyhisselâm

Arapça olarak telif edilen bu mevlidin matbu olduğu belirtilmekle birlikte herhangi bir nüshasına ulaşılammıştır. Manzûm olarak yazılan eserin Mehmed Fevzî Efendi'nin Arabistan da görev yapmakta iken Arap halkı tarafından okunması için yazıldığı düşünölmektedir.²⁵⁹

²⁵⁹ Uzun, Mustafa, “Türkçe Mevlid Edebiyatında Dikkatlerde Kaçan bir İsim Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri”, s. 318.

2. BÖLÜM

ET-TEVESSÜLÂTÜ'L-FEVZİYYE Fİ'N-NUÛTİ'N-NEBEVİYYE

1. ESERİN GENEL TANITIMI VE MUHTEVASI

Mehmed Fevzî Efendi'ye ait olan eser h. 1303/1884-85'te mukaddime kısmında geçen “na'tı şerife nebevilerinden ibaret olarak Kayseri niyabetinde iken tertip olunmuştur”²⁶⁰ cümlesinden hareket ederek Kayseri'de yazdığını söyleyebiliriz. Fevzî'nin tevessülleri, yakarışı manasına gelen Tevessülâtü'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye şeklinde anılmıştır. El yazma nüshası İstanbul Üniversitesi kütüphanesinde bulunmaktadır.²⁶¹

Toplam 48 sayfadan müteşekkil olan eserde Arapça, Osmanlıca ve Farsça olmak üzere 1011 beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerde kullanılan dil bazı beyitlerde tamamen Arapça olduğu gibi çoğunluk Farsça ve Osmanlıca/ Eski Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Eserde bazı bölümler Osmanlıca ve Farsça karışık bir şekilde yazılırken bazı bölümler de sadece Arapça yazılmıştır. Arapça olarak toplam on bir adet na't bulunmaktadır. Sadece Arapça yazılan ve farklı yerlerde bulunan na'tlardaki bu beyitlerin toplamı ise 168 beyittir. Bu beyitlerin hepsi tek tek ve alt alta yazılmış halde değildir. Bu beyitlerin sonu م, ل, ك, ع, ش, ز, ذ, خ, ج, ث, ت ile biten harflerin olduğu na'tlardır. Bu Arapça na'tlar içerisinde beyit sayısı açısından en az olan na't “حرف التاء” kısmındaki beş beyitlik bölümdür. En uzun beyit sayısına sahip olan na't ise “حرف الجيم” bölümünde kırk üç beyitten oluşan kısımdır. Na'tların genel düzeni ise Fevzî Efendi kasidelerin son beyitlerini yan yana yazmak yerine alt alta yazıp iki satıra bölüştürmüştür ki bu durum eserin tamamına yansımıştır.

Eserin bir sayfasında bulunan beyit sayısı 27-28-29 ve 30 gibi sayılar arasında değişiklik göstermektedir. Na't, hurûf-u hecâ sırasına uygun olarak harfu'l-elif ile başlayarak harfu'l-ya ile bitmiştir. Na't geleneğine uygun olarak ilk kıtasına besmele, hamdele ve salvele ile başlanılmıştır.

حمد وشكرين ايلوب ترديف خدای اكبر

بسمليه ايتدم آغاز نعتنا پيغمبرك

²⁶⁰ Mehmed Fevzî Efendi, *et-Teveessülâtü'l-Fevziyye fi'n-Nuût'un-Nebeviyye*, s. 1.

²⁶¹ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Bölümü, (İbnü'l-Emîn) Nr. 607.

“Besmele ile başladım Peygamber’in na’tına. Arkasından en büyük Hüdâ’ya hamd edip salât gönderiyorum.”

Eserin başında bulunan dört beyitten oluşan ve kıt’a başlığı altında olan beyitlerde, Mehmed Fevzî Efendi besmele ile başladıktan sonra kendini aciz ve isyankâr bir kul olarak nitelendirmektedir. Devamında ise bu nat’ın yazılma nedeninin Hz. Peygamber’in şefaatine nail olmak için olduğunu dile getirmektedir. O’nun pak zâtı hürmetine Allah’tan, gönlünü mutlu kılmasını dilemektedir.

Na’tın sonunda 27 kıta, müfredat başlığı altında 25 müfret yer almaktadır. Son olarak da münâcât ile eser tamamlanmıştır. Na’tın son faslı olan münâcât bölümünde şair Hz. Peygamber’e olan aşkıdan ve sevgisinden dolayı kaleme aldığı bu eserin Allah tarafından kabul edilmesini niyaz etmektedir. Bu eser vesilesiyle kendisini ahiret ve kabir azabından uzak tutmasını dilemektedir.

Müellif, okuyucuya kolaylık olması açısından na’tta, çoğunlukla beyitlerin ikinci şatırının son kelimesinin daha iyi anlaşılması için eserin yan kısımlarında Türkçe, Farsça ve Arapça olacak şekilde açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklama kısımları yalnızca Arapça na’tların olduğu bölümlerde bulunmaktadır. Farsça ve Osmanlıca yazılan yerlerde herhangi bir açıklama yoktur. Bu açıklamaların hepsine tezde Na’tın Arapça bölümlerinin tercümesi başlığı altında olan kısımda ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Açıklamalardan bazıları ise şunlardır:

شادان اولماق : بلج (Mutlu olmak)

چوبانسز اوتليان دوه : مرج (çobansız otlayan deve)

الجمال و بهجة : السنع (güzellik ve kıvanç)

Dini edebi türlere dair olan eserlerde hamdele ve salvele ile başlanması İslâmi bir gelenektir. Hatta bazı mensur eserlerin mukaddimelerinde “salvele” kısmından sonra Hz. Peygamber’in na’tına bazen müstakil olarak bazen de birkaç beyitle yer verilmektedir. Manzum olarak kaleme alınan eserlerde tevhid ve münacâtın akabinde Hz. Peygamber’in methedildiği na’tlar önemli bir yer teşkil etmektedir. Fakat bazı divanlarda ise mukaddime, tevhid ve münacât gibi geleneksel

sıra yer almayarak doğrudan na'tla başlanıldığı görülmektedir.²⁶² Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tı, bu açıdan değerlendirildiğinde divana kısa bir mukaddime ile giriş yapıldığı; besmele, hamdele ve salve kısımlarından sonra ise na'tın başlandığı görülmektedir. Ayrıca münacât eserin sonunda takdim edilmektedir.

Bilindiği üzere, na'tların muhtevasını çeşitli konular oluşturmaktadır. Ayetler, hadisler, Hz. Peygamber'in isim ve sıfatları, hayatı, hicret etmesi, mucizeleri, bedeni ve ahlaki özellikleri, kıyametteki üstünlüğü ve şefaati, Allah'ın habibi olması, ona atfedilen edebi ve tasavvufi motifler gibi konular na'tların içeriğini oluşturmaktadır.²⁶³

Muhteva açısından Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tı incelendiğinde; Hz. Peygamber'in isim ve sıfatlarını anlatan beyitler şu şekildedir:

Âleme senden önce hiç Muhammed gelmedi.

Senden önce Mustafa lakabı kimseye nasip olmadı.

Ey Allah'ın Habibi, peygamberlerin imamı olman senin Cenab'ındır.

*Senin kadrin ve konumun her çeşit yüceltmeye değerdir.*²⁶⁴

Güneş ve ay her zaman senin alnının parlaklığından parlaklığını alır.

Çünkü sen Nur-i Hudasın Ya Muhammed Mustafa.

Çünkü sen âlemin ruhusun ey fahr-i kâinat

*Bütün ruhlar sana feda olsa bile bu tuhaf mı?*²⁶⁵

Çünkü sen Ahmed, Mahmud, Muhammedsin.

*Bir bakışın sultanın ihtişamına sebep olur.*²⁶⁶

O Muhammed arabi, medeni ve mekki,

Haşimi ve Kureyşi, bağışlayan Allah'ın dostu.

Merhamet et ey Hakkın dostu ey Hayru'l-vera.

²⁶² Yeniterzi, Emine, "Bir Edebi Tür Olarak Na'tlar", s. 98.

²⁶³ Yeniterzi, Emine, "Na't", *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2006, XXXII, s. 436.

²⁶⁴ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuûti'n-Neveviyye*, s. 2.

²⁶⁵ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuûti'n-Neveviyye*, s. 3.

²⁶⁶ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuûti'n-Neveviyye*, s. 4.

*Bu gariplik hali canıma tak etmiştir.*²⁶⁷

Ey Hakkın mahbubu senin zatın âleme canlılık verendir.

*Senin güzelliğin gökyüzünden çiğ tanelerinin düşmesine sebeptir.*²⁶⁸

Ey senin temiz adın Muhammed, Ahmed ve Muhtardır.

*Senin kıymetli şanın iki cihanda parlak ve elzemdir.*²⁶⁹

Bu beyitlerde de görüldüğü üzere Mehmed Fevzî Efendi, Hz. Peygamber'i; Muhammed, Mustafa, Ahmed, Mahmud, Hâşimi, Kureyşî, Muhtar, Allah'ın Habibi, Nur'ul Hûda, Fahr-i kâinat, Hakk'ın Mahbûbu, Mekkî/Mekkeli, Medineli, Arabî, çiğ tanelerinin(yağmurun) düşmesine sebep olan, âleme canlılık veren, parlak olan, Hayru'l-verâ, Şefî²⁷⁰, Hatemî²⁷¹ ve Mücteba²⁷², temiz²⁷³ve güzel²⁷⁴ gibi isim ve sıfatlarla methetmiştir.

Fevzî Efendi, Hz. Peygamber'in doğumunu ise *Mevlidi pak Resûldur*²⁷⁵ diye başlayan beyitle anlatmaktadır. Bir araştırmaya göre na'tlarda Hz. Peygamber'in çocukluğu ve gençliğiyle ilgili neredeyse hiç bilgi verilmemektedir.²⁷⁶ Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tına bakıldığında Hz. Peygamber'in gençliğini anlatan herhangi bir beyit bulunmadığı gözükmemektedir.

Mehmed Fevzî Efendi na'tında, Hz. Peygamber'in hayatına dair olan beyitlerde onun kurtarıcılığından, yol göstericiliğinden, risaletle vazifelendirilmesinden ve onun risaletinin doğru yol olduğundan şu şekilde bahsedilmektedir:

يا رَسُولَ اللَّهِ يَا مَنْ قَدْ أَتَى أَنْزَلَ الْقُرْآنَ آيَاتٍ عَلَيْكَ بَيِّنَاتٍ²⁷⁷

²⁶⁷ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Neveviyye*, s. 5.

²⁶⁸ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Neveviyye*, s. 7.

²⁶⁹ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Neveviyye*, s. 15.

²⁷⁰ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Neveviyye*, s. 9-14.

²⁷¹ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Neveviyye*, s. 21.

²⁷² Mehmed Fevzî, *et-Tevvesûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Neveviyye*, s.33.

²⁷³ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Neveviyye*, s.15.

²⁷⁴ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Neveviyye*, s.9.

²⁷⁵ Mehmed Fevzî, *et-Tevvesûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Neveviyye*, s 32.

²⁷⁶ Yenterzi, Emine, "Divan Şiirinde Na't", s. 33.

²⁷⁷ Mehmed Fevzî, *et-Tevessûlatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'n-Nebeviyye*, s. 6.

“Ey Allah’ın Rasûlü ey mucizeleri getiren, Kur’an sana açık ayetlerle indirildi.”

أَنْتَ غِيْثٌ مِنْ غِيَاثِ الْمُسْتَغِيْثِيْنَ أَنْتَ فَيْضٌ أَعْظَمُ لِلْمُسْتَغْفِيْضِيْنَ

“Sen kurtarıcısın yardım bekleyenleri kurtaranlardansın, yardım et. Sen, feyiz isteyenlere en büyük bolluksun, yardım et!”

يَا رَبِّ صَلِّ عَلَى نُورِ الْهَدَى فَإِنَّهُ جَاءَنَا لِسْقَى ذِي زَنْجٍ
فَمَنْ تَمَسَّكَ بِالْيَدَيْنِ عُرْوَتَهُ قَدْ نَالَ مَطْلَبَهُ وَصَارَ ذَا شَبَجٍ
مَنْ كَانَ مُقْتَدًا لِحُسْنِ سِيرَتِهِ فَقَدْ نَجَّى سِرَّهُ مِنْ جُمْلَةِ الْخَلَجِ
إِنْ رَمَتْ تَصْفِيَةَ الضَّمِيرِ مِنْ خُذْ حَبَّهُ فِيهِ كَى تُعْرِيه مِنْ خَرَجٍ²⁷⁹

“Ya Rabbi daima hidayet nuruna (peygambere) rahmet eyle. Muhakkak ki o çok susayanları su vermek için geldi.

Kim onun kulpunu iki eliyle tutarsa, istediğini elde eder ve yüce makama ulaşır.

Kim onun güzel ahlakına uyarsa, içindeki bütün kötülüklerden sırrını kurtarır.

İyi nefsi kötülükten temizlemek istersen, sıkıntıdan arındırmak için ona olan sevgisine bağlan.”

Görüldüğü üzere Fevzî Efendi na’ında, Hz. Peygamber’in nübüvvetle şereflendirildiğinden ve ancak onun yolu takip edilirse kurtuluşa erileceğinden bahsedilmekte ve bu ifadeler kendine özgü benzetmeleriyle okuyucuya aktarmaktadır. Fevzî Efendi’nin, na’tının en önemli özelliği konuyu benzetmeler ve mecazlarla daha somut hale getirmesidir.

Fevzî Efendi na’ında; Hz. Peygamber’in, insanları cahillikten kurtarmak için gönderildiğini, varlığının insanlık için gerçek bir aydınlık olduğunu ve onun şeriatine aykırı davrananların kötü bir akıbetle karşılaşılacağını ele almaktadır.

²⁷⁸ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 6.

²⁷⁹ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 9.

وَتَمَّ عَادَ إِلَى الْأَوْطَانِ مَعَ شَرَفٍ لِأَجْلِ تَنْوِيرِهَا مِنْ ظُلْمَةِ الصَّنَمِ
وَهُوَ الَّذِي نَوَّرَ الْأَكْوَانَ طَلْعُهُ مِنْ بَعْدِ أَنْ وَقَعَ الْأَكْوَانُ فِي الظُّلَمِ
وَمِنْ خَصَائِصِ هَذَا النُّورِ أَنَّ لَهُ ضَوْءاً يَضِيئُ لَنَا فِي الْبُعْدِ

“Sonra şeref rütbesiyle, putların karanlığından aydınlatmak için yurduna döndü.

Varlıklar karanlığa düştükten sonra onun çehresi(dış görüntüsü) varlıkları aydınlatır.

Uzakta ve yakında bizi aydınlatan bir ışığı var. Bu nurun özelliklerindendir.”

Bu beyitlerle şair, Hz. Peygamber’in varlığının tüm evreni aydınlattığından ve onun varlığı karşısında diğer varlıkların karanlıkta ve değersiz olduğundan bahsetmektedir.

إِنْ كُنْتَ خَالَفْتَهُ بِتَرْكِ سُنَّتِهِ ضَلَلْتَ فِي طُرُقٍ وَصِرْتَ ذَا خَفَجٍ
إِنَّ الْمُخَالَفَ قَدْ تَرَاهُ فِي رَفِهِ لَكِنَّهُ آخِرًا فِي أَكْلَةِ الْحَدَجِ²⁸¹

“Sen onun sünnetini terk ederek karşı çıksan, ayağın eğri olur, yollardan saparsın

Karşı çıkan kimse belki rahatlık görür, ancak sonunda acı bir şey yer gibi olur.”

فَإِنَّ مِنْ أَعْرَاضِ²⁸² عَنْ تَبَعِ مِلَّتِهِ لَا بُدَّ مِنْ ضَرْبِهِ بِطَعْنَةِ الْأَسْلِ²⁸³

Onun milletine uymaktan yüz çeviren kimseye, mızrak darbesiyle vurmak gerekir.

وَمَا مَشَى أَحَدٌ خِلَافَ سِيرَتِهِ إِلَّا وَفِي رِجْلِهِ كَسْرٌ كَذِي

²⁸⁰ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 36.

²⁸¹ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 9.

²⁸² Müellif kafiye uyması için elif harfi getirmiştir.

²⁸³ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 34.

²⁸⁴ الحطم : Ayakları hasta olan anlamındadır. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 36.

Kim onun yaşantısına aykırı giderse ayakları, ayağında kırık ve hastalık olan kimse gibi olur.

Yukarıdaki beyitlerle şair Hz. Peygamber'in şeriatine uymayan insanları anlatırken onların halini, bedeni uzuvlarına isabet edecek bazı hastalıklarla ilgili benzetmelerde bulunarak anlatmaya çalışmıştır.

Hz.Peygamber'in hayatıyla ilgili onun hicretinden bahsederken Mekke'den Medine'ye gidişinin ve tekrar Mekke'ye dönüşünün doğrulukla olduğundan şu şekilde bahsetmektedir:

Mekke'den taype'ye mahreci sıdk ile çıkıp

Ondan sonra medhali sıdk ile dinledi tarih²⁸⁵

Hz. Peygamber, İslam dinini yaymak için müşriklerle savaşmış ve pek çok gazveye katılmıştır. Fevzi Efendi, Hz. Peygamber'in kahramanlığını şu beyitle dile getirmiştir:

وَهُوَ الَّذِي قَدْ أَتَى فِي أَرْضٍ وَلَمْ يَمَلْ أَبَدًا مِنْ حَالَةِ الْبَطَلِ
وَكَانَ يَغْزُو عَلَى الْأَعْدَاءِ بِالْجَلَمِ وَكَانَ يَأْتِي مِنَ الْجِهَادِ بِالْثَقَلِ²⁸⁶

"Savaşa/çarpişmaya girdiğinde cesareten vazgeçmez/cesaret halinden asla bıkmaz.

Develerle düşmana saldırırlardı. Cihattan ganimetle gelirlerdi."

Burada Fevzî Efendi, Hz. Peygamber'in din için yapılan bu savaş halinden bıkmadığını ve bu savaşlardan da galibiyetle gelindiğini vurgulamıştır.

Na'tlarda Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili anlatılan önemli mevzulardan biri de mucizelerdir. Fevzî Efendi, miraç hadisesinin aşağıdaki beyitten de anlaşılacağı üzere ayrıntıya girmeden bir hikmet dâhilinde cereyan ettiğinden bahsetmektedir.

وَهُوَ الَّذِي صَعِدَ السَّمَاءَ مُرْتَقِيًا بِالْعَزْمِ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى الْحَرَمِ
وَهُوَ الَّذِي هَجَرَ الْأَوْطَانَ قَاطِبَةً وَقَدْ جَرَى ذَاكَ لِلْأَسْرَارِ

²⁸⁵ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 12.

²⁸⁶ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 34.

²⁸⁷ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 36.

“O göğe yükselerek çıkandır, bir gece istekle bir Haram (Mescid-i Haram)’dan diğer Haram (Mescid-i Aksa)’a

O bütün mekânları ardında bırakıp geçendir ve bu olay hikmet ve sırlar içerisinde gerçekleşti/ cereyan oldu.”

Mehmed Fevzî Efendi, Hz. Peygamber’in doğumu, mucizeleri, hicreti ve gazveleri gibi hadiseleri na’tında ayrıntılı şekilde girilmeden yüzeysel olarak bahsettiği görülmektedir.

Fevzî Efendi na’tında Hz. Peygamber’in fiziksel ve ahlakî yönlerini de vasıflamıştır. Hz. Peygamber’in bedenî özelliklerinden, gözünden²⁸⁸, boyundan²⁸⁹ konuşmasından²⁹⁰ bahsetmiştir. Alnından, elinden ve güzelliğinden bahsettiği beyitler şu şekildedir. Alnından;

Güneş ve ay her zaman senin alnının parlaklığından parlaklığını alır

Çünkü sen Nur-i Hudasın Ya Muhammed Mustafa²⁹¹

Elinden;

Ey Allah’ın sevgilisi ümmetinden Fevzi gönlü yaralı olanıdır

Temiz elinle mesh etsen merhemsiz hayat verirsin.²⁹²

Güzelliğinden;

Ey Hakkın mahbubu senin zatın âleme canlılık verendir

Senin güzelliğin gökyüzünden çiğ tanelerinin düşmesine sebeptir.²⁹³

Görüldüğü üzere Fevzî Efendi Hz. Peygamber’in fiziki yönden diğer bütün mahlûklardan üstün olduğunu ay ve güneş motiflerini kullanarak dile getirmiştir.

Na’tta Hz. Peygamber’in ahlakî özelliklerinden en çok cömert ve kerem oluşuyla bahsedilmektedir. ²⁹⁴ *يَا مُلْجَا الْأُمَمِ يَا مَعْدِنَ الْكَرَمِ Ey ümmetlerin sığınağı, ey cömertlerin özü* beytiyle onun ahlakî güzelliğini dile getirmektedir. *Sen veliü’l-nimeti*

²⁸⁸ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu’l-Fevziyye fi’n-Nuût’in-Nebeviyye*, s. 42.

²⁸⁹ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu’l-Fevziyye fi’n-Nuût’in-Nebeviyye*, s. 38.

²⁹⁰ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu’l-Fevziyye fi’n-Nuût’in-Nebeviyye*, s. 5.

²⁹¹ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu’l-Fevziyye fi’n-Nuût’in-Nebeviyye*, s. 3.

²⁹² Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu’l-Fevziyye fi’n-Nuût’in-Nebeviyye*, s. 5.

²⁹³ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu’l-Fevziyye fi’n-Nuût’in-Nebeviyye*, s. 7.

²⁹⁴ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu’l-Fevziyye fi’n-Nuût’in-Nebeviyye*, s. 32.

*âlemsin ey kâni kerem*²⁹⁵ beyitiyle de Hz. Peygamber'in kerem hazinesi olduğundan ve âlemin velî nimeti olduğundan bahsetmektedir.

Mehmed Fevzî Efendi na'tında dini ve edebi motiflere yer vermiştir. Allah ilk önce Hz. Peygamber'in nurunu yaratmıştır ki buna da Nur-u Muhammedî denilmiştir. Bu nurdan Levh-i mahfuz, kâinat, insanlar yaratılmıştır. Bu yüzden “nur” na'tlarda Hz. Peygamber'in ismi için kullanılan önemli bir motif olmuştur.²⁹⁶ Fevzî Efendi'nin de na'tında Nur-ul-Hûda ve Nuru'llah terkiplerini kullandığı görülmektedir:

أَنْتَ نَوْرُ اللَّهِ حَقًّا فِي رُؤُوسِ دَائِمًا تَهْدِي جَمِيعَ الْمُسْتَتِيرِينَ

“Sen âlemin başında Allah'ın nurusun. Sen daima nur/ışık isteyenlerin hepsine hidayet edensin, yardım et!”

يَا رَبِّ صَلِّ عَلَى نُوْرِ الْهَدَى أَبَدًا فَإِنَّهُ جَاءَنَا لِسْفَى ذِي رَجَحٍ²⁹⁸

“Ya Rabbi, hidayet nuruna(peygambere) daima salat (rahmet) eyle, çünkü o susayanları su vermek için geldi (günahkârlara şefaati olmak için geldi).”

Fevzî Efendi na'tında Hz. Peygamber için cömertlik madeni/kaynağı يَا مَعْدِنُ²⁹⁹, kalplerin tabibi (يَا طَبِيبَ الْقُلُوبِ³⁰⁰), Sultan'ı Rasûl³⁰¹, Andelip³⁰², pervâne³⁰³, devâ³⁰⁴, deniz³⁰⁵ ve gül³⁰⁶ gibi edebi motiflere genel olarak yer vermiştir.

Na'tlar, sadece Hz. Peygamber'in övüldüğü şiirler olmayıp aynı zamanda şairlerin samimi bir dille hatalı olduklarını, Hz. Peygamber'in şefaatinin ve yardımını dile getirdikleri manzumelerdir.³⁰⁷ Fevzî Efendi'nin na'tında şefaati istemesi ve yardım dileği eser boyunca hâkim olarak kullanılan bir üslûp olmuştur.

²⁹⁵ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 27.

²⁹⁶ Yeniterzi, Emine, “Divan Şiirinde Na't”, s. 316.

²⁹⁷ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 6.

²⁹⁸ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 9.

²⁹⁹ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 32.

³⁰⁰ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 6.

³⁰¹ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 37.

³⁰² Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 38.

³⁰³ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 42.

³⁰⁴ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 25.

³⁰⁵ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 16.

³⁰⁶ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 33.

³⁰⁷ Yeniterzi, Emine, “Divan Şiirinde Na't”, s. 494.

سَيِّدِي أَنْتَ الرَّسُولُ الْأَعْظَمُ مِنْ رَبَّنَا قَدْ أَتَيْتَ شَافِعاً فِينَا كَبِيرُ السَّيِّئَاتِ
خُذْ يَدَا مَنِّي بِلُطْفٍ مِنْكَ قُلْ يَا أُمَّتِي إِنَّنِي قَدْ حُضْتُ فِي بَحْرِ الْهُمُومِ
عَبْدُكَ الْفُوزَى مُسَمًّى بِاسْمِكَ يَا عَيْنُهُ فِي انْتِظَارٍ لِلْفُيُوضِ

“Elimi şefkatle tut de ki Ey ümmetim! Muhakkak ki ben helak edici keder denizine daldım.

Fevzi kulun senin isminle isimlendirilmiş Ey Efendim, onun gözleri acil feyzini bekliyor.

Efendim sen Rabbimizden gelen yüce Resûl’sün. Sen bize ve büyük günah sahiplerine şefaati edici olarak geldin.”

قَدْ أَتَيْتَ الْخَلْقَ طُرّاً شَافِعاً لِلْمُذْنِبِينَ قَدْ فَتَتْ مَنِّي عُمُوماً مَقْبَحَاتِي

“Yaratılmışların bütününe ve günahkârlara şefaati olarak geldin. Benden her yere kabahatler yayıldı, yardım!”

Bu beyitlerde Mehmed Fevzî içinde bulunduğu günahkâr halini heder edici denize daldım ifadesiyle anlatır. Bu halinden onu kurtaracak olan Hz. Peygamber’den yardım ve şefaati talep etmektedir.

يَا شَافِعَ الْأَمِّ قَدْ كُنْتُ ذَا وَصَحْ فَطَهِّرِ الْقَلْبَ لِي مِنْ لُطْخَةِ التَّلَخِ
صَنَائِعِي كُلُّهَا ذَمِيمَةً أَبَداً فَإِنَّنِي قَدْ كُنْتُ ذَا عَيْبٍ وَذَا

“Ey ümmetlere şefaati eden ben kirlendim. Kalbimi kir ve lekelerinden temizle.

Benim yaptıklarımın hepsi daima kötüdür. Muhakkak ki ben ayıplı ve kibirli biri oldum”

فَطَاعَتِي صَدَرَتْ مَنِّي عَلَى كَسَلٍ وَلَمْ أَكُنْ عَاكِفاً فِي حَالَةِ الرَّبْدِ
فَقُلْتُ يَا شَافِعَ الذُّنُوبِ مِنْ أَمِّ كُنْ مُنْجِي كَرَمًا مِنْ ظُلْمَةِ الطَّفَذِ

³⁰⁸ Mehmed Fevzî, et-tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye, s. 6.

³⁰⁹ Mehmed Fevzî, et-tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye, s. 6.

³¹⁰ Mehmed Fevzî, et-tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye, s. 12.

³¹¹ Mehmed Fevzî, et-tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye, s. 15.

“İtaatlerim benden tembellikle ortaya çıktı. Çabucak ve sürekli işimi yapmadım.

Dedim ki ey ümmetlerin günahlarına şefa'at eden kabir karanlığından cömertçe beni kurtaran ol.”

وَإِنِّي أَسْوَأُ الْعِبَادِ فِي عَمَلٍ إِذْ كُلُّ مَعْمُولَتِي قَدْ جَاءَ

Muhakkak ki ben amelde kulların en kötüsüyüm. Çünkü yaptığım bütün işler, işe yaramayan mala benzer.

لَكِنِّي شَافِعِي فِي حَالَةِ الطَّمَعِ مِنْ أَنَّ سَيِّدَنَا شَفِيعُ ذِي الدَّمَشِ³¹³

Ey Şefa'atçim, ben tamahkâr bir haldeyim. Ne var ki Efendimiz sıkıntıda olanların şefa'atçisidir

Fevzî Efendi bu beyitlerde kendini dünyaya fazla değer veren tamahkâr kul olduğunu, ibadetlerini yerine getirme hususunda tembellik ettiğini, kalbinin hataları nedeniyle karardığını ve kibirli olduğundan ötürü Hz. Peygamber'in merhametine ve onun şefa'atine ihtiyaç duyduğunu içten bir şekilde dile getirmektedir.

Yukarıdaki beyitlerden anlaşılacağı üzere Fevzî Efendi hatalarını itiraf eder ve acizliğini dile getirir. Bu halinden dolayı Hz. Peygamber'den af diler ona sığınır. Aynı zamanda da Hz. Peygamber'i yüce resûl, şefa'atçim gibi çeşitli vasıflarla övmeyi de ihmal etmemektedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa Fevzî Efendi, telif ettiği bu divanında Hz. Peygamber'i, şeriatının hak ve Kur'an'ın ona indirilmiş olan bir mucize olmasından, onun ahlakına; sünnetine ve şeriatına tabi olmanın insanı gerçek mutluluğa ulaştırmasından, Hz. Peygamber'in insanlık için rehber ve onun kıyamet gününde ümmetine şefa'atçi olmasından bahsetmektedir.

Şair, mütevazı ve samimi bir anlatım sergileyerek Hz. Peygamber'in şahsından hem kendisi için hemde Peygamber'in ümmetinden olan insanlar için kıyamet gününde şefa'at ve yardım talep etmekte ve Hz. Peygamber'den bu yardımı esirgememesini niyaz etmektedir. Fevzî Efendi na'tında, Hz. Peygamber'in

³¹² Mehmed Fevzî, *et-tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 18.

³¹³ Mehmed Fevzî, *et-tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 20.

sünnetinin takip edilmesini ve bu sayede kurtuluşa erileceğini de insanlara nasihat etmeyi ihmal etmemiştir.

Na'tın geneline bakıldığında dua ve niyaz hali, fazla sanat kullanılmadan geleneksel na'tlarda olduğu gibi sade bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır. Muhteva olarak önceki dönemlerdeki na't içeriğini devam ettirmiş, sadece olayları uzun uzun anlatmaktan kaçınmıştır. Fevzî Efendi, Hz. Peygamber'e has olan isim ve sıfatlarla methetmenin yanında münacât bölümünde asıl amacını dile getirmiş ve Hz. Peygamber'in zatına yazılan bu na'tla tevessülde bulunmuştur.

Anlatım açısından Fevzî Efendi şairlik kabiliyetini kullanarak düşünce dünyasını okuyucuya daha iyi aktarmak için daha somut benzetmelerde bulunmuştur. Hz. Peygamber'in yaşantısına aykırı gidenlerin ayağı hastalıklı kimselere ya da cesedi çürümüş bir insana benzetilmesi beyitlerin, okuyucunun zihin dünyasında anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Fevzî Efendi'nin kullandığı bu benzetmeler ve içinde taşıdığı Peygamber sevgisi böylelikle eserin kıymetini ortaya koymaktadır.

2. ESERİN EDEBİ ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde parçalar halinde farklı sayfalarda bulunan on bir na'tın Arap dili bakımından özelliklerine değinilecek ve belâgat unsurları incelenecektir. Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tları şekil özellikleri bakımından incelenirken öncelikle beyit sayılarından bahsedilecek sonrasında ise kafiye ve vezin yapısı hakkında bilgi verilecektir.

2.1.Şekil Özellikleri

2.1.1 Nazım Şekilleri

Fevzî Efendi na'tında Arap kasidesinin genel şablonuna³¹⁴ şekil açısından bağlı kalmamıştır. Şair kafiye ve redif uyumuna titizlikle dikkat etmiştir. Arapça

³¹⁴ Kasîde; Kaside kelimesi “كاسِدَة” fiilinden türeyip kastetmek, niyet etmek, yakın olmak gibi anlamlara gelmektedir. Arap şiirinin en eski türlerinden olan kaside uzun bir şiir olmakla birlikte belirli konuların bir düzen içinde işlendiği manzumemelerdir. Kasidede beyit sayısının yedi-dokuz beyitten az olmaması şart koşulmuş olsa bile belirli bir sınırı olduğunu söylenemez. Nesîb/teşbîb, tasvir ve medihfâh olmak üzere üç kısımdan müteşekkildir. Kasîdenin bütünlüğünü oluşturan en önemli faktör ise bağımsız ola beyitlerin birbiriyle olan uyumudur. Bkz. Çetin, Nihad, *Eski Arap*

kısımları incelendiğinde “ت” harfinin olduğu kısım altı beyitten oluşmaktadır. Burada aklımıza beyitleri altı dizeden oluşan tür müseddes gelmektedir. Fakat bu harfin bulunduğu bölüme baktığımızda çoğunluğu altı beyitten oluşmakta olup sadece bir tane sekizli beytin bulunduğunu görmekteyiz.

ت harfinin olduğu kısımdaki na’t 5’li beyitten oluşmaktadır. Bu kısımdaki diğer na’tlar ise çoğunlukla 5’li gruplardan (bu gruplar Türk Edebiyatı’ndaki bentlere³¹⁵ benzemektedir) oluşmakta olup sadece bir tanesi 7’li beyittir.

ذ, ز, خ, ث harflerinin olduğu na’tlar ise 9’lu beyitlerden oluşmaktadır. Bu bölümlerin bütününe baktığımızda ise 5’li, 6’lı, 7’li, 8’li, 9’lu, 10’lu ve 11’li beyitler yer almaktadır ki yukarıda bahsettiğimiz serbestlik burada belirgin bir şekilde kendini göstermektedir.

Eserin en fazla beyit sayısına sahip na’tlar ج harfiyle biten bölümdedir. Toplam da 43 beyitten oluşmaktadır. Diğer na’tlarda 5’li, 8’li ve 9’lu beyitlerden bir araya gelmiştir. ك ve ش harflerinde 5’li, 7’li, 9’lu ve 19’lu beyitlerden bir araya gelen na’tlar bulunmaktadır.

م ve ع harflerinde ise 23 beyitten oluşan na’tlar bulunmaktadır. Bu bölüm 5’li, 7’li ve 11’li beyitlerden oluşmaktadır. ل harfi 25 beyitten bir araya gelmiştir. Diğer beyitlerde 5’li ve 7’li bentlerden oluşmuştur.

2.1.2. Kafiye ve Vezin Yapısı

Mehmed Fevzî, eserin tamamında revî uyumuna dikkat etmiştir. Şair öncede de belirttiğimiz gibi harflerin alfabetik sıralanışına uygun olarak kafiye düzeni oluşturmuştur. Eserdeki Arapça olarak yazılan kısımlara baktığımızda ج, خ, ذ, ز, ش,

Şiiri, Kapı Yayınları, İstanbul 1973, s. 59-61; İbn Manzûr Ebu’l-Faḍl Cemâluddîn Muhammed b. Mukerrem b. Alî b. Ahmed el-Enşârî er-Ruveyfî’î, “فَصْدٌ” *Lisânu’l-‘Arab* (Suudi Arabistan: Vezâratu’ş-Şu’ûni’l-İslâmiyye, ts.), III, s. 353-354; Gürkan, Nejdî, “Arap edebiyatında Memlukler (Moğollar) Dönemi (656/1258-923/1517)”, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2000, s. 146.

³¹⁵ Murabba, muhammes, müseddes, terkib-i bend, tercî’-i bend gibi aynı vezinde birçok mısralı parçalardan müteşekkil manzumelerin parçasına verilen isimdir. Bkz Tahir’ul- Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, s. 26.

harflerinin revî harfleri olduğunu görmekteyiz. Ridf, revî harfinden önce gelen med ya da lin harfleridir.³¹⁶ Aşağıda altı çizili kızımlar ridfleri göstermektedir.

يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا مَنْ قَدْ أَتَى	أَنْزَلَ الْقُرْآنَ آيَاتٍ عَلَيْكَ بَيِّنَاتٍ
نَسِيدِي أَنْتَ الرَّسُولُ الْأَعْظَمُ مِنْ	قَدْ أَتَيْتَ شَافِعاً فِينَا كَبِيرُ السَّيِّئَاتِ
هَيَّا الْمَوْلَى لِمَنْ قَدْ كَانَ فِيهِ حُبُّكَ	فِي غَدٍ فِي جَنَّةِ الْمَأْوَى قُصُوراً
خُذْ يَدَا مَنِّي بِلَطْفٍ مِنْكَ قُلْ أُمَّتِي	إِنِّي قَدْ خَضْتُ فِي بَحْرِ الْهُمُومِ
عَبْدُكَ الْفُوزِي مُسَمَّى بِاسْمِكَ يَا	عَيْنُهُ فِي إِنْتِظَارِهِ لِلْفُيُوضِ الْعَاجِلَاتِ

“Ey Allah’ın Resulü, ey mucizeleri getiren, Kur’an sana açık ayetlerle indirildi.

Efendim sen Rabbimizden gelen yüce resulün. Bize ve büyük günah sahiplerine şefaath edici olarak geldin.

Mevlâ, içinde peygamber sevgisi olan kimseye, yarın Me’va cennetinde yüksek saraylar hazırladı.

Elimi şefkatle tut ey ümmetim de çünkü ben helak edici keder denizine daldım.”

Fevzî Efendi’nin na’tlarında lüzûm-u mâ lâ yelzem³¹⁷ üslûbu kullanıldığı görülmektedir. Şair aslında bu durumu kullanarak kendi sanatkârlığını da ortaya koymaktadır.

يَا حَبِيبَ الرَّبِّ هَاجَتْ سَيِّئَاتِي	يَا طَبِيبَ الْقَلْبِ ضَاقَتْ حَوَالَاتِي
قَدْ أَتَيْتَ الْخَلْقَ طَرّاً شَافِعاً لِلْمُذْنِبِينَ	قَدْ قُشْتُ مَنِّي عُمُوماً مَقْبَحَاتِي
أَنْتَ مَبْعُوثٌ إِلَيْنَا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ	سَوْءُ حَالِي ظَاهِرٌ مَعَ مَفْسَدَاتِي
إِنَّ رَبِّي قُلٌ فِي قُرْآنِهِ لَا تَقْنَطُوا	فَانْتَظَرِي دَائِماً فِي مَكْرَمَاتِي

³¹⁶ Emil Bedi Yakup, *el-Mûcemu’l-Mufasssal fi’l-Lûgati ve’l-Edebi*, Dâru’l İlim, Beyrut 1987, I, s. 667.

³¹⁷ Şairin revî harfinin yanına harf ya da harfler ekleyerek üstelik bu duruma hareke uyumunu da dâhil etmesiyle kendini bir çeşit mecbur bırakması halidir. Bkz. Emil Bedi Yakup, *el-Mûcemu’l-Mufasssal fi’l-Lûgati ve’l-Edebi*, s. 1064.

(الغياث) Şair bu kasidesinde 1. ve 5. beytin sonlarını da aynı kelime ile bitirmiştir.

أَنْتَ غَيْثٌ مِنْ غِيَاثِ الْمُسْتَغِيثِينَ	أَنْتَ فَيْضٌ أَعْظَمُ لِلْمُسْتَفِيضِينَ
أَنْتَ نَوْرُ اللَّهِ حَقًّا فِي رُؤُوسِ	دَائِمًا تَهْدِي جَمِيعَ الْمُسْتَنِيرِينَ
قَدْ أَتَى عَبْدٌ سَقِيمٍ حَالَهُ مَعَ قَالِهِ	سِرٌّ بِذَاكَ أَثَرِ قَوْمِ مُسْتَقِيمِينَ <u>الْغِيَاثِ</u>
يَا شَفِيعِي يَا رَسُولَ اللَّهِ دَخِيلَكَ خُذْ	كَيْ أَكُونَ مُلَحَقًا لِلْمُسْتَشِيرِينَ <u>الْغِيَاثِ</u>
فُزْتُ كَالْفُوزِ فُوزًا	حَامِدًا مَعَ شُكْرِ رَبِّ الْمُسْتَقَرِّينِ

(قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ) Şair bu kasidesinde de beyitlerin sonlarını da aynı kelime ile bitirmiştir.

أَتَيْتُكُمْ سَائِلًا قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ	قَصَدْتُكُمْ مَائِلًا قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ
مَا جِئْتُكُمْ خَائِبًا عَنْ مَقْصَدِي أَبَدًا	بَلْ جِئْتُكُمْ نَائِلًا قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ
يَا مَلَجًا الْأَمَمِ يَا مَعْدِنَ الْكَرَمِ	قَدْ رُمْتُكُمْ جَائِلًا قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ
هَذَا الْعَبِيدُ يُرِيدُ مِنْكَ رُؤْيَتَكُمْ	لَا تَنْصِبُوا حَائِلًا قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ
وَمَنْ أَتَى بِابِكُمْ قَدْ نَالَ مَقْصَدَهُ	فَلَمْ أَكُنْ زَائِلًا قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ
وَكُلَّمَا جَانَنِي مِنْ بَابِكُمْ كَرَمًا	وَجَدْتُهُ طَائِلًا قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ

Görüldüğü gibi Mehmed Fevzî Efendi'nin kullandığı kafiye ve ridifler genel olarak metnin anlamı ile bütünlük oluşturmaktadır. Şair, eserinin tamamında kullandığı kafiye ve ridifler sayesinde güzel bir ahenk sağlamıştır.

Mehmed Fevzî Efendi'nin Arapça olarak kaleme aldığı beyitlerde, aruz vezni kullanılmıştır. Şiirler incelendiğinde basit bahri kullanıldığı görülmektedir.

2.2. Eserin Sanat ve Belâgat Yönü

Konusu gereği dini temalar içeren na'atlar Hz. Peygamber'e sevgiyi samimi duygular içinde ve sade bir üslupla dile getirmektedir.

Fevzî Efendi geleneksel na't üslubuna bağlı kalarak hislerini samimi hislerle, zaman zaman söz sanatlarına başvursa da genellikle sade bir anlatım içinde bulunduğu durumu günahkâr bir kimsenin af dilemesi anındaki pişmanlık ve hüznle anlatmıştır. Özellikle na'tların son beyitlerinde kendini aciz ve günahkâr olarak vasıflamıştır. Kimi zaman da na'tların diğer özelliklerinden biri olan methedici bir üslup kullanarak Hz. Peygamber'in ümmetine layık olma çabası içerisinde. Her iki duyguyu da yansıttığı na'tların bir bölümünü şu şekildedir:

يَا شَافِعَ الْأَمَمِ قَدْ كُنْتُ ذَا وَصَحْ	فَطَهَّرَ الْقَلْبَ لِي مِنْ لَطَخَةِ النَّخْ
صَنَائِعِي كُلِّهَا دَمِيمَةً أَبَدًا	فَإِنِّي قَدْ كُنْتُ ذَا عَيْبٍ وَذَا بَلْخِ
وَدُمْتُ فِي غَوْصٍ يَمَّ كُلِّ مَعْصِيَةٍ	فَصِرْتُ فِي كَثْرَةِ الذُّنُوبِ كَالنَّخِ
فَإِنَّ أَمَارَتِي بِالسُّوءِ مَا شَبِعَتْ	مِنْ سُمِّ مَفْسَدَةٍ تَتَاوَلِ الذَّمِّخِ
وَكُلِّهَا أَوْرَثَ الْأَوْجَاعَ مَعَ كَرْبِ	فَصَارَ مَشْرَبَتِي مَلْيَانَةَ الطَّلَخِ
وَمَا خِلْتُ طَاعَتِي عَنْ شُوبِ	وَقَدْ أَنْتَ عِنْدَ ذِي الصَّلَاحِ كَالزَّرْنِخِ
صَبَّأَوْتِي أَفَلْتُ وَفِكْرَتِي غَفَلْتُ	مَعَ هَذِهِ الْحَالَتَيْنِ صِرْتُ ذَا شَيْخِ
مِثْلُ مَا حَصَلِيَ مِثْلُ مَا وُلِدْتُ	مَعَ أَنَّهَا قَدْ أَنْتَ فِي حَالَةِ الشَّدَخِ
يَا سَيِّدِي خُذْ يَدَ الْفُوزِيِّ بِالْكَرَمِ	فَإِنَّ مُعْتَقَدِي أَقَاوِي السَّلَخِ

“Ey ümmetlere şefaât eden, ben kirlendim. Kalbimi kir lekelerinden temizle.

Yaptıklarımın hepsi daima kötüdür. Muhakkak ki ben kibirli ve ayıplı biri oldum.

Bütün günah denizlerine daldım. Çok günah işledim kusacak hale gelmiş gibi oldum.

Kötülüğü emreden nefsim, incir meyvesi yiyen kötü zehirden doymadı.

Kötülüklerin hepsi endişeyle beraber acıyı bana miras bıraktı. Benim maşrapama çamurlu su ile doldu.

Benim itaatimde çirkin lekeler bulunur. Doğruluk sahibi insanın yanında bozulmuş yağ gibiyim.

Gençliğim elden gitti ve düşünme yeteneğim zayıfladı. Bu iki hal üzere yaşlandım.

Bende hâsıl olan benim doğduğum hal budur. Nefsim eksik ve kusurlu hale geldi.

Ey Efendim, Fevzî'nin elini cömertlikle tut. Şüphesiz ki inancım ipin en güçlüsüdür.”

وَأَنَّهُ رَحْمَةُ الرَّحْمَانِ بِالْعَمَمِ	فَنَفَعُهُ وَاصِلٌ لِلنَّاسِ بِالشَّمْلِ
يَا أَفْضَلَ الْخَلْقِ يَا حَبِيبَ	قَدْ كَانَ صَلَّتْ عَلَيْكَ أَلْسُنُ الْحَرْلِ
فَكَيْفَ لَا يَذْكُرُ اللِّسَانُ مِدْحَتَكَ	وَكَيْفَ لَا تَكْتُبُ الْأَقْلَامُ بِالزَّجْلِ
فَالْقَلْبُ لِي كُلَّمَا إِعْتَمَّ فِي مَحَنِ	يَخُوضُ فِي نَعْتِكَ لَوْصَلَةَ الزَّعْلِ
وَكُلَّمَا بَاشَرَ التَّنْظِيمَ لِلدَّرَرِ	يَزُولُ مِنْ نَفْسِهِ عَلَائِمُ الْأَبْلِ
يَا رَبِّ أَسْأَلُكَ بِي فِي وَسْطِ مَهْجِهِ	كَيْلًا تُسَيِّرُنِي فِي وَعْرَةِ الضَّلَلِ
وَلَا تُفَرِّقْنِي مِنْ سَيْرِ شِرْعَتِهِ	وَتَبِّثَ الْقَلْبَ لِي فِيهَا إِلَى الْأَجْلِ

“Muhakkak ki O’nun rahmeti herkesi içine alır, O’nun iyiliği bütün insanlara fayda verendir (ulaşandır).

Ey yaratılmışların en faziletlisi, ey bizi yaratanın sevgilisi. Sağlam diller sana etti.

Dil, seni övmeyi nasıl (olur da) yazmaz, kalemler seni nasıl (olur da) yazmaz.

Kalbim ne kadar çok dertlenirse, canlanmak içi senin na’ında derinleşiyor.

İnciler dizmeye ne zaman koyulsan(başlasan), içindeki sıkıntı kayboluyor.

Ya Rabbi beni onun yolunun ortasına sevk et(ilet) ki sapıklık yolunda yürümeyeyim.

Beni onun şeriatının izinden ayırma, kalbimi ölene kadar o yolda sabit tut.”

Yukarıdaki beyitlerde şairin kendisi için aşağılayıcı ifadeler kullanması, na’t üslubu içerisinde oldukça tabii görülmektedir. Çünkü karşımızda yaptığı hataların

³¹⁸ Bu kelimenin aslı خالقنا dır.

affi için Hz. Peygamber'den şefaata talebinde bulunan ve kendi halini içtenlikle ortaya koyan şairin de diğer na't şairleriyle benzer bir tutum gösterdiği anlaşılmaktadır.

Bir üslûbun kulağa hoş gelmesinin ve beğenilmesinin ölçütü, okuyucuları etkilemesine heyecanlandırmasına bağlıdır. Böyle bir üslup ise dilin, edebi sanatların, duygu yoğunluğunun, asil ve etkileyici kelimelerin ortak bütünlüğü ile meydana gelir.³¹⁹ Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tına baktığımızda kullandığı kelimelerin yaygın olarak kullanılan kelimeler olmadığını ve konu ile bütünleşen kelimeleri tercih ettiğini görmekteyiz.

فَكَيْفَ لَا يَصِلُ الْفَوَادُ مَنِئَهُ مَا دَامَ قَائِدُهُ شَفِيعَ ذِي الْحَرَجِ
محمد مَعْدُنُ الْإِحْسَانِ وَالْكَرَمِ وَبَاعِثُ دَائِمًا لِلْعَزِّ وَالْتَّلَجِ
إِذْ ذَاكَ يَشْفَعُ لِي فِي جَلْبِ مَنْفَعَتِي وَدَفْعِ مَفْسَدَتِي لِنَزْلِ الْفَرَجِ
يَا رَبِّ صَلِّ عَلَى نُورِ الْهَدَى أَبَدًا فَإِنَّهُ جَاءَنَا لِسْفَى ذِي رَجِ

“Lideri, hatalı (günahkâr) kimseye şefaata ettikçe kalp amacına nasıl ulaşmaz.

Muhammed iyilik ve ihsan kaynağıdır ve o daima mutluluk ve izzet gönderendir.

Bu yüzden menfaatimi sağlamak konusunda bana yardım ediyor, gam ve kederi yok etmek içinde hatalarımı def ediyor.

Ya Rabbi, hidayet nuruna(peygambere) daima salat (rahmet) eyle, çünkü o susayanları su vermek için geldi (günahkârlara şefaataçi olmak için geldi)”

Yukarıdaki kısımda Fevzî Efendi, okuyucunun iç dünyasını harekete geçirecek onu duygulandıracak kelimeleri seçerken hem eserde anlatımın uygunluğuna göre seçmeye dikkat etmiştir. Eserde kafiye gibi bazı zorunluluklardan kaynaklanan tenafura kaçabilecek kelimelerin seçildiği görülmektedir. Şair yaygın olarak tercih edilmeyen lafızları (الْحَدَجِ, خَفَجِ, الطَّبَجِ) kullanmak durumunda kalmıştır.

³¹⁹ Çoban, Ahmet, *Edebiyatta Üslup Üzerine (Sözün Tadını Dilde Duymak)*, Akçağ Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2004, s. 27.

Üslûp aynı zamanda sanatçının sanatkârlıkta ne derece usta olduğunun belirtisidir. Mecazi ifadelerle ve benzetmelerde bulunarak nesneyi farklı bir şekilde aktarmak zekânın yüceliğini göstermektedir.³²⁰

وَإِنَّ قَلْبِي لَمْ يَلْنْ بِقَسْوَتِهِ بَلْ صَارَ فِي غُلْظَةِ كَحَالَةِ الْجَدَشِ
فَلَنْبِكَ عَيْنَايَ مِنْ شَدَائِدِ الْأَسْفِ مَسِيلَتِي الدَّمْعِ كَالسُّيُولِ مِنْ خَفَشِ

“Muhakkak ki kalbimin katılığı/zalimliği yumuşamadı aksine kalbim kaskatı sert toprak gibi oldu.

Ağlasın gözlerim aşırı üzüntüden, gözyaşı pınarlarım ağlamaktan toplu akan sel gibi oldu.”

Burada şair benzetmelerle içinde bulunduğu durumu daha somut bir şekilde ifade etmeye çalışmıştır ki bu şekilde yaptığı benzetmelere konunun ilerleyen kısımlarında daha ayrıntılı ele alınacaktır.

2.2.1. Kelime ve Cümle Özellikleri

Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tında geçen kelime ve cümle özellikleri fesâhat ve belagat yönünden ele alınmaya çalışılmıştır. Haber ve inşa cümlelerine değinmeden önce sözün fesâhati açısından değerlendirilecektir.

2.2.1.1. Fesâhat

Bir belâgat terimi olan fesâhat sözün kusursuz, açık ve anlaşılır olması³²¹ gibi manalara gelmektedir. Bir kelimenin fasih olduğunu kabul etmemiz için birtakım unsurlardan arınmış olması gerekmektedir. Bu unsunlar ise telaffuzunda dilde ağırlık meydana getiren, söylenilmesi güç kelimeler kullanılması (tenâfur-i huruf)³²², yaygın olarak kullanılmayan kelimelerin tercih edilmesi (garâbet)³²³, kelimeye, vezne uyum sağlaması için bazı ekleme ya da kelimenin bazı harflerinde eksiltmelerde bulunulması (kıyasa aykırılık)³²⁴, kulağa hoş gelen kelime yerine dinleyenleri

³²⁰ Çoban, Ahmet, *Edebiyatta Üslup Üzerine (Sözün Tadını Dilde Duymak)*, s. 29.

³²¹ Ebû Ya'kûb es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-'ulûm*, haz. Nu'aym Zerkûr, Dâru'l-Kutubi'l- İlmiyye, Beyrut 1407/1987, s. 176.

³²² Kerîme Mahmûd Ebû Zeyd, *İlmü'l-Meânî Dirâse ve Tahlîl*, Mektebetü Vehbe, Kahire 1988, s. 12.

³²³ Sa'duddîn et-Teftâzânî, *Muhtasarü'-Meânî*, Dâru'l-Fikr, byy., ts., s. 16.

³²⁴ Kerîme Mahmûd Ebû Zeyd, *İlmü'l-Meânî Dirâse ve Tahlîl*, s. 15.

rahatsız eden kelimelerin tercih edilmesi (kulak tırmalayıcı olması)³²⁵ gibi kelimenin fesahatini bozan durumlardır.

Fevzî Efendi'nin na'tında fesâhat bağlamında incelediğimiz Arapça beyitlerde bir aykırılık bulunmamaktadır. Sadece aşağıda vereceğimiz beyitte, aynı kelimenin farklı türevlerini sıfat olarak kullanmasından kaynaklanan bir uyumsuzluk bulunmaktadır.

أَنْتَ غَيْثٌ مِنْ غِيَاثِ الْمُسْتَغِيثِينَ أَنْتَ قَيْضٌ أَعْظَمُ لِلْمُسْتَفِيزِينَ

“Sen yardım bekleyenleri kurtaranlardansın bir kurtarıcısın, yardım et

Sen feyiz isteyenlere en büyük bolluksun, yardım et.”

Şair burada غَيْث kelimesini sıfat olarak arka arkaya tekrar etmesinden dolayı telaffuzda bir zorluk oluşmuştur. Bunun haricinde herhangi bir olumsuzluğa rastlanmamıştır.

Birbirlerine uzak mahreçte olan kelimeler Arapçada fasih kelime olarak kabul edilmektedir.³²⁶ Aşağıdaki kasidenin ikinci beytinde birden fazla sıfat kullanımından kaynaklanan tenâfür oluşmuştur.

ذَكَرْتَ أَمَمًا بِحَقِّ مَوْعِظَةٍ فَقُلْتُ: اِلْتَزِمُوا الدُّمُوعَ بِالْبَدْعِ
وَقُلْتُ: لَا تَضْحَكُوا فِي دَارِ حَسْرَتِكُمْ بِوَفْرَةِ الضَّحْكِ وَالطُّرُوبِ وَالْبَنْعِ

“Ümmetine gerçek bir öğüt hatırlattın. Dediniz ki “korku ve haşyetle gözyaşını devam ettirin”

Keder yurdunda (dünya hayatı) dudak patlatırcasına, neşeli ve çokça gülmeyiniz” dediniz.”

Fevzî Efendi, kasidesindeki bazı kelimelere harfler ekleyerek, şiirde zorunluluk (zarûrât-ı şi'riyye) bağlamında bazı eklemeler yapmıştır. Aşağıda altı çizili olan bütün kelimelerin sonundaki elif (l) harfi vezne uyum sağlamak için eklenmiştir.

³²⁵ Es-Seyyid Ahmed b. İbrahim el-Hâşimi, *Cevâhîru'l-Belâğa fî'l-Meâni ve'l-Beyân ve'l-Bedi*, thk. Yusuf es-Süheylâ, el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, ts., s. 24; Abdülfettâh el-Besyûnî, 'İlmü'l-me'ânî Dirasetün Belâgiyyetün ve Nakdiyyetü li-mesâilî'l-Meâni, Müessesetü'l-Muhtâr, 4. Baskı, Kahire 2015, s. 29.

³²⁶ İsmail, Durmuş, “Tenâfür”, *TDV Ansiklopedisi*, Ankara 2011, XL, s. 39-40.

هَيَّا الْمَوْلَى لِمَنْ قَدْ كَانَ فِيهِ حُبُّكَ فِي عَدِّ فِي جَنَّةِ الْمَأْوَى قُصُوراً

“Mevla, içinde peygamber şevgisi olan kimseye yarın Me’va Cennet’inde yüksek saraylar hazırladı.”

عَبْدُكَ الْفُوزَى مُسَمَّى بِاسْمِكَ عَيْنُهُ فِي إِنْتِظَارِ الْفُيُوضِ الْعَاجِلَاتِ

“Kulun Fevzî senin isminle isimlendirilmiş Ey Efendim. Gözleri acil feyzini beklemektedir.”

هَلُمَّ فِي بَابِهِ لِنَيْلِ مَطْلَبِكَ إِذْ لَيْسَ فِي فَوْقِهِ لِلنَّيْلِ مِنْ رَتَجٍ

“İstediğini almak için onun kapısına gel. Onu elde etmek için ondan daha şerefli bir kapı yok.”

فَإِنِّي أَخُوجُ إِلَى صَحَابَتِكَ كُنْ مُخْلِصاً مُهْجَتِي مِنْ جَوْرِ ذِي

“Muhakkak ki ben senin dostluğuna çok muhtacım. Kalbimi kibirli kişinin zulmünden temizle.”

ذَكَرْتَ أُمَّتَكَ بِحَقِّ مَوْعِظَةٍ فَقُلْتَ اتَّزِمُوا الدُّمُوعَ بِالْبَذَعِ

“Ümmetine gerçek bir öğüt hatırlattın ve dediniz ki: Korku ve haşyetle gözyaşını devam ettirin.”

يَا نِعْمَةَ اللَّهِ فِي عِبَادِهِ أَبَدًا مَا ذَاقَ لَذَّتَكَ قَوْمٌ مِنَ الْقَلْعِ

“Ey Allah’ın nimeti, onun kullarına daimî ol, aptal(ahmak) insanlar senden tat almaz. (Senin nimetinin lezzetinin tadına varamaz)”

فَكَيْفَ لَا يَذْكُرُ اللِّسَانَ مِدْحَتَكَ وَكَيْفَ لَا تَكْتُبُ الْأَقْلَامُ

“Dil seni övmeyi nasıl hatırlamaz, kalemler hevesle seni nasıl yazmaz.”

Şairin burada yapmış olduğu eklemeleri ve sıfat tekrarlarını sanat, sanat içindir gayesiyle yaptığı anlaşılmaktadır.

³²⁷ Bu kelime eserde فخر şeklinde hatalı yazılmıştır.

2.2.1.2. Cümle Çeşitleri

Söz/kelam, haber ve inşa olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Haber, söyleyenin söz hakkında doğru ya da yanlış diyebildiği sözdür. Eğer söz olayla mutabık (uyumlu) ise bu söz doğrudur denilir. Şayet olayla mutabık değilse onun için söz yalandır denilir.³²⁸ Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tındaki haber ve inşa cümlelerini aşağıdaki başlıklarda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.2.1.3. Haber Cümleleri

Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tına baktığımızda muhatabın bilmediği haberi bildirmesi yani fâide-i haber³²⁹ cümlelerini görmekteyiz. Bu haber cümleleri hem tekit harf ve edatlar şeklinde hem de ibtidâî cümleler şeklindedir. İnkârî haber olarak bilinen muhatabın sözü inkâr etmesi üzerine, sözü tekit edatları ile ifade etme³³⁰ zorunluluğu olan cümlelere na'tın Arapça kısmında hiç rastlanılmamıştır. Fevzî Efendi çoğunlukla isim cümlesi kullanmış, fiil cümleleri ise azınlıkta kalmıştır.

Fevzî Efendi'nin fâide-i haber şeklinde yazdığı beyitlerden birkaç tanesi şu şekildedir:

وَهُوَ الَّذِي صَعِدَ السَّمَاءَ مُرْتَقِيًا بِالْعَزْمِ مِنْ حَرِّمٍ لَيْلًا إِلَى الْحَرَمِ
وَهُوَ الَّذِي هَجَرَ الْأَوْطَانَ قَاطِبَةً وَقَدْ جَرَى ذَاكَ لِلْأَسْرَارِ وَالْحَكَمِ

“O göğe yükselerek çıkmıştır, bir gece istekle bir Haram (Mescid-i Haram)’dan diğer Haram (Mescid-i Aksa)’a

O bütün mekânları ardında bırakıp geçendir ve bu olay hikmet ve sırlar içerisinde gerçekleşti/ cereyan oldu.”

Burada Fevzî Efendi miraç hadisesini muhataba aktararak ona bilmediği bir olayı anlatmış ve ifade ederken isim cümlesini tercih etmiştir.

³²⁸ Mustafa Emin, Ali Carime, *El-Belagatu'l-Vadiha el-Beyan ve'l-Meani ve'l-Bedî li'l-Medârisü's-Saneviyyeti*, Daru'l-Mearif, 17.Baskı, Mısır 1964, s. 139; Ahmet Mustafa Meraği, *Ulumu'l-Belağa el-Beyan ve'l-Meani ve'l-Bedî*, Dâru'l Kütübü'l-İlmiyye, 3.Baskı, Lübnan 1993, s. 43; Muhyiddin Dîb- Muhammed Ahmed Kasım, *Ulumu'l-Belağa el-Bedî ve'l-Beyan ve'l-Meani*, el-Müessesetü'l-Hadisetü li'l-Küttâb, Lübnan 2003, s. 269.

³²⁹ Ömer bin Ahmed el-Kazvînî, *el-İzâh fî Ulûmi'l-Belagâti el-Meani vel-Beyan ve'l-Bedî*, Dâru'l Kütübü'l-İlmiyye, 1.Baskı, Lübnan 2003, s. 27.

³³⁰ el-Kazvînî, *el-İdah fî Ulûmi'l-Belagâti el-Meani vel-Beyan ve'l-Bedî*, s. 28.

Fevzî Efendi çoğunlukla tekit edatlarını kullanarak haber cümlelerini söylemiştir. Bu cümlelerin geçtiği bölümlerden bazı beyitler aşağıda yer almaktadır.

إِنَّ الْكَرِيمَ الَّذِي عَمَّتْ خَزَائِنُهُ قَدْ خَصَّنِي كَرَمًا بِالْمَنِّ وَالنِّعَمِ
مَا جَابَ ذَلِكَ لِي أَهْلِيَّتِي أَبَدًا أَلَا أَتَى ذَاكَ لِي مِنْ فَيْضِ ذِي الْهِمَمِ
فَإِنَّ هِمَّتَهُ لِلْقَافِ قَالِعَةٌ مَعَ الْإِحَاطَةِ وَالْعُلُوِّ وَالْعِظَمِ

“Muhakkak ki cömert olanın hazineleri her yeri her yeri kaplamıştır. İyilik ve nimetle cömertlik yapmayı bana has kıldı.

Bu asla bana hak ettiğim için gelmedi, lütuf sahibinin bereketinde dolayı geldi.

Onun himmeti büyük ve yüksek olan Kaf dağıyı yerinden söker atar.”

Mehmed Fevzî Efendi fâide-i haber cümlesinin dışında üzüntüyü dile getirme, dua, güçsüzlüğünü ifade etme, kınama ve öğüt verme maksadıyla da haber cümlelerini kullanmıştır.

Aşağıdaki beyit üzüntüsünü dile getirme amacıyla yazdığı haber cümlesinden oluşmaktadır:

فَإِنَّ حَسْرَةَ مَنْ أَهْوَاهُ طَائِلَةٌ وَإِنِّي عَاجِزٌ عَنْ وَصْلِ ذِي الْبَرَجِ

“Arzu ettiğim kişiye olan hasretim uzuyor ve üstelik ben ona ulaşmaktan acizim.”

صَبَاوَتِي أَقْلْتُ وَفِكْرَتِي غَفَلْتُ مَعَ هَذِهِ الْحَالَتَيْنِ صِرْتُ ذَا شَيْخٍ

“Gençliğim elden gitti ve düşünme yeteneğim zayıfladı, ben bu iki hal yüzünden yaşlandım.”

Fevzî Efendi bu cümleler ile Hz. Peygamber’e yakın olma konusundaki acizliğini, yaşlandığını ve yaşlılıktan dolayı düşünme yeteneğinde zayıflık olduğunu haber cümleleriyle ifade etmiştir.

Güçsüzlüğünü ifade etme amacıyla yazdığı haber cümlesi:

قَدْ بَثُّ مُضْطَرَباً فِي حَالَتِ³³¹ وَصِحْتُ صَيِّحَةً ذِي الْأَلَامِ

“Keder halinde ısırapla yattım, acı ve tedirginlik sahibi biri gibi bağırdım.”

فَلَمْ أَكُنْ نَاجِياً مِنْ عَضِّ ذِي حَسَدٍ إِذْ كَانَ يُؤْذِي أَذَاءً لَدَغَةِ الْعَمَجِ

“Haset sahibinin ısırmasından kurtulamadım, o bana sanki yılanın ısırması gibi acı veriyor.”

Kınama amacıyla söylediği haber cümlesi:

فَإِنَّ مِنْ أَعْرَضَا عَنْ تَبَعِ مِلَّتِهِ لَا بُدَّ مِنْ ضَرْبِهِ بِطَعْنَةِ الْأَسْلِ

“Onun milletine uymaktan yüz çeviren kimseye mızrak darbesiyle vurmak gerekir.”

Şair burada Hz. Peygamber’in şeriatının yolundan gitmeyen insanların en ağır şekilde cezalandırılması gerektiğini ifade ederek bu kişileri kınamıştır.

2.2.1.4. İnşa Cümleleri

İnşa cümleleri ise talebi inşa cümleleri ve gayri talebi inşa cümleleri olarak iki çeşittir. Talebi inşa cümleleri emir, nehy, istfham, temenni ve nida cümleleridir. Gayri talebi inşa cümleleri ise taaccüp, medh, zem, kasem, rica fiilleri gibi cümlelerden oluşmaktadır.³³²

Mehmed Fevzî Efendi’nin na’tına baktığımızda çoğunlukla inşa cümlelerini kullandığını görmekteyiz. Buradaki inşa cümlelerinde şair; emir, nehy, temenni, nidâ ve istifhâm gibi inşa cümlelerini tercih etmiştir.

Na’tta emr-i hazır ve emr-i gaib cümleleri bulunmaktadır. Bu cümleler genellikle dua ve rica anlamı taşımaktadır. Aşağıdaki beyitler dua anlamlı inşa cümleleridir:

خُذْ يَدَا مَنِّي بِلُطْفٍ مِنْكَ قُلْ يَا أُمَّتِي إِنِّي قَدْ خُضْتُ فِي بَحْرِ الْهُمُومِ

³³¹ Kelimenin aslı حالة şeklinde bulunmaktadır müellif ise حالت şeklinde kullanmıştır.

³³² Mustafa Emin, Ali Carime, *El-Belagatu'l-Vadiha el-Beyan ve'l-Meani ve'l-Bedî li'l-Medârisü's-Saneviyyeti*, s. 170.

“Elimi şefkatle tut ve ey ümmetim de muhakkak ki ben helak edici keder denizine daldım.”

فَفَرِّحْ الْقَلْبَ لِي بِاللِّطْفِ وَالْكَرَمِ وَادْفَعْ حَرَارَتَهُ إِذْ كَانَ ذَا وَهَجٍ

“Kalbimi lütuf ve kereminle sevindir, ateşi yüksek olan kişinin ateşini söndür.”

وَدَاوِنِي بِدَوَاءِ صِحَّةِ الْجَسَدِ وَنَجِّ مِنْ كَافَةِ الْأَمْرَاضِ وَالْهَبَجِ

“Vücudumun hastalığına ilaç ver onu iyileştir, şişkinlik ve bütün hastalıktan beni kurtar.”

وَاقْبَلْ تَوَسُّلَنَا بِأَفْضَلِ الرُّسُلِ مَعَ السَّلَامِ عَلَى مَقَامَةِ الْوَحَجِ

“Büyük iltica sahibine selamla birlikte peygamberlerin en üstününe yaptığımız tevessülü kabul et.”

فَاشْفَعْ لِأَمَّتِكَ الْفَوْزَى بِالْكَرَمِ فَالرَّبُّ يُكْرِمُهُ بِنِعْمَةٍ

“Ümmetinden olan Fevzi'ye cömertçe şefaet et, Rab ona cennetteki köşk nimetiyle yardım edecek.”

Bu beyitlere şair, Hz. Peygamber'den daima elini tutmasını, içindeki gönül marazını tedavi etmesini, kendisine merhamet ve şefaet etmesini dilemiştir. Bu cümleleri de emrin dua ve rica amacıyla yapılan yöntemiyle tercih etmiştir.

Buradaki altı çizili fiilleri, şair dua anlamlarında kullanmıştır.

Yol gösterme maksadıyla kaleme aldığı inşa cümleleri:

هَلَمْ فِي بَابِهِ لِنَيْلِ مَطْلَبِكَ إِذْ لَيْسَ فِي فَوْقِهِ لِلنَّيْلِ مِنْ رَتَجٍ

“İstediğini almak için onun kapısına gel, onu elde etmek için ondan daha şerefli bir kapı yoktur.”

Buradaki هَلَمْ fiilini şair Müslümanları irşad etme amacıyla kullanmıştır.

Aşağıdaki beyitler ise na'tta Peygamberimizin Müslümanlara tavsiye ettiği, irşat amacıyla söylediği inşa cümleleridir.

وَشَاوَرُوا الْعُلَمَاءَ فِي أُمُورِكُمْ فَإِنَّ مَهْلِكَكُمْ فِي جَانِبِ الْبَتَعِ

“İşleriniz konusunda âlimlerle istişare ediniz, sizin helâkınız danışmadan yaptığınız işlerden olacak.”

وَأَكْثِرُوا صَوْمَكُمْ فَإِنَّ قُلُوبَكُمْ يَكُونُ حِينَنِي بِالْثَوْرِ ذَا تَلَعِ

“Oruçlarınızı çoğaltınız işte o zaman kabiniz nur ile dolacak.”

وَجَالِسُوا دَائِمًا مَعَ أَهْلِ مَوْعِظَةٍ بِأَنْ تَكُونُوا لَهُمْ مِنْ جُمْلَةِ الشَّرْعِ

“Daima öğüt verenler ile oturunuz, onlarla bulunmanız dinin esasından sayılır.”

وَصَابِرُوا دَائِمًا فِي وَقْتِ كُرْبَتِكُمْ إِنَّ الزِّيَادَةَ فِي الْأَلَامِ مِنْ جَزَعِ

“Zorluk anında daima sabredin, acıların fazlalığı sabırsızlıktan dolayıdır.”

Fevzî Efendi nehy kipini dua, irşad manalarında kullanmıştır.

وَلَا تُفَرِّقْنِي مِنْ سَيْرِ شِرْعَتِهِ وَتَبَّتْ الْقُلُوبُ لِي فِيهَا إِلَى الْأَجَلِ

“Beni onun şeriatı üzerine gitmekten ayırma, kalbimi ölene kadar o yolda sabit tut.”

لَا تَطْمَعُوا الْخَيْرَ فِيمَنْ كَانَ قَدْ فَإِنَّ غَفْلَتَهُ تَأْتِيهِ بِالْبِدَعِ

“Gafil olmuş kimse hakkında hayrı arzu etmeyin muhakkak ki onun gâfleti ona bidatlar getirir.”

وَقُلْتُ: لَا تَضْحَكُوا فِي دَارِ حَسْرَتِكُمْ بِوَفْرَةِ الضَّحْكِ وَالطُّرُوبِ وَالْبَتَعِ

“Sen bize keder yurdunda (dünya hayatı) dudak patlatırcasına, neşeli ve çokça gülmeyin dedin.”

وَقُلْتُ لَا تُفَرِّ طَوَافِي زَيْنُ عَاجِلِكُمْ بَلْ إقْنَعُوا هَهُنَا بِدَيِّنِ الْبَقَعِ

“Dünyanızın süsleri sizi etrafımdan uzaklaştırmasın, aksine bu dünyada yetinmeyi alışkanlık haline getirerek kanaat ediniz.”

Yukarıdaki ilk beyitte geçen لَا تُفَرِّقْنِي fiili dua; لَا تَطْمَعُوا, لَا تَضْحَكُوا, لَا تُفَرِّ fiilleri ise irşad gayesi için kullanılmıştır.

Fevzî Efendi, soru sormak (istifham) amacıyla yazdığı beyitlerde genellikle الهمزة, من, كيف soru kalıplarını tercih etmiştir. Hemze tasdik talep etmek amacıyla yani

onaylanmak için kullanılmaktadır.³³³ Fevzî Efendi de aşağıdaki beyitte geçen soru kalıplarında hemzeyi bu manada kullanmıştır.

أَمِنْ تَعَشُّقِ ذِي الْكَمَالِ فِي السُّرُجِ وَذِي الْوَصَالِ إِلَى الْإِلَهِ مَعَ بَلَجٍ

“Mükemmel güzellik sahibine ve Allah’a ulaşması aştan mıdır”?

فَكَيْفَ لَا يَصِلُ الْفَوَادُ مَنِئْهُ مَا دَامَ قَائِدُهُ شَفِيعَ ذِي الْحَرَجِ

“Lideri, günahkâr kimseye şefaatt ettikçe kalp nasıl amacına ulaşmaz.”

فَكَيْفَ لَا أَنَّهُ رَسُولُ مُنْشِينَا فَقَرَضَ زِمَّتَنَا الْمَسْكَ بِالْشَرْجِ

“Nasıl olmasın, O bizi yaratanın elçisidir ve bizi kulpundan tutmakla mükellef kıldı.”

فَكَيْفَ لَا يَذْكُرُ اللِّسَانُ مِدْحَتَكَ وَكَيْفَ لَا تَكْتُبُ الْأَقْلَامُ بِالزَّجَلِ

“Dil seni övmeyi nasıl hatırlamaz, kalemler hevesle nasıl yazmaz.”

فَكَيْفَ لَا وَهُوَ الْحَبْلُ الْمَتِينُ لَنَا وَمَنْ تَمَسَّكَهُ يَنْجُو مِنَ النَّقَمِ

“O bizim için bir iptir ki nasıl olmasın, ona tutunan kimse felaket ve cezadan kurtulur.”

Soru kalıplarında olan “كيف” taaccüp ve kınama³³⁴ anlamlarında da kullanılmaktadır. Yukarıda, na’ttan aldığımız beyitler taaccüp manasında kullanılmıştır.

فَكَيْفَ أَنْتَ تَنَامُ مِنْ تَوَجُّهِهِ فَقُمْ وَسِرْ نَحْوَهُ بِمِشْيَةِ الدَّلَجِ

“Ona yönelmek yerine nasıl uyursun kalk ve gecenin ilk vaktinde yürüyen kimse gibi ona doğru yürü.”

فَكَيْفَ قَامَتْ عَلَى بُهْتَانٍ رُتْبَتِهِ طَوَائِفُ الْعَرَبِ بِالْهَلِّ وَالنَّجْلِ

“Onun makamı bir bühtana nasıl dayanır, Arap taifeleri onun makamına nasıl soy eksikliği ile iftira atarlar.”

³³³ El-Kazvînî, *el-Îzâh fî Ulûmi'l-Belagâti el-Meâni vel-Beyân ve'l-Bedî*, trc. İbrahim Şemseddin, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Lübnan 2003, 1.Baskı, s. 108.

³³⁴ El-Kazvînî, *el-Îzâh fî Ulûmi'l-Belagâti el-Meâni vel-Beyân ve'l-Bedî*, s. 115.

Yukarıdaki beyitler ise kinama manasındadır. Şair ibadet etmek yerine uyumayı yani nefislerine göre hareket etmeyi tercih edenleri ve Arap taifeleri kınamaktadır.

فَمَنْ شَأْمَتْهُ قَدْ كَانَ فِي ضِعَةٍ³³⁵ وَقَدْ أَتَى وَهُوَ فِي نُحُوسَةٍ³³⁶ اللَّكَمِ

“Sen kime kötü davranışta bulunursan (uğursuzluk yaparsan) o kişi aşağı düşer. Zelil olur, alçaklık belasına düşmüş olarak gelir”

مَنْ ذَاقَهَا حَامِداً لِلَّهِ فِي نِعَمٍ أَذَاقَهَا رَبُّهُ حَلَاوَةَ الْقَنَعِ

“Allah’a hamd ederek onu tadan kimse nimet içindedir. Rabbi ona yetinmenin tatlılığını verecek.”

فَمَنْ تَمَسَّكَهَا بِطِيبِ مُهْجَتِهِ قَدْ صَارَ ذَا زِينَةٍ بِغَايَةِ التَّرَعِ

“Güzel gönülle nimete tutunan kimse son derece nimet sahibi olur.”

وَمَنْ أَتَى بِأَبْكَمُ قَدْ نَالَ مَقْصَدَهُ فَلَمْ أَكُنْ زَائِلاً قُلْتَ السَّلَامُ عَلَيْكَ

“Sizin kapınıza gelen kimse maksadını elde etmiştir. Yok olmadım ben, selam sana olsun dedin.”

وَمَنْ تَلَطَّحَ بِالْفُجُورِ قَالِبُهُ يَكُونُ فِي قَلْبِهِ تَنَاقُصُ الْأَكْلِ

“Kalbi günahkârlıkla kirlenen kimsenin kalbinde, aşınmadan dolayı eksiklik olur.”

وَمَنْ تَدَوَّءَ³³⁷ مِنْ أَمْرَاضِ بَاطِنِهِ فَبِالشَّرِيعَةِ قَدْ دَاوَى مِنَ السَّقَمِ

“İç hastalığı olan kimse şeriat vasıtasıyla hastalığından tedavi olur.”

مَنْ لِي بِتَخْلِيسِ هَذَا الْقَلْبِ مِنْ فَإِنْ أَنْجَانَهُ فِي غَايَةِ التَّرَجِ

“Beni kim bu üzgün olan kalpten kurtarır, muhakkak ki bu üzgün kalbi kurtarmak son derece zordur.”

³³⁵ ضِعَةٌ ve ضِعَةٌ şeklinde harekelenmektedir. Anlamı kıymetsiz, düşük değer ve aşağıda olmaktır.

³³⁶ Bu kelime eserde نُحُوسَةٍ şeklinde hatalı yazılmıştır.

³³⁷ Bu iki fiil eserde hatalı yazılmıştır. Beytin birinci satırındaki fiil تدوى , ikinci satırındaki fiil ise داوىdır.

وَمَنْ يَعْمُرْ هَذَا الصَّرْحَ³³⁸ مِنْ فَإِنَّ بُنْيَانَهُ فِي وَهْنَةِ الْأَرْجِ

“Kim bedenimden bu yüksek binayı yapsa, muhakkak ki onun yapısı çok zayıftır.”

مَنْ مَنَّ بِالسَّعَى فِي تَحْصِيلِ وَصَيَّرَ الْقَلْبَ ذَا فَخْرٍ وَذَا بِهِجٍ

“Kim benim amacımı elde etmeye çaba sarf eder ve kim kalbimi şeref ve mutluluk sahibi yapar.”

فَمَنْ تَمَسَّكَ بِالْيَدَيْنِ عُرْوَتَهُ قَدْ نَالَ مَطْلَبَهُ وَصَارَ ذَا شَبَجٍ

“Kim onun kulpunu iki eliyle tutarsa, istediğini elde eder ve yüce makama ulaşır.”

مَنْ كَانَ مُقْتَدًا لِحُسْنِ سِيرَتِهِ فَقَدْ نَجَّى سِرَّهُ مِنْ جُمْلَةِ الْخَلَجِ

“Kim onun güzel ahlakına uyarsa, sırrını içindeki bütün kötülüklerden kurtarır.”

İnşa cümlelerinin diğer çeşidi olan nida ise, taaccüp, dua, hayıflanma, üzülme/teessüf, uyarma ve hoşlantı gibi durumları ifade ederken kullanılmaktadır.³³⁹

يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا مَنْ قَدْ أَتَى أَنْزَلَ الْقُرْآنُ آيَاتٍ عَلَيْكَ بَيِّنَاتٍ

“Ey Allah’ın Rasûlü ey mucizeleri getiren, Kur’an sana açık âyetlerle indirildi.”

يَا حَبِيبَ الرَّبِّ هَاجَتْ سَيِّئَاتِي يَا طَبِيبَ الْقَلْبِ ضَاقَتْ حَوَصَلَاتِي

“Ey Rabbin sevgilisi kötülüklerim coştı yardım et, Ey kalplerin tabibi kursağım daralıyor (nefes alamıyorum) yardım et.”

يَا شَفِيعِي يَا رَسُولَ اللَّهِ دَخِيلَكَ خُذْ كَيْ أَكُونَ مُلْحَقًا لِلْمُسْتَبِينَ الْغِيَاثُ

“Ey Şefaâtçi ey Allah’ın Rasûlü, sana sığınıyorum elimi tut, bilmek isteyenlere tabi olmam için yardım et.”

يَا رَبِّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ أَبَدًا مَا دَامَتْ الشَّمْسُ فِي الطَّلُوعِ

³³⁸ Eserde, الصَّرْحِ şeklinde hatalı yazılmıştır.

³³⁹ İbn Fâris, es-Sahibi fi Fıkhı'l-Lûga, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Lübnan 1997, s. 130-131.

“Ya Rabbi Muhammed’e daima güneş doğup batmaya devam ettikçe salat et.”

يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ عَبْدُكَ الْفُؤْرَى قَدْ صَارَ مَعَ ضَعْفِهِ مِنْ جُمْلَةِ الْغَنَجِ

“Ey merhametlilerin en merhametlisi senin kulun kendisi zayıf olmasına rağmen sana naz eder oldu.”

يَا شَافِعَ الْأَمَمِ قَدْ كُنْتُ ذَا وَصَحْ فَطَهَّرَ الْقَلْبَ لِي مِنْ لَطَخَةِ الثَّلَخِ

“Ey ümmetlere şefaatt eden ben kirlendim kalbim kir ve (kir) lekelerinden temizle.”

يَا سَيِّدَ الْخَلْقِ يَا رَسُولَ خَالِقِنَا أَنْظِرْ بِنَا نَظَرَ الْإِنجَاءِ مِنْ ضَيَرِ

“Ey yaratılmışların efendisi, ey bizim yaratıcımızın Resulü! Bize, haksızlıktan kurtaran bir bakışla bak.”

يَا رَحْمَةَ اللَّهِ فِي جَمِيعِ مَا وَجَدَا إِنَّ الْعَبِيدَ إِلَى الْأَلْطَافِ ذُو عَوَزِ

“Ey Allah’ın rahmeti yaratılan her şeyi kuşat! Şüphesiz kulların hepsi onun lütfuna muhtaçtır.”

يَا مَنْ دَلَّاهُ لَنَا عَلَى الْجَرَعِ بِالْمَشْيِ فِي مَسَلِّكَ الصَّلَاحِ

“Ey takva ve verâ yolunda yürütmekle bizi cennete götürmeye kılavuzluk eden peygamber.”

يَا نِعْمَةَ اللَّهِ فِي عِبَادِهِ أَبَدًا مَا ذَاقَ لَذَّتْكَ قَوْمٌ مِنَ الْقَلْعِ

“Ey Allah’ın nimeti kullarına daimî ol, aptal insanlar senden tat alamaz.”

يَا أَشْرَفَ الْخَلْقِ يَا رَسُولَ رَازِقِنَا قَدْ قُلْتَ صَلِّ عَلَى الرَّسُولِ ذِي

“Ey yaratılanların en şereflisi, ey bize rızık verenin Resulü, sen bize tevazu sahibi elçiye salat edin dedin.”

يَا أَفْضَلَ الْخَلْقِ يَا حَبِيبَ خَالِقِنَا قَدْ قُلْتَ: سَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ ذِي اللَّهَعِ

“Ey yaratılmışların en faziletlisi, ey yaratıcımızın sevgilisi, sen dostluk sahibi Nebi’ye selam olsun dedin.”

يَا أَيُّهَا الْقَلْبُ لِي بُشْرَاكَ بِالْأَقْلِ فَإِنَّهُ قَدْ أَتَى مَا مَنَّ فِي الْأَزَلِ

“Ey kalbim senin canlı olduğuna dair müjde var, çünkü ezelde verilmiş olan şey gelmiştir.”

يَا أَفْضَلَ الْخَلْقِ يَا حَبِيبَ خَالِقِنَا قَدْ كَانَ صَلَاتُكَ عَلَيْكَ أَلْسُنُ

“Ey yaratılmışların en faziletlisi Ey bizi yaratanın sevgilisi. Sağlam diller sana dua ettiler.”

يَا مُهْجَنِي أَسْكُتِي عَنْ شَكْوَةِ الْأَلَمِ يَا مُقَلَّتِي أَكْفِي عَنْ مَرْجَةِ بَدَمِ

“Ey kalbim acıdan şikâyet etmeyi bırak, Ey gözüm, gözünün yaşına kan karışmasına engel ol.”

Sonuç olarak Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tında kullanım amaçlarının farklılığına göre haberi ve inşaî cümle yapılarını kullandığı görülmektedir. İnşaî cümlelerin ifade biçimlerine daha çok yer vermesi anlatıma zenginlik kattığını göstermektedir.

2.3. Beyan Sanatları Açısından İncelenmesi

Bu bölümde Fevzî Efendi'nin na'tında öne çıkan edebi sanatlar ele alınacaktır. Teşbih, mecaz, istiâre, tıbak, cinas, iktibas ve redd'ul-'acuz ale's-sadr sanatlarının kullanıldığı beyitler incelenecektir.

2.3.1. Teşbih

Müşterek bir sıfat ile aralarında benzerlik olan bir durumun diğer duruma benzetilmesidir.³⁴¹ Burada benzetme genelde zayıf olan bir özelliğin daha güçlü olan duruma benzetilmesi ile olur.³⁴²

Mehmed Fevzî Efendi na'tında teşbih edatlarını kullanarak yaptığı teşbihler olduğu gibi bu edatları kullanmadan da yaptığı teşbih-i zimmî olarak adlandırılan

³⁴⁰ جَرَل sert taş, kaba anlamındadır.

³⁴¹ El-Merağî, *Ulûmu 'l-Belâğâ el-Beyân ve 'l-Meâni ve 'l-Bedî*, s. 213.

³⁴² Durmus, İsmail, “Teşbih”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2011, XL, s. 553.

müşebbeh ve müşebbeh bih'in açık bir şekilde görülmediği sadece cümlelerin bağlamından anlaşılabilceği³⁴³ cümlelerle tasvirde bulunmayı tercih etmiştir.

خُذْ يَدَا مَنِّي بِلُطْفٍ مِّنكَ قُلْ يَا
إِنِّى قَدْ حُضْتُ فِي بَحْرِ الْهُمُومِ

“Elimi şefkatle tut de ki ey ümmetim, muhakkak ki ben helak edici keder denizine daldım.”

Fevzî Efendi yukarıdaki beyitte içindeki pişmanlığını ve günahkâr halini içindeki bu çıkmazlığı, kişinin sanki helak edici bir denize dalması durumuna benzetmiştir. Gördüğümüz gibi burada benzetme edatı vech-i şebih(benzeme yönü) gibi unsurlar yer almamaktadır. Tamamen bağlamdan anlaşılan teşbih söz konusudur ki aşağıda örnekler de bu şekilde kaleme alınmıştır.

يَا رَبِّ صَلِّ عَلَى نُورِ الْهَدَى أَبَدًا فَإِنَّهُ جَاءَنَا لِسَقَى ذِي زَنْجٍ

“Ya Rabbi daima hidayet nurunun üstüne (peygambere) rahmet eyle, Muhakkak ki o çok susayanları su vermek için geldi.”

Burada “نور الهدى” ifadesi ile Hz. Peygamber kastedilmektedir. Benzeme yönü ve edat bulunmadığı için teşbih-i belîğ’dir

فَكَيْفَ لَا أَنَّهُ رَسُولٌ مُنْشِئِنَا فَفَرَضَ ذِمَّتَنَا الْمَسْكُ بِالْشَّرَجِ

“Nasıl olmasın, O bizi yaratanın elçisidir. Bizi kulpundan tutmakla mükellef kıldı..”

Yukarıdaki beyitte ise din sağlam bir kulpa benzetilmiştir. Gördüğümüz gibi sadece benzetilme yönü olan bir teşbih yapılmıştır.

قَدْ بَثُّ مُضْطَرَبًا فِي حَالَتِ الْكَرْبِ وَصَحْتُ صَيْحَةً ذِي الْأَلَامِ

“Acı ve tedirginlik sahibi biri gibi bağırdım, keder halinde ıstırapla yattım.”

Fevzî Efendi bağırma halini acılı ve tedirgin olan kişinin bağırmasına benzetmiştir.

³⁴³ Bulut, Ali, *Belâgat Meâni-Beyân-Bedî*, s. 180.

Mehmed Fevzî Efendi benzetme edatlarından “ ك ” haricinde herhangi bir edat kullanmamıştır. Teşbih-i mürsel olarak bilinen bu türe dair örnekleri de eserinde görmekteyiz;

وَمَا خَلْتُ طَاعَتِي عَنْ شَوْبٍ وَقَدْ أَتَتْ عِنْدَ ذِي الصَّلَاحِ كَالزَّنَخِ

“Benim itaatimde çirkin lekeler bulunur. Doğruluk sahibi (Salih) insanın yanında bozulmuş yağ gibiyim.”

فَلَنْبِكَ عَيْنَايَ مِنْ شَدَائِدِ الْأَسْفِ مَسِيلَتِي الدَّمْعِ كَالسُّيُولِ مِنْ خَفَشٍ

“Aşırı üzüntüden gözlerim ağlasın. İki gözyaşı pınarım toplu akan sel gibidir.”

وَإِنِّي أَسْوَأُ الْعِبَادِ فِي عَمَلٍ إِذْ كُلُّ مَعْمُولَتِي قَدْ جَاءَ كَالْقَمَرِ

“Muhakkak ki ben amelde kulların en kötüsüyüm. Çünkü yaptığım bütün işler, işe yaramayan mala benzer.”

وَإِنْ قَلْبِي لَمْ يَلِنْ بِقَسْوَتِهِ بَلْ صَارَ فِي غِلْظَةٍ كَحَالَةِ الْجَدَشِ

“Muhakkak ki kalbimin zalimliği/katılığı yumuşamadı. Aksine kalbim kaskatı sert toprak gibi oldu.”

حَتَّى تَرَاهُ غَدًا الْقَوُّهُ فِي دَرَكٍ مُعَذِّبًا أَبَدًا وَالْبَطْنَ كَالْحَبَجِ

“Yarın sen onu cehenneme/çukura atmışlar göreceksin. Cehennemde ebedi azap içinde ve devenin şişkin karnı gibi.”

وَدُمْتُ فِي غَوْصٍ³⁴⁴ يَمَّ كُلِّ فَصِرْتُ فِي كَثْرَةِ الذُّنُوبِ كَالْتَنَخِ

“Bütün günah denizine daldım. Çok günah işledim kusacak hale gelmiş gibi oldum.”

قَدْ صِرْتُ مِنْ حُبِّكَ الْعَظِيمِ ذَا أَلْرِ فَصِرْتُ نَحْوَكَ فِي هَوَايَ كَالْأَبْرِ

“Senin yüce sevginden muzdarip oldum. Sıçramaklı bir halde sana doğru arzuyla yürüdüm.”

³⁴⁴ Bu kelime eserde غوص şeklinde geçmektedir.

Buraya kadar olan kısımlarda şair genellikle kendi durumunu daha iyi ifade etmek adına, halini bozulmuş bir yağa benzetmesi, yaptığı işleri işe yaramayan mala, kalbini kaskatı kesilmiş toprağa benzetmesi gibi teşbihlerde bulunmuştur.

عَيْنَايَا عَجَبًا قَدْ كَانَتْ هَمَّتَا فَتَمَّ انْقَطَعَ الدُّمُوعُ كَالْتَرَز

“Gözyaşlarım donarak kurudu. Ey iki gözüm ne acep! İki gözüm aktı.”

أَنْتَ غَيْثٌ مِنْ غِيَاثِ الْمُسْتَغِيثِينَ أَنْتَ فَيْضٌ أُعْظَمُ لِلْمُسْتَفِيزِينَ

“Sen kurtarıcısın yardım bekleyenleri kurtaranlardansın, yardım et, sen feyiz isteyenlere en büyük bolluksun, yardım et.”

أَنْتَ نُورُ اللَّهِ حَقًّا فِي رُؤُوسِ دَائِمًا تَهْدِي جَمِيعَ الْمُسْتَنِيرِينَ

“Sen âlemin başlarında Allâh’ın nurusun, sen daima nur /ışık isteyenlerin hepsine hidayeti erdirensin, yardım et.”

Mehmed Fevzî Efendi bedi sanatlarından bu beyitte benzeme yönü ve edat bulunmadığı için teşbih-i belîğden yararlanmıştır. Hz. Peygamber kurtarıcı, bereket ve bolluk kaynağı ve nur gibi sıfatlarla vasıflanmıştır.

2.3.2. Mecaz

Mecaz, bir kelimenin hakiki anlamı dışında başka bir manasının kastedilmesidir. Mecazda bulunması gereken en temel şey kelimenin asıl manada kullanılmadığını, gerçek manası dışında kullanıldığını gösteren ipucu olması gerektiğidir.³⁴⁵

Mehmed Fevzî’nin eserinde mecâz-ı mürsel sanatını kullanmıştır. Aşağıdaki beyitler onun nâ’ında yer alan mecazlara örnektir:

حُذْ يَدَا مَيِّ بِلُطْفٍ مِنْكَ قُلْ يَا إِنِّي قَدْ حُضْتُ فِي بَحْرِ الْهُمُومِ

“ Elimi şefkatle tut de ki Ey ümmetim Muhakkak ki ben helak edici keder denizine daldım.”

³⁴⁵ Sa’duddîn et-Teftâzânî, *Muhtasaru’-Meânî*, Dâru’l-Fikr, byy., ts., s.219; Bahaeddîn es-Sûbkî, *Urûsu’l-Efrahi fî Şerhi Telhîsi’l-Miftahi*, thk. Abdulhamid Hendavî, el-Mektebetü’l-Asriyyetü, Beyrut, ts., II, s.122; Abdulkâhir el- Cürçânî , *Esrâru’l-Belâga*, thk. Mahmud Muhammed Sakir, Matbaatu’l-Medeni, Kahire, ts., s. 351-352.

Burada altı çizili ifadede geçen يَدًا lafzı gerçek manası olan “el” anlamında değil mecazi anlam olan kişinin bedeni anlamında kullanılmıştır. Bu lafızdan gerçek anlam ile mecaz anlam arasındaki karine cüziyettir.

2.3.3. İstiâre

İstiâre, bir kelimenin gerçek manasıyla anlaşılmasına engel olan delil sayesiyle o lafzın mecâzî manada kullanılmasıdır.³⁴⁶ Câhiz ve Abdülkâhir el-Cürçânî gibi bazı âlimler istiâre sanatını teşbihin bir türü olarak görürken Fahreddin er-Râzî, Sekkâkî ve daha sonra gelen âlimler ise mecaz olduğunu dile getirmişlerdir. İstiârede asıl amaç kapalı olan lafzı daha anlaşılır hale getirmektir.³⁴⁷

وَمَنْ تَقَوَّى بِمَسْكَ حَبْلِ شِرْعَتِهِ أَنْجَاهُ خَالِقُهُ مِنْ مَقْبَحِ الْعَوَجِ

“Şeriat ipini tutan güçlü kimseyi yaratıcısı eğrilik suçundan onu kurtarır.”

فَمَنْ تَمَسَّكَ بِالْيَدَيْنِ عُزْوَتَهُ قَدْ نَالَ مَطْلَبَهُ وَصَارَ ذَا شَبَجٍ

“ Kim onun kulpunu iki eliyle tutarsa istediğini elde eder ve yüce makama ulaşır.”

Burada geçen حَبْل, عُزْوَةٌ kelimeleriyle din ya da Kur’ân-ı Kerim ipe ve kulpa benzetilerek istiâre yapıldığı görülmektedir. Mehmed Fevzî Efendi burada dinin gereklerini yerine getiren insanın, kendisini yanlışlardan uzak tuttuğunu bu sayede güzel bir mevkiye geleceğini dile getirmiştir.

2.3.4. Tıbak

Bedî ilminden olan tıbak sanatı tezâd, mutâbakât, tatbîk, tekâfû, mukâseme gibi isimlerle de bilinmektedir. Aralarında zıtlık ilişkisi olan iki fiil, iki isim, iki harf ya da farklı türde iki kelimenin bir beyitte geçmesidir.³⁴⁸

³⁴⁶ el-Cürçânî, *Esrâru’l-Belâga*, s. 30.

³⁴⁷ İskender Pala, İsmail Durmuş, “İstiare”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, XXIII, s. 315-316.

³⁴⁸ el-Kazvînî, *el-İzâh fî Ulûmi’l-Belagâti el-Meani vel-Beyan ve’l-Bedî*, Dâru’l Kütübü’l-İlmiyye, s. 255; el-Askerî, *es-Sinâateyn*, thk. Ali Muhammed el-Becavî, Muhammed abu’l-Fadl İbrahim, Dâr’u İhya’il-Kütüb’il-Arabiyyeti, 1. Baskı, Beyrut 1371/1952, s. 307; Ebü’l-Fazl Adûdüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdilgaffâr el-Îcî, *el-Fevaîdü’l-Ğiyasiyyetü fî Ulûmi’l-Belagâti*, thk. Âşık Hüseyin, Dâru’l-Kitabi’l-Mısriyyi, 1.baskı, Kahire 1991, s. 97.

Mehmed Fevzî Efendi'nin şiirlerinde kullandığı tıbak sanatına örnekler şu şekildedir:

فَكَيْفَ أَنْتَ تَنَامُ مِنْ تَوَجُّهِهِ فَقُمْ وَسِرْ نَحْوَهُ بِمِشْيَةِ الدَّلَجِ

“Ona yönelmek yerine nasıl uyursun? Kalk ve gecenin ilk vaktinde yürüyen kimse gibi ona doğru yürü.”

يَا رَبِّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ أَبَدًا مَا دَامَتْ الشَّمْسُ فِي الطَّلُوعِ وَالْعَرَجِ

“Ya Rabbi Muhammed’e güneş doğup batmaya devam ettikçe daima salat et.”

وَدَاوَنِي بِدَوَاءِ صِحَّةِ الْجَسَدِ وَنَجِّ مِنْ كَافَةِ الْأَمْرَاضِ وَالْهَبَجِ

“Vücudumun sağlığına ilaç ver, iyileştir şişkinlik ve hastalıklardan beni kurtar.”

مَا أَغْرَسْتُ عَلَجٍ وَمَا أَتَتْ لِلشَّبَابِ حَالَةَ الْعَجِ

Diktiğim şey dikenli çöl bitkisi otlattıklarım çobansız deve sürüsüdür. Gençliğin başına gelen şey ihtiyarlık halidir.

إِذْ كُلُّ مَا قَالَهُ مِنْ وَحْيٍ بَاعِثُهُ فَاسْمَعْ مَوَاعِظَهُ مَعَ فَتَحَةِ الصَّلَاحِ

“Onun söylediği her şey gönderenin vahyindendir. Sağırlığı açarak öğütlerini işit.”

مَا جِئْتُكُمْ خَائِبًا عَنْ مَقْصَدِي أَبَدًا بَلْ جِئْتُكُمْ نَائِلًا قُلْتَ السَّلَامَ عَلَيْكَ

“Asla amacımdan ümitsiz halde gelmedim. Aksine elde etme ümidiyle geldim ve “sana selam olsun” dedin.”

إِذْ مَنْ تَسْوَشَ بِالْفَسَادِ ظَاهِرُهُ أَنْتَنَ بَاطِنُهُ كَنْتَنَةِ الْأَصْلِ

“Fesatla dışı bozulan kimsenin suyun bozulması gibi fesat içini çürütür.”

وَتَمَّ عَادَ إِلَى الْأَوْطَانِ مَعَ شَرَفٍ لِأَجْلِ تَنْوِيرِهَا مِنْ ظِلْمَةِ الصَّنَمِ

“Sonra şeref rütbesiyle yurduna döndü. O yurdu putların karanlığından aydınlatmak için.”

وَإِنَّ قَلْبِي لَمْ يَلْنْ بِقَسْوَتِهِ بَلْ صَارَ فِي غِلْظَةٍ كَحَالَةِ

“Muhakkak ki kalbimin zālîmliğı/katılığı yumuşamadı. Aksine kalbim kaskatı sert toprak gibi oldu.”

Görüldüğü üzere bu beyitlerde geçen “تَنَامُ” ile “فَقُمُ”, “الطُّلُوعُ” ile “العَرَجُ”, “صَحَّةُ” ile “الْعَرَجُ”, “ظُلْمَةٌ” ile “تَتَوَيَّرُ”, “بَاطِنُ” ile “ظَاهِرُ”, “العَنَجُ” ile “الشَّبَابُ”, “الأمراضُ” ile “غِلْظَةٌ” ile “يَلْنُ” ve “ظُلْمَةٌ” kelimeleri arasında tıbak sanatı söz konusudur.

Mehmed Fevzî Efendi na’tındaki tıbak sanatını çoğunlukla içinde bulunduğu ruhsal durumu okuyucuya daha somut bir şekilde anlatmak için kullanmıştır.

2.3.5. Cinas

Bedî sanatlarından biri olan cinasın diğer bir adı “tecñîs” olup sözlükte farklı olan iki şeyin birbirine benzemesi anlamına gelmektedir. İstılahta ise lafızları aynı veya benzer ancak anlamları birbirinden farklı olan kelimelerin edebî bir metinde veya şiirde birlikte kullanılmasıdır.³⁴⁹

Aralarında cinas ilişkisi olan kelimelerin harflerinin çeşidi, sayısı, hareketleri ve sırası olmak üzere dört özelliğe bakılarak tam ve nakıs şeklinde iki kısma ayrılmaktadır. Buna göre vucûhu erba’a adı verilen bu dört özelliğin hepsi uyum gösterirse tâm, herhangi bir özellik farklılık gösterirse de nakıs cinas olmaktadır.³⁵⁰ Mehmed Fevzî Efendi az da olsa bazı beyitlerde tam cinas kullanmıştır. Bunlar şu şekildedir:

وَهُوَ الَّذِي صَعِدَ السَّمَاءَ مُرْتَقِيًّا بِالْعَزْمِ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى الْحَرَمِ

“O göğe yükselerek çıkandır. Bir gece istekle bir Haram(Mescid-i Haram)’dan diğer Haram (Mescid-i Aksa)’a.”

Mehmed Fevzî Efendi’nin, pek çok şiirinde nâkıs cinas örnekleri kullanması dikkat çekmektedir. Bunlara şu örnekler verilebilir:

³⁴⁹ Ebu’l-Abbâs Abdullah b. Muhammed el-Mu’tez-Billâh, *el-Bedî fî’l-Bedî*, Dâru’l-Cil, Beyrut,1410/1990, s. 108; el-Askerî, *es-Sinâateyn*, s. 321; Abdulkâhir el-Cürcânî, *Esrâru’l-Belâğa*, s. 7.

³⁵⁰ Ahmed Mustafâ el-Merâgî, *Ulûmu’l-Bedî*, Dâru’l-Ulûmi’l-Arabiyye, 3. Baskı, Beyrut 1414/1993, s. 354.

يَا حَبِيبَ الرَّبِّ هَاجَتْ سَيِّئَاتِي يَا طَبِيبَ الْقَلْبِ ضَاقَتْ حَوَاصِلَاتِي

“Ey Rabbi’n sevgilisi kötülüklerim coştı, yardım et. Ey Kalplerin Tabibi kursağım daralıyor (nefes alamıyorum), yardım et.”

Bu beyitte yer alan “حَبِيبَ” ve “طَبِيبَ” kelimeleri arasında harf farklılığından dolayı nakıs cinas söz konusudur.

إِنْ كُنْتَ أُمَّتَهُ فاعْمَلْ بِسُنَّتِهِ مَعَ التَّهَجُّدِ فِي حَوَالِي الْعَجِّ

“Sen onun ümmetindensen gecenin bir vakti teheccüt namazını kılarak sünnetini yap.”

يَا رَبِّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ أَبَدًا مَا دَامَتْ الشَّمْسُ فِي الطَّلُوعِ

“Ya Rabbi Muhammed’e dâima salat et güneş doğup batmaya devam ettikçe.”

Buradaki beyitlerde الْعَجِّ ve الْعَرَجِ kelimeleri arasında sadece harf farklılığından kaynaklı nakıs cinas söz konusudur.

فَإِنَّ مَنْ أَعْرَضًا³⁵¹ عَنْ تَبِعِ مِلَّتِهِ لَا بُدَّ مِنْ ضَرْبِهِ بِطَعْنَةِ الْأَسْلِ

“Onun milletine uymaktan yüz çeviren kimseye mızrak darbesiyle vurmak gerekir.”

إِذْ مَنْ تَشَوَّشَ بِالْفَسَادِ ظَاهِرُهُ أَنْتَنَ بَاطِنُهُ كَنْتَنَةِ الْأَصْلِ

“Fesatla dışı bozulan kimsenin, fesat suyun bozulması gibi içini çürütür.”

يَا أَيُّهَا الْقَلْبُ لِي بُشْرَاكَ بِالْأَقْلِ فَإِنَّهُ قَدْ أَتَى مَا مِنْ فِي الْأَزْلِ

“Ey kalbim! Senin canlı olduğuna dair müjde var. Çünkü ezelde verilmiş olan şey gelmiştir.”

Bu beyitlerde cinas beyitlerin son kelimelerinde sadece ortadaki harfin farklılığından kaynaklanmıştır.

مَنْ مَنْ بالسَّعَى فِي تَحْصِيلِ وَصَيَّرَ الْقَلْبَ ذَا فَخْرٍ وَذَا بِهِجٍ

³⁵¹ Kafiye uyması için elif harfi getirilmiştir.

“Kim kalbimi şeref ve muthuluk sahibi yapacak? Kim benim amacımı elde etmeye çaba sarfedecek.”

Yukarıda bulunan örnekte ise مَنْ ve مَنْ kelimelerinde son harf fazla olmasından kaynaklanan cinastır. Bu örneklerde Mehmed Fevzî Efendi’nin, na’tının çoğunda cinas sanatına yer verdiği görülmektedir.

2.3.6. İktibas

Ateşten kor/köz almak, ilim almak ya da faydalanmak³⁵² gibi anlamlara gelen iktibas kelimesi belagat terimi olarak ise manzûm veya mensur olarak kaleme alınan eserlerde, mefhumu daha güzelleştirmek ve ifadeye canlılık katmak gayesiyle Kurân-ı Kerîm’den bir ayet ya da hadis’ten kaynak gösterilmeksizin eserde kullanılmasıdır. Fakat bu ifade kullanılırken “Allah şöyle buyurdu”, “Peygamber şöyle buyurdu” gibi ifadelere yer verilmez.³⁵³

Mehmed Fevzî Efendi’nin nâtına baktığımızda pek çok beyitte ayetlerden iktibas yapmıştır. Bunlardan bir tanesi hadisten diğerleri ise Kurân-ı Kerim’den dir.

أَنْتَ مَبْعُوثٌ إِلَيْنَا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ سَوْءٌ حَالِي ظَاهِرٌ مَعَ مَفْسَدَاتِي

“Sen âlemlere rahmet olarak bize gönderilensin. Kötü halim kötülüklerimle birlikte açıktır, yardım et.”

Bu beyitte geçen altı çizili ifade Enbiya suresi 107. Ayette esas alınarak iktibas yapılmıştır. “وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ” “ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik” Görüldüğü üzere ayette Peygamberimiz’in âlemlere rahmet olarak geldiği vurgulanırken, Mehmed Fevzî’ de beytinde aynı şekilde Hz. Peygamber’in âlemlere rahmet olarak geldiğini dile getirmiştir.

وَكُنْتَ تَأْمُرُنَا فِي دَائِمِ الزَّمَنِ بِأَنْ نَكُونَ لِذِي ذِكْرِ أُولَى تَبَعِ

³⁵² Muhammed b. Muhammed b. Abdurrezzâk el-Huseynî ez-Zebîdî, *Tâcu’l-‘Arûs min Cevâhiri’l-Kâmûs*, thk. Mustafa Mecazî, Matbaatu Hükümetü Kuveyt 1969, XVI, s. 350; Ebu Bekr Muhammed b. el-Hasan el-Ezdî İbn Dureyd, *Cemheratu’l-Luga*, thk. Remzî Munîr Be’albekkî, Dâru’l-İlim li’l-Melâyîn, Beyrut 1987, I, s. 338-339; Muhammed b. Yâkub el-Fîruzâbâdî, *el-Kâmûsu’l-Muhît*, s. 564.

³⁵³ Ebu İshâk İbrahim b. Ali b. el-Kayrevânî, *Zehru’l-Âdâb ve Semeru’l-Elbâb*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Dâru’l-Cîl, Beyrut, t.y., IV, s. 1106-1108, Bulut, Ali, *Belâgat Meâni-Beyân-Bedî*, s. 427-428.

“Sen bize her zaman zikir ehline en iyi tabii olanlardan olmamızı emrediyordun.”

Şair bu beyitte de Nahl suresi 43.ayetten iktibas yapmıştır;

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجَالًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ فَسَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

“Senden önce de ancak kendilerine vahiy indirdiğimiz kişileri peygamber olarak gönderdik. Eğer bilmiyorsanız bilgi sahibi olanlara sorun.”

Yukarıdaki beyitte zikir ehline tabi olunarak bu sayede kişinin bilmediği şeyleri, din hakkında bilgi sahibi olanlardan öğrenmesi gerektiği bu ayet esas alınarak vurgulanmıştır.

وَجَالِسُوا دَائِمًا مَعَ أَهْلِ مَوْعِظَةٍ بِأَنْ تَكُونُوا³⁵⁴ لَهُمْ مِنْ جُمْلَةٍ

“Daima öğüt verenler ile oturunuz ki onlarla bulunmanız dinin esasından sayılır.”

Şair Hz. Peygamber’in insanlara öğüt ehli ve iyi insanlarla oturmamızı tavsiye ettiği beyitte Hz. Peygamber’in şu hadisinden iktibas yapılmaktadır:

إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ³⁵⁵ “ وَنَافِخِ الْكِيرِ

“Salih insanla oturan ile kötü insanla oturan, misk taşıyan kimse ile körük üfleyen kimse gibidir.”

İktibas konusuyla ilgili son örneğimiz ise şu beyittir:

فَكَيْفَ لَا وَهُوَ الْحَبْلُ الْمَتِينُ لَنَا وَمَنْ تَمَسَّكَهُ يَنْجُو مِنَ النَّقَمِ

“Nasıl olmasın ki o bizim için sağlam bir iptir. Ona tutunan kimse felaket ve cezadan kurtulur.”

³⁵⁴ Metinde sondaki elif harfi bulunmamakla birlikte sonradan tarafımızca eklenmiştir.

³⁵⁵ Davutoğlu, Ahmed, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, Sönmez Yayınevi, İstanbul, ts., X, s. 593-594.

Burada altı çizili olan kelime Kurân-ı Kerîm’de Âli İmrân suresi 103.ayette şu şekilde geçmektedir:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“Hep birlikte Allah ’ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah ’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirine düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve O’nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız.”

Buradaki ayette dine sıkı bir şekilde yapışılmasından bahsedilmekte, devamında ise ateş çukurundan tek kurtarıcının yalnız Allah olduğu ifade edilmektedir. Şair de bu beyitte bu sağlam ipe yani tutunan, dinin yolundan giden kimselerin kurtarılacağından söz etmektedir.

إِنَّ رَبِّي قُلٌّ فِي فُرَانِهِ لَا تَقْنَطُوا فَاَنْتَظَرِي دَائِمًا فِي مَكْرَمَاتِي

Şüphesiz ki Rabbim Kur’an’ında ümitsizliğe kapılmayın dedi. Ben de (bu yüzden) iyilikler içerisinde daima beklemekteyim.”

Bu beyitte geçen ifade Kur’an’ı Kerîm’de geçen ümit verici ayetlerdendir. Na’tta Fevzî Efendî’nin günahkâr halinden ümitsiz olmadığını dile getirmek için kullandığı görülmektedir. Bu ayet Kur’an’ı Kerîm’de Zümer sûresi 53. Ayette şöyle geçmektedir:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

“De ki (Allah şöyle buyuruyor): "Ey kendi aleyhlerine olarak gûnahta haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün gûnahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.”

³⁵⁶ Mehmed Fevzî, et-Tevvesûlat ’ul-Fevziyye fi ’n-Nuût ’in-Nebeviyye, s. 6.

2.3.7. Reddu'l-'Acuz 'Ala's-Sadr

Bir beytin birinci şatırına sadr ikinci şatırına ise acuz denmektedir.³⁵⁷ Bu sanat, lafız ve anlamları aynı, lafızları aynı anlamları farklı veya kökleri aynı olan iki kelimenin birini cümlelerin başında diğerini de cümlelerin sonunda kullanmaktır.³⁵⁸

Bu sanata göre kelimeler birinci şatırın ve ikinci şatırın sonunda yer alıyorsa tasdîru'l-kâfiye, birinci şatırın başında ikinci şatırın sonunda ise tasdîru't-arafeyn, beytin herhangi bir kısmında geçiyorsa da tasdîru'l-haşv olmaktadır.³⁵⁹

Mehmed Fevzî Efendi bu sanatı aşağıdaki beyitlerde şu şekilde kullanmıştır:

يَا حَبِيبَ الرَّبِّ هَاجَتْ سَيِّئَاتِي الْغِيَاثُ يَا طَبِيبَ الْقَلْبِ ضَاقَتْ حَوَصَلَاتِي

“Ey Rabbi'n sevgilisi kötülüklerim coştı, yardım et. Ey Kalplerin Tabibi kursağım daralıyor (nefes alamıyorum), yardım et.”

أَنْتَ غَيْثٌ مِنْ غِيَاثِ الْمُسْتَغِيثِينَ أَنْتَ فَيْضٌ أَعْظَمُ لِلْمُسْتَفِيضِينَ

“Sen kurtarıcısın yardım bekleyenleri kurtaranlardansın, yardım et. Sen feyiz isteyenlere en büyük bolluksun, yardım et.”

Görüldüğü üzere bu beyitlerdeki الْغِيَاثُ kelimesi her beytin sonunda tekrar edilmiştir. Bu kelimelerde lafız ve mana değişiklik yapılmamıştır.

هَلُمَّ فِي بَابِهِ لِنَيْلِ مَطْلَبِكَا إِذْ لَيْسَ فِي فَوْقِهِ لِلنَّيْلِ مِنْ رَتَجٍ

“İstediğinizi almak için onun kapısına gel. Onu elde etmek için ondan daha şerefli bir kapı yok.”

وَقُلْتُ لَا تَضْحَكُوا فِي دَارِ حَسْرَتِكُمْ بِوَفْرَةِ الضَّحْكِ وَالطَّرُوبِ وَالْبَعِثِ

“Dudak patlatırcasına, neşeli ve çokça. Keder yurdunda(dünya hayatı) gülmeyiniz dedin.”

³⁵⁷ Emîl Bedî Yâkûb, *el-Mu'cemu'l-Mufasssal fî ilmi'l-Arûd ve'l-Kâfiye ve Funûniş-Şîr*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1.baskı, Beyrut 1991, s. 333.

³⁵⁸ Abdülazîm b. el-Vahid b. Zâfir el-Advânî ibn ebi'l-İşba', *Tahrîru't-Tahbîr fî Sînâati's-Şi'ri ve'n-Nesr ve Beyânî İcâzi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Şeref, Lecnetu İhya't-Turâsi'l-Arabî, byy., ts., s. 116.

³⁵⁹ İbn'ul Mu'tez, *Kitabu'l-Bedi*, s. 47; İbn Ebi'l-İşbâ, *Tahrîru't-Tahbîr fî Sînâati's-Şi'ri ve'n-Nesr ve Beyânî İcâzi'l-Kur'an*, s. 117,

لَكِنِّي شَافِعِي فِي حَالَةِ الطَّمَعِ مِنْ أَنَّ سَيِّدَنَا شَفِيعُ ذِي الدَّمَشِ

“Ey Şefaâtçim, ben tamahkâr bir haldeyim. Ne var ki Efendimiz sıkıntıda olanların şefaâtçisidir.”

فَاشْفَعْ لِأَمَّتِكَ الْفُوزَى بِالْكَرَمِ فَالرَّبُّ يُكْرِمُهُ بِنِعْمَةِ الْعَرْشِ

“Ümmetinden olan Fevzî’ye cömertçe şefaât et. Rab ona cennetteki köşk nimetiyle ikram edecek.”

Yukarıdaki beyitlerde ise aynı kökten türemiş olan شَافِعِي, الصَّخْكَ ve تَضَحَّكُوا ve شَفِيعُ, كَرَم ve يُكْرِمُهُ kelimelerinde lafızları arasında reddu’l-acuz ala’s-sadr bulunmaktadır.

Tüm bu örneklerle baktığımızda Mehmed Fevzî Efendi na’tında pek çok beyan sanatına yer vermiş ve kendine özgü üslubuyla beyitlerine aksettirmiştir. Kullandığı bu sanatlar sayesinde anlatımına güç ve ahenk katmıştır.

3.KASİDE-İ BÜRDE İLE BENZERLİKLERİ

Mehmed Fevzî Efendi’nin na’tını incelediğimizde pek çok açıdan Bûsîrî’nin “Kasîde-i Bürde”si ile benzerliklerinin olduğunu görmekteyiz. Bu başlık altında beyitlerde geçen kelimeleri ele alarak benzer yönlerine değineceğiz.

أَمْ هَبَّتْ الرِّيحُ مِنْ تَلْقَاءِ كَاطِمَةٍ وَأَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظُّلُمَاءِ مِنْ

“Yahut Kâzime(Medîne-i Münevvere) tarafından bir rüzgâr mı esti veya karanlık bir gecede İdam dağından bir şimşek mi çaktı da kanlı gözyaşı döküyorsun?”

إِنْ سِرْتَ فِي طَرَبٍ تَلْقَاءِ كَاطِمَةٍ تَرَقَّبْتُ لَكَ حُورُ الْعَيْنِ بِالْدَّعَجِ³⁶¹

“Eğer Kâzime yönüne doğru neşe içinde yürürsen büyük/iri gözlü huriler seni bekliyor.”

Söz konusu Peygamber Efendimiz olduğu için elbette Kâzime(Medine-i Münevvere)’den bahsedilmesi muhtemeldir.

³⁶⁰ Âbidin Paşa, *Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Şerhi*, Gneçlik Basımevi, İstanbul 1977, s. 14.

³⁶¹ Mehmed Fevzî Efendi, *et-Teveşşülatü ’l-Fevziyye Fi’n-Nuûti’n-Nebeviyye*, s. 9.

فَمَا لِعَيْنَيْكَ إِنْ قُلْتَ اكْفَاهِمَا تَبْكِي وَقَلْبُكَ مَحْزُونٌ مَعَ

“Gözlerine ne oluyor ki artık akmayın dedikçe yaş boşanıyor? Kalbin niçin artık kendine gel dedikçe daha da çoşuyor?”

فَمَا لِعَيْنَيْكَ يَا مَلَا زَمَ الْأَسْفِ تَبْكِي وَقَلْبُكَ مَحْزُونٌ مَعَ

“Gözlerine ne oldu ey dâima üzgün olan kişi? Kalbin hüznü ve mahzun olarak ağlıyorsun.”

Bu beyitlere bakıldığında Hz. Peygamber’e olan hasretini daima içinde yaşatan kişinin her halinin mahzun ve gözlerinin de yaşlı olduğuna değinilmektedir.

يَا لَأَيْمِي فِي الْهَوَى الْغُذْرِي مَعْدِرَةً مِّنِّي إِلَيْكَ وَلَوْ أَنْصَفْتَ لَمْ تَلْمَ³⁶⁴

“Ey Uzre oğulları gibi aşkıyla yanan beni kınayan kişi, bak özrümü gör, eğer birazcık insaf etseydin beni kınamazdın.”

نَعَمْ أَيَا لَأَيْمِي فِي الْعِشْقِ وَالْقَلْقِ إِنَّ الْفُؤَادَ لَفِي حُزْنٍ عَلَى الْأَبْجِ

“Evet, Ey endişe ve aşk nedeniyle beni kınayan kimse! Kalbim ebediyen hüznün içindedir.”

Mehmed Fevzî Efendi burada içinde bulunduğu aşk halinden, düştüğü bu mahzun vaziyetten dolayı onu kınayan insanlara seslenmektedir.

فَإِنَّ أَمَارَتِي بِالسُّوءِ مَا اتَّعَظْتُ مِنْ جَهْلِهَا بِنَذِيرِ الشَّيْبِ

“Benim nefs-i emmârem, câhilliği sebebiyle beyaz saç ve ihtiyarlığın ikâz ve öğütlerini dinleyip ona göre hareket etmedi.”

فَإِنَّ أَمَارَتِي بِالسُّوءِ مَا شَبِعْتُ مِنْ سُمِّ مَفْسَدَةٍ تَتَاوَلِ الدَّمَخَ³⁶⁶

“Muhakkak ki benim nefs-i emmârem incir meyvesi yiyen kötü zehirden(doymadı).”

³⁶² Âbidin Paşa, Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Şerhi, s. 14.

³⁶³ Mehmed Fevzî Efendi, et-Teveşşülatü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye, s. 15.

³⁶⁴ Âbidin Paşa, Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Şerhi, s. 21.

³⁶⁵ Âbidin Paşa, Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Şerhi, s. 25.

³⁶⁶ Mehmed Fevzî Efendi, et-Teveşşülatü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye, s. 12.

Mehmed Fevzî Efendi'nin kendi haline olan bu şikâyeti, nefisine boyun eğmesinin akabinde gelen pişmanlığını dile getirmektedir.

لَا طِيبَ يَعْدِلُ ثَرَبًا ضَمَّ أَعْظَمَهُ طَوْبَى لِمُنْتَشِقٍ مِنْهُ وَمُلْتَمِعٍ³⁶⁷

“O Resûlun kemiklerini kucaklayan toprağın kokusundan daha güzel koku yoktur. Ne mutlu o toprağı koklayıp öpene.”

أَمْ كُنْتُ ذَا شَمَمٍ مِنْ طِيبِ ثُرْبَتِهِ فَإِنَّ ثُرْبَتَهُ تَفُوحُ مِنْ أَرْجٍ³⁶⁸

“Ya da onun toprağının güzel kokusundan mı koklamışım? Onun toprağından(mezarından) güzel koku yayılır.”

Buradaki benzerlik ise mana açısından kaynaklanmaktadır. Peygamberimizden gelen kokular sadece bedeninde kalmayıp etrafına yayılmaktadır. Şair bu beyitte de toprağın dahi güzel koktuğunu dile getirmiştir

Mehmed Fevzî Efendi'nin na'tının Kasîde-i Bürde ile olan benzerlikleri yukarıda ifade ettiğimiz beyitlerle sınırlı kalmıştır. Pek çok açıdan ise farklılık göstermektedir. Bunlardan birincisi şekil özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Mehmed Fevzî Efendi her beytin son harfini alfabetik bir düzen içerisinde yazmıştır. Her harfle ilgili kasideler halinde na'tını tamamlamıştır. Bu farklılıkların ikincisi ise konuyu ele alma açısından kaynaklanmaktadır. Fevzî Efendi kendi aciz durumunu tasvir içerikli beyitlere oldukça fazla yer vermiştir. Kasîde-i Bürde'de ise bu durum yok denecek kadar azdır.

4. NA'TIN ARAPÇA KISMININ METNİ VE TERCÜMESİ

Tezimiz, na'tta geçen Arapça beyitler değerlendirilerek yapıldığı için bu kısma alfabetik sıraya dikkat edilerek yaptığımız tercümeyi koymayı uygun gördük. Son kısımda ise bütün eserin tercümesi yer almaktadır.

يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا مَنْ قَدْ أَتَى أَنْزَلَ الْقُرْآنَ آيَاتٍ عَلَيْكَ بَيِّنَاتٍ

³⁶⁷ Âbidin Paşa, *Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Şerhi*, s. 67.

³⁶⁸ Mehmed Fevzî Efendi, *et-Teveşşülatü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye*, s. 8.

سَيِّدِي أَنْتَ الرَّسُولُ الْأَعْظَمُ مِنْ رَبَّنَا قَدْ أَتَيْتَ شَافِعاً فِينَا كَبِيرُ السَّيِّئَاتِ
هَيَّا الْمَوْلَى لِمَنْ قَدْ كَانَ فِيهِ حُبُّكَ³⁶⁹ فِي غَدٍ فِي جَنَّةِ الْمَأْوَى قَصُوراً
خُذْ يَدَا مَنِّي بِلُطْفٍ مِنْكَ قُلْ يَا أُمَّتِي إِنَّنِي قَدْ حُضْتُ فِي بَحْرِ الْهُمُومِ
عَبْدُكَ الْفُوزَى مُسَمًّى بِاسْمِكَ يَا عَيْنُهُ فِي انْتِظَارٍ لِلْفُيُوضِ

Ey Allah'ın Rasûlü ey mucizeleri getiren, Kur'an sana açık ayetlerle indirildi.

Efendim sen Rabbimizden gelen yüce Resul'sün. Sen bize ve büyük günah sahiplerine şefa'at edici olarak geldin.

Mevla içinde peygamber sevgisi olan kimseye yarın Me'va Cenneti'nde yüksek saraylar hazırladı

Elimi şefkatle tut de ki Ey ümmetim! Muhakkak ki ben helak edici keder denizine daldım.

Fevzi kulun senin isminle isimlendirilmiş Ey Efendim, onun gözleri acil feyzini bekliyor.

يَا حَبِيبَ الرَّبِّ هَاجَتْ سَيِّئَاتِي الْغِيَاثُ يَا طَيِّبَ الْقَلْبِ ضَاقَتْ حَوَاصِلَاتِي
قَدْ أَتَيْتَ الْخَلْقَ طُرّاً شَافِعاً لِلْمُذْنِبِينَ قَدْ فَشَتْ مِنِّي عُمُوماً مَقْبَحَاتِي
أَنْتَ مَبْعُوثٌ إِلَيْنَا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ سُوءُ حَالِي ظَاهِرٌ مَعَ مَفْسَدَاتِي
إِنَّ رَبِّي قُلٌ فِي قُرْآنِهِ لَا تَقْنَطُوا فَاَنْتَظَرِي دَائِماً فِي مَكْرَمَاتِي الْغِيَاثُ
أَنْتَ غَيْثٌ مِنْ غِيَاثِ الْمُسْتَغِيثِينَ أَنْتَ قَيْضٌ أَعْظَمُ لِلْمُسْتَفِيزِينَ
أَنْتَ نَوْرُ اللَّهِ حَقّاً فِي رُؤُوسِ الْعَالَمِينَ دَائِماً تَهْدِي جَمِيعَ الْمُسْتَنِيرِينَ
قَدْ أَتَى عَبْدٌ سَقِيمٌ حَالُهُ مَعَ قَالِهِ سِرٌّ بِذَاكَ أَثَرَ قَوْمٍ مُسْتَقِيمِينَ الْغِيَاثُ
يَا شَفِيعِي يَا رَسُولَ اللَّهِ دَخَيْلَكَ خُذْ كَيْ أَكُونَ مُلْحَقاً لِلْمُسْتَبِينَ الْغِيَاثُ

³⁶⁹ Bu kelimenin aslı: حُبُّكَ. Fakat naat sahibi Fevzi Efendi bu kelimeyi na't'ın veznine uyum sağlaması için bu şekilde kullanmıştır.

³⁷⁰ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 6.

فُزْتُ كَالْفَوْزَى فَوْزاً لَا انْحِرَاماً حَامِداً مَعَ شُكْرِ رَبِّ الْمُسْتَغْفِرِينَ

Ey Rabbi'n sevgilisi kötülüklerim coştı, yardım et! Ey Kalplerin Tabibi kursağım daralıyor (nefes alamıyorum), yardım et!

Yaratılmışların bütününe ve günahkârlara şefaatçi olarak geldin. Benden her yere kabahatler yayıldı, yardım!

Sen âlemlere rahmet olarak bize gönderilensin. Kötü halim kötülüklerimle birlikte açıktır, yardım et!

Muhakkak ki benim Rabbim Kur'an'ında ümitsizliğe kapılmayın dedi. İyilikler içinde daima beklemekteyim.

Sen kurtarıcısın yardım bekleyenleri kurtaranlardansın, yardım et. Sen feyiz isteyenlere en büyük bolluksun, yardım et!

Sen âlemin başlarında Allah'ın nurusun. Sen daima nur /ışık isteyenlerin hepsine hidayeti erdirensin, yardım!

Haliyle ve sözüyle hasta bir kulun geldi. İstikamette olanların arkasında yürü

Ey Şefaatçi ey Allah'ın Rasulü sana sığınyorum elimi tut. Bilmek isteyenlere tabi olmam için, yardım et!

Ben Fevzi gibi kendisinde mahrum olmanın söz konusu olmadığı bir kazanç ile kazandım. Rahata erenlerin Rabbi'ne şükürle birlikte hamd olsun.

أَمِنْ تَعَشُّقِ ذِي الْكَمَالِ فِي السُّرُجِ³⁷² وَذِي الْوَصَالِ إِلَى الْإِلَهِ مَعَ بَلَجٍ³⁷³

قَدْ بَتُّ مُضْطَرَباً فِي حَالَةٍ³⁷⁴ الْكَرْبِ وَصِخْتُ صَيْحَةً ذِي الْأَلَامِ وَالزَّعْجِ³⁷⁵

أَمْ كُنْتُ ذَا شَمِّ مِنْ طِيبِ ثُرْبَتِهِ فَإِنَّ ثُرْبَتَهُ تَفُوحُ مِنْ أَرَجٍ³⁷⁶

³⁷¹ Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 6.

³⁷² Eserde , سُرُج kelimesi güzellik ve sevinç anlamında kullanılmıştır.

³⁷³ Eserde, بَلَج kelimesi şâdan olmak (mutlu olmak) anlamında kullanılmıştır.

³⁷⁴ Eserde حالت şeklinde geçmektedir.

³⁷⁵ Eserde, زَعْج kelimesi endişe ve huzursuzluk anlamında kullanılmıştır.

³⁷⁶ Eserde, أَرَج kelimesi hoş, güzel koku anlamında kullanılmıştır.

لَوْ لَمْ تَكُنْ أَنْتَ فِي هَوَاهُ مُضْطَرِماً
 نَعَمْ أَيَا لَايْمِي فِي الْعِشْقِ وَالْقَلْقِ
 فَإِنَّ حَسْرَةَ مَنْ أَهْوَاهُ طَائِلَةٌ
 مَنْ لِي بِتَخْلِيصِ هَذَا الْقَلْبِ مِنْ
 وَمَنْ يَغْمُرُ هَذَا الصَّرْحَ³⁸¹ مِنْ
 مَنْ مَنْ بِالسَّعْيِ فِي تَحْصِيلِ
 الْقَلْبُ فِي أَسْفٍ مِنْ حَالِ قَسْوَتِهِ
 وَالْعَيْرُ لَا تَهْتَدِي فِي حَالَةِ الظُّلَمِ
 وَلَسْتُ فِي قَعْدَةِ الْقُنُوطِ مِنْ أَمَلِي
 فَكَيْفَ لَا يَصِلُ الْفُؤَادُ مَنِينُهُ
 مُحَمَّدٌ مَعْدِنُ الْإِحْسَانِ وَالْكَرَمِ
 إِذْ ذَاكَ يَشْفَعُ لِي فِي جَلْبِ
 لَمَّا تَصِيحُ إِلَى الصَّبَاحِ فِي الْأَمَجِ³⁷⁷
 إِنَّ الْفُؤَادَ لَفِي حُزْنٍ عَلَى الْأَبَجِ³⁷⁸
 وَإِنِّي عَاجِزٌ عَنِ وَصْلِ ذِي الْبَرَجِ³⁷⁹
 فَإِنَّ إِنْجَائَهُ فِي غَايَةِ التَّرَجِ³⁸⁰
 فَإِنَّ بُنْيَانَهُ فِي وَهْنَةِ الْأَزَجِ³⁸²
 وَصَيَّرَ الْقَلْبَ ذَا فَخْرٍ وَذَا بَهَجٍ³⁸³
 إِذْمَا أَضَاءَ لَهُ نُورٌ عَلَى جَرَجٍ³⁸⁴
 أَلَا بِمَا دَلَّهَا أَصَاوِبُ الدَّرَجِ³⁸⁵
 بَلْ إِنِّي كُنْتُ مَعَ قَوَافِلِ الثَّعَجِ³⁸⁶
 مَا دَامَ قَائِدُهُ شَفِيعَ ذِي الْحَرَجِ³⁸⁷
 وَبَاعِثٌ دَائِماً لِلْعِزِّ وَالتَّثْلَجِ³⁸⁸
 وَدَفَعَ مَفْسَدَتِي لِنَزْلَةِ الْفَرَجِ³⁸⁹

³⁷⁷ Eserde, أَمَج kelimesi hararet ve ateş anlamında kullanılmıştır.

³⁷⁸ Eserde, أَبَج kelimesi daima var olan/görünen anlamında kullanılmıştır.

³⁷⁹ Eserde, بَرَج kelimesi iyilik ve güzellik anlamında kullanılmıştır.

³⁸⁰ Eserde, تَرَج kelimesi zor, müşkil anlamında kullanılmıştır.

³⁸¹ Eserde الصَّرْح şeklinde hatalı yazılmıştır.

³⁸² Eserde, أَرَج kelimesi bir çeşit bina/yapı anlamında kullanılmıştır.

³⁸³ Eserde, بَهَج kelimesi şâd ve mesrur olmak anlamında kullanılmıştır.

³⁸⁴ Eserde, جَرَج kelimesi cadde ve yön anlamında kullanılmıştır.

³⁸⁵ Eserde, دَرَج kelimesi yol anlamında kullanılmıştır.

³⁸⁶ Eserde, ثَعَج kelimesi seferde olan insanlar anlamında kullanılmıştır.

³⁸⁷ Eserde, حَرَج kelimesi günah anlamında kullanılmıştır.

³⁸⁸ Eserde, تَثْلَج kelimesi şâdan ve mesrur olmak anlamında kullanılmıştır.

³⁸⁹ Eserde, فَرَج kelimesi zeval, gam ve keder anlamlarında kullanılmıştır.

يَا رَبِّ صَلِّ عَلَى نُورِ الْهَدَى
وَمَنْ تَقَوَّى بِمَسْكِ حَبْلِ شِرْعَتِهِ
إِنْ كُنْتَ خَالِفْتَهُ بِتَرْكِ سُنَّتِهِ
إِنَّ الْمُخَالَفَ قَدْ تَرَاهُ فِي رَفِهِ
حَتَّى تَرَاهُ غَدًا أَلْفَوْهُ فِي دَرَكِ
مُسْتَكْرَهُ صُورَةً وَمُنْتَنً جَسَدًا
فَكَيْفَ لَا أَنَّهُ رَسُولُ مُنْشِينَا
فَمَنْ تَمَسَّكَ بِالْيَدَيْنِ عُرْوَتَهُ
مَنْ كَانَ مُقْتَدًا لِحُسْنِ سِيرَتِهِ
وَإِنْ يَكُنْ ذِمٌّ³⁹⁹ مِنْ تِلْقَاءِ شَاتِمِهِ
هَلُمَّ فِي بَابِهِ لِنَيْلِ مَطْلِبِكَ
فَكَيْفَ أَنْتَ تَنَامُ مِنْ تَوَجُّهِهِ
فَإِنَّهُ جَاءَنَا لِسْقَى ذِي زَنْجٍ³⁹⁰
أَنْجَاهُ خَالِقُهُ مِنْ مَقْبَحِ الْعَوَجِ³⁹¹
ضَلَّلتُ فِي طُرُقٍ وَصِرْتُ ذَا خَفَجٍ³⁹²
لَكِنَّهُ آخِرًا فِي أَكْلَةِ الْحَدَجِ³⁹³
مُعَذَّبًا أَبَدًا وَالْبَطْنُ كَالْحَبَجِ³⁹⁴
وَشَكْلُهُ ضَخْمٌ فِي غَايَةِ الْخَرْجِ³⁹⁵
فَفَرَضَ ذِمَّتَنَا الْمَسْكَ بِالْشَرْجِ³⁹⁶
قَدْ نَالَ مَطْلَبُهُ وَصَارَ ذَا شَبَجٍ³⁹⁷
فَقَدْ نَجَّى سِرَّهُ مِنْ جُمْلَةِ الْخَلَجِ³⁹⁸
لَكِنَّهُ خَالِصٌ فِي الشَّرْعِ مِنْ خَمَجٍ⁴⁰⁰
إِذْ لَيْسَ فِي فَوْقِهِ لِلنَّيْلِ مِنْ رَتَجٍ⁴⁰¹
فَقُمْ وَسِرْ نَحْوَهُ بِمِشْيَةِ الدَّلَجِ⁴⁰²

³⁹⁰ Eserde, زَنْج kelimesi şiddetli açlık anlamında kullanılmıştır.

³⁹¹ Eserde, عَوَج kelimesi eğrilik anlamında kullanılmıştır.

³⁹² Eserde, خَفَج kelimesi bir çeşit hastalık anlamında kullanılmıştır.

³⁹³ Eserde, حَدَج kelimesi karga dövleği denilen acı ve kuru şeydir anlamında kullanılmıştır.

³⁹⁴ Eserde, حَبَج kelimesi devenin şişkin karnı anlamında kullanılmıştır.

³⁹⁵ Eserde, خَرْج kelimesi iri cüsseli anlamında kullanılmıştır.

³⁹⁶ Eserde, شَرْج kelimesi kulp anlamında kullanılmıştır.

³⁹⁷ Eserde, شَبَج kelimesi yüksek kapılı bina anlamında kullanılmıştır.

³⁹⁸ Eserde, خَلَج kelimesi içteki kötülük anlamında kullanılmıştır.

³⁹⁹ Eserde ذِم şeklinde geçiyor. Fakat tercüme edilirken ذِم kullanılması manaca daha anlaşılır olmaktadır. İmla hatası olduğunu düşünüyoruz.

⁴⁰⁰ Eserde, خَمَج kelimesi fesat ve çürüklük anlamında kullanılmıştır.

⁴⁰¹ Eserde, رَتَج kelimesi azametli kapı anlamında kullanılmıştır.

⁴⁰² Eserde, دَلَج kelimesi gecenin evvelinde gitmek manasında kullanılmıştır.

403 تَرَقَّبْتُ لَكَ حُورُ الْعَيْنِ بِالْدَّعَجِ
 404 خُذْ حُبَّهُ فِيهِ كَيْ تُعَرِّيَهُ مِنْ خَرَجِ
 405 فَاسْمَعْ مَوَاعِظَهُ مَعَ فَتْحَةِ الصَّلَجِ
 406 عَبَسْتَ فِي لَهْجَةٍ وَصِرْتَ ذَا شَنْجِ
 407 عَصِيَانُهُ نَاشِئٌ مِنْ عِلَّةِ الطَّبَجِ
 408 409 مَعَ التَّهْجُدِ فِي حَوَالِي الْعَتَجِ
 مَا دَامَتْ الشَّمْسُ فِي الطُّلُوعِ
 411 عَنَادِلُ الْوَرْدِ مَعَ تَنْعُمِ الْهَرْجِ
 قَدْ صَارَ مَعَ ضَعْفِهِ مِنْ جُمْلَةِ الْعَنْجِ
 412 فَلَمْ يَكُنْ بَاطِنِي مُصَاحِبَ النَّعْجِ
 413 إِذْ كَانَ يُؤْذِي أَدَاءَ لَدَغَةِ الْعَمَجِ
 414 وَكُلُّهُ بَاعِثٌ لِشِدَّةِ الْكَرَجِ
 415 وَادْفَعْ حَرَارَتَهُ إِذْ كَانَ ذَا وَهْجِ
 وَنَجِّ مِنْ كَافَةِ الْأَمْرَاضِ وَالْهَبَجِ

إِنَّ سِرَّتَ فِي طَرَبٍ تَلْقَاءَ كَاظِمَةٍ
 إِنَّ رَمْتَ تَصْنِيفَةِ الضَّمِيرِ مِنْ
 إِذْ كُلُّ مَاقَالُهُ مِنْ وَحْيِ بَاعِثِهِ
 إِنَّ كُنْتُ فِي صَمَمٍ مِنْ سَمْعِ
 مُطِيعُهُ كَيْسٌ مَعَ الْمَحَبَةِ إِذْ
 إِنَّ كُنْتُ أُمَّتَهُ فَاغْمَلْ بِسُنَّتِهِ
 يَا رَبِّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ ابِداً
 وَمَا تَرْتَمَّتِ الطُّيُورُ فِي السَّحَرِ
 يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ عَبْدُكَ
 مَا كَانَ مَشْغَلْتِي مِنْ غَيْرِ
 فَلَمْ أَكُنْ نَاجِياً مِنْ عَضِّ ذِي
 فَكْلُهُ مُؤَلِّمٌ وَمُورِثُ الْأَسْفِ
 فَفَرَّخَ الْقَلْبَ لِي بِاللُّطْفِ وَالْكَرَمِ
 وَدَاوَنِي بِدَوَاءِ صِحَّةِ الْجَسَدِ

403 Eserde, دَعَج kelimesi iri göz anlamında kullanılmıştır.

404 Eserde, خَرَج kelimesi alaca bulaca olmak anlamında kullanılmıştır.

405 Eserde, صَلَج kelimesi sağırılık anlamında kullanılmıştır.

406 Eserde, شَنْج kelimesi buruşukluk anlamında kullanılmıştır.

407 Eserde, طَبَج kelimesi ahmaklık anlamında kullanılmıştır.

408 Eserde, حَوَالِي şeklinde hatalı yazılmıştır.

409 Eserde, عَتَج kelimesi geceden bir cüz/parça anlamında kullanılmıştır.

410 Eserde, عَرَج kelimesi güneşin batması anlamında kullanılmıştır.

411 Eserde, هَرْج kelimesi hoş sadâ anlamında kullanılmıştır.

412 Eserde, نَعَج kelimesi saf ve halis anlamında kullanılmıştır.

413 Eserde, عَمَج kelimesi plan anlamında kullanılmıştır.

414 Eserde, كَرَج kelimesi küflenmiş ekmek anlamında kullanılmıştır.

415 Eserde, وَهْج kelimesi ateşin alevi anlamında kullanılmıştır.

وَاقْبَلْ تَوْسُلَنَا بِأَفْضَلِ الرُّسُلِ مَعَ السَّلَامِ عَلَى مَقَامَةِ الْوَحَجِ⁴¹⁶
مَا أَغْرَسْتُ عَلَجٌ وَمَا أَنْتَ لِلشَّبَابِ حَالَةً

“Mükemmel güzellik sahibine ve Allah’a ulaşması aştan mıdır?”

Keder halinde ıstırapla yattım. Acı ve tedirginlik sahibi biri gibi bağırdım.

Ya da onun toprağının güzel kokusundan mı koklamışım? Onun toprağından(mezarından) güzel koku yayılıyor.

Sen ona olan arzu ile tutuşmasaydın susuzluk içerisinde sabaha kadar bağırılmazdın.

Evet, ey endişe ve aşk nedeniyle beni kınayan kimse! Kalbim ebediyen hüznün içindedir.

Arzu ettiğim kimseye olan hasret uzuyor. Muhakkak ki ben o güzel olana ulaşmaya acizim.

Kim beni üzgün olan bu kalpten kurtarır. Muhakkak ki onu kurtarmak son derece zordur.

Kim bedenimden bu yüksek binayı yapsa, muhakkak ki onun yapısı(binası) çok zayıftır.

Kim benim amacımı elde etmeye çaba sarf ederse, kalbimi şeref ve mutluluk sahibi yapacak.

Bu kalp, kasvet halinde üzgündür. Zira onu caddedeki ışık aydınlatmıştır.

Develer karanlık olunca yolu bulamaz. Onlara rehberlik eden şey yolun doğrusudur.

Hedefimden umutsuz bir şekilde oturmuyordum. Aksine ben misafir kafilelerle birlikte idim.

Lideri, hatalı(günahkâr) kimseye şefaatt ettikçe kalp nasıl amacına ulaşmaz.

Muhammed iyilik ve ihsan kaynağıdır. Daima Mutluluk ve izzet gönderendir.

⁴¹⁶ Eserde, وَحَج kelimesi iltica makamı anlamında kullanılmıştır.

⁴¹⁷ Eserde, مَرَج kelimesi çobansız otlayan deve anlamında kullanılmıştır.

⁴¹⁸ Eserde, عَجَج kelimesi ihtiyarlık anlamında kullanılmıştır. Mehmed Fevzi, et-Teveessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye, s. 8-9-10.

Bu nedenle fayda sağlamada bana yardım ediyor. Gam ve kederi yok etmek için hatalarımı def ediyor.

Ya Rabbi daima hidayet nuruna (peygambere) rahmet eyle. Muhakkak ki o çok susayanları su vermek için geldi.

Şeriat ipini tutan güçlü kimseyi yaratıcısı eğrilik suçundan onu kurtarır.

Sen onun sünnetini terk ederek karşı çıksan, ayağın eğri olur, yollardan saparsın.

Karşı çıkan kimse belki rahatlık görür, ancak sonunda acı bir şey yer gibi olur.

Yarın sen onu cehenneme/çukura atmışlar göreceksin. Cehennemde ebedi azap içinde ve devenin şişkin karnı gibidir.

Yüzü kerihdir ve cesedi çürümüştür. Son derece büyük cüsse içerisinde iri görüntülü bir haldedir.

Nasıl olmasın, O bizi yaratanın elçisidir. Bizi kulpundan tutmakla mükellef kıldı.

Kim onun kulpunu iki eliyle tutarsa, istediğini elde eder ve yüce makama ulaşır.

Kim onun güzel ahlakına uyarsa, içindeki bütün kötülüklerden sırrını kurtarır.

Kötü söz söyleyen tarafından bir yergi bile olsa, o dine göre peygamber, fesattan uzaktır.

İstedığınızı almak için onun kapısına geliniz. Onu elde etmek için ondan daha şerefli bir kapı yok.

Ona yönelmek yerine nasıl uyursun! Kalk ve gecenin ilk vaktinde yürüyen kimse gibi ona doğru yürü.

Eğer Kazime yönüne doğru neşe içinde yürürsen büyük/iri gözlü huriler seni bekliyor.

İyi nefsi kötülükten temizlemek istersen, sıkıntıdan arındırmak için ona olan sevgisine bağlan.

Onun söylediği her şey gönderenin vahyindendir. Sağırlığını açarak onun öğütlerini işit.

Şayet sen öğütlere karşı sağır olduysan dilin sıkıcı olur ve buruşuk olursun.

Zira ona itaat eden kimse sevgisiyle zariftir (Rasulüllah'a kim sevgi beslerse güzeldir). İsyanı ise ahmaklık illetinden doğar.

Sen onun ümmetindensen gecenin bir vakti teheccüt namazını kılarak sünnetini yap.

Ya Rabbi güneş doğup batmaya devam ettikçe Muhammed'e daima salat et.

Seherde hoş nağmeleriyle beraber Andelip kuşları terennüm ediyor.

Ey merhametlilerin en merhametlisi senin kulun Fevzî kendi zayıflığı olmakla beraber naz eder oldu.

Yaptığım iş günahattan uzak değildir. İçim de sâfi has değildir.

Haset sahibinin ısırmasından kurtulamadım. Bana yılanın ısırıldığı gibi eziyet veriyor.

Onların hepsi bana acı ve üzüntü veriyor. Hepsi bana acı bir haber gönderiyor.

Kalbi lütuf ve kereminle sevindir. Ateş sahibi olanın ateşini söndür.

Vücuduma sıhhat için ilaç ver, iyileştir. Şişkinlik ve hastalıklardan beni kurtar.

Peygamberlerin en üstününe yaptığımız tevessülü kabul et. Büyük iltica makamına selam olsun.

Diktiğim şey dikenli çöl bitkisi otlattıklarım çobansız deve sürüsüdür. Gençliğin başına gelen şey ihtiyarlık halidir.

يَا شَافِعَ الْأَمَمِ قَدْ كُنْتُ ذَا وَصَح⁴¹⁹ فَطَهَّرَ الْقَلْبَ لِي مِنْ لُطَخَةِ الثَّلَخِ⁴²⁰
 صَنَائِعِي كُلُّهَا ذَمِيمَةٌ أَبَدًا فَإِنِّي قَدْ كُنْتُ ذَا عَيْبٍ وَذَا بَلَخٍ⁴²¹
 وَدُمْتُ فِي عَوْصٍ يَمَّ كُلِّ مَعْصِيَةٍ فَصِرْتُ فِي كَثْرَةِ الذُّنُوبِ
 فَإِنَّ أَمَارَتِي بِالسَّوَاءِ مَا شَبِعْتُ مِنْ سُمِّ مَفْسَدَةٍ تَتَاوَلِ الدَّمَخِ⁴²³
 وَكُلُّهَا أَوْرَثَ الْأَوْجَاعَ مَعَ كَرَبٍ فَصَارَ مَشْرَبَتِي مَلْيَانَةً الطَّلَخِ⁴²⁴
 وَمَا خَلْتُ طَاعَتِي عَنْ شَوْبٍ وَقَدْ أَتَيْتُ عِنْدَ ذِي الصَّلَاحِ
 صَبَاوَتِي أَقَلْتُ وَفِكْرَتِي غَفَلْتُ مَعَ هَذِهِ الْحَالَتَيْنِ صِرْتُ ذَا شَيْخٍ⁴²⁶
 مِثَالُ مَا حَصَلِي مِثَالُ مَا وُلِدْتُ مَعَ أَنَّهَا قَدْ أَتَتْ فِي حَالَةِ الشَّدَخِ
 يَا سَيِّدِي خُذْ يَدَ الْفُوزَى بِالْكَرَمِ فَإِنَّ مُعْتَقَدِي أَقَاوِي

Ey ümmetlere şefaatt eden ben kirlendim. Kalbimi kir ve lekelerinden temizle.

Benim yaptıklarımın hepsi daima kötüdür. Muhakkak ki ben ayıplı ve kibirli biri oldum.

Bütün günah denizine daldım. Çok günah işledim kusacak hale gelmiş gibi oldum.

Muhakkak ki kötülüğü emreden nefsim İncir meyvesi yiyen kötü zehirden doymadı.

Kötülüklerin hepsi endişeyle beraber acıyı bana miras bıraktı. Benim maşrabama çamurlu su ile doldu.

Benim itaatim de çirkin lekeler bulunur. Doğruluk sahibi (salih) insanın yanında bozulmuş yağ gibiyim.

⁴¹⁹ Eserde, وَصَح kelimesi kir ve pas anlamında kullanılmıştır.

⁴²⁰ Eserde, ثَلَخ kelimesi bulaşıklık, leke anlamında kullanılmıştır.

⁴²¹ Eserde, بَلَخ kelimesi kibir, büyüklük anlamında kullanılmıştır.

⁴²² Eserde, تَخ kelimesi yiyip doymamak anlamında kullanılmıştır.

⁴²³ Eserde, دَمَخ kelimesi bir çeşit meyve anlamında kullanılmıştır.

⁴²⁴ Eserde, طَلَخ kelimesi çamurlu su anlamında kullanılmıştır.

⁴²⁵ Eserde, رَنَخ kelimesi bozuk yağ anlamında kullanılmıştır.

⁴²⁶ Eserde, شَيْخ kelimesi kocamak anlamında kullanılmıştır.

⁴²⁷ Eserde, سَلَخ kelimesi iplik anlamında kullanılmıştır Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 12.

Gençliğim elden gitti ve düşünme yeteneğim zayıfladı. Bu iki hal yüzünden yaşlandım.

Bende hâsıl olan bu, benim doğduğum hal budur. Nefsim eksik, kusurlu halde geldi.

Ey Efendim Fevzi'nin elini cömertlikle tut. Muhakkak ki inancım ipin en güçlüsüdür.

تَشْكُو إِلَى اللَّهِ مِنْ شِدَائِدِ الْأَخْذِ ⁴²⁹	مَنْ بُكَاءِكَ فِي بُعْدٍ وَفِي حَنْدٍ ⁴²⁸
وَبِتَّ مَعَ جُمْلَةِ الْغَزْلَانِ فِي أَبْدٍ ⁴³⁰	أَمْ لَمْ تَجِدْ مُوَسَّاءً فِي سَيْرٍ بَادِيَةٍ
تَبْكِي وَقَلْبُكَ مَحْزُونٌ مَعَ الْجَرْدِ ⁴³¹	فَمَا لِعَيْنَيْكَ يَا مَلَاذِمَ الْأَسْفِ
نَدِمْتُ مِنْ كِبَرِي فِي حَالَةِ الشَّقْدِ ⁴³²	نِعَمَ أَيَا سَائِلَ الْأَحْوَالِ مَرْحَمَةً
دَعَى الْأَنَامَ إِلَى أَمَاتِنِ الْعَوْدِ ⁴³³	فَأَنَّنِي دَائِمًا خَالَفْتُ سُنَّةَ مَنْ
وَلَمْ أَكُنْ عَاكِفًا فِي حَالَةِ الرَّبْدِ ⁴³⁴	فَطَاعَتِي صَدَرَتْ مِنِّي عَلَى كَسَلٍ
كُنْ مُنْجِي كَرَمًا مِنْ ظُلْمَةِ الطَّفْدِ ⁴³⁵	فَقُلْتُ يَا شَافِعَ الدُّنُوبِ مِنْ أُمِّ
سَوَادٍ مَقْبَحَتِي يَكُونُ ذَا مَلْدٍ ⁴³⁶	إِذْ ذَاكَ ذُو ظُلْمٍ وَإِنَّنِي مُذْنِبٌ
فَإِنْ تَصَاحَبْتَهُ يَكُنْ عَلَى نَفْدٍ ⁴³⁷	لَكِنْ فَوْزِي كَمْ دَخِيلُكُمْ أَبَدًا

Uzakta ve Hanez'de ağladın. Şiddetli göz ağrısından Allah'a şikâyet edicisin.

Yoksa çölde dost mu bulamadın ve ceylan sürüsüyle birlikte yalnız kaldın.

Gözlerine ne oldu ey daima üzgün olan kişi! Kalbin hüznü ve mahzun olarak ağlıyorsun.

⁴²⁸ Eserde, حَنْدٌ kelimesi Medine-i Münevvere yakınlarında bir yer anlamında kullanılmıştır.

⁴²⁹ Eserde, أَخَذَ kelimesi göz ağrısı anlamında kullanılmıştır.

⁴³⁰ Eserde, أَبْدٍ kelimesi pek yalnız anlamında kullanılmıştır.

⁴³¹ Eserde, جَرْدٌ kelimesi verem hastalığı anlamında kullanılmıştır.

⁴³² Eserde, شَقْدٌ kelimesi ayıp anlamında kullanılmıştır.

⁴³³ Eserde, عَوْدٌ kelimesi sığınak anlamında kullanılmıştır.

⁴³⁴ Eserde, رِبْدٌ kelimesi amelde çabuk olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴³⁵ Eserde, طَفْدٌ kelimesi kabir anlamında kullanılmıştır.

⁴³⁶ Eserde, مَلْدٌ kelimesi siyaha beyazık karışması anlamında kullanılmıştır.

⁴³⁷ Eserde, نَفْدٌ kelimesi emri kendi hükmüne uygulamak anlamında kullanılmıştır. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 15.

Ey halimi hatırlımı soran kişi ne güzelsin, merhamet et! Ayıp halinde kibrimden dolayı pişman oldum.

Muhakkak ki ben daima insanları doğru yola çağırmanın sünnetine karşı çıktım.

İtaatlerim benden tembellikle ortaya çıktı. Çabucak ve sürekli işimi yapmadım.

Dedim ki ey ümmetlerin günahlarına şefa'at eden kabir karanlığından cömertçe beni kurtaran ol.

Çünkü orası karanlık ve ben günahkârım. Benim günahlarımın siyahı beyazına karışıyor.

Fakat Fevzi daima size sığıntıyor. Onunla dostluk edersen onun arzusu yapılmış olur.

439	فَسِرْتُ نَحْوَكَ فِي هَوَايَ كَالْأَبْرِ	قَدْ صِرْتُ مِنْ حُبِّكَ الْعَظِيمِ ذَا
440	فَنَّمْ انْقَطَعَ الدُّمُوعُ كَالْتَرَزِ	عَيْنَايَ يَا عَجَبًا قَدْ كَانَتْ هَمًّا
441	مِنْ أَنْ تَأْسَفْنَا مِنْ وَفَرَةِ الْحَزْرِ	أُظُنُّ أَنَّهْمَا قَدْ لَاقَتَا يَبْسًا
	أُنْظُرُ بِنَا نَظَرَ الْإِنْجَاءِ مِنْ ضَيْرِ	يَا سَيِّدَ الْخَلْقِ يَا رَسُولَ خَالِقِنَا
	كُنْ مُخْلِصًا مُهَجِّبِي مِنْ جَوْرِ ذِي	فَإِنِّي أَحُوجُ إِلَى صَحَابَتِكَ
443	إِذْ كُلُّ مَعْمُولَتِي قَدْ جَاءَ كَالْقَمَرِ	وَإِنِّي أَسْوَأُ الْعِبَادِ فِي عَمَلِ
	إِنَّ الْعَبِيدَ إِلَى الْأَلْطَافِ دُو	يَا رَحْمَةَ اللَّهِ فِي جَمِيعِ مَا وَجَدَا

⁴³⁸ Eserde, أَلْر kelimesi muzdarip ve kararsız olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴³⁹ Eserde, أَبْر kelimesi sıçramak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁴⁰ Eserde, تَرَز kelimesi suyun donması anlamında kullanılmıştır.

⁴⁴¹ Eserde, حَزْر kelimesi kalp ağrısı anlamında kullanılmıştır.

⁴⁴² Eserde, فَخَز kelimesi kibirlenmek anlamında kullanılmıştır. Kelime eserde فَخَز şeklinde hatalı yazılmıştır.

⁴⁴³ Eserde, قَمَر kelimesi asla işe yaramayan mal anlamında kullanılmıştır.

⁴⁴⁴ Eserde, عَوْر kelimesi ihyiyaç anlamında kullanılmıştır.

فَإِنْ مَسَكْتَ يَدَيَّ بِاللُّطْفِ وَالْكَرَمِ وَجَدْتَنِي دَائِمًا فِي حَالَةِ الدَّرَزِ⁴⁴⁵
محمد الفوزي دَخِيلُكُمْ أَبَدًا فلا يَكُنْ حَالُهُ إِلَّا مِنَ الطَّرَزِ⁴⁴⁶

Sıçramaklı bir halde sana doğru arzuyla yürüdüm. Senin yüce sevginden muzdarip oldum.

Ey iki gözüm ne acep! İki gözüm aktı. Gözyaşlarım ise donarak kurudu.

Aşırı kalp ağrısından üzülen gözlerimin kuruduğunu zannediyorum.

Ey yaratılmışların efendisi Ey Resul bizim yaratıcımız. Haksızlıktan kurtarıcı bakışla bize bak.

Muhakkak ki ben senin dostluğuna çok muhtacım. Kalbimi kibirli kişinin zulmünden temizle.

Muhakkak ki ben amelde kulların en kötüsüyüm. Çünkü yaptığım bütün işler, işe yaramayan mala benzer.

Yaratılan her şeyi Allah'ın rahmeti kuşatsın. Kulların hepsi onun lütfuna muhtaçtır.

Eğer elimi lütuf ve cömertlikle tutarsan beni daima rahatlamış halde bulacaksın.

Muhammed Fevzi daima sana sığınır. Onun hali çirkin iken sonradan güzel oldu.

يَا أَشْرَفَ الْخَلْقِ إِنِّي كُنْتُ فِي فَإِنَّ أَمَارَتِي صَارَتْ كَذِي
وَأَنَّ قَلْبِي لَمْ يَلِنْ بِقَسْوَتِهِ بَلْ صَارَ فِي غِلْظَةٍ كَحَالَةِ

⁴⁴⁵ Eserde, دَرَز kelimesi bolluk içinde yaşamak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁴⁶ Eserde, طَرَز kelimesi bir şey yakışıklı iken güzel olmak anlamında kullanılmıştır. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuûl'in-Nebeviyye*, s. 17-18.

⁴⁴⁷ Eserde, دَهَش kelimesi hayran olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁴⁸ Eserde, حَرَش kelimesi sert ve haşin olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁴⁹ Eserde, جَدَش kelimesi toprağı kalın bir yer anlamında kullanılmıştır.

أَقُولُ يَا عَجَباً لِأَيِّ بَاعِثَةٍ قَدْ كُنْتُ فِي حَالَةِ الطَّلَاحِ
فَلَهَجَتِي ظَاهِراً مُبَيَّضَةً نَظْراً وَفِي حَقِيقَتِهَا بِالسُّوءِ كَالْحَبَشِ⁴⁵¹
فَلَتَّبَعْتُ عَيْنَايَ مِنْ شِدَائِدِ الْأَسْفِ مَسِيلَتِي الدَّمْعِ كَالسُّيُولِ مِنْ
لَكِنِّي شَافِعِي فِي حَالَةِ الطَّمَعِ مِنْ أَنَّ سَيِّدَنَا شَفِيعُ ذِي الدَّمَشِ⁴⁵³
فَاشْفَعْ لِأُمَّتِكَ الْفُوزَى بِالْكَرَمِ فَالرَّبُّ يُكْرِمُهُ بِنِعْمَةٍ

*Ey yaratılanların en şereflişi muhakkak ki ben şaşkınlık içindeydim.
Muhakkak ki nefsim sert adama dönüştü.*

*Muhakkak ki kalbimin zalimliği/katılığı yumuşamadı. Aksine kalbim kaskatı
sert toprak gibi oldu.*

Diyorum ki ne tuhaf! Hangi sebeple Kötü huylu ve şerli oldum.

*Benim simam/görünüşüm zahirde beyazdır hakikatte ise Habeşliler gibi
karadır.*

*Aşırı üzüntüden gözlerim ağlasın. İki gözyaşı pınarım toplu akan sel gibi
oldu.*

*Ey Şefaâtçim, ben tamahkâr bir haldeyim. Ne var ki Efendimiz sıkıntıda
olanların şefaâtçisidir.*

*Ümmetinden olan Fevzi'ye cömertçe şefaât et. Rabbi, ona cennetteki köşk
nimetiyle ikram edecek.*

يَا مَنْ دَلَّاهُ لَنَا عَلَى الْجَرَعِ⁴⁵⁵ بِالْمَشْيِ فِي مَسَلِّكَ الصَّلَاحِ⁴⁵⁶

⁴⁵⁰ Eserde, تَرَش kelimesi kötü huy anlamında kullanılmıştır.

⁴⁵¹ Eserde, حَبَش kelimesi malum olunan kavim anlamında kullanılmıştır.

⁴⁵² Eserde, حَفَش kelimesi bulutun çok yağmur yağdırması anlamında kullanılmıştır.

⁴⁵³ Eserde, دَمَش kelimesi hararetten muzdarip kalp olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁵⁴ Eserde, عَرَش kelimesi gayet neşe içinde olmak olmak anlamında kullanılmıştır. Mehmed Fevzî, *et-Teveessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 20.

⁴⁵⁵ Eserde, جَرَع kelimesi güzel neba biten yerler/ cennet anlamında kullanılmıştır.

⁴⁵⁶ Eserde, وَرَع kelimesi takva olmak anlamında kullanılmıştır.

ذَكَرْتَ أَمَّتَكَ بِحَقِّ مَوْعِظَةٍ
 وَقُلْتَ لَا تَضَحَكُوا فِي دَارِ حَسْرَتِكُمْ
 وَقُلْتَ لَا تُفِرَّ طَوَافِي زَيْنُ عَاجِلِكُمْ
 وَشَاوَرُوا الْعُلَمَاءَ فِي أُمُورِكُمْ
 لَا تَطْمَعُوا الْخَيْرَ فِيمَنْ كَانَ قَدْ غَفَلَ
 وَإِنْ غَايَتَهَا فِي دَارِ آخِرَةٍ
 وَكُنْتَ تَأْمُرُنَا فِي دَائِمِ الزَّمَنِ
 وَكُنْتَ تَرْجُرُنَا عَنْ زَجْرِ ذِي عِظَةٍ
 وَقُلْتَ لَا تَرْكَنُوا فِي فِعْلِ مَعْصِيَةٍ
 وَأَكْثَرُوا صَوْمَكُمْ فَإِنَّ قُلُوبَكُمْ
 وَجَالِسُوا دَائِمًا مَعَ أَهْلِ مَوْعِظَةٍ
 وَصَابِرُوا دَائِمًا فِي وَقْتِ كُرْبَتِكُمْ
 فَقُلْتُ: ائْتَرُمُوا الدُّمُوعَ بِالْبَذَعِ⁴⁵⁷
 بِوَفْرَةِ الضَّحْكِ وَالطَّرُوبِ
 بَلْ ائْقَعُوا هَهُنَا بِدَيْدِنِ الْبَقَعِ⁴⁵⁹
 فَإِنَّ مَهْلَكَكُمْ فِي جَانِبِ الْبَتَعِ⁴⁶⁰
 فَإِنَّ غَفْلَتَهُ تَأْتِيهِ بِالْبِدَعِ⁴⁶¹
 تَضَجُّرُ شَاكِيًا مِنْ مَرِّ ذِي بَشَعِ⁴⁶²
 بِأَنْ نَكُونَ لِذِي ذِكْرِ أَوْلَى تَبَعِ⁴⁶³
 فَإِنَّ رَجْرَتَهُ مِنْ أَشْنَعِ التَّرَعِ⁴⁶⁴
 فَإِنَّ آخِرَهَا يَضُرُّ بِالْتَقَعِ⁴⁶⁵
 يَكُونُ حِينَنِيذٍ بِالنُّورِ ذَا تَلَعِ⁴⁶⁶
 بِأَنْ تَكُونُوا⁴⁶⁷ لَهُمْ مِنْ جُمْلَةٍ
 إِنَّ الزِّيَادَةَ فِي الْأَلَامِ مِنْ جَزَعِ⁴⁶⁹

⁴⁵⁷ Eserde, بَذَع kelimesi korku ve haşyet olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁵⁸ Eserde, بَقَع kelimesi gülerken ağzın değişmesi olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁵⁹ Eserde, بَقَع kelimesi yetinmek olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁶⁰ Eserde, بَتَع kelimesi şartsız iş yapmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁶¹ Eserde, بَذَع kelimesi korku anlamında kullanılmıştır.

⁴⁶² Eserde, بَشَع kelimesi kötü ve acı yemek anlamında kullanılmıştır.

⁴⁶³ Eserde, تَبَع kelimesi tabi olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁶⁴ Eserde, تَرَع kelimesi kişiyi yöneldiği şeyden alıkoymak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁶⁵ Eserde, تَقَع kelimesi açlık anlamında kullanılmıştır.

⁴⁶⁶ Eserde, تَلَع kelimesi dolmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁶⁷ Burada metinde sondaki elif harfi bulunmamaktadır.

⁴⁶⁸ Eserde, شَرَع kelimesi bir cemaate olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁶⁹ Eserde, جَزَع kelimesi sabırsız anlamında kullanılmıştır.

يَا نِعْمَةَ اللَّهِ فِي عِبَادِهِ أَبَدًا مَا ذَاقَ لَذَّتِكَ قَوْمٌ مِنَ الْقَلْعِ⁴⁷⁰
فَمَنْ شَامَتَهُ قَدْ كَانَ فِي ضِعَةٍ⁴⁷¹ وَقَدْ آتَى وَهُوَ فِي نُحُوسَةِ اللَّكْعِ⁴⁷²
مَنْ ذَاقَهَا حَامِدًا لِلَّهِ فِي نِعَمٍ أَذَاقَهَا رَبُّهُ حَلَاوَةَ الْقَنْعِ⁴⁷³
وَمِنْ نَصَائِحِكَ لِطَالِبِ الرُّشْدِ إِنَّ قُلْتَ أُسْتُرْ لِمَنْ قَدْ كَانَ ذَا
فَمَنْ تَمَسَّكَهَا بِطِيبٍ مُهَجَّتِهِ قَدْ صَارَ ذَا زِينَةٍ بِغَايَةِ التَّرَعِ⁴⁷⁵
يَا أَشْرَفَ الْخَلْقِ يَا رَسُولَ رَازِقِنَا قَدْ قُلْتَ صَلِّ عَلَى الرَّسُولِ ذِي
يَا أَفْضَلَ الْخَلْقِ يَا حَبِيبَ خَالِقِنَا قَدْ قُلْتَ سَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ ذِي
فَأَنْتَ قُلْ مَرَّةً فِي حَقِّ ذِي أَسْفٍ يَا رَبِّ فَرِّجْ لَهُ الْفُؤَادَ عَنْ شَكْعِ⁴⁷⁸
قَدْ قَامَ يَا شَافِعِي الْفُوزَى مَعَ لِأَنْ يَنَالَ إِلَى مَزِيَّةٍ

⁴⁷⁰ Ey takva ve verâ yolunda yürütmekle bizi cennete götürmeye kılavuzluk eden Peygamber.

Ümmete gerçek bir öğüt hatırlattınız. “Sürekli gözyaşı dökünüz” dedin.

Keder yurdunda(dünya hayatı) dudak patlatırcasına, neşeli ve çokça gülmeyiniz dedin.

Dünyanızın süsleri sizi etrafımdan uzaklaştırmasın. Aksine yetinmeyi alışkanlık haline getirerek bu dünyada kanaat ediniz.

İşleriniz konusunda âlimlerle istişare ediniz. Sizin helâkınız danışmadan yaptığınız işlerden olacak.

Böyle gafil kimse hakkında hayrı arzu etmeyin. Muhakkak ki onun gafleti bidatlar getirir.

⁴⁷⁰ Eserde, لَعْلَع kelimesi akıl da noksanlık, aptallık anlamında kullanılmıştır.

⁴⁷¹ ضِعَّة ve ضِعَّة şeklinde geçmektedir.

⁴⁷² Eserde, لَعْلَع kelimesi nakıs olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁷³ Eserde, قَنْع kelimesi mal ve bereket bolluğu anlamında kullanılmıştır.

⁴⁷⁴ Eserde, جَلَع kelimesi avret yerinin aşikâr olması anlamında kullanılmıştır.

⁴⁷⁵ Eserde, تَرَع kelimesi güzellik ve iyilik anlamında kullanılmıştır.

⁴⁷⁶ Eserde, صَرَع kelimesi tevazu anlamında kullanılmıştır.

⁴⁷⁷ Eserde, لَهَج kelimesi ünsiyet/yakınlık anlamında kullanılmıştır.

⁴⁷⁸ Eserde, شَكْع kelimesi ah etmek anlamında kullanılmıştır.

⁴⁷⁹ Eserde, سَعَج kelimesi gzellikve sevinç anlamında kullanılmıştır. Mehmed Fevzî, et-Teveessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye, s. 26-27.

Muhakkak ki onun amacı ahiret yurdundadır. Ahiret konusundaki gafletin akıbeti feci açıdan şikâyetçi kimseye sıkıntı verir.

Sen bize her zaman emrediyordun. Sen bize zikir ehline en iyi tabii olanlardan olmamızı emrediyordun.

Nasihat verene engel olunmasından bizi alıkoyuyordun. Bu kişiyi/nasihat edeni zecretmek/alıkoymak engellemelerin en kötüsüdür.

Sen bize günah işlemeyin dedin. Muhakkak ki onun sonunda açlık(tan) yoluyla zarar görür.

Çok oruç tutunuz işte o zaman kalbiniz ı ışık ile dolacak/ dolar.

Daima öğüt verenler ile oturunuz ki onlarla bulunmanız dinin esasından sayılır.

Zorluk vaktinde daima sabredin. Acıların fazlalığı sabırsızlıktan dolayıdır.

Allah'ın nimetleri kullarına sürekli ol. Zira aptal insanlar senden tat almaz.

Sen kime kötü davranışta bulunursan (uğursuzluk yaparsan) o kişi aşağı düşer. Zelil olur, alçaklık belasına düşmüş olarak gelir.

Onu tadan kimse Allah'a hamd ederek nimet içindedir. Rabbi ona yetinmenin tatlılığını tattırarak.

Nasihatlerin şuur isteyenler içindir. Sen dedin ki: Edepsiz olan kimsenin kusurunu ört.

Güzel gönülle nimete tutunan kimse son derece ziynet sahibi olur.

Ey yaratılanların en şerefliyi Ey bizi rızıklandıranın Rasûlü. Tevazu sahibi elçiye salat olsun dedin.

Ey Yaratılmışların en faziletlisi! Ey yaratıcımızın Sevgilisi. Sen dedin ki: Dostluk sahibi nebiye selam olsun.

De ki: üzgün kimse hakkın bir keresinde gönlünü/kalbini ağrıdan kurtar.

Ey Şefaathçi! Fevzî güzellik meziyetini elde etmek için arzu ile uyandı.

أَتَيْتُكُمْ سَائِلًا قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ قَصَدْتُكُمْ مَائِلًا قُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ

مَا جِئْتُكُمْ خَائِبًا عَنْ مَقْصَدِي أَبَدًا
يَا مَلَجًا الْأَمَمَ يَا مَعْدِنَ الْكَرَمِ
هَذَا الْعَبِيدُ يُرِيدُ مِنْكَ رُؤْيَتَكُمْ
وَمَنْ أَتَى بَابَكُمْ قَدْ نَالَ مَقْصَدَهُ
وَكُلَّمَا جَانَنِي مِنْ بَابِكُمْ كَرَمًا
فَوَزَيْتُكُمْ عَاجِزٌ عَنْ دَفْعِ مَفْسَدَةٍ
بَلْ جِئْتُكُمْ نَائِلًا قُلْتُ السَّلَامَ عَلَيْكَ
قَدْ رُمْتُكُمْ جَائِلًا قُلْتُ السَّلَامَ عَلَيْكَ
لَا تَنْصِبُوا حَائِلًا قُلْتُ السَّلَامَ
فَلَمْ أَكُنْ زَائِلًا قُلْتُ السَّلَامَ عَلَيْكَ
وَجَدْتُهُ طَائِلًا قُلْتُ السَّلَامَ عَلَيْكَ
لَا تُرْسِلُوا صَائِلًا قُلْتُ السَّلَامَ

Dilenci olarak size geldim “sana selam olsun” dedin. İlgi ile size yöneldim, “sana selam olsun” dedin.

Asla amacımdan ümitsiz halde gelmedim. Aksine elde etme ümidiyle geldim, “sana selam olsun” dedin.

Ey ümmetlerin sığınağı ey cömertlerin özü gezip dolaşarak sizi arzu ettim.

Bu kul sizi görmeyi istiyor. Bir engel kurmayınız, “sana selam olsun” dedin.

Sizin kapınıza gelen kimse maksadını elde etmiştir. Yok olmadım, sen “sana selam olsun” dedin.

Bana kapınızdan gelen her şey cömertlikle geldi. Onda fayda buldum “sana selam olsun” dedin.

Sizin Fevzi'niz kötülükleri defetmekte acizdir. Bir saldırgan göndermeyin “sana selam olsun” dedin.

يَا أَيُّهَا الْقَلْبُ لِي بُشْرَاكَ بِالْأَقْلِ⁴⁸¹
إِنَّ الْكَرِيمَ الَّذِي يَجُودُ مِنْ كَنْزِهِ
فَسَوْفَ يَأْتُونَ مِنْ طَرِيقِ تَهْنِيَةٍ
فَإِنَّهُ قَدْ أَتَى مَا مَنَّ فِي الْأَزَلِ
أَعْطَاكَ مِنْ عِنْدِهِ مَا كُنْتَ ذَا أَمَلٍ
النَّاسُ مِنْ أَجْلِ مَا أُعْطِيَتْ مِنْ

⁴⁸⁰ Mehmed Fevzî, *et-Teveessülü'tu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 32.

⁴⁸¹ Eserde, أَقْلُ kelimesi canlı kalmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁸² Eserde, حَوْلُ kelimesi nimet anlamında kullanılmıştır.

وَذَاكَ مِنْ شَرَفِ النَّبِيِّ قَدْ وَصَلَا
تَوْسَلًا بِاسْمِهِ الشَّرِيفِ مُعْتَقِدًا
وَأَنَّهُ رَحْمَةُ الرَّحْمَانِ بِالْعَمَمِ
يَا أَفْضَلَ الْخَلْقِ يَا حَبِيبَ خَالِقِنَا⁴⁸⁵
فَكَيْفَ لَا يَذْكُرُ اللِّسَانُ مِدْحَتَكَ
فَالْقَلْبُ لِي كُلَّمَا إِغْتَمَّ فِي مِحَنِ
وَكُلَّمَا بَاشَرَ التَّنْظِيمَ لِلدُّرَرِ
يَا رَبِّ أَسْأَلُكَ بِي فِي وَسْطِ
وَلَا تُفَرِّقْنِي مَنْ سِيرَ شِرْعَتِهِ
فَإِنَّ مَنْ أَعْرَضَا⁴⁹¹ عَنْ تَبَعِ مِلَّتِهِ
إِذْ مَنْ تَشَوَّشَ بِالْفَسَادِ ظَاهِرُهُ
وَمَنْ تَلَطَّخَ بِالْفُجُورِ قَالِبُهُ
يَا رَبِّ صَلِّ مَعَ السَّلَامِ بِالْأَبَدِ

إِذْ حُضِنْتُ فِي نَعْتِهِ بِهَدَّةِ الْكَسَلِ
بِأَنَّهُ سَبَبُ لَوْصَلَةِ الْعَقْلِ⁴⁸³
فَنَفَعُهُ وَاصِلٌ لِلنَّاسِ بِالشَّمْلِ⁴⁸⁴
قَدْ كَانَ صَلَّتْ عَلَيْكَ السُّنُ
وَكَيفَ لَا تَكْتُبُ الْأَفْلامَ
يَخُوضُ فِي نَعْتِكَ لَوْصَلَةِ
يَزُولُ مِنْ نَفْسِهِ عَلَايِمُ الْآبَلِ⁴⁸⁹
كَئِلا تُسَيِّرَنِي فِي وَعْرَةِ الضَّلَلِ
وَتُبَيِّنَ الْقَلْبَ لِي فِيهَا إِلَى الْأَجَلِ
لَا بُدَّ مِنْ ضَرْبِهِ بِطَعْنَةِ الْأَسْلِ⁴⁹²
أَنْتَنَ بَاطِنُهُ كَنْتَنَةِ الْأَصْلِ⁴⁹³
يَكُونُ فِي قَلْبِهِ تَنَاقُصُ الْأَكْلِ⁴⁹⁴
عَلَى الَّذِي هُوَ فِي الدُّنُو ذُو

⁴⁸³ Eserde, غَفَلَ kelimesi çok mal ve nimet anlamında kullanılmıştır.

⁴⁸⁴ Eserde, شَمْل kelimesi bir şeyin genel ve kapsayıcı olması anlamında kullanılmıştır.

⁴⁸⁵ Bu kelime aslen خَالِقِنَا şeklindedir.

⁴⁸⁶ Eserde, جَرْل kelimesi sert taş, kaba anlamındadır.

⁴⁸⁷ Eserde, زَجَلَ kelimesi gayret/heves anlamında kullanılmıştır.

⁴⁸⁸ Eserde, زَعَلَ kelimesi canlılık anlamında kullanılmıştır.

⁴⁸⁹ Eserde, آبَلَ kelimesi ağır olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁹⁰ Eserde, مِنْهَج şeklinde ilk harfi fethalı ve kesralı olmak üzere kullanılmaktadır.

⁴⁹¹ Kafiye uyması için elif harfi getirilmiştir.

⁴⁹² Eserde, أَسْل kelimesi mızrak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁹³ Eserde, أَصْل kelimesi suyun kokması anlamında kullanılmıştır.

⁴⁹⁴ Eserde, أَكَلَ kelimesi aşınmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁹⁵ Eserde, أَوَّل kelimesi ileri geçmek anlamında kullanılmıştır.

وَهُوَ الَّذِي قَدْ دَنَىٰ مِنْ ذَاتِ مُرْسِلِهِ
وَكُلَّمَا أَخْبَرَ الْأَقْوَامَ مِنْ خَبْرٍ
فَكَيْفَ قَامَتْ عَلَىٰ بُهْتَانٍ رُثْبَتِهِ
وَهُوَ الَّذِي أَكْرَمَ الْمَرَامَ طَالِبُهُ
وَهُوَ الَّذِي وَعَدَ الْإِيثَاءَ مِنْ كَرَمٍ
وَهُوَ الَّذِي قَدْ أَتَىٰ فِي أَرْضٍ
وَكَانَ يَغْزُو عَلَى الْأَعْدَاءِ بِالْجَلَمِ
وَحَوْفُهُ كَانَ مِنْ إِعْضَابِ خَالِقِهِ
يَا شَافِعِي قُلْ لِمَنْ يَجُودُ بِالنَّعَمِ
وَصَارَ فِي نَفْسِهِ ذَا الْقُرْبِ
صِدْقٌ وَلَيْسَ كَمَا قَالَتْ أُولُو
طَوَائِفِ الْعَرَبِ بِالْهَلِّ وَالنَّجْلِ⁴⁹⁸
وَلَا يَرُومُ بِهِ شَيْئًا مِنَ الْبَدَلِ
فَأَنْجَزَ الْكَرَمَ لِقَوْلِهِ بَسَلِ⁴⁹⁹
وَلَمْ يَمَلَّ أَبَدًا مِنْ حَالَةِ الْبَطْلِ⁵⁰⁰
وَكَانَ يَأْتِي مِنَ الْجِهَادِ بِالنَّقْلِ⁵⁰¹
وَلَمْ يَكُنْ فِيهِ مِنْ سِوَاهُ مِنْ بَعْلِ⁵⁰²
يَا رَبِّ جُدْ عَبْدَكَ الْفَوْزِي

Ey kalbim! Senin canlı olduğuna dair müjde var. Çünkü ezelde verilmiş olan şey gelmiştir.

Muhakkak ki Yüce olan, sen ümit var oldukça sana hazinesinden bol bol verecek.

İnsanlar Allah'ın nimet olarak sana verdiği şeylerden dolayı seni tebrik etme amacıyla gelecekler.

Bu, Peygamber şerefinden ulaşmıştır. Tembelliği yıkarak onu anlatmaya daldım.

Onun yüce adına inanmış halde/tevessül ederek çok nimete ulaşmak/ermek için bir sebeptir.

Muhakkak ki O'nun rahmeti herkesi içine alır. Onun iyiliği bütün insanlara ulaşıyor.

⁴⁹⁶ Eserde, أَهْل kelimesi ünsiyet anlamında kullanılmıştır.

⁴⁹⁷ Eserde, بَجَل kelimesi bühtan/iftira olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁹⁸ Eserde, نَجَل kelimesi nakıslık anlamında kullanılmıştır.

⁴⁹⁹ Eserde, بَسَل kelimesi evet anlamında kullanılmıştır.

⁵⁰⁰ Eserde, بَطْل kelimesi cesaret anlamında kullanılmıştır.

⁵⁰¹ Eserde, نَقْل kelimesi mal/ganimet anlamında kullanılmıştır.

⁵⁰² Eserde, بَعْل kelimesi korku anlamında kullanılmıştır.

⁵⁰³ Eserde, بَلَّ kelimesi zafer anlamında kullanılmıştır. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuûti'in-Nebeviyye*, s. 33.-34.

Ey yaratılmışların en faziletlisi Ey bizi yaratanın sevgilisi. Sağlam diller sana dua ettiler.

Dil seni övmeyi nasıl hatırlamaz, kalemler gayretle/hevesle nasıl yazmaz.

Kalbim ne kadar çok dertlenirse o kadar canlı bir halde seni anlatmak istiyor. Canlanmak amacıyla seni anlatmakta(nat yazmakla) derinleşiyor.

İncileri dizmeye her ne kadar koyulsan/başlasan içindeki sıkıntı kaybolur.

Ya Rabbi beni sapıklık çukurunda yürümek için yolun ortasına sevk/ilet.

Beni onun şeriatı üzerinde gitmekten ayırma. Kalbimi ölene kadar o yolda sabit tut.

Onun milletine uymaktan yüz çeviren kimseye, mızrak darbesiyle vurmak gerekir.

Fesatla dışı bozulan kimse suyun bozulması gibi fesat içini çürütür.

Kalbi günahkârlıkla kirlenen kimsenin kalbinde aşınmadan dolayı eksiklik olur.

Ya Rabbi dünyada ilklerin sahibi olan Peygamber'e selamla birlikte salat ebedi olsun.

O Peygamber ki kendisini gönderenin zatına yakın oldu/yaklaştı. Onun içinde yakınlık ve ünsiyet oluştu.

Her ne zaman kavimlere bir haber verdiği zaman o haber hakikattir, iftira atanların dediği gibi değildir.

Onun makamı nasıl bir bühtana dayanır. Arap taifeleri nasıl onun makamına soy eksikliği ile iftira atarlar.

Dileyene dilediğini ikram edendir. Buna karşılık o ise hiçbir şey istemez.

O kereminden vermeye söz verendir. Evet, dediğinden dolayı cömertliğini yapar.

Savaşa/çarşımaya girdiğinde cesareten vazgeçmez/cesaret halinden asla bıkmaz.

Develerle düşmana saldırıyorlardı. Cihattan ganimetle geliyorlardı.

Onun korkusu Allah'ı öfkelenndirmektir. Bu korkudan başka korkusu da olmadı.

Ey şefa'at eden nimetle cömertlik edene de ki senin kulun Fevzi'ye zaferle cömert et.

يَا مُهَجَّنِي أُسْكِنِي عَنِ شَكْوَةِ الْأَلَمِ
فَإِنَّهُ قَدْ مَضَى مَا بَانَ مِنْ أَسْفَى
إِنَّ الْكَرِيمَ الَّذِي عَمَّتْ خَزَائِنُهُ
مَا جَابَ ذَلِكَ لِي أَهْلِيَّتِي أَبَدًا
فَإِنَّ هِمَّتَهُ لِلْقَافِ قَالِعَةٌ
وَهُوَ الَّذِي صَعِدَ السَّمَاءَ مُرْتَقِيًا
وَهُوَ الَّذِي هَجَرَ الْأَوْطَانَ قَاطِبَةً
وَتَمَّ عَادَ إِلَى الْأَوْطَانِ مَعَ شَرَفٍ
وَهُوَ الَّذِي نَوَّرَ الْأَكْوَانَ طَلْعَتُهُ
وَهُوَ الَّذِي سَبَقَتْ لَهُ النُّبُوَّةُ فِي
وَمِنْ خَصَائِصِ هَذَا النُّورِ أَنَّ لَهُ
وَهُوَ الَّذِي أُسْكِنَتْ ذَا النَّصَقِ⁵⁰⁶
وَهُوَ الَّذِي لَمْ يَكُنْ لِنَفْسِهِ غَضَبٌ
وَمَا مَشَى أَحَدٌ خِلَافَ سِيرَتِهِ
يَا مُقَلَّتِي أَكْفِي عَنِ مَرْجَةِ بَدَمٍ
لِأَجْلِ مَا جَاءَ مِنْ لُطْفٍ وَمِنْ كَرَمٍ
قَدْ خَصَّنِي كَرَمًا بِالْمَنْ وَالنَّعَمِ
أَلَا أَتَى ذَلِكَ لِي مِنْ فَيْضِ ذِي
مَعَ الْإِحَاطَةِ وَالْعُلُوِّ⁵⁰⁴ وَالْعِظَمِ
بِالْعَزَمِ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى الْحَرَمِ
وَقَدْ جَرَى ذَلِكَ لِلْأَسْرَارِ وَالْحِكَمِ
لِأَجْلِ تَنْوِيرِهَا مِنْ ظُلْمَةِ الصَّنَمِ
مِنْ بَعْدِ أَنْ وَقَعَ الْأَكْوَانُ فِي الظُّلَمِ
عَوَالِمِ النُّورِ مِنْ أَسْرَارِ ذِي الْقِدَمِ
ضَوْءًا يَضِيئُ لَنَا فِي الْبُعْدِ
فَصَارَ مِنْ خَوْفِهِ الْجَهَارُ ذَا
بَلْ كَانَ فِي هَتِكِهِمُ لِلدِّينِ ذَا
إِلَّا وَفِي رِجْلِهِ كَسْرٌ كَذِي

⁵⁰⁴ Bu kelime eserde العلو şeklinde. Yazım hatası olduğunu düşünüyoruz.

⁵⁰⁵ الأم kelimesi karşıda olan şey, yakında, yakınlık gibi manalara gelmektedir.

⁵⁰⁶ نطقı aslıdır. Kelime de yazım hatası olduğunu düşünüyoruz.

⁵⁰⁷ Eserde, حَزَم kelimesi nefsi daralmak anlamında kullanılmıştır.

⁵⁰⁸ Eserde, حَسَم kelimesi öfke/gazap anlamında kullanılmıştır.

⁵⁰⁹ Eserde, حَطَم kelimesi ayakları hasta olan anlamında kullanılmıştır.

وَشَرَعُهُ حَاكِمٌ بِالْعَدْلِ وَالسَّدِّ
تَنْزَرُهُ التَّابِعُونَ فِي شَرِيعَتِهِ
وَمِنْ تَدَوُّءٍ⁵¹⁰ مِنْ أَمْرَاضٍ بَاطِنِهِ
مَا جَاسَرَ الْقَوْمُ فِي إِنْكَارِ حِكْمَتِهَا
مَنْ كَانَ قَدْ سَبَقَتْ لَهُ السَّعَادَةُ قَدْ
فَكَيْفَ لَا وَهُوَ الْحَبْلُ الْمَتِينُ لَنَا
يَا رَبِّ صَلِّ وَسَلِّمْ دَائِمًا أَبَدًا
وَهُوَ الشَّافِعُ لَنَا فِي يَوْمِ قَارِعَةٍ
يَا رَبِّ ائْتِجَا الْفُوزَى فِي بَابِهِ
فَمَا بَقِيَ حَاجَةٌ لِلنَّاسِ فِي الْحَكَمِ
كَمْ تَنْزَرُهُ فِي أَوَاسِطِ الرَّبِّ⁵¹¹
فَبِالشَّرِيعَةِ قَدْ دَاوَى مِنْ السَّقَمِ
أَلَا مِنْ الْجَدِّ وَالْأَصْرَارِ فِي
أَتَى إِلَى شَرْعِهِ لِحَالِ ذِي
وَمَنْ تَمَسَّكَهُ يَنْجُو مِنَ النِّقَمِ
عَلَى حَبِيبِكَ ذِي التَّبْلِغِ لِلْأَمَمِ
لِأَجْلِ إِنْجَانِنَا مِنْ زَلَّةِ الْقَدَمِ
لَأَنْ تُفْرَحَهُ فِي بَابِ ذِي الْكَرَمِ⁵¹⁴

Ey gözüüm, gözünün yaşına kan karışmasına engel. Ey kalbim acıdan şikâyet etmeyi bırak.

Üzülmeme engel olan şey senden lütuf ve cömertlik geldiği için geçti.

Muhakkak ki cömert olanın hazineleri her yeri kaplamıştır. İyilik ve nimetle cömertlik yapmayı bana özel kıldı.

Bu bana asla hak ettiğim için gelmedi lütuf sahibinin bereketinden dolayı geldi.

Onun himmeti büyük ve yüksek olan Kaf dağınu kuşatarak yerinden söküüp atar.

O göğe bir gece istekle bir Haram(Mescid-i Haram)'dan diğer Haram (Mescid-i Aksa)'a yükselerek çıkandır.

Bütün mekânları ardında bırakıp geçendir. Bu olay hikmet ve sırlar içerisinde oldu/cereyan etti.

⁵¹⁰ Eserde, رِيم kelimesi yeşillik, otluk alan anlamında kullanılmıştır.

⁵¹¹ Bu iki fiil eserde hatalı yazılmıştır. Beytin birinci şatırındaki fiil تدوى , ikinci şatırındaki fiil ise داوى dır.

⁵¹² Eserde, دَقَم kelimesi zarar/ziyan anlamında kullanılmıştır.

⁵¹³ Eserde, اَزَم kelimesi tortop bağlanmış olmak anlamında kullanılmıştır.

⁵¹⁴ Mehmed Fevzî, *et-tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 35-36.

Sonra şeref rütbesiyle putların karanlığından aydınlatmak için yurduna döndü.

Varlıklar karanlığa düştükten sonra onun çehresi(dış görüntüsü) varlıkları aydınlatır.

Kıdem sahibinin sırlarından olan nurlar âleminde Peygamberlik önceden kendisine verilmişti.

Uzakta ve yakında bizi aydınlatan bir ışığı var. Bu nurun özelliklerindendir.

Onun heybeti konuşan kimseyi susturandır. Yüksek sesli olan kişinin gönlü onun korkusundan daralır.

Kendisinde öfke olmayandır. Aksine onların dine karşı tavırlarında öfkeli olandır/öfkelenendir.

Kim onun yaşantısına aykırı giderse ayakları, ayağında kırık ve hastalık olan kimse gibi olur.

Onun şeriatı adaletle ve doğrulukla hükmedendir. İnsanlar için mahkemeye /hükme ihtiyaç kalmaz.

Onun yolunda gidenler yeşilliklerin ortasında dolaşanlar gibidirler.

Şeriat vasıtasıyla, iç hastalığı olan kimsenin hastalığı tedavi olur.

Zararda ısrarlı olan ve bilerek inkâr eden kimse hariç kavim onun hikmetini inkâr etmeye cesaret edemedi.

Her kim ki önceden mutluluğu tatmış bile olsa bu kişi onun şeriatına dâhil olarak kendi sıkıntısını çözmek için ona gelmiştir.

Nasıl olmasın ki o bizim için sağlam bir iptir. Ona tutunan kimse felaket ve cezadan kurtulur.

Ey Rabbim! Ümmetlere tebliğ eden sevgilin üzerine salat ve selam daima ve ebedi olsun.

O Kıyamet gününde ayak kaymasından bizi kurtarmak için bize şefaate edendir.

Ya Rabbi Fevzi kapına sığınyor, kerem sahibinin kapısında sevindirmen için.

SONUÇ

Mehmed Fevzî Efendi XIX. asırda Denizli'nin Tavas ilçesinde dünyaya gelmiştir. Döneminin önemli hocalarından eğitim alan Fevzî Efendi nâiblik, kazaskerlik ve müftülük gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Uzun bir süre Edirne'de müftülük görevinde bulunması hasebiyle Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî lakabıyla meşhur olmuştur. Fevzî Efendi, hem âlim hem de yazmış olduğu eserlerle yazar ve şair olarak anılmıştır.

Genç yaşlarında ilim hayatına adım atan Mehmed Fevzî Efendi hadis, fıkıh, tefsir gibi temel dinî alanlarda eserler yazarak öğrenciler okutmaya başlamıştır. Mehmed Fevzî Efendi'nin hayatıyla ilgili bilgilere yalnızca kendi yazdığı eserlerinde bahsettiği kadarıyla ulaşılabilmektedir.

Yazdığı eserlerde tek dilde yetinmeyip Arapça, Farsça ve Osmanlıca olmak üzere üç dilde yazmıştır ki bu durum onun pek çok kesime hitap etme arzusunu ortaya koymaktadır. Tezde ele alınan *et-Tevessülâtü'l-Fevziyye Fi'n-Nuûti'n-Nebeviyye* isimli na't da Arapça, Farsça ve Osmanlıca kaleme alınmıştır. Sade ve her kesimin anlayacağı bir üslup ile yazılmıştır.

Na't yazmadaki asıl amaç, Hz. Peygamber'in şefaatine nail olma ümidi olduğu için Fevzî Efendi'nin eserinin tamamında bu yakarma ve dua duygusunu yoğun bir şekilde yansıttığı görülmektedir. Beyitlerde günahkâr halinden, sıkıntılarından ve manevi hastalıklarından kurtulmak için Allah'a dua ve niyazda bulunmaktadır. Bu açıdan na'tında kendi ruh dünyasını da okuyucuya yansıtmaktadır.

Fevzî Efendi'nin, na'tında teşbih, istiâre, cinas vb. beyan sanatlarından istifade etmesi, hadis ve ayetlerden iktibas yapması anlatımını daha da güçlendirmiştir. Özellikle dua, nida ve irşad amaçlı söylenen pek çok cümle zikretmiştir. Bu konuda tekdüzelikten kaçınarak kendine özgü üslubunu na'tına aktarmıştır.

Methiye denildiği zaman bu alanda en meşhur örnek olan *Kasîde-i Bürde* akla geldiğinden dolayı Fevzî Efendi'nin na'tının *Bürde* ile olan benzerliğine temas edilmiştir.

Eserde her bir beyitin bir önceki beyitten zaman zaman bağımsızlaşmış olması zihinde konuların bütün olarak algılanamamasına neden olmuştur. Ayrıca metnin Türkçeye tercüme edilmesini de zorlaştırmıştır. Bu durum, “Arapça yazılan bölümlerde kullanılan kelimeler çoğu zaman kafiye uyulmak için mi kullanıldı” sorusunu akıllara getirmiştir.

Mehmet Fevzî Efendi'nin na'tında işlenen konulara bakıldığında metot bakımından önceki devirlerde yazılan methiye türleriyle aynı doğrultuda olmadığı görülmektedir. Klasik methiyerde belli konular uzun kasidelerle dile getirilirken Fevzî Efendi çoğunlukla hissettiklerini, ona olan özlemini ve şefaat taleplerini dile getirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde yaşamış olan Mehmed Fevzî Efendi'nin eserleri hakkında yapılan çalışmalar oldukça azdır. Özellikle onun Arapça olarak kaleme aldığı eserleri üzerinde incelemeler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- A.D.NOVIÇEV, “1839 Gülhane Hatt-ı Hûmayunu ve Dış Politikadaki Boyutları”, çvr. Darhan Hıdıralı, *İlmi Araştırmalar* 5, İstanbul 1997, s. 279-289.
- ÂBİDİN PAŞA, *Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Şerhi*, Gençlik Basımevi, İstanbul 1977.
- ABDULGAFFÂR EL-ÎCÎ, Ebü'l-Fazl Adudüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdulgaffâr el-Îcî, *el-Fevaîdü'l-Ğıyasiyyetü fi Ulûmi'l-Belagâti*, thk. Âşık Hüseyin, Dâru'l-Kitâbi'l-Mısriyyi, 1.baskı, Kahire 1991.
- EL- ACLÛNÎ, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ ve Mûzîlu'l-İlbâs 'amme'stehere mine'l-ehâdis 'alâ elsineti'n-Nâs*, Dâru-İhyai't-Turâsi'l- 'Arabî, 2.Baskı, Beyrut. I-II.
- AÇA, Mehmet, *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, Kriter Yayınları, İstanbul 2009.
- AHMED EBU HÂKKA, *Fennu'l-Medh ve Tatavvuruhu fi's-Şîri'l-Arabî*, Dâru's-Sezgi Cedîd, Beyrut 1962.
- EL-AHTERÎ, Mustafa b. Şemsü'd-din el Karahisari, *Ahterî Kebîr*, Daru İhya-i't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, ts.
- AK, Murat, “Na'tlerin Tasavvufi Temelleri ve Na't Mecmuaları”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014.
- AKAR, Metin, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râcnameler*, 1000 Temel eser Dizisi, Ankara 1987.
- AKKUŞ, Metin, Edebiyatımızda Regâibiyye ve Salâhî'nin Matlau'l-Fecr-i, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XXXII, Ankara, 1991, s. 129-153.
- AKSOY, Hasan, “Eski Türk Edebiyatında Mevlidler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Eski Türk Edebiyatı Tarihi I, C.5, S.9, s. 323-332.
- _____, “Mevlid”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2007.
- ALGÜL, Hüseyin, “Gazve”, *TDV Ansiklopedisi* İstanbul 2007.
- EL-ASKERÎ, Hasan b. Abdullah, *es-Sinâateyn*, thk. Ali Muhammed el-Becavî, Muhammed ebu'l-Fadl İbrahim, Dâr-u İhya'il-Kutub'il-Arabiyyeti, 1. Baskı, Beyrut 1371/1952.
- AYDIN, Derya Uzun, “Osmanlı'nın Son Dönemi'nde Eğitim, Kültür ve Sanat Hayatına Genel Bir Bakış”, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, S.4, s. 1-9.
- AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Mas Matbaacılık, 2.Baskı, İstanbul 2006.
- BAHADIROĞLU, Yavuz, *Resimli Osmanlı Tarihi*, Nesil Yayınları, İstanbul 2007.
- BANARLI, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB Yayınları, İstanbul 2004.

- BAYBARA, Neriman, “Kureyşizâde Mehmed Fevzî Efendi Hayatı ve Eserleri” Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.
- BİNGÖL, İrfan, *Osmanlı Padişahları*, bsy., Ankara 1999.
- EL-BESYÛNÎ, Abdülfettâh, *İlmü'l-me'ânî Dirasetün Belâgiyyetün ve Nakdiyyetü li-mesâilî'l-Meânî*, Müessesetü'l-Muhtâr, 4. Baskı, Kahire 2015.
- BULUT, Ali, *Belâgat Meâni-Beyân-Bedî*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2013.
- BURSALI MEHMED TAHİR, *Osmanlı Müellifleri I-II-III*, Bizim Bura Yayınevi, Ankara 2000.
- CARL BROCKELMANN, *Tarîhu'l el-Edebi'l-Arabî*, thk. Abdülhalîm Neccâr-Ramazan Abdü'l-Tevvâb, Dâru'l-Mearif, Kahire 1977, I-VI.
- CEMALOĞLU, Necati, “Osmanlı Devleti'nde Yapılan Tanzimat Reformlarının Eğitim Sistemine Etkileri, Uygulamaları ve Sonuçları 1839-1876”, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, C.7, S.14, s. 153-165.
- ÇAKIR, Hamza, "Tercümân-I Ahvâl", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul 2010.
- ÇELEBİOĞLU, Amil, *Türk Edebiyatında Manzum Dini Eserler*, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul, 1998.
- ÇETİN, Nihad, *Eski Arap Şiiri*, Kapı Yayınları, İstanbul 1973.
- EL-CUMAHÎ, el-Cumahî, Muhammed b. Sellâm, *Tabakâtu Fuhûli-ş-Şu'ara*, tahk. Mahmûd Muhammed Şâkir, Dâr'ul-Medenî, byy., ts., I-III.
- EL-CÛRCÂNÎ, Abdulkâhir, *Esraru'l-Belaga*, thk. Mahmud Muhammed Sakir, Matbaatu'l-Medeni, Kahire, ts.
- ÇİÇEKLER, Mustafa, “Na't”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul 2006.
- ÇOBAN, Ahmet, *Edebiyatta Üslup Üzerine (Sözün Tadını Dilde Duymak)*, Akçağ Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2004.
- DAVUTOĞLU, Ahmed, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, Sönmez Yayınevi, İstanbul, ts., I-XII.
- DEHHÂN, Sami, *el-Medih*, Daru'l-Mearif, 5.Baskı, Kahire, ts.
- DEMİRAYAK, Kenan, “Kasîdetü'l-Bürde”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul 2001.
- _____, *Arap Edebiyatı Tarihi Osmanlı Dönemi (Mısır ve Biladü's-Şam Bölgesi- 922/1217-1516-1802)*, Fenomen Yayınları, Kayseri 2015.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, Aydın Sami Güneyçal, “Na't”, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat: Eski Ve Yeni Harflerle*, Yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiş 11.baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 1993.
- DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1999.

- DURMAZ, Ferhat, “93 Harbinde Büyük Güçlerin Politikaları ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Temmuz 2005, C.V, S.2, s. 103-122.
- DURMUŞ, İsmail, “Teşbih”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul 2011.
- _____, “Mevlid/Arap Edebiyatı”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, Ankara 2004, XXIX, s. 480.
- _____, “Muhammed” *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. İstanbul 2005
- _____, “Tenâfür”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2011.
- EMİL BEDÎ, Yâkûb, *el-Mu’cemu’l-Mufasssal fî ilmi’l-Arûd ve’l-Kafiye ve Funûnîş-Şîr*, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1.baskı, Beyrut 1991.
- _____, *el-Mûcemu’l-Mufasssal fî’l-Lûgati ve’l-Edebi*, Dâru’l İlim, Beyrut 1987, I-II.
- ERGİN, Mehmet Mesut, “Osmanlı Dönemi Arap Şiirinde Peygamber Methiyeleri (1517/1798)”, *Marife Dergisi*, yıl.7, S.1, Bahar 2007, s.119-135.
- ERVERDİ, Ezel- Ebubekir Erdem- Mustafa Kutlu, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh yayınları, İstanbul 1998, I-VIII.
- ERDOĞAN, Kenan,”XVIII yy. iki büyük mutasavvıf şairinin – Erzurumlu İbrahim Hakkı ve Mahtumkulu- Divanlarında Hz. Peygamber Sevgisi”, *Kültür Coğrafyamızda Hz. Muhammed Uluslararası Sempozyum I (Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar)*, Adapazarı- Sakarya, 7-8 Mart 2009, s. 381-399.
- ERKAL, Abdülkadir, “Türk Edebiyatında Hilye ve Cevri’nin Hilye-i Çâr Yar-ı Güzin’i” A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.12, Erzurum 1999, s. 111-131.
- FAYDA, Mustafa, “Siyer ve Megazi”, *Türkiye Diyanet Vakfı Asnsiklopedisi*, İstanbul,2007.
- FÎRÛZÂBÂDÎ, Muhammed b. Ya’kûb, *el-Kâmûsu’l-Muhît*, thk. Muhammed Na‘im el-Arksûsî, Müessesetu’r-Risâle, 8. Baskı, byy., 2005.
- GÜNGÖR, Zülfikar, “Türk Edebiyatında Hilye-i Nebevi Türünün Doğuşu, Gelişimi ve Sebepleri”, *Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2003, C.IV, S.10, s. 185-199.
- GÜRKAN, Nejdet, *Mehmed Fevzî Efendi Fethu’l-Verde “Şerhu’l-Bürde”*, Arena Dijital, İstanbul 2011.
- _____, “Arap edebiyatında Memlukler (Moğollar) Dönemi (656/1258-923/1517)”, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2000.
- _____, “ İslam Medeniyet Dili Arapça’nın Türk Kültüründeki Yeri ve Türklerin Bu Dile Katkıları”, *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu*, Isparta 31 Mayıs 1 Haziran 2007, s. 599-610.
- GÜZEL, Abdurrahman, *Dini ve Tasavvufi Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

- HARPUTLU, Cüneyd, *Osmanlı Sultanları*, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2009.
- EL-HÂŞİMÎ, Es-Seyyid Ahmed b. İbrahim, *Cevâhîru'l-Belâğa fi'l-Meânî ve'l-Beyân ve'l-Bedi*, thk. Yusuf es-Süheylâ, el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut, ts.
- EL-HİMSÎ, Na'im, *Nahve Fehmin Cedîdin li Edebi'd-Duveli'l-Mutetâbi'a ve Târîhihi*, Mudîriyyetu'l-Kutub ve Matbû'atu'l-Câmi'iyye, Dımaşk 1981, I- II.
- EL-HALİL B. AHMED, Ebu Abdîrrahmân el-Ferâhîdî, *Kitabu'l-Ayn*, Müesseset'ül-Âlemi li'i-Matbûat, Lübnan 2004, I-IV.
- İŞİK, İhsan, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara 2006, I-IX.
- İBN DUREYD, Ebu Bekr Muhammed b. el-Hasan el-Ezdî İbn Dureyd, *Cemheratu'l-Luga*, thk. Remzî Munîr Be'albekkî, Dâru'l-İlim li'l-Melâyîn, Beyrut 1987, I- III.
- İBN EBÎ'L-İŞBA, Abdulazîm b. el-Vahid b. Zâfir el-Advânî ibn ebi'l-İşba', *Tahrîru't-Tahbîr fi Sînâati's-Şi'ri ve'n-Nesr ve Beyânî İcâzi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Şeref , Lecnetu ihyai't-Turâsi'l-Arabî, byy., ts.
- İBN FÂRİS, Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *es-Sahibî fi fikhî'l-Lûga*, Daru'l-Kütübu'l-İlmiyye, Lübnan 1997.
- _____, *Mu'cemu Mekâyîsi'l-Luga*, thk. Abdüsselam Muhammed Harun, Daru'l Cîl, Beyrut, ts., I-VI.
- İBN KESİR, Ebu'l-Fida b. Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Dâru'l-Hicr, Cîze 1998, I-XXI.
- İBN MANZÛR, Muhammed b. Mukerrem, *Lisân'ul- 'Arab*, Daru'l- Sadr, 1.Baskı, Lübnan 1990, I-XV.
- İBN SEYYİDİNNÂS, Muhammed el-Yâmeri, *Minehu'l-medhi ev şûaraû's-sahabeti*, thk. İffet Visal Hamza, Dâru'l-Fikr, Dımaşk 1987.
- İNAL, Halil İbrahim, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Nokta Kitap, 1.Baskı, İstanbul 2007.
- İNALCIK, Halil- Quataert, Donald, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2004, I-II.
- İNAN, Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, hz. Müjgân Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999.
- İSEN, Mustafa, *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, "Türler", Grafiker Yayınları, Ankara, 2003, s. 246,
- _____, *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı*, Akçay Yayınları, 1.Baskı, Ankara 1997.
- KANDEMİR, Yaşar "Şemail", *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*
- KARABULUT, Mustafa, " Osmanlı İmparatorluğunda 19.yy'da Değişim Süreci, Sosyal ve Kültürel Durum" *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, yıl.1, S.2, s. 49-65.

- KARAHAN, Abdülkadir, *İslam Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, DİB Yayınları, Ankara 1991.
- EL-KAYREVÂNÎ, Ebu İshâk İbrahim b. Ali b. el-Kayrevânî, *Zehru'l-Âdâb ve Semeru'l-Elbâb*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Dâru'l-Cîl, Beyrut, ts., I-IV.
- EL-KAZVÎNÎ, Celâluddin Muhammed b. Abdurrahman el-Hatîb, *el-Îzâh fî Ulûmi'l-Belagâti el-Meani vel-Beyan ve'l-Bedî*, Daru'l Kutubü'l-İlmiyye, 1.Baskı, Lübnan 2003.
- KEHHÂLE, Ömer Rıza, *Mu'cemü'l-Mü'ellifin, Müessesetü'r-Risale*, Beyrut 1993, I-IV.
- KELEŞ, Erdoğan, "Kırım Savaşı'nda (1853-1856) Karadeniz ve Boğazlar Meselesi", *OTAM*, 2008, s. 149-194.
- KERÎME MAHMÛD EBÛ ZEYD, *İlmu'l-Meânî Dirâse ve Tahlîl*, Mektebetu'l Vehbe, Kahire 1988.
- KILIÇ, Müzahir, "Edebiyat Tarihi Bakımından Kırk Hadisler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2001, C.VIII, S.18, s. 93-101.
- KİREMİTÇİ, Ferdi, " Dini Edebi Bir Tür Olan "Şemail" Bağlamında Ahmet Ziyaüddin Gümüşhânevi", *1.Uluslararası Ahmet Ziyaüddin Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Gümüşhane, 03-05 Ekim 2013, s. 863-874.
- _____, "Türk İslam Edebiyatında Manzum Hicretnâmeler", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 2017, s. 333-402.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Osmanlı Padişahları*, Buluş Yayınevi, Ankara 1957.
- KORKMAZ, Ramazan, "19.yy Avrupa'sı ve Osmanlı Modernleşmesi", *Türk Yurdu Dergisi*, Aralık 2011, S.292, s. 9-23.
- _____, *Yeni Türk Edebiyatı: El Kitabı (1839-2000)*, 1.basım, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2004.
- KUZUBAŞ, Muhammed, "Muhammed Fevzi'nin Miftâhu'n-Necât Sdlı Eseri (Kasîde-i Bürde ve Şerhi)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal Of International Social Research*, Volume 1/1 Full 2007, s. 156-192.
- LEVEND, Agâh Sırrı, "Dini Edebiyatımızın Başlıca Türleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten* 20, Ocak, 1973, s. 35-80.
- _____, *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1962.
- MAHMUD RIZK SELÎM, *el-Edebû'l-Arabî ve Tarihuhu Asru'l-Memâliki ve Osmaniyyîni ve Asru'l-Hadîsi*, Dâru'l-Kitabî'l-Arabî, Mısır 1957.
- MAHMUD SALÎM MUHAMMED, *Kitab'ul-Medâihi'n-Nebeviyyeti hatta Nihayeti'il-Asr'il-Memlûki*, Dâru'l-Fikr, Dimaşk, 1997.
- MANTRAN, Robert, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi II*, çevr. Server Tanilli, Alkım Yayınevi, İstanbul 2004, I-II.
- MEHMED FEVZÎ, *Aynu'l-hakika fî râbibati't-tarîka*, byy., ts.

- _____, *Câmiu's-salavât*, byy., ts.
- _____, *Fihristu'l-âsâr*, byy., ts.
- _____, *el-Kasîdetu'l-Medeniyye*, byy., 1307.
- _____, *Garîsetu't-tûbâ şerhu'l-Kasîdeti'l-Ulyâ*, İstanbul 1292,
- _____, *İsbâtu'l-Muhassenât li tilâveti Mevlid-i seyyidi's-sâdât*, İstanbul, ts.
- _____, *Kudsiyyü'l-ferah fi tefsiri sureti elemneşrah*, byy., ts.
- _____, *Kudsiyyü's-sirac fi nazmi'l-mirac*, byy., ts.
- _____, *Mevhibetü'l-Vehhâb fi Tâbirâti'l-elkâb ve Münâcâtî Rabbi'l-Erbâb*, İstanbul, 1314.
- _____, *Tahrirü'l-Murâd li Defi't-Ta'n ve'l-Fesad*, Balıkesir 1306.
- _____, *et-Teveşşülâtu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*.
- _____, *Tefricu'l-Galak fi Tefsiri Sureti'l-Felak*, İstanbul 1300.
- _____, *Temessükü'l-Ezyâl min Sâdâti'r-Ricâl*, İstanbul, ts.
- _____, *Tesliyetü'l-Mahsûdîn*, byy., ts.
- _____, *Tesyîrü'l-Fülk fi Tefsiri Sûreti'l-Mülk*, byy., 1307.
- _____, *Üssü'l-İntizâm*, byy., ts.
- _____, *Vesile-i Saadet*, byy., ts.
- MEMİŞ, Nevin, “19. Yy. Osmanlı İmparatorluğunda Ekonomik Yapı ve Dış Ticaret”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2008.
- MERAĞİ, Ahmet Mustafa *Ulumu'l-Belağa el-Beyan ve'l-Meani ve'l-Bedî*, Dâru'l Kutubü'l-İlmiyye, 3.Baskı, Lübnan 1993.
- MUHAMMED ALİ MEKKÎ, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, Dâr'un- Nevbâr, Kâhire 1991.
- MUHYİDDİN DÎB, Muhammed Ahmed Kasım, *Ulumu'l-Belağa el-Bedî ve'l-Beyan ve'l-Meani*, el-Müessesetü'l-Hadisetu li'l-Küttâb, Lübnan 2003.
- MUSTAFA EMİN, Ali Carime, *El-Belagatu'l-Vâdiha el-Beyan ve'l-Meani ve'l-Bedî li'l-Medârisü's-Saneviyyeti*, Dâru'l-Mearif, 17.Baskı, Mısır 1964.
- EL-MU'TEZ-BİLLÂH, Ebu'l-Abbâs Abdullah b. Muhammed el-Mu'tez-Billâh, *el-Bedî fi'l-Bedî*, Dâru'l-Cîl, Beyrut 1410/1990.
- MÜTERCİM ASİM EFENDİ, *Kamûsu'l-Muhit Tercümesi*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2014, I-VI.
- NEBİL HALİD EBU ALİ, *el-Edebu'l-Arabî Beyne Asrayn'l-Memlûkî ve'l-Usmanî, el-Câmiatu'l-İslamiyye*, Dâru'l-Mikdat, Gazze 2007.
- EN-NEBEHÂNÎ, Yusuf b. İsmail, *el-Mecmûatu'n-Nebehâniyye fi'l-Medaihi'n-Nebeviyye*, Beyrut, ts., I-IV.

- ORAL, Onur, *Edirne Kadıları*, Edirne Valiliği Yayını, İstanbul 1999.
- ÖZDEMİR, Mehmet, “Türk Edebiyatında Manzum Hilye Türü ve Neccarzâde Rıza’nın Hilye-i Hâce Bahâüddin Şâh-ı Nakşibend’i”, *Türkoloji Araştırmaları*, 2012, C.VII, S.3, s. 1973-1992.
- ÖZEĞE, M.Seyfettin, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, Fatih Yayınevi Matbaası, İstanbul 1979. I-V.
- ÖZEL, Ahmet, “Mevlid”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2007.
- ÖZKIRIMLI, Atilla, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, ts., 1990.
- ÖZKAN, Selim Hilmi, “Osmanlı Devleti’nde Eğitim Dili ve Yabancı Dil Meselesi”, *Eğitime Bakış Eğitim, Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, yıl:13, S.39, 2017, s. 53-58.
- PALA, İskender- İsmail Durmuş, “İstiare”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2001.
- PEKALIN, Zeki, *Sicil-i Osmanî Zeyli*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2008-2009.
- POYRAZ, Cengiz-Öztop, Fatih, “19.yy’da Yabancıların Gözüyle Osmanlı Eğitimi”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Şubat 2013, C. II, S.1, s. 308-316.
- RIDVAN, Canım, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2010.
- SAKAOĞLU, Necdet, *Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2003.
- ES-SEİD KAVRARÎ, “el-Medaihu’n-Nebeviyye fi’ş-Şi’r’l-Endelusîfi Karnî’s-Samin’il-Hicri Madamineha ve Eşkaleha Fenniyye Lisan’ed- Din b. el-Hatip ve ibn Cabir Unmüzeccen”, Doktora Tezi Batne Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü, Cezayir, 2016.
- ES-SEKKÂKÎ, Ebû Ya’kûb Yusuf bin Ebi Bekr, *Miftâhu’l- ‘ulûm*, haz. Nu’aym Zerzûr, Dâru’l-Kutubi’l- İlmiyye, Beyrut 1407/1987.
- ES-SÛBKÎ, Bahaeddîn, *Urûsu’l-Efrahi fi Şerhi Telhîsi’l-Miftahi*, thk. Abdulhamid Hendavî, el-Mektebetü’l-Asriyyetü, Beyrut, ts. I-II.
- ŞAHİNER, Atilla, *Osmanlı Tarihi Bir Uç Beyliğinden Cihan İmparatorluğuna 1300-1923*, Timaş Yayınevi, 2.Baskı, İstanbul 2012.
- ŞENER, İbrahim, *Türk İslam Edebiyatı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2003.
- ŞEVKÎ Dayf, *Târîhu’l-Ededebi’l-Arabî Asru’d-duvel ve’l-İmârât*, Dâru’l-Mearif, 11.Baskı, Kahire, ts. I-X.
- TÂHİR-ÜL MEVLEVÎ, *Edebiyat Lügatı*, hzr. Kemal Edip Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.
- TEFTÂZÂNÎ, Sa’duddîn, *Muhtasarü’-Meânî*, Dâru’l-Fikr, byy., ts.
- TEKİN, Arslan, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1999.
- TİMURTAŞ, Faruk, *Tarih içinde Türk Edebiyatı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1997.

- USLU, Mehmet Akif, “İstanbul’da Modern Tiyatronun Doğuşu Ve Gelişimi”, *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Kültür, Edebiyat, Sanat Dergisi*, İstanbul 2015, C.VII, S. 528-539.
- UZUN, Mustafa İsmet, “Fevzî Efendi, Edirne Müftüsü”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul 1995.
- _____, “Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, C. 2, S.33, s. 87-128.
- _____, “Mi’râciyye”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2005.
- _____, “Muhammed”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2005.
- _____, “Regâibiyye”, *TDV Ansiklopedisi*, İstanbul 2007.
- _____, “Türkçe Mevlid Edebiyatında Dikkatlerde Kaçan bir İsim Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri”, *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Editör Mustafa Kara-Bilal Kemikli, Bursa 2007, s. 297-320.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, 3.baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1988.
- ÜNAL, Tahsin, *Türk Siyasi Tarihi: 1700-1958*, Kamer Yayınları, 6.baskı, İstanbul 1998.
- ÜNVER, İsmail, “XIX. Yüzyıl Divan Şiiri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Ankara 1988, C. XXXII, S.1.2, s. 131-140.
- YARDIM, Ali, “Şemail Nev’inin Doğuşu ve Tirmizi’nin Kitabü’s-Şemâil’i”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi I*, İzmir, 1983, s. 349-409.
- _____, *Peygamberimizin Şemaili*, Damla Yayınevi, İstanbul 1997.
- VÂKIDÎ, Vâkıdî, Muhammed b. Ömer, *Kitâbu'l-Meğazî li'l-Vâkıdî*, thk. Marsden Jones, Âlam el-Kutub, Beyrut 1984.
- YAZICI, Nesimi, “Takvîm-i Vekâyi”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul 2010.
- YEKBAŞ, Hakan, “Klasik Türk şiirinde Regâibiyye ve Mehmet Fevzî Efendinin Regâibiyyesi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi* 42, Erzurum 2010, s. 69-95.
- YENİTERZİ, Emine, “‘Bir Edebi Tür Olarak Na’tlar’”, *Uluslararası Mevlid Sempozyumu, Mevlid ve Süleyman Çelebi 2010*, s. 89-108.
- _____, “Divan Şiirinde Na’t”, *Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya 1989.
- _____, *Türk Edebiyatında Na’tlar*, TDV Yayınları, Ankara 1993.
- YILDIZ, Âlim, *Türk-İslam Edebiyatı*, Grafiker Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2012.
- ZEKİ MÜBAREK, *El-Medâihu’n-Nebeviyye fi’l-Edebi’l-Arabî*, Dâru’l-Hüccet’ül-Beyzâ, Mısır, ts.

EZ-ZEBÎDÎ, Muhammed b. Muhammed b. Abdurrezzâk el-Huseynî Tâcu'l-'Arûs
min Cevâhiri'l-Kâmûs, thk. Mustafa Mecazî, Matbaatu Hukûmetu Kuveyt
1969, I-XL.

EKLER

Ek.1 et-Tevvesülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in Nebeviyye Tercümesi

Kıt'a

- 1 *Besmele ederek başladım nât'ına Peygamber'in*
Huda'ya hamdin yanında salavat gönderiyorum
- 2 *Eyle Ya Rab kendin âzat ve coşkuyla doldur*
Benim gibi bir aciz ve biçare isyankârın

Kıt'a

- 1 *Ya Rab! habibin zatını huzurunda şefaatçi tuttum*
Ya Rab! Bu zat'ın na't'ını vesile edindim
- 2 *Beni, o temiz zatın hürmetine gönlümü mutlu kıl/eyle*
Ona gönderdiğin o Kur'an'ın ayetine Ya Rab

حرف الألف⁵¹⁵

- 1 *Ey İklîmlerin Padişahı kendisine vahyedilen peygamber*
Ve Ey peygamberlerin hepsine şeref veren
- 2 *Dünyanın yaratılışının sebebi senin zat-ı pakındır*
Olmasaydın hiç olur muydu bu arz ile sema
- 3 *Bu sebepten senin zatına olmasaydın olmazdık dendi*
Bu hitapla başkasını yâd etmedi zat-ı Huda.
- 4 *Âleme senden önce hiç Muhammed gelmedi*
Senden önce Mustafa lakabı kimseye nasip olmadı
- 5 *Bir isminde İncil'de Ahmed'dir*
Ey seçkin kimse İsa gördü ve müjdeledi

⁵¹⁵ Bkz..Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 2-3.

- 6 *Ey Allah'ın Habibi Peygamberlerin imamı olman senin Cenap'ındır*
Senin kadrin ve konumun her çeşit yüceltmeye değer.
- 7 *Bu sebeple ruh ve pak cisminle bir gece*
Gökyüzüne çıktın ve arşa ulaştın
- 8 *Ya Rasullallah elimi iki cihanda tut*
Ayakaltında kalmayım
- 9 *Sen efendim Hak nurusun rahmet gözüüsün*
Kıyamet gününde de mutlaka günahkârların şefaathçisisin.
- 10 *Fevzi'nin kaleminin senin natını yazması mümkün mü?*
Ey Hak tarafından methedilen sana övgüler hiçbir şekilde bitmez
- 11 *Cümle can canan kurban hep sana*
Bütün şahân kul olsun ey ulu sultan sana
- 12 *Malikü'l-mülk, mülk evinde aziz kılmış seni*
Çünkü iki âlemde yüce şan sana özgüdür.
- 13 *Yüz dört kitaptan seçilmiş olup ebedi*
Sana en büyük kitaplardan Kur'an nazil olmuş
- 14 *Risaletin doğruluk davasında yer ve gök*
Her biri şahit olmuş iki burhan sana.
- 15 *Ümmetinden Fevzi günahkârdır lakin o*
Can-u gönülden tasdik ederek iman etti sana.
- 16 *Doğru yolun rehberisin Ya Muhammed Mustafa*
Doğru yola erdirmede gece aydınlığının Ya Muhammed Mustafa.
- 17 *Güneş ve ay daima senin alnının parlaklığından parlaklığını alır*
Çünkü sen Nur-i Hudasın Ya Muhammed Mustafa.
- 18 *Senin yolundan gidenler Hakk'a ulaştı çünkü sen*

- Peygamberlerin önde gidenisin Ya Muhammed.*
- 19 *İki cihanda sende uzaklaşmak ne mümkündür ki*
Zengin ve fakirin sığınasın Ya Muhammed Mustafa
- 20 *Gece gündüz Fevzi sana nida eyler/seni çağırır zira sen*
Çağruları kabul edensin Ya Muhammed Mustafa.
- 21 *Gece gündüz Fevzi sana nida eyler/seni çağırır zira sen*
Çağruları kabul edensin Ya Muhammed Mustafa.
- 22 *Elbise giymiş katı kalp gaflette kalmış, kim*
Çepeçevre beni esir aldı mal ve mülk sevgisi
- 23 *Çıkış yolu/çare aradıkça çaresiz kaldım*
Bu sebepten ahlar benim üzerime geliyor
- 24 *Ben dünyanın en günahkâr insanıyım*
Şefaât senin lütuf hazinenden istediğimdir benim.
- 25 *Dilenci Fevzi senin kapıda daima üzüntü içerisinde bekliyor*
Ey Allah'ın Habibi lütfedip bana inayet eyle.
- 26 *Senin temiz namın yaratılmışların en şereflişidir*
Hal ve kalp diliyle seni hatırlayıp çağırır
- 27 *Bu sebepten kulağıma farklı bir ses gelmiyor*
Dinlediğim bütün seslerde hep sana salat etmişimdir.
- 28 *Çünkü sen âlemin ruhusun ey fahr-i kâinat*
Bütün ruhlar sana feda olsa bile bu tuhaf mı?
- 29 *Sana bağlanan kimse gönülle bağlanmıştır*
Senden ayrılanlar haktan da ayrılmıştır.
- 30 *Ya Rasulallah sana binlerce hamd ve şükür olsun*
Senin aşkın ve sevgin gerçekte benim canımın gıdası olmuştur.

- 31 *Çaresiz Fevzi'yi iki dünya da sahiplen*
Bu dilenci senin kapında hem dertlidir hem ümmetindendir.
- حرف الباء⁵¹⁶
- 32 *Sırrına cümle cihan vakıf olmadı*
Çünkü Allah başkalarına bildirmedi ne acep.
- 33 *Gökyüzü ve yeryüzü senin ravzana yüzlerce salat ve selam getirirler*
Her ne zaman orayı ziyaret eden kimse mutlu olur ne acep.
- 34 *Bütün toprak, taş, yaprak ve ağaç şahit iken*
Buna rağmen yoldan sapmış grup seni inkâr ettiler ne acep.
- 35 *Sen bize Allah'ın en büyük nimetisin mutlak olarak*
Eyvah ki biz yine şükranda kusurluyuz ne acep.
- 36 *Bu hor görülmüş Fevzi'yi sahiplen*
Hasetçiler şehrin kapısını kapatıyorlar.
- 37 *Onun aşkıyla ağlayan kimsenin gözyaşı hep kanlı olur*
Onun ağzının suyu gül suyu olur.
- 38 *Çünkü kalbi senin şevkinle dolu olanın*
Eline aldığı su âb-ı kevser olur
- 39 *Elem dolu sinemde inleme sesi duyulur*
Onu duyanlar ise bir rubab sesi olduğunu zannederler.
- 40 *Senin ümmetinden olan bu başarısız Fevziye umut yüz vermez*
Öyle ki su diye gittiği her şey serap oldu
- 41 *Senin varlığın diğer varlıkların olmasına sebep oldu*
Âlemlere rahmet olan Kuran'ın indirilmesinin sebebidir.
- 42 *Çünkü sen Ahmed, Mahmut, Muhammedsin*

⁵¹⁶ Bkz..Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 4-5.

- Bir bakışın sultanın ihtişamına sebep olur.*
- 43 *Senin adın, dilini süsler söyleyenin*
Mutlaka gönülde iman kuvvetine sebep olur.
- 44 *Senin sünnetin ve seçilmiş şeriatınla dünya nurla dolar*
Onların her biri aydınlığa sebeptir.
- 45 *Bu iki nura kimse ittiba etmedi*
Şüphesiz bu ikisi gafil kimsenin bağışlanmasına sebep olur.
- 46 *Mübarek doğumun âlemlere rahmet her zaman*
Okuyan kimse için servete sebep olur.
- 47 *Bu çaresiz Fevzi 'ye yarım kere bak*
Senin bu yarım bakışın dahi hüznünlerin yok olmasına sebep.
- 48 *Şefaht tahtının şahı/padişahı, ne şiddetlidir o azap*
Ben ne doğru iş yaptım ne de sevap işledim.
- 49 *Âlemde şöyle gafil cahil geçinip*
Uyanık hal bana uyku hal gibi oldu
- 50 *Tek dayanağım senin âli hazretindir/yüce zatındır*
Ümmetinden dilenci bile olsa kimse onu kınayamaz
- 51 *Dostların cihanda genellikle izzetli oldu*
Düşmanın ise hem zatında hem batında harap oldu.
- 52 *Bu dünyada itaatte zararlı çıksam bile*
İmanın hazinesinde tabi ki hesap sınır yoktur
- 53 *Ey Allah 'ın dostu benim gönlüm seni sevdi*
Umarım ki o sebepten ola ferd-u semâab
- 54 *Bu gönül senin Ravzan tarafından koklamış olsaydı*
Bu hayat Fevzi 'yi her şeyin sahibi eylerdi.

- 55 *Kalbi senin aşk ateşinle yananın*
Eline şarap aldığı zaman kevser-i serâp'a döner
- 56 *Gece gündüz sinemde Muhammed namı olan*
Sabah ve akşam rubab gibi inler.
- 57 *O Muhammed arabi, medeni ve mekki*
Haşimi ve Kureyşi, bağışlayan Allah'ın dostu
- 58 *Öyle yüce Peygamber ki nesebi paktır*
Bütün araplar ona nisbet olamaz
- 59 *Senin şeriatinde ve sünnetinde Fevzi'nin kusuru çoktur*
Gör ki pişmanlıkla gözlerimden kan dökülmektedir.
- حرف التاء⁵¹⁷
- 60 *Temiz elinden binlerce mucize zuhur etti*
Zatınla var oldu bütün kâinat
- 61 *Senin alnın doğunun hidayet güneşidir*
Senin temiz kalbin bütün virtlerin mazharı oldu
- 62 *Allah'ın emriyle sana Kuran geldi*
Nur dolu ayetleri açıklayıcı oldu
- 63 *Gaflet ehli seni hakikatle bilmedi*
Seni bilenler ise sana ulaşan erkeler ve kadınlar oldu.
- 64 *Ümmetin Fevzi seni övdü Ya Rab!*
Senin yüksek gölgende yükselir oldu
- 65 *Âlemin nurusun hep seninle buldu âlem hayat*
Ruhunun ve nurunun kuvvetiyle Âdem hayat buldu
- 66 *Olmuş ve olacakların hepsi senin levlake dersinde eğitim aldı*

⁵¹⁷ Bkz..Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 5-6.

- Senin temiz varlığın gölgesinde her an hayat bulur*
- 67 *Gönlün hastalığı senin aşkının tiryakiliğiyle şifa bulur*
Çünkü onunla(aşkı tiryakile) çok sayıda ölü kendine geldi
- 68 *Senin pak şeriatinden başka bir şeriatle dünya ihya olmaz*
Eğer onunla olursa az çok hayat bulur
- 69 *Ey Allah'ın sevgilisi ümmetinden Fevzi gönlü yaralı olanıdır*
Temiz elinle mesh etsen merhemsiz hayat verirsin.
- 70 *Özün aynı inayettir inayet*
Sözün keramettir keramet
- 71 *Sana tabi olan maksudunu buldu*
Yolun hidayet yoludur hidayet
- 72 *Risalet tahtının padişahısın Efendim*
Sana hizmet şerafettir şerafet
- 73 *Ey Fahri Hüdâsın Allah'ın dostusun*
Kapın ise selamet yeridir selamet
- 74 *Düşmanın kalbi korkudan titrer olsa bu acep mi?*
Sana tabi olan ise mahâbet doludur(korku salar)
- 75 *Ne mümkün ümmetin cehennem de yansın*
Senin şanın hep dostluktur dostluk
- 76 *İki âlemde bu Fevzi'nin niyazı.*
Efendimden şefaattir şefaaat
- 77 *Ya Rasulallah sana felekler ve mülkler âşıktır*
Kalemin ucu senin medih tablona yazmaya odaklanmıştır
- 78 *Her iki cihanda sıkıntılardan kurtulmuştur ve biçare*
Senin yüzünü görmeye istekli olan ve sana karşı dürüst olan

- 79 *Senin mübarek zatını Hak âlemlere rahmet olarak göndermiştir*
Çünkü Allah tarafından gelen merhamet gazabı bastırır
- 80 *Senin nuruna ezelden beri âlemin yaratılışına ışık vermiştir*
Gerçi senin vücudun zahirde parlaktır.
- 81 *Bütün zengin ve dilenci senin ihsanına muhtaç olmuştur*
Lakin Fevzi'nin ihtiyacı diğerlerinden daha fazladır.
- 82 *Ey Allah'ın Rasûlû ey mucizeleri getiren*
Kur'an sana açık ayetlerle indirildi.
- 83 *Efendim sen Rabbimizden gelen yüce Resul'sün*
Sen bize ve büyük günah sahiplerine şefa'at edici olarak geldin.
- 84 *Mevla içinde peygamber sevgisi olan kimseye yarın*
Me'va Cenneti'nde yüksek saraylar hazırladı.
- 85 *Elimi şefkatle tut de ki Ey ümmetim!*
Muhakkak ki ben helak edici keder denizine daldım.
- 86 *Fevzi kulun senin isminle isimlendirilmiş Ey Efendim*
Onun gözleri acil feyzini bekliyor.

حرف الثاء⁵¹⁸

- Ey Rabbi'n sevgilisi kötülüklerim coştı, yardım et!*
- 87 *Ey Kalplerin Tabibi kursağım daralıyor, yardım et.*
Yaratılmışların bütününe ve günahkârlara şefa'atçi olarak geldin
- 88 *Benden her yere kabahatler yayıldı, yardım.*
Sen âlemlere rahmet olarak bize gönderilensin
- 89 *Kötü halim kötülüklerimle birlikte açıktır, yardım et!*
- 90 *Muhakkak ki Rabbim Kur'an'ında ümitsizliğe kapılmayın dedi.*

⁵¹⁸ Bkz..Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 6-7.

- İyilikler içinde daima beklemekteyim.*
- 91 *Sen yardım bekleyenleri kurtaranlardansın, yardım et*
- Sen feyiz isteyenlere en büyük bolluksun, yardım et.*
- 92 *Sen âlemin başlarında Allah'ın nurusun*
- Sen daima ıstık isteyenlerin hepsine hidayeti erdirensin, yardım!*
- 93 *Ey Şefaatçi ey Allah'ın Rasulü sana sığınıyorum elimi tut*
- Bilmek isteyenlere tabi olmam için, yardım et!*
- Ben Fevzi gibi kendisinde mahrum olmanın söz konusu olmadığı*
- 94 *bir kazanç ile kazadım*
- Rahata erenlerin Rabbi'ne şükürle birlikte hamd olsun.*
- Ümmetin gözü gece gündüz hep yardım bekliyor*
- 95 *Senin mübarek ravzandan Nusret rüzgârı eser imdat.*
- Merhamet et ey Hakkın dostu ey hayru'l-vera*
- 96 *Bu gariplik hali canıma tak etmiştir.*
- Mübarek zatın Kerem sahibi Allah'ın dostu oldu*
- 97 *Himmetinle hakkımızda şefaat eyle, yardım.*
- Arzu halimi ihsan kapına sundum, emân ver*
- 98 *Halime merhamet et bu keder, üzüntü benden gitsin.*
- Senden başka ben kime halimi arzeylerim*
- 99 *Senin zatın ise rahmetin ta kedisidir, yardım.*
- Ben sana içtenlikle, riyasız bir biçimde ümmet oldum*
- 100 *Kölen değerli olsa bu tuhaf mı?*
- Çünkü sensin üstümüzde merhamet kanadı açan*
- 101 *Uğursuzluk ve kederler gitsin artık, yardım.*
- 102 *Senin temiz vücudun ikbali iclalın başlangıcıdır*

Her nimet ve ekmek hep senin sayendedir.
İyi niyetle senin temiz adınla tevessül ettim
103 *Şimdiye kadar ise istediğime kavuşamadım.*
Çok çaba göstermem ile benim başarılı olmam ne mümkündür
104 *Benim kendi çabam ise her zaman mutlak bir hüsrân oldu.*
Zatı pakin Cenab-ı Allah'ın peygamberi oldu
105 *Fevzi hakkında da bir çaba göster ey efendim, yardım.*
Senin varlığın Âdem'in yaratılmasına sebep oldu
106 *Sadece Âdem'in değil âlemin yaratılmasına da sebep oldu.*
Çünkü senin zâtı pakın yeryüzü ikliminin padişahıdır
107 *Senin çağın her an, her zaman esrara sebep oldu.*
Cihanın bütün şekilleri ve tavırları senin varlığındandır
108 *Ey sen! Vücudun ruhusu. Hem kemiyet hem keyfiyet için sebepsin.*
Ey Hakkın mahbubu senin zatın âleme canlılık verendir
109 *Senin güzelliğin gökyüzünden çiğ tanelerinin düşmesine sebeptir.*
Bu Fevzi'nin bir zerre kadar (nasiplenmeye) hakkı yoktur
110 *Senin yarım bakışın bile mutlu bir kalbe sebep olur.*
Benim hüzünlenmemin sebebi çokça işlemiş olduğum günahımdır
111 *Bu ağlayan gönlümün sebebi de sayısızca işlediğim günahımdır*
Kendi günahımı başkalarına isnad etmek reva mıdır?
112 *Benim isyanım ahu figan etmeme mutlaka sebep olmuştur.*
Başkalarının güldüğünü ve benim ise ağladığımı dile getirmem ne
113 *haddimedir*
Zira ki benim gözüümün ağlamasına kendi cürmüm sebep olmuştur.
114 *İsyan ateşi elbette vücudu her iki dünyada da yakar*

Benim tenimin yanmasına günahımın ateşi sebep olmuştur.

Benim gönlüm saf ve temiz olsaydı hiç başarısız kalır mıydı?

115 *Gönlümün temiz olmaması benim mahrumiyetime sebep olmuştur.*

Garip ve dilenciyim ben senin ihsan kapında, bana merhamet et

116 *Başkalarından dilememe gerek yok, sensin benim ihsanıma sebep.*

Benim bu Fevzi ümmetin günahkârdır deyip koyma

117 *Sen günahkârlara şefaâtçisin ki bu benim bağışlanmama sebeptir.*

حرف الجيم⁵¹⁹

118 *Senin pak sünnetin başlara mücevherli taş olursa*

Aşk sevgin gönüllere de çırağı olur.

119 *Aşığın yüzü o zaman güneş gibi nurlanır*

Şöyle ki senin yüzünde güzellik ve parlaklık artar.

120 *Çünkü ezeli olan Allah'ın sevgilisi oldu senin zât-ı pâkın*

Bu acayip mi! Senin müştak(özlenen) yüzünde buna şaşılır mı?

121 *Bu âlemde umutsuzluktan ve mahrumiyetten daha şiddetli bir
hastalık yoktur*

Bu sebepten başarısız gönlüm mizaçsız oldu.

122 *Ey gönül hastalığının doktoru, derdime derman eyle*

Kalp hastalandı ahh! İlaça muhtaçtır benim kalbim.

123 *Bana ancak senin iltifatın ünsiyet kazandırır*

Yoksa benim gönlüm başkalarıyla bir araya gelemez.

124 *Ya Rasulallah, sana sığınan bu kulun haline merhamet eyle*

An be an kalbim kırılıyor ve sıkılıyor.

125 *Canımı kurtarmak için elimde bir senet yoktur*

⁵¹⁹ Bkz..Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 7-8-9-10.

- Anca ben ümmetin olmakla sana delil getirdim.*
- 126 *Ümmetinden Fevzi 'yi lütfunla gönlünü doyur (zengin eyle)*
Bu aç gözüümü peygamber aç bırakmadı.
- 127 *Senin denizinin rüzgârı benim kalbimi dalgalandırdı*
Senin özlemin kalbimdeki gemileri her tarafa savurdu
- 128 *Hasret acısıyla ağlayan sadıkların ise*
Kalplerinin kanlarını gözyaşıyla karıştırmışlar.
- 129 *Senin sevginin iki kanadıyla her daim uçan*
Cismim ve canım şüphesiz gökyüzüne kadar yükselir.
- 130 *Benim şeyda (mutlu) gönlümün durumu perişan olmuş ahh*
Ey şefaathçi, iltifat elinle onu sen bir araya getir.
- 131 *Ey Rasulullah Fevzi 'nin kalbi senin Medine 'n tarafına*
Eyersiz ve üzensiz şevk atına binerek reva buldu (yolcu oldu).
- 132 *Bu dünyada isyan ateşiyle yanmak ne kadar da güçtür*
Bu dünyada Hasret köşesinde ağlayıp sızlamak ne kadar güçtür
- 133 *Ya rasullallah sefaat kıl bize mahrum olmayalım*
Senin ümmetinin bu dünyada mahrumiyete duçar olması
ne kadar kötüdür.
- 134 *Şefkat gözünün yarım bakışıyla bile olsa beni mutlu et*
Çünkü bu dünyada gönlün hüzüne kapılması ne kadar güçtür
- 135 *Gönül yaş dökmeden göz ağlamaz*
İki gözün içten ağlaması ne kadar zordur/güçtür.
- 136 *Kalbi ve gözü ağlayan kimse figan etmez mi?*
Bu dünyadaki tek işinin ağlamaklı olması ne güçtür.
- 137 *Senin ümmetlerin günah çukuruna düşmesinler*

- Ahh günah çukuruna düşmek ve esir olmak ne kadar güçtür.*
- 138 *Feyz kevserinle sulamış gönlümü sula*
Çünkü gönlün susaması ve yanması bu âlemde ne kadar güçtür.
- 139 *İki dünyada Fevzi elem ateşiyle yanmasın*
Çünkü vücudun ateşle yanmış olması ne kadar güçtür.
- 140 *Senin tarafına ümmet grup grup su gibi akmaktadır*
Melekler de grup grup sana hizmet etmek için gökyüzünden inmekte.
- 141 *Aczini herkes bilir ey acizlerin elinden tutanı*
Senin kapında yardım dilemektedirler grup grup.
- 142 *Sadakat ile senin parlak ravzana yüzlerini sürerler*
Gerçekte. nimeti ihsan buluyorlar.
- 143 *Sana âşık olanlar fahr ve zilleti seçmişlerdir*
Zahırde ve batında devlet ve izzet sahibi olmuştur.
- 144 *Ey allahın dostu kullar mübarek kapındadır*
Senin yüksek gölgende yücelik ve şan grup grup nasip oldu.
- 145 *Ey mübarek tahtın padişahı Senin şeriatını inkâr edenler*
Günden güne fahru zillet içerisine grup grup düşmektedirler.
- 146 *Senin Fevzi ümmetin dostlarını görmektedir ey hakkın dostu*
An be an grup grup kudret ve fevzinden nasiplenmektedirler.
- 147 *Mükemmel güzellik sahibine ve*
Allah'a ulaşması aştan mıdır?"
- 148 *Keder halinde ıstırapla yattım*
Acı ve tedirginlik sahibi biri gibi bağırdım.
- 149 *Ya da onun toprağının güzel kokusundan mı koklamışım?*
Onun toprağından(mezarından) güzel koku yayılıyor.

- 150 *Sen ona olan arzu ile tutuşmasaydın*
Susuzluk içerisinde sabaha kadar bağırmazdın.
- 151 *Evet, ey endişe ve aşk nedeniyle beni kınayan kimse!*
Kalbim ebediyen hüznün içindedir.
- 152 *Arzu ettiğim kimseye olan hasret uzuyor*
Muhakkak ki ben o güzel olana ulaşmaya acizim.
- 153 *Kim beni üzgün olan bu kalpten kurtarır*
Muhakkak ki onu kurtarmak son derece zordur.
- 154 *Kim bedenimden bu yüksek binayı yapsa,*
Muhakkak ki onun yapısı(binası) çok zayıftır.
- 155 *Kim benim amacımı elde etmeye çaba sarf ederse*
Kalbimi şeref ve mutluluk sahibi yapacak.
- 156 *Bu kalp, kasvet halinde üzgündür*
Zira onu caddedeki ışık aydınlatmıştır.
- 157 *Develer karanlık olunca yolu bulamaz*
Onlara rehberlik eden şey yolun doğrusudur.
- 158 *Hedefimden umutsuz bir şekilde oturmuyordum*
Aksine ben misafır kabilelerle birlikte idim.
- 159 *Lideri, hatalı(günahkâr) kimseye şefaattetikçe*
Kalp nasıl amacına ulaşmaz.
- 160 *Muhammed iyilik ve ihsan kaynağıdır*
Mutluluk ve izzet daima gönderendir.
- 161 *Bu nedenle fayda sağlamada bana yardım ediyor*
Gam ve kederi yok etmek için hatalarımı def ediyor.
- 162 *Ya Rabbi daima hidayet nuruna (Peygambere) rahmet eyle*

- Muhakkak ki o çok susayanları su vermek için geldi.*
- 163 *Şeriat ipini tutan güçlü kimseyi yaratıcısı,*
Eğrilik suçundan onu kurtarır.
- 164 *Sen onun sünnetini terk ederek karşı çıksan,*
Ayağın eğri olur, yollardan saparsın.
- 165 *Karşı çıkan kimse belki rahatlık görür*
Ancak sonunda acı bir şey yer gibi olur.
- 166 *Yarın sen onu cehenneme/çukura atmışlar göreceksin*
Cehennemde ebedi azap içinde ve devenin şişkin karnı gibidir.
- 167 *Yüzü kerihdir ve cesedi çürümüştür.*
Son derece büyük cüsse içerisinde iri görüntülü bir haldedir.
- 168 *Nasıl olmasın, O bizi yaratanın elçisidir*
Bizi kulpundan tutmakla mükellef kıldı..
- 169 *Kim onun kulpunu iki eliyle tutarsa*
İstedğini elde eder ve yüce makama ulaşır.
- 170 *Kim onun güzel ahlakına uyarsa*
İçindeki bütün kötülüklerden sırrını kurtarır.
- 171 *Kötü söz söyleyen tarafından bir yergi bile olsa*
O dine göre peygamber, fesattan uzaktır.
- 172 *İstedğinizi almak için onun kapısına geliniz*
Onu elde etmek için ondan daha şerefli bir kapı yok.
- 173 *Ona yönelmek yerine nasıl uyursun!*
Kalk ve gecenin ilk vaktinde yürüyen kimse gibi ona doğru yürü.
- 174 *Eğer Kazime yönüne doğru neşe içinde yürürsen*
Büyük/iri gözlü huriler seni bekliyor.

- 175 *İyi nefsi kötülükten temizlemek istersen*
Sıkıntıdan arındırmak için ona olan sevgisine bağlan.
- 176 *Onun söylediği her şey gönderenin vahyindendir*
Sağırlığını açarak onun öğütlerini işit.
- 177 *Şayet sen öğütlere karşı sağır olduysan*
Dilin sıkıcı olur ve buruşuk olursun.
- 178 *Zira ona itaat eden kimse sevgisiyle zariftir*
İsyanı ise ahmaklık illetinden doğar.
- 179 *Sen onun ümmetindensen*
Gecenin bir vakti teheccüt namazını kılarak sünnetini yap.
- 180 *Ya Rabbi güneş doğup batmaya devam ettikçe*
Muhammed'e daima salat et.
- 181 *Seherde hoş nağmeleriyle beraber*
Andelip kuşları terennüm ediyor.
- 182 *Ey merhametlilerin en merhametlisi*
Senin kulun Fevzî kendi zayıflığı olmakla beraber naz eder oldu.
- 183 *Yaptığım iş günahattan uzak değildir*
İçim de sâfi has değildir.
- 184 *Haset sahibinin ısırmasından kurtulamadım*
Bana yılanın ısırıldığı gibi eziyet veriyor.
- 185 *Onların hepsi bana acı ve üzüntü veriyor*
Hepsi bana acı bir haber gönderiyor.
- 186 *Kalbi lütuf ve kereminle sevindir*
Ateş sahibi olanın ateşini söndür.
- 187 *Vücudumun sıhhat için ilaç ver, iyileştir*

Şişkinlik ve hastalıklardan beni kurtar.

188 *Peygamberlerin en üstününe yaptığımız tevessülü kabul et*
Büyük iltica makamına selam olsun.

189 *Diktiğim şey dikenli çöl bitkisi otlattıklarım çobansız deve sürüsüdür.*
Gençliğin başına gelen şey ihtiyarlık halidir.

حرف الحاء⁵²⁰

190 *Salah ehli senin sünnetini ve şeriatını yerine getirir oldular*
Bu sebeple her iki dünyada da fevz ve felah buldular.

191 *Çünkü dünyanın düzelmesi senin pak şeriatinle olur*
Yoldan sapmış insanlar bu hükmü idrak etmezler.

192 *Eğer birisi yukarı doğru uçmak isterse*
Şeriaten ve sünnetten yanına iki kanat takılsın.

193 *Ey allah'ın habibi sana âşık olan sadık kularının*
Kalplerinde akşam sabah nur parlamaktadır.

194 *Gam ipiyle kalbi bağlı olan Fevzi için*
Şefaet eyle ta ki gam bağından gönlü kurtulsun.

195 *İki cihanın kapısı o Muhammed'in anahtarıyla açıldı*
Hakkın sırrı Muhammed'in nuru ile gönle ile peydâ oldu.

196 *Gerçekte kimse o sıra vakıf olamaz.*
.Ne metinler ne de şerhler onu izah edemezler.

197 *O bütün dertlerin panzehiridir.*
Gönüldeki yaralar onun aşkıyla iyileşir.

198 *Onu, haberler doğuya-batıya ulaştırır.*
Budûh'a (melek) ihtiyaç olmadan mucizeler olur

⁵²⁰ Bkz..Mehmed Fevzî, *et-tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 10-11.

- 199 *Eğer onun varlığı bu cihanı süslemeseydi*
Ten ile ruh hiç meydana gelmezdi.
- 200 *Senin şeriat gemine binen, oturur*
Ona nisbetle Nuh'un gemisi ise korkunç görünür.
- 201 *Ey Fevzî Muhammed'in fevziyle şereflen*
Senin adın ve özelliğin cömertlikle yüce olsun.
- 202 *Eğer senin şeriatınla bostan yaprakları meyve verirse*
Kalp köşküne elbette sevinç sultanı gelir.
- 203 *Onun hükmü cisim ülkesinin her tarafna yayılıp*
O ülkenin her tarafında nice mutlu fermanlar okunur.
- 204 *Mutluluklar toplamışlar*
İç dünyamızdaki sahne içinde nice sevinç divanları kurulur
- 205 *Bir kimse gülme hastalığına yakalanırsa*
Şeriat ona tedavi eli uzatır.
- 206 *Gönül mezbahasında zaman gam koyunu kesilip*
Bütün hüznünler ve kederler sevince kurban olurlar
- 207 *Ey gönül eğer senin isteğin içindeki kederi ve gamı yalanlamak ise*
Ona selam göndermen senin için her zaman sevinme sebebidir.
- 208 *Ey Fevzi eğer sen Allah'ın Habibi'nin ümmeti isen*
Senin kalbinin sırrına sevinç başlığı yazılır.
- 209 *Senin salatının rüzgârı esiyor gülzârı ferahlandır*
Senin selam bağında sevinç gülleri yetişir
- 210 *O gülistanda sabah akşam bülbüller*
Sevinç ve mutlulukla öter
- 211 *Her kim senin selamınla dilini süslerse*

- Harap olmuş gönlünü o sevinçle imar eder*
- 212 *Muhabbet parasıyla o pazar(gönül) içerisinde ne alınıp satılırsa*
O gönül pazarının içi alışverişten dolayısimsıcak olur
- 213 *Aşk yolunda mukadder muttasılı olsun*
Ki verir müjde Kamil ona tatari farah
- 214 *Allah'ın Habibi'nin aşk dairesi ortasında duranı*
Gönül içerisinde salat ve selam merkezde yer alır.
- 215 *Kim sana düşman olursa onun gönlü tasadan yanar*
Her zaman canı ve teni keder dikenini ile incinir.
- 216 *Senden yüz çevirenin gönlü rahat olmayacaktır*
İç dünyası ise tasa yılanının sokmalarıyla yara alır
- 217 *Çünkü sen Allah'ın dostusun ey Nur-u cihan*
Senin düşmanın keder mağarasının karanlığında haps olur.
- 218 *Kim şeriat ve sünnet elbisesinden soyutlanırsa*
Başına her daim üzüntü yağar.
- 219 *Ya Rasulullah vallahi ben senin aşışınım*
Velakin keder yükünün ağırlığından aciz kalmışım.
- 220 *Çünkü sen merhamet madeninin hidayet nurunun gemisisin*
Şefaatiyle bize ta ki tasa ateşinden kurtulalım.
- 221 *Ey gönül doktoru ey şifanın ta kendisi bizi kurtar*
Merhamet et ki Fevzî keder hastalığına yakalanmasın.
- حرف الخاء⁵²¹**
- 222 *Neyledi âh ya Rasullah merd-i çarh⁵²²*
Eyledi dil hûnu⁵²³ nâlân⁵²⁴ kulluğu bu derd⁵²⁵-i çarh.

⁵²¹ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülü'tü'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 11-12.

⁵²² Felek sahibi

- 223 *Gülistan dehr⁵²⁶e girsem def-i gam⁵²⁷ etmek için*
Elime aldığımda mahz⁵²⁸ diken olur her gül-i çarh.
- 224 *Ta ki mecbur eyledi arz-ı şikâyet etmeğe*
Çele-i takat güdâz⁵²⁹ çünkü o kerem u serd-i çarh⁵³⁰
- 225 *Bahçene arz-u niyazdır gece gündüz benim işim*
Bilmem asla öyle ben bâziçe hay-i nerd-i çarh⁵³¹
- 226 *Pek zayıftır ümmetin Fevzi nâçârü'l-aman⁵³²*
Öyle acı etmesin hiç ona har-u berd çarh⁵³³
- 227 *Ya Rasullah sitem edicidir bana düşmanı çarh*
İntiha⁵³⁴ olmaz mı âya an karib udvanı çarh⁵³⁵
- 228 *Ümmetinden ben gibi bir kimsesiz ve biçâreyi⁵³⁶*
Hiç revâ⁵³⁷ mı eylemen gam ile nâlân-ı çarh
- 229 *Gerçi etmişti binlerce söz ve ihsanlar bana*
Ancak hep kizb-u nifaki⁵³⁸ vaade-i Peyman-ı çarh⁵³⁹.
- 230 *Hem de yemin ederdi eyledikçe va'd ve ahd⁵⁴⁰*
Baktım işime kim ki her zaman fâcire⁵⁴¹ iman çarh

⁵²³ Kan

⁵²⁴ Feryad etmek

⁵²⁵ Acı

⁵²⁶ Dünya

⁵²⁷ Kederi yok etmek

⁵²⁸ Katkısız

⁵²⁹ Kendini sıkıntılara hazır gören kişi

⁵³⁰ Doğa afetlerinden kinaye

⁵³¹ Feleğin bir türlü oyun oynaması

⁵³² Amansız çaresiz

⁵³³ Feleğin diken ve soğuğu

⁵³⁴ Son

⁵³⁵ Neredeyse feleğin düşmanı olmak

⁵³⁶ Çaresiz

⁵³⁷ Doğru

⁵³⁸ Yalan ve nifak etmesi

⁵³⁹ Feleğin söz bağlamasıdır

⁵⁴⁰ Söz ve vade

⁵⁴¹ Günah işleyen

- 231 *Bana tam sevda olmalıydı daim o çarh-ı kebud⁵⁴²*
Çünkü hep sayende her seferinde sürüvet⁵⁴³-u saman⁵⁴⁴-ı çarh
- 232 *Bağını başkasına dağıtı yâre tahsis eylemiş*
Nâsezâ⁵⁴⁵dır öyle olmak bağı hem de bostan⁵⁴⁶ı çarh
- 233 *Tuttu iki eliyle Fevzi dâmeni⁵⁴⁷i şer'in senin*
Öyle oldukça ne lazım batşa⁵⁴⁸-i dâmani çarh
- 234 *Hicreti pak Resulünden alındı tarih*
Yani o yıl Hayri fal⁵⁴⁹ kılındı tarih
- 235 *Mekke'den Taype'ye mahreci⁵⁵⁰ sıdk ile çıkıp*
Ondan sonra medhali sıdk ile dinledi tarih
- 236 *Hakikatte ümmetimindir o pak⁵⁵¹-ı asr-ı şerif*
Ki tamam emn-u eman⁵⁵² üzere olundu tarih
- 237 *Bu kadar çaba olamaz cehle tavarîh diger⁵⁵³*
Çünkü onlarda başka şeyle bilindi tarih
- 238 *Ümmete eyle şefaât sen eyâ⁵⁵⁴ şah-ı Rüsûl*
Şu vakit kim diniyle bitti silindi tarih
- 239 *Fevzi'ye eyle merhamet şu zaman kim diniyle*
Yazılıp senin mezarına konuldu tarih
- 240 *Ya Rasulullah bana gadir⁵⁵⁵ etmesin gaddâr-ı çarh*

⁵⁴² Birinci felekten kinaye

⁵⁴³ Zenginlik

⁵⁴⁴ Aletler, araç ve gereç

⁵⁴⁵ Kötü

⁵⁴⁶ Bağ

⁵⁴⁷ Eteğini

⁵⁴⁸ Kavga, sinirlenme

⁵⁴⁹ Talih

⁵⁵⁰ Çıkış

⁵⁵¹ Temiz

⁵⁵² Sağ selametle

⁵⁵³ Cahillere başka tarihler

⁵⁵⁴ Ey resullerin şahı

- Çeksin artık bana eziyet veren ellerini bundan sonra cevârî⁵⁵⁶ çarh*
- 241 *Hürmeti mahsusa yok mu ümmeti peygambere*
Hâlbuki saygısızdır daim o perkâr⁵⁵⁷-ı çarh
- 242 *Mekr ve gabn⁵⁵⁸ etmen yanlıştır benim gibi safî dile⁵⁵⁹*
O sebepten eldâ⁵⁶⁰ dır daim beni mekkâr⁵⁶¹-ı çarh
- 243 *Zulümle giryân⁵⁶² lıgın hiç etmesin ümmetin*
Gözümü derdi sitemle ağlatır her sefer çarh
- 244 *Ya Habiballah ferman eyle kim a'mar⁵⁶³ eder*
Fevzi'nin bu kalbi veyrân⁵⁶⁴ın eman mimar çarh.
- 245 *Ey ümmetlere şefa'at eden ben kirlendim*
Kalbimi kir ve lekelerinden temizle.
- 246 *Benim yaptıklarımın hepsi daima kötüdür*
Muhakkak ki ben ayıplı ve kibirli biri oldum.
- 247 *Bütün günah denizine daldım.*
Çok günah işledim kusacak hale gelmiş gibi oldum.
- 248 *Muhakkak ki kötülüğü emreden nefsim*
İncir meyvesi yiyen kötü zehirden doymadı.
- 249 *Kötülüklerin hepsi endişeyle beraber acıyı bana miras bıraktı*
Benim maşrabama çamurlu su ile doldu.
- 250 *Benim itaatim de çirkin lekeler bulunur*

⁵⁵⁵ Vefasızlık

⁵⁵⁶ Yönler

⁵⁵⁷ Çok ağır iş

⁵⁵⁸ Hile ve aldatma

⁵⁵⁹ Temiz yürekliye

⁵⁶⁰ Eski, aciz

⁵⁶¹ Uyanık, aldatma, kandırma

⁵⁶² Ağlama

⁵⁶³ Onarmak

⁵⁶⁴ Yıkılmış

Doğruluk sahibi (salih) insanın yanında bozulmuş yağ gibiyim.

251 *Gençliğim elden gitti ve düşünme yeteneğim zayıfladı*

Bu iki hal yüzünden yaşlandım.

252 *Bende hâsıl olan bu, benim doğduğum hal budur*

Nefsim eksik, kusurlu halde geldi.

253 *Ey Efendim Fevzi'nin elini cömertlikle tut*

Muhakkak ki inancım ipin en güçlüsüdür.

حرف الدال⁵⁶⁵

254 *Bir dinlenciyim dergâhı ülyanda⁵⁶⁶ nâlânü'l-meded⁵⁶⁷*

Suçumun çokluğuyla kalbim kaldı hayrân⁵⁶⁸ü'l-meded.

255 *Efendim derya misâlidir gözyaşlarım dem be dem⁵⁶⁹*

Çünkü yürekte yer etmiştir bim-i neyrânü'l-meded⁵⁷⁰

256 *Damla-i gözyaşım döküldükçe söner cehennem diye*

Dide-i ter⁵⁷¹ gece gündüz olmakta giryân⁵⁷²ü'l-meded

257 *Ben nice hauf⁵⁷³ etmem o cehennemi benden yakıcıdan*

Kim yapar mücrimleri ateş ile biryân⁵⁷⁴ü'l-meded

258 *Ya Rasulullah cenâbindir şefi'ü'l-müznibîn⁵⁷⁵*

Kıl şefaati fevzi'yi Lütfin ile ihsanü'l-meded

259 *Günahkârım geldim kapına zâr-u suzân⁵⁷⁶ü'l-meded*

⁵⁶⁵ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Teveşşülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 12-13.

⁵⁶⁶ Yüksek makam

⁵⁶⁷ Yardım uman kişi

⁵⁶⁸ Şaşkın

⁵⁶⁹ An be an

⁵⁷⁰ Cehennem ateşi korkusu

⁵⁷¹ Gözler

⁵⁷² Ağlamak

⁵⁷³ Korku

⁵⁷⁴ Kavurmak

⁵⁷⁵ Suçluların şefaati sensin

⁵⁷⁶ Yalvararak ve yanarak

- Suçluyum zira ki ettim nakz-ı peymân⁵⁷⁷ ü'l-meded*
- 260 *Ey şefaât tahtının şevketli şah-ı a'zami*
Kıl merhamet çünkü ağlarlar iki çeşmân⁵⁷⁸ ü'l-meded
- 261 *Sen şefaât eyleyince cehennem ateşi söniüp*
Arsası tekrar olur gülzâr-ı rızvân⁵⁷⁹ ü'l-meded
- 262 *Nim nigah⁵⁸⁰ etsen eğer bir ümmeti nâşâdına⁵⁸¹*
Üzgün kalbi olur mesrur⁵⁸²-u handân⁵⁸³ ü'l-meded
- 263 *Ümmetinden Fevzi nâkâm⁵⁸⁴ muhtaçtır sana*
Kıl şefaât ta ki olsun sayende şâdân⁵⁸⁵ ü'l-meded
- 264 *Sana ümmet olmadan başka elimde yok senet*
Tut elimden dest⁵⁸⁶ girimsin⁵⁸⁷ efendimü'l-meded
- 265 *Ey şeh⁵⁸⁸-i mülk Risalet o habib-i zat-ı hak*
Eyledin dest⁵⁸⁹ şefaâtledir neyrân⁵⁹⁰ i sed⁵⁹¹
- 266 *Nimetin inkâr olunmaz ey Veli⁵⁹² ü'l-nimetem*
O kadar nimetine yoktur ona hiç payân-ı had⁵⁹³
- 267 *Şükrünü etmek edâ mümkün müdür bu kemtere⁵⁹⁴*

⁵⁷⁷ Verdiğim sözü bozdum

⁵⁷⁸ İki göz

⁵⁷⁹ Gül bahçesine dönüşmek

⁵⁸⁰ Yarım gözle bakmak

⁵⁸¹ Mutsuz

⁵⁸² Mutlu

⁵⁸³ Güler yüzlü

⁵⁸⁴ Başarısız

⁵⁸⁵ Mutlu, mesut

⁵⁸⁶ El

⁵⁸⁷ Elimden tutan kimse

⁵⁸⁸ Şahı

⁵⁸⁹ El

⁵⁹⁰ Cehennem ateşi

⁵⁹¹ Önlemek

⁵⁹² Yardımcı, büyük

⁵⁹³ Sınırsız

⁵⁹⁴ Zavallıya

- Olsa eğer âlemde ömrü kemterânem⁵⁹⁵ beş yüz*
- 268 *Fevzi'yi ümmetliğinden kılmasındır o hüdâ⁵⁹⁶*
Kimdir oturtturan bu göğü sutûnsûz⁵⁹⁷
- 269 *İki cihanda ya Rasulullah sanadır istinâd⁵⁹⁸*
Yani vallahi merhametle lutfünledir itimâd⁵⁹⁹
- 270 *Tâbekey⁶⁰⁰ bu ümmetin böyle kalsın nâşâd-ı dil⁶⁰¹*
Lütfü 'nle eyle arkadaşlık güle mesrûrü'l-füâd⁶⁰²
- 271 *Suçluyum daha suçluyum ben itirafım var ona*
Ancak sen şâfi olunca af eder Rabbü'l-İbâd⁶⁰³
- 272 *Yalnız bu ümmetin mi tam günahı rusiyah⁶⁰⁴*
Oldu pek çok ehli isyan senin sayende şâd
- 273 *Yalnız bu ümmetin mi tam günahı rusiyah⁶⁰⁵*
Oldu pek çok ehli isyan senin sayende şâd
- 274 *Herkes şer'i pâk⁶⁰⁶ini minkâd şüde şüd ber Murad⁶⁰⁷*
Allah onun sevabını yapar zi işân ber ziyâd⁶⁰⁸
- 275 *Sen görmedin ân⁶⁰⁹ cahândârân⁶¹⁰ ki dâştend tigi şer'⁶¹¹*
Leşkerân-u mülk işân⁶¹² şüd demâdem müstezat⁶¹³

⁵⁹⁵ Azlığı

⁵⁹⁶ Allah

⁵⁹⁷ Direksiz

⁵⁹⁸ Dayanağımız

⁵⁹⁹ Güven

⁶⁰⁰ Ne zamana kadar

⁶⁰¹ Kalben mutsuz

⁶⁰² Gönül sevinci

⁶⁰³ Kulların yaratıcısı

⁶⁰⁴ Kara yüzlü

⁶⁰⁵ Kara yüzlü

⁶⁰⁶ Tertemiz

⁶⁰⁷ Kulluğunun tam olarak yerine getirenler muradına erdi.

⁶⁰⁸ Allah o kişinin dileğini ona artırır

⁶⁰⁹ Onlar

⁶¹⁰ Yöneticiler

⁶¹¹ Şeriatın kılıcına sarılmışlar

- 276 *Çünkü Âli Cenap Hz. Peygamber demiştir*
*Benim ümmetlerim yapar şer' şerifi inkıyat*⁶¹⁴
- 277 *Kâr-ı mâ in*⁶¹⁵ *gelin ki diyelim daima*
*Ya Rasulullah şefa'at et bize rûz-i tenâd*⁶¹⁶.
- 278 *Özellikle bu Fevzi nâcâr*⁶¹⁷ *muhtaçtır sana*
*Çünkü o dur şâfiyi müznipter bed itiyat*⁶¹⁸.

حرف الذال⁶¹⁹

- 279 *Şer'ine hiç kimse muhalif olmasın hiçü'l- 'yâz*⁶²⁰
*İttibâ' şer'i pak*⁶²¹ *inle olunsun iltizâz*⁶²².
- 280 *İki cihanda oldu savbi maksat*⁶²³ *a rah-ı sedîd*⁶²⁴
*Her kim ki etti şer'ini her yerde rehber ittihâz*⁶²⁵
- 281 *Sünneti zehrân*⁶²⁶ *ile şer'i Mübin'indir bize*
*Her zaman ve her mekânda melce-i pâk-u melâz*⁶²⁷
- 282 *Ya Rasulullah senin fermanını infaz*⁶²⁸ *eden*
*Herkesin yanında emrin olur cer-i nifâz*⁶²⁹
- 283 *Gayr-kabil cürm*⁶³⁰ *üne nispetle Fevziye nicât*⁶³¹

⁶¹² Onların askerleri ve mülkleri

⁶¹³ Her an artırdı

⁶¹⁴ Şeriatı takip etmek, kulluk etmek

⁶¹⁵ Bizim işimiz bu

⁶¹⁶ Kaçış gününde

⁶¹⁷ Çaresiz

⁶¹⁸ Kötü alışkanlık ve daha suçlu biri olarak senin şefaatine

⁶¹⁹ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Teveşşülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 13-14-15.

⁶²⁰ Sığınmak

⁶²¹ Temiz şeriatına uymakla

⁶²² Haz almak, yararlanmak

⁶²³ Amaca ulaşmak, son hedefine ulaşmak

⁶²⁴ Sağlam yol

⁶²⁵ Aldı

⁶²⁶ Parlak

⁶²⁷ Ter temiz bir sığınak oldu

⁶²⁸ Uygulayan

⁶²⁹ Uygulama geçerliliği

⁶³⁰ Kabul edilemeyen suç

⁶³¹ Kurtuluş

- Ancak sayende efendim bu da olsun böyle şaz*⁶³²
- 284 *Aşkını ben eyledim bu cismime can itti haz*
Kulluğum babında ettim kendime şan itti haz
- 285 *Ya Habiballah salatıyla salamın daima*
*Eyledim kalbî lisanda*⁶³³ *virt*⁶³⁴ *her an itti haz*
- 286 *Yeme içmeyi terk edip bim-i fîrakından*⁶³⁵ *senin*
*Ah dâhilin kulun ettim meşreb-i nân*⁶³⁶ *itti haz*
- 287 *Ey şahin şah*⁶³⁷ *-i Risâlet her hadisi pakının*
*Eylesin her noktasın şahân*⁶³⁸ *ferman-ı itti haz*
- 288 *Fevzi âsâ*⁶³⁹ *hâk pâk ravza-i tâbnak*⁶⁴⁰ *ini*
*Cevheri dilham*⁶⁴¹ *için eyledim kan*⁶⁴² *itti haz*
- 289 *Sana sığınırım ben az şer*⁶⁴³ *-i düşmenâni'l- 'iyaz*⁶⁴⁴
*Sen kulunu koru ez keyd*⁶⁴⁵ *-u 'udvân*⁶⁴⁶ *ü'l-'iyaz*
- 290 *Çünkü değişmeyecek peygamber sensin ve ba*⁶⁴⁷ *gayur*⁶⁴⁸
*Elimi tut ki düşmeyeyim çâh*⁶⁴⁹ *-ı hüsrânü'l-'iyaz*
- 291 *Eğer kötü niyetli düşmana bir fırsat gelirse daima*

⁶³² Nadir bulunan

⁶³³ Yürek ve dilde

⁶³⁴ Dua, zikir

⁶³⁵ Senden ayrılma korkusundan

⁶³⁶ Yeme ve içme

⁶³⁷ Şahların şahı

⁶³⁸ Padişahlar

⁶³⁹ İsyankar, Başı sarsılmış.

⁶⁴⁰ Parlayan gül bahçe

⁶⁴¹ İstedğim şey

⁶⁴² Maden, delil, hazine

⁶⁴³ Kötü

⁶⁴⁴ Sığınmak

⁶⁴⁵ Tuzak

⁶⁴⁶ Düşmanlar

⁶⁴⁷ İle

⁶⁴⁸ Gayretli

⁶⁴⁹ Kuyu

- Beni yalan itham ederse buhtanü'l-'iyaz*
- 292 *Binlerce ah ve vah ile getirdim şikâyet ki ben*
Nefsin şerlerinden aciz kaldım ve şeytanü'l-'iyaz
- 293 *Eğer şefaât buyurmazsan ey şefî⁶⁵⁰ü'l-müznibîn*
Ben düşerim cehennemden yakıcı penceresinden nirân⁶⁵¹ü'l-'iyaz
- 294 *Çünkü bu âlemde görmüyorum ki benden başka*
Kara yürek ve kara yüzlü ez⁶⁵² fart⁶⁵³-ı isyânü'l-'iyaz
- 295 *Ey tahtın padişahı sensin zat-ı hakkın dostu*
Bana arkadaşlık eyle ta ki olmayayım zâr⁶⁵⁴-u giryânü'l-'iyaz
- 296 *Her nerede olursa olsun garibest⁶⁵⁵ Fevzi'yi nâçâr⁶⁵⁶ tu⁶⁵⁷*
Elinden tut ta ki kalmasın der⁶⁵⁸ biyâbân⁶⁵⁹ü'l-'iyaz
- 297 *İsmi ni yâd eyle eyler olsan istilzâz⁶⁶⁰*
Gûş⁶⁶¹-u namınla eder hem de bu can istilzâz
- 298 *Senin tertemiz varlığın tüm varlığın olmasına sebep oldu*
Ya acab⁶⁶² mı eder her kevn-u mekân⁶⁶³ istilzâz
- 299 *O seyyâl⁶⁶⁴ ile her bâd⁶⁶⁵ ondan geçtikçe*
Koku ve suyunla eder bâd-u zaman istilzâz

⁶⁵⁰ Şefaâtçi

⁶⁵¹ Cehennem ateşi

⁶⁵² Dan, den, tan ve ten manalarını vermektedir.

⁶⁵³ Haddini aşmak

⁶⁵⁴ Yakarış

⁶⁵⁵ Kimsesiz, başkalaşmış

⁶⁵⁶ Çaresiz

⁶⁵⁷ Sen ve senin

⁶⁵⁸ İçinde, da, de, ta, te ve kapı manaları vermektedir. Burada içinde manası vardır.

⁶⁵⁹ Susuz ve bitkisiz çöl

⁶⁶⁰ Lezzet aramak

⁶⁶¹ Kulak

⁶⁶² Şaşırma

⁶⁶³ Dünya ve içindeki tüm varlık, yani evren

⁶⁶⁴ Akıcı özelliği olan şeyler, yağmur falan

⁶⁶⁵ Rüzgâr

- 300 *Üzgün zamanda an be an gönül seni andıkça*
Mutlaka eyler bu gönül nâle⁶⁶⁶-kinan⁶⁶⁷ istilzâz
- 301 *Ravzanın kokusuna erişip ün⁶⁶⁸i cennetine her zaman*
Keyif olup eyler imiş hur⁶⁶⁹-u Cenân⁶⁷⁰ istilzâz
- 302 *Ümmetin Fevzi 'yi şad⁶⁷¹ eylesen hamd-u senâm*
Duyulunca eder o ehl-i Cihan istilzâz
- 303 *Uzakta ve Hanez 'de ağladın*
Şiddetli göz ağrısından Allah 'a şikâyet edicisin.
- 304 *Yoksa çölde dost mu bulamadın ve*
Ceylan sürüsüyle birlikte yalnız kaldın.
- 305 *Gözlerine ne oldu ey daima üzgün olan kişi!*
Kalbin hüznü ve mahzun olarak ağlıyorsun.
- 306 *Ey halimi hatırıma soran kişi ne güzelsin,*
Merhamet et! Ayıp halinde kibrimden dolayı pişman oldum.
- 307 *Muhakkak ki ben daima insanları,*
Doğru yola çağırmanın sünnetine karşı çıktım.
- 308 *İtaatlerim benden tembellikle ortaya çıktı*
Çabucak ve sürekli işimi yapmadım.
- 309 *Dedim ki ey ümmetlerin günahlarına şefa'at eden*
Kabir karanlığından cömertçe beni kurtaran ol.
- 310 *Çünkü orası karanlık ve ben günahkârım*
Benim günahlarımın siyahı beyazına karışıyor.

⁶⁶⁶ İnilti

⁶⁶⁷ Koparmak, kopmak

⁶⁶⁸ Dokunulmamış

⁶⁶⁹ Cennet kızı

⁶⁷⁰ Cennetler veya bahçeler

⁶⁷¹ Mutlu

- 311 *Fakat Fevzi daima size sığınyor*
Onunla dostluk edersen onun arzusu yapılmış olur.
- حرف الراء⁶⁷²
- 312 *Ey senin temiz adın Muhammed Ahmet ve Muhtardır*
Senin kıymetli şanın iki cihanda parlak ve elzemdir
- 313 *Doğrulukla ümmet olup kapında kulluk edenin*
Kalacağı ve sığınacağı her defasında bahçe ve gülzârdır
- 314 *Tertemiz adınla tevessül⁶⁷³ edip Allah diyenin*
Her daraht⁶⁷⁴ kam⁶⁷⁵i diken, yaprak ve meyve doludur.
- 315 *Ya Rasulullah sebvî⁶⁷⁶ matlabi her dostunun*
Hiç dahi kalmaz her zaman kâmile serşar⁶⁷⁷dır
- 316 *Münkerane⁶⁷⁸ tavırla şer'inden yüz çevirenin*
Evvelde ve ahirde işi mutlaka âh ve zardır
- 317 *Ey nimetin sahibi âlem senin inamına⁶⁷⁹*
Her kim ki şükretmez döneceği yer ateşin çukurudur
- 318 *Ey şefaatchim sen efendim sen habibim kirdigar⁶⁸⁰*
Sana ümmetinle eyler bu günahkâr iftihar..
- 319 *Tevazuuyla zat-ı pakın⁶⁸¹da kabul kıl kulunu*
Senin kabulün ile olsun bu kalbi nâşâd pürmesâr⁶⁸²
- 320 *Çun gerçekten inancım böyledir kim daima*

⁶⁷² Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 15-16.

⁶⁷³ Yakınlaşma arzusu

⁶⁷⁴ Ağaç

⁶⁷⁵ Arzu, istek ve Murad

⁶⁷⁶ Su içilen kap

⁶⁷⁷ Bereketli, dolu ve fayız

⁶⁷⁸ İnkâr eden

⁶⁷⁹ Nimetin çoğulu

⁶⁸⁰ Fail, yapan, çokça yapan kişi

⁶⁸¹ Allah

⁶⁸² Mutluluk dolu kişi

- müstelzem⁶⁸³dir her ümmetin kâmgâr⁶⁸⁴*
- 321 *Aklıma geldikçe sınırsız günahım daim benim*
Dertli gönlüm eyleminde nadimâne⁶⁸⁵ âh-u zar.
- 322 *Sen şefîü'l-müznibînsin âlemlere rahmet olan Allah'ım*
Tertemiz sayende mağfur⁶⁸⁶dur sonsuz günahlar.
- 323 *Gel şefaitle arkadaşlık eyle bu hasta seyidi*
Ben de yoktur bir amel kim olur affıma medar⁶⁸⁷
- 324 *Sade Fevzi'nin dili bunu söyler sabah akşam*
Ravza-i tabnak⁶⁸⁸ına olsun salat sat⁶⁸⁹ hazar⁶⁹⁰.
- 325 *Benim tahlis⁶⁹¹ime ferman senindir*
Bütün derdime derman senindir.
- 326 *İki cihanda kurtuluşa ermek üzere*
Tutunacak etek ve kapı senindir.
- 327 *Günahkâra şefaate söz buyurdun*
Verilmiş söze vefa etmek senindir.
- 328 *Âlemin hazinelerinin anahtarı sen de*
İlimlerde umman denizler senindir.
- 329 *Âleme bereket keramet sahibi olan Allah'tan gelir*
Çünkü gülün kokusu her zaman suy⁶⁹²-i gülşen⁶⁹³den gelir.

⁶⁸³ Gereklidir

⁶⁸⁴ Mutlu, mesut

⁶⁸⁵ Pişmanlık duymak

⁶⁸⁶ Bağışlamak

⁶⁸⁷ Günahlarıma karşı koymak

⁶⁸⁸ Parlak

⁶⁸⁹ Yüz

⁶⁹⁰ Bin

⁶⁹¹ Özel

⁶⁹² Yön, taraf

⁶⁹³ Kendisinde güller açan bahçe

- 330 Gerçek zenginlik her şey senindir
Yem⁶⁹⁴ ilminden Fevzi almış bir damla.
- 331 Cisir⁶⁹⁵-i şer'inden geçerler daima erbab-ı hak⁶⁹⁶
Kötülüğe gitmez görür göz çünkü aydın bir yoldan gelir.
- 332 Ya Rasulullah merhamet kıl ki sihatyâp⁶⁹⁷ olalım
Zira tâat⁶⁹⁸ ve ibâdât⁶⁹⁹ canla tenden gelir.
- 333 Bu nidaha⁷⁰⁰-i sehergham⁷⁰¹ duyulup merhamet eyle kim
Âh ve vah⁷⁰²im hep derun⁷⁰³ dert efgenden⁷⁰⁴ gelir.
- 334 Bu günahkâra şefaati ol ey şefi'ü'l-müznibîn
Çünkü günahlar Fevzi asa cümlesi benden gelir.
- 335 Allah'ın lütfuyla varlığın âleme aynı inayet⁷⁰⁵tir
Şeriat yolun tabnakın asıl yol ve selamettir.
- 336 Hakikatte tüm söz ve filin ey Rasulullah
Rumûz⁷⁰⁶ üzerimize haber olur kan keramettir.
- 337 Her zaman emir ve yasağından Murad pak⁷⁰⁷ terki mutlak
Tüm ümmete her dem himayendir ve siyane⁷⁰⁸ndir.
- 338 Kapında kulluk etmek nefsi emir ey Habiballah
Mebâhât⁷⁰⁹ etmene çesbân⁷¹⁰ fazilettir Şerafettir.

⁶⁹⁴ Deniz

⁶⁹⁵ Köprü, yani burada şeriat köprüsü

⁶⁹⁶ Takva sahipleri, Allah'a itaat edenler

⁶⁹⁷ Şefaati bulan, iyileşen hasta

⁶⁹⁸ İbadet etmek, Allah'a kulluk

⁶⁹⁹ Tüm dini eylemler

⁷⁰⁰ İnilti, yakarışlar

⁷⁰¹ Sabah vakitlerinde

⁷⁰² Acı çekmek

⁷⁰³ İnsanın iç sesi

⁷⁰⁴ Atmak

⁷⁰⁵ Özen, önem vermek

⁷⁰⁶ Şifreler

⁷⁰⁷ Tam terk

⁷⁰⁸ Korumak

339 Kulun Fevzi 'ye yok sahip⁷¹¹ efendimden başka asla
Onun için kendi muhtaç sahabet⁷¹²e şefaattir.

حرف الزای⁷¹³

340 Ey Habiballah bu çaresiz ümmetin eyler dilek
Çünkü cenab⁷¹⁴ındır şefaattim ey Resul çaresâz⁷¹⁵
341 Herkes eyler iltica⁷¹⁶ dergâh-ı âli⁷¹⁷ne senin
Hak onu şadân kılıp elbette arzusuz koymaz
342 Bahtımla kiskancım hem nefsi emmâre⁷¹⁸ için
Bir olup hakkımda etmende ezây⁷¹⁹-i cangüdâz⁷²⁰
343 Hak-ı paye⁷²¹ halimi arz eylemezsem neylerim
Çünkü her sefer yâre ve agyare⁷²² söylenir mi bu zâr
344 Ancak sen arkadaş eliyle tutarsın elimi
Hz. Allah beni billah eyler serferâz⁷²³
345 Es-salat-u ve 's-Selamla anar Fevzi seni
Beş vakitte kılıp edince itmam⁷²⁴ namaz
346 Naat-ı pak⁷²⁵ın söylemek izzet ve şanıdır söyleriz
Gece gündüz taksir⁷²⁶imizi anıp ağlarız

⁷⁰⁹ Övünmek, gurur duymak

⁷¹⁰ Dost, çekicilik

⁷¹¹ Efendi, sahiplenecek

⁷¹² Arkadaşlığa, korunmaya ve kollarına

⁷¹³ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuû't-in-Nebeviyye*, s. 16-17-18.

⁷¹⁴ Bizzat kendi

⁷¹⁵ Çare üreten, çözüm bulucu olan

⁷¹⁶ Sığınmak

⁷¹⁷ Yüksek makamına

⁷¹⁸ Kötü amellere sevk edici emirler, çok emir eden nefis

⁷¹⁹ Acı vermek

⁷²⁰ Ruhü kötü yollara götüren, aciz bırakan, bitkin kılan

⁷²¹ Ayağın toprağı manası vardır. Ancak burada alçak gönüllü bir şekilde yalvarış mevcuttur.

⁷²² Başkalarına

⁷²³ Saygın, Başı dik, mutlu

⁷²⁴ Tamamlayınca, eda edince

⁷²⁵ İlahi, övgü

⁷²⁶ Kısaltmak, ama burada suç ve günah manası taşımaktadır.

- 347 *Şeriat ve sünnete tabi olma hususunda olan noksan⁷²⁷ımız*
Nadimâne hatıra geldikçe feryat eyleriz.
- 348 *Kıskançlık edenleri anıp yüz ah ile*
Ateş kaygısı ızram⁷²⁸ ile kalbi dağlarız
- 349 *Eğer efendim sen etmezsen şefaât bizlere*
Güvensizdir pek yamandır halimiz biz neyleriz
- 350 *Biz Rasulullah'ımızdan Fevzi ümit kesmeyip*
Cuy⁷²⁹ cari⁷³⁰ ve gece gündüz yüz sevinçle çağlarız
- 351 *Cümlemiz vallahi billahi zatına hak ümmetiz*
Hamdulillah senin sayende sahibi devletiz
- 352 *Çünkü yoktur dini İslam'dan büyük bir mertebe*
O cihetten nail câh⁷³¹-u ciye⁷³² ve refaat⁷³³ız
- 353 *Ey veliü'l-nimeti âlem hepimiz şükrederiz*
Ki genellikle senin tertemiz bol nimetinle garik⁷³⁴i nimetiz
- 354 *Ravza-i tabna⁷³⁵na madâm⁷³⁶ arz olur hallerimiz*
Şüphesiz Azade⁷³⁷-i kaydındır ve gamet⁷³⁸imiz
- 355 *Ancak Fevzi kalmış aciz cevri⁷³⁹-i hasat⁷⁴⁰tan hemân⁷⁴¹*
O sebepten der ki muhtaç eşeddi gayretiz.

⁷²⁷ Kusur, günah, suç ve eksik

⁷²⁸ Ateşi yakmak

⁷²⁹ İrmak, akar

⁷³⁰ Akan

⁷³¹ Mevki, makam

⁷³² İtibar

⁷³³ Yüksek makam, yükseklik

⁷³⁴ Nimetin içindeyiz

⁷³⁵ Parlak

⁷³⁶ Sürekli, belli bir zaman kadar

⁷³⁷ Özgür

⁷³⁸ Ağır olmak, sarhoş olmak

⁷³⁹ Acı çekmek,

⁷⁴⁰ Kıskanmak

⁷⁴¹ Onlardan

- 356 *Siz sahiplenmeyince biz günahkâr neyleriz*
Haşa lillahi eğer olursa yerimiz ateş neyleriz.
- 357 *Çünkü biz fart günahtan ukâba⁷⁴² daha uygunuz*
Eğer cılız cismimiz yılanın bir lokması olursa neyleriz.
- 358 *Mahşer gününde dili batş⁷⁴³ ederse elimiz*
Cehennem çukuruna düşüp yanar ve çaresiz neyleriz.
- 359 *Ketim⁷⁴⁴ olur mu tüm gaybı bilen önünde suç ve günahımız*
Hep ikrar ederiz cümle yan günahlarımızı neyleriz.
- 360 *Ey Rasulullah sen şefaâtçi ol dünyada ve hem de ahirette*
Zira dünyada hücum⁷⁴⁵ eylerse eşrar⁷⁴⁶ neyleriz.
- 361 *Çünkü sen sultanı iklim⁷⁴⁷ şefaatsin her zaman*
Biz kapında etmeyiz de arz-ı esrar⁷⁴⁸ neyleriz.
- 362 *Özellikle şefaât eyle Fevzi gibi pür âreyi⁷⁴⁹*
Dinlerse yüzüne dar⁷⁵⁰inde bedkar⁷⁵¹ neyleriz
- 363 *Tüm buyurdukların oldu dilaviz⁷⁵²*
Ki her harfî ve noktası hikmet öğretici.
- 364 *Eyâ⁷⁵³hidayet nuru senin zat-ı pakın*
Fitneyi bertaraf etmek için oldu bir fikir.
- 365 *Yaşamın duruluğu yüreğe bahşediyor*

⁷⁴² Ceza ve sorguya çekilmek

⁷⁴³ Tutulursa, sinirden, öfkeden

⁷⁴⁴ Gizlemek

⁷⁴⁵ Saldırmak, üzerine gitmek

⁷⁴⁶ Kötülükler

⁷⁴⁷ Mevsim, hava

⁷⁴⁸ Sırları arz etmek, söylemek

⁷⁴⁹ Utanç

⁷⁵⁰ Ev

⁷⁵¹ Kötü işler yapan kimse

⁷⁵² Herkes tarafından kabul gördü

⁷⁵³ Seslenme işareti ve soru edatı

- İki elinle ihsanı yüreğime dök*
- 366 *Hizmetini bu ümmetten kabul eyle*
Eğer ki hizmeti oldu çiz⁷⁵⁴ ve nâçiz⁷⁵⁵
- 367 *Eyâ Risalet tahtı şahlarının şahı*
çi⁷⁵⁶ devlet der huzur başem⁷⁵⁷ be dahliz⁷⁵⁸
- 368 *Binlerce başarısız gönül oluş şad*
Benim yüreğimi sen buyur muradına
- 369 *Kesi⁷⁵⁹ ki yitirmiş senin sevginden kendini*
Güneş olup ki bahtı ilerlesin
- 370 *Fevzi'nin yüreği hararet⁷⁶⁰ buldu hasetten*
Olsun gururun manend⁷⁶¹-i bad⁷⁶²-u biz⁷⁶³.
- 371 *Sıçramaklı bir halde sana doğru arzuyla yürüdü.*
Senin yüce sevginden muzdarip oldum.
- 372 *Ya Rab! habibin zatını huzurunda şefaateci tuttum*
Gözyaşlarım ise donarak kurudu.
- 373 *Aşırı kalp ağrısından üzülen gözlerimin*
Kuruduğunu zannediyorum.
- 374 *Ey yaratılmışların efendisi Ey Resul bizim yaratıcımız*
Haksızlıktan kurtarıcı bakışla bize bak.
- 375 *Muhakkak ki ben senin dostluğuna çok muhtacım*

⁷⁵⁴ Şey

⁷⁵⁵ Hiçbir şey

⁷⁵⁶ İki kelimeyi bağlayan bağlaç, ister manası verir.

⁷⁵⁷ Olmak, ileri, öne doğru

⁷⁵⁸ Kapı ile ev arası, avlu, bahçe ve açık alan

⁷⁵⁹ Şahıs, kişi

⁷⁶⁰ Sıcaklık

⁷⁶¹ Gibi

⁷⁶² Rüzgâr

⁷⁶³ Çivilemek

Kalbimi kibirli kişinin zulmünden temizle.

- 376 *Muhakkak ki ben amelde kulların en kötüsüyüm*
Çünkü yaptığım bütün işler, işe yaramayan mala benzer.
- 377 *Yaratılan her şeyi Allah'ın rahmeti kuşatsın*
Kulların hepsi onun lütfuna muhtaçtır.
- 378 *Eğer elimi lütuf ve cömertlikle tutarsan*
Beni daima rahatlamış halde bulacaksın.
- 379 *Muhammed Fevzî daima sana sığınır.*
Onun hali çirkin iken sonradan güzel oldu.

⁷⁶⁴حرف السين

- 380 *Gece gündüz kalbimi Ağva⁷⁶⁵ ve vesvese etmektedir*
Etmesin kuşış⁷⁶⁶i atga⁷⁶⁷ beni öyle hannas⁷⁶⁸.
- 381 *Bu kulun sen gibi peygambere ümmet oldum*
Şimdi lazım ki derun⁷⁶⁹i olsun misali elmas⁷⁷⁰
- 382 *Hamdulillah ki sana ümmet olup sıdk ile ben*
Aşk didar⁷⁷¹ şeref varına kalp etti temas⁷⁷²
- 383 *Sabah akşam sayha⁷⁷³ eder bu gönül pür nale zar*
Aşk şerbeti içip cemalinden bir dolu tas
- 384 *Güven ver ey kerem iklime sahip Fevziye*
Kıl şefa'at yazık etme acıyla ümitsizliğe

⁷⁶⁴ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Teveşşülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 18-19.

⁷⁶⁵ Kötü öğüt, yolunu şaşırma ve şaşkın

⁷⁶⁶ Çaba, uğraşmak ve çalışmak

⁷⁶⁷ Suskun

⁷⁶⁸ Şeytan

⁷⁶⁹ İçsel, içle ilgili

⁷⁷⁰ Değerli bir taş

⁷⁷¹ Nail olma, görüşmek ve görmek

⁷⁷² Dokunmak

⁷⁷³ Bağırma, çılgılık

- 385 *Nuru ihlas ile yansın bu yürekte fanus⁷⁷⁴*
Çalmasın riya⁷⁷⁵ eli müzget⁷⁷⁶ kalpte nakus⁷⁷⁷
- 386 *Sen Allah'ın peygamberi hakikaten gayretlisin*
Ümmetin hakkına hiç olmasın kesr⁷⁷⁸-i namus
- 387 *Ey şahların şahı Risalet ile adalet ne güzel*
Kesr-i namusa eder çaba nice şahsı menhus⁷⁷⁹
- 388 *Şer'i pakın olamaz çun⁷⁸⁰ bu fesada razı*
Buna yardımcı olanın olsun muradı makûs⁷⁸¹
- 389 *Bu garip tek kulun Lütfü'nde senin*
Güzel şeriatını ederek dâmeni tabnakını pus⁷⁸²
- 390 *Bu garip ümmetin kalbi üzgündür vallahi*
El-eman⁷⁸³ kırmayasın bu gönlümü bir merd⁷⁸⁴-i abus⁷⁸⁵
- 391 *Fevziye yarım bakış ve Lütfü'nle baksan bir kere*
Görülür süsü âlemde misali tavus⁷⁸⁶
- 392 *Bu gönül gece gündüz dava hevesi etmektedir*
Her zaman gelmektedir başına gavgay⁷⁸⁷-i heves
- 393 *Yüz derig⁷⁸⁸ hiç çekilir mi bu fani dünyada*
Ömrü yok ederek çele⁷⁸⁹-i belva⁷⁹⁰yi heves

⁷⁷⁴ Bir çeşit lamba

⁷⁷⁵ Gösteriş

⁷⁷⁶ Cami

⁷⁷⁷ Hristiyan çanı

⁷⁷⁸ Kırılmak, yenilmek

⁷⁷⁹ Kötü

⁷⁸⁰ Gibi

⁷⁸¹ Altüst, yerle bir olsun demektir.

⁷⁸² Delil

⁷⁸³ Güven veren, güvende olan

⁷⁸⁴ Kişi

⁷⁸⁵ Yüzü asık kimse

⁷⁸⁶ Güzel bir kuş

⁷⁸⁷ Kavga, her türlü sıkıntı

⁷⁸⁸ Yazık

- 394 *Akıllı kişinin hevesi batılı zevk etmez imiş*
Çünkü niş⁷⁹¹ dir dil⁷⁹²-i Şeyda⁷⁹³ ya o helvayı heves
- 395 *Gafil yürek bir olmada nice zulmet âmiz⁷⁹⁴*
Kapılıp her tarafın öylece sevdayı heves
- 396 *Şöyle kim şükri ilahiye yerine getirmede ebkem⁷⁹⁵*
Emelin söylemde papağan gibi öten heves
- 397 *Talebinde nice can oldu helak zira kim*
Dopdolu sem⁷⁹⁶ helaldir o Mina⁷⁹⁷ 'yı heves
- 398 *Ey Risalet kalesinin ayı iklimi ledün⁷⁹⁸ nün şahı*
Açılsın gülşen yürekte gül kokulu heves
- 399 *Mutlaka dünyada Allah 'ın birliğidir maksut*
Hem de didar⁷⁹⁹ ı ilahidir en yüksek heves
- 400 *Sonrasında sünneti şeriatın ile ameldir rehber*
Ki olur bizlere o mevsıl⁸⁰⁰ ı Aksa⁸⁰¹ yı heves
- 401 *Rahmeti mahz Allah geldi varlığın yaratılışa*
Mürtaki⁸⁰² oldu sonlar seni balayı⁸⁰³ heves.
- 402 *Eylese mantık kalbiyle okusa tertip*
Eder intac⁸⁰⁴ ona küçük ile büyük heves.

⁷⁸⁹ Uzlet, inzivaya çekilmek

⁷⁹⁰ Meşakkat, sıkıntı

⁷⁹¹ Her şeyin keskin ucu

⁷⁹² Yürek

⁷⁹³ Aşk, sevdâ

⁷⁹⁴ Getirici

⁷⁹⁵ Çok ağlayan

⁷⁹⁶ Zehir

⁷⁹⁷ Bir çeşit kuş

⁷⁹⁸ Varlığın, zaman ve mekân

⁷⁹⁹ Allah'ı görmek

⁸⁰⁰ Ulaşmış

⁸⁰¹ Daha uzak hedef

⁸⁰² Yukarıya doğru yükseliş

⁸⁰³ Yukarı, yüksek

- 403 *Yazılır namına ferman Allah'ı zil-cud⁸⁰⁵*
Çekilip lütufla üstüne tuğra⁸⁰⁶ yı heves
- 404 *İttika⁸⁰⁷ etse asayı kerem hakka gönül*
Gösterir haylice sırlar ona sina⁸⁰⁸ yı heves.
- 405 *Hâsılına inanıyorum böyle ki ey dostu huda⁸⁰⁹*
Mümine gülşen dilkeş⁸¹⁰ tüm sahrayı heves.
- 406 *Fevzi'yi bitkin dildarı Murad'dır çun ona*
Eylesin arz cemal şahit ziba⁸¹¹ yı heves
- 407 *Çekse de âşık yolunda zahmeti can sorun değil*
Çünkü kalbin gördüğü her cevri-i canan sorun değil
- 408 *Özlenmiş gözü görmek üzere tabnak yüzün her daim*
Nisan bulutu güzel sabahta olsa giryan sorun değil
- 409 *Zat-ı pakındır habibi hazreti zat-ı Huda*
Şevki didarınla gönlüm etse figan sorun değil
- 410 *Herkes olmuş sıdk ile ümmet sana ey dostu hak*
İltifatınla içi olsa şadan sorun değil
- 411 *Fevzi'yi çaresiz senin ümmetinden bir gariptir*
Bundan sonra sayende yüzü gülse sorun değil
- 412 *Çünkü küştem⁸¹² çaker⁸¹³-i tu eğer olsam şad sorun değil*
Huzurunda eğer benim adım anılırsa sorun değil

⁸⁰⁴ Üretme, üretim

⁸⁰⁵ Bağışlayan, bağış sahibi

⁸⁰⁶ Padişah fermanlarının üstüne attığı mühür

⁸⁰⁷ Yaslanmak

⁸⁰⁸ Bilge

⁸⁰⁹ Allah

⁸¹⁰ İç açıcı

⁸¹¹ Güzel

⁸¹² Öldürmek

⁸¹³ Hizmetli, köle

- 413 *Bir cenân⁸¹⁴ ki seni seviyordu bir yürek ki andı seni*
Eğer olacaksa her ikisi acılardan özgür sorun değil
- 414 *Çeşme-i bereket ve çeşme-i rahmet oldu senin temiz varlığın*
Eğer senin dostunun ömrü ve rızkı artacaksa sorun değil
- 415 *Temiz şeriatın ve sünnetin yapmıştır cihanı imar⁸¹⁵*
Amel sahibinin kalbi eğer olsa imar sorun değil
- 416 *Ümmetin Fevzi kendi beden ve canı açısından zayıftır*
Eğer onun tarafından olsa her dert ebad⁸¹⁶ sorun değil
- حرف الشين⁸¹⁷**
- 417 *Ne zamana kadar böyle kıskançlıktan cev-r-u zulüm can herâş⁸¹⁸*
Ya Rasulullah o yüzden yürekte artmada telaş
- 418 *Ya Habiballah o bedkar eylemez bana insaf*
Sert yüreği aynı demirdir onun yahut ki taş
- 419 *Yüz binlerce ilim ve faziletim olsa ketim⁸¹⁹ eyler bütün*
Zerrece ayıbım görürse eyler etrafıyla faş⁸²⁰
- 420 *O sebepten üzüntü dolu ateşle yanıcıdır gönül*
Acı ağlamakla iki gözden akmakta yaş
- 421 *Ey Şefaati efendim kıl merhamet Fevzi 'ye*
Ta ki olsun bundan sonra rahat ondan can ve baş
- 422 *Ey susamış gönül tertemiz peygamber aşkından tat*
Onu öv ve bütün varlıkların dilinden dinle

⁸¹⁴ Sevilen

⁸¹⁵ Onarmıştır

⁸¹⁶ Uzaklıklar, aç

⁸¹⁷ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 19-20.

⁸¹⁸ Dert, yara

⁸¹⁹ Gizlemek

⁸²⁰ Yaymak

- 423 *Tertemiz Ravzasi büyük Allah'ın nazargasıdır*⁸²¹
*Her daim onu ziyaret etmek için gelirler toplu surûş*⁸²²
- 424 *Eyle Ya Rab kendin âzat ve coşkuyla doldur*
Benim gibi bir aciz ve biçare isyankârın.
- 425 *Eğer dergâhında ümmet iddiasında bulunursan*
Şer'i şerife amel et ve sünnet giysisini giy
- 426 *Gece gündüz aşk deryası yüreğinde aksın*
Ve artsın şevki ve yüzü coşku ve sevinçten dolu olsun
- 427 *Çünkü söylesin ben Fevzi peygamber ümmetiyim*
Her daim ihlas et insanları ibadete sevk etmede
dinini satanlardan olma
- 428 *Âlem içre mutlaka kabilelerin en hayırlısıdır Kureyş*
Her biri kerametli evden özellik doludur Kureyş
- 429 *Hep temeli güzel mevzudur binası onların*
*O sebepten cümleten kân*⁸²³*ı fazilettir Kureyş*
- 430 *İçlerinden peyda*⁸²⁴ *oldu âlemi ilmi ledün*⁸²⁵
O cihetten ilim ve faziletin kaynağıdır Kureyş
- 431 *Pervasızca sunarlar herkese nimet sofrasını*
Lütfü ihsanda genellikle benzersizdir Kureyş
- 432 *Fayda ve sevginin kaynağıdırlar ki etmezler gezend*⁸²⁶
Her biri faydalar hazinesi ta yararın kendisidir Kureyş
- 433 *Yani onların yüzünden gelmez kimseye şer ve zarar*

⁸²¹ Dikkat ettiği mekân

⁸²² Vahiy getiren melek

⁸²³ Maden, hazine

⁸²⁴ Çıkmak, bulunmak

⁸²⁵ Kendiliğinden öğrenilen ilim

⁸²⁶ Azarlamazlar, kötülük yapmazlar

- Her zaman ve her mekânda hayra meyildir Kureyş*
- 434 *Eşce⁸²⁷ i kavmi Araplardır genellikle şöyle gil*
Düşmanla cenkte her zaman aslan ve saldırgandır Kureyş
- 435 *Bu kabile zat-ı pakınla şerefli oldu çun*
Ey Muhammed en yüksek direk ve asıldır Kureyş
- 436 *İnancım şöyledir kim Fevzi'ye bi⁸²⁸ İştibah⁸²⁹*
O şerefle yüksek mansaba naildir Kureyş
- 437 *Benim mutlu kalbim sana kalmış ya Rasulullah*
Ki acı, kıskançlık ve zulüm ve sitem huzur ve rahatım almış
- 438 *Nice acı sözlerle olup adımın tatlılığı*
Nihayet dert benim beynimin gidiş lezzetini çalmış
- 439 *Sevdalı yüreğimle hayran ve endişeli kalıp bu hallerden*
Selamet olmak üzere lece⁸³⁰-i fikirlere dalmış
- 440 *Re aşkında nuş⁸³¹ - niş⁸³² eden aşk ve şevk sahipleri*
Simsim niyetiyle nuş edip bakmış ki o balmış
- 441 *Hayırlarla müjdelenmişsin bu gelecek yılda Fevzi*
Ki üç yüz üçüncü yıl mutlaka hayır yılı falmış.
- 442 *Ey yaratılanların en şereflişi muhakkak ki ben şaşkınlık içindeydim*
Muhakkak ki nefsim sert adama dönüştü.
- 443 *Muhakkak ki kalbimin zalimliği/katılığı yumuşamadı.*
Aksine kalbim kaskatı sert toprak gibi oldu.
- 444 *Diyorum ki ne tuhaf!*

⁸²⁷ Yiğit insanlar

⁸²⁸ Sız, siz ekleri yerini alarak kelimeyi olumsuz yapar

⁸²⁹ Yanlış, hata, günah

⁸³⁰ Denizin ortası, denizin en uzak kısmı

⁸³¹ Yararlanmak, haz almak

⁸³² Uç, bir şeyin ucu

- Hangi sebeple Kötü huylu ve şerli oldum.*
- 445 *Benim simam/görünüşüm zahirde beyazdır*
Hakikatte ise Habeşliler gibi karadır.
- 446 *Aşırı üzüntüden gözlerim ağlasın*
İki gözyaşı pınarım toplu akan sel gibi oldu.
- 447 *Besmele ederek başladım nât'ına Peygamber'in*
Huda'ya hamdin yanında salavat gönderiyorum.
- 448 *Ey Şefaâtçim, ben tamahkâr bir haldeyim*
Ne var ki Efendimiz sıkıntıda olanların şefaâtçisidir.
- 449 *Ümmetinden olan Fevzi'ye cömertçe şefaât et*
Rabbi, ona cennetteki köşk nimetiyle ikram edecek.
- حرف الصاد⁸³³**
- 450 *İki cihanda tartışmasız yüksek şan ve makam sana mahsus*
Onun için bak nüzulü hazreti Kuran sana mahsus
- 451 *Allah'a ulaşma aşırı özlemin bildiğinden hak*
Özel miraç gecesi Allah daveti sana mahsus
- 452 *Benzersiz cemali zatını gösterdi o Mevla*
Bu yüzden de Lütfü'n büyüğü ve ihsan sana mahsus
- 453 *Taht padişahı ve şefaât bizzat kendindir mahşer gününde*
O günde şefaâtle cehennem ateşini söndürmek sana mahsus
- 454 *Ümmetin sevabı mizanda hafif geldiğinde o gün*
Mizanın bir kefesini ağır kılmak o gün sana mahsus
- 455 *Ne denli ümmetin olsa günahkâr bu âlemde*
Yine azatlar yine ayırım müjdesi sana mahsus

⁸³³ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 21-22.

- 456 *Dâhilin ey Rasulullah bu Fevzi 'yi azat eyle*
Ki pişmanlık gününde günahı giyinmek sana mahsus
- 457 *Gerçekten iki cihanda büyük devlet sana mahsus*
Bu davam ey Habiballah kitap ve sünnetle sabit
- 458 *İnancımın temeli şöyle ümmetindir bu vadide*
Ki esi⁸³⁴ arsa⁸³⁵ yı dil⁸³⁶ üzere pek sağlam ve dayanıklıdır
- 459 *Hilafın eğer tefuh⁸³⁷ eylese bir münkiri kötü fikir*
Kabul etmem ve söyletmem o merdude⁸³⁸ derim ki sus
- 460 *Ne mümkün etmeye tasdik benim o hükmü Mebruke⁸³⁹ 'm*
O kimse ki duymuş olup kalbi tavsiye ile dolu olsun
- 461 *Fevzi 'nin kalbi aydındır seni doğrulamakla her daim*
Temiz mabet çocukları Asa 'na olsun mahsus
- 462 *Ey Rasulullah asıl şefa'at büyüklüğü sana has*
Zat-ı pakındır hakkın hakikatine sahip ihtisas⁸⁴⁰
- 463 *Senin ayağının toprağıyla yer ve gök övünmektedir*
Ya acep⁸⁴¹ mi kılsalar tasdik avam ile has
- 464 *Her kimin tahlis⁸⁴² ine ferman edersin der akap⁸⁴³*
İki cihanda o olur cümle korkudan emin
- 465 *Mahşer gününde tesahup⁸⁴⁴ eylemezsen sen beni*

⁸³⁴ İyileştirmek, tedavi etmek

⁸³⁵ Tarla, meydan, çöl

⁸³⁶ Yürek

⁸³⁷ Söylerse, derse

⁸³⁸ Reddeden, inkâr eden

⁸³⁹ Mübarek

⁸⁴⁰ Özelleştirme, özelleşme

⁸⁴¹ Şaşırlacak bir durum

⁸⁴² Amel defteri, Özel kılınmış

⁸⁴³ Arka, geri

⁸⁴⁴ Yardım etme, arkadaşlık etme ve sahiplenme

- Cehennem ateşi eritir tenimi misali resas*⁸⁴⁵
- 466 *Çünkü oldun Nebiler ve Peygamberlerin hatemi*⁸⁴⁶
Kıl şefa'at Fevzi'nin tahlisine bir mührü bas
- 467 *Her sözün yürekte mühür cevherle fusus*⁸⁴⁷
Araştırmacı ehline apaçıktır her daim bu husus
- 468 *Görüş ehli de bunu tasdik ederler şüphesiz*
*Çünkü hep izahla açıklarlar cümle nusüs*⁸⁴⁸
- 469 *Ey Rasulullah benim de inancım böyledir*
*Gerçi yürekten divanı çalmak diler misli lusus*⁸⁴⁹
- 470 *Ancak şu hüznün ve kederler her biri bir yilandır*
Isırıp sanki içimi her defa yakmaktadır
- 471 *Ey Habiballah gayret dilinle manevi*
Fevzi'nin kötü amellerini kına ve sus
- 472 *Ben Allah'layım seryik*⁸⁵⁰*i hatta ki bilmezler has*
Hem makamı hasına asla da gelmezler has
- 473 *Haşa Allah yüksek makamında yoktur bir ortak*
*O sebepten ortaklığın kale*⁸⁵¹*almazlar has*
- 474 *Senin aşk yolunda gerçekten ah ile figan edip*
Gece gündüz ağlayan gözleri silmezler has
- 475 *Mutlaka sonu yoktur ilim deryasının*
Öyle denize ey Rasulullah dalmazlar has

⁸⁴⁵ Ok

⁸⁴⁶ Sonu

⁸⁴⁷ Asıllar, gerçek

⁸⁴⁸ Naslar, deliller

⁸⁴⁹ Hırsız şairlerin çaldığı şiirler

⁸⁵⁰ Mahsul, ürün

⁸⁵¹ Dinlemezler

- 476 *Yüz binlerce acizlikle ümmetin eyle Fevzi 'ye*
İktidar davasına çun öyle salmazlar has
حرف الضاد⁸⁵²
- 477 *Eyledim ahvalimi ben Ravzayı tabnakına arz*
Yani o sevilmiş Allah 'a bize gönderilenlerin şahına arz
- 478 *Herkes ki işlerini hazreti Peygamber 'e arz eyler*
Sanki etmiştir feleklerin yaratıcısı olan Allah'a arz
- 479 *Çünkü hazinelerin anahtarları hep Müslüman eline*
Eyle var cümle muradın mazharı lavla⁸⁵³ge arz
- 480 *O Resulün fayız kapısıdır sana gönül sığınağı*
Zor ve kolayını eyle sen o ustan⁸⁵⁴i pâke arz
- 481 *Fevziye had-i kem⁸⁵⁵i zat Ahmediye 'ye arz-ı hal*
Ancak var et gizli yaptığı her hâk⁸⁵⁶e arz
- 482 *Ravzana arz-ı salat ile selamdır hep garaz⁸⁵⁷*
Bu yürek mağmum⁸⁵⁸dan keşfi gamam⁸⁵⁹dır hep garaz
- 483 *Âh bu deli yürek her zaman isyana doğru gider*
O sebepten zapt ile menetmek zimam⁸⁶⁰dar hep garaz
- 484 *Ey Rasulullah beyni acıtır kötü söz*
Senin fayız sayende sözü güzelleştirmektir hep garaz
- 485 *Amacıdır ümmetinin namdar⁸⁶¹ olması*

⁸⁵² Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Teveşşülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 22.23.

⁸⁵³ Hz. Peygamber kastediliyor

⁸⁵⁴ Yerleşim yeri, toprak

⁸⁵⁵ Zavallı durumunu

⁸⁵⁶ Toprak

⁸⁵⁷ İradesi, hedefi, amacı

⁸⁵⁸ Gamlı, üzgün, endişeli

⁸⁵⁹ Bulut,

⁸⁶⁰ Yönlendirmek, yönetici

⁸⁶¹ Ünlü, tanınmış

- Şer'ine hizmet ile beka⁸⁶²yı nam⁸⁶³dır hep garaz*
- 486 *El-emân⁸⁶⁴ ey şahı iklim-i Risalet el-emân*
Lütfü ihsanınla terfî makamdır hep garaz
- 487 *Ümmetinden hâsılı razı olsun zat-ı Huda*
Çünkü mahlûkatın yüce Rabbinin rızasıdır hep garaz
- 488 *Ümmetin Fevzi gizli tutmaz muradın arz eder*
Geliş maksat ve meram içre hıram⁸⁶⁵dır hep garaz
- 489 *Can ve yürekten sana iman etme vacip hem de farz*
Senin ayakkabının toprağını ve gözlerine sürme⁸⁶⁶ etmek
vacip hem de farz
- 490 *Ey Rasulullah cemali pakının aşkıyla bu*
Gözümü her an giryan etme vacip hem de farz
- 491 *Ahımın dumanını göğ'e erdirip seher vakti*
Bu gönlü pür ateş ve biryan⁸⁶⁷ etme vacip hem de farz
- 492 *Senin sevdanın yolunda geçip can ve ser⁸⁶⁸den el-eman*
Cismi ve canı sana kurban etme vacip hem de farz
- 493 *Aşk ve şevkin ateşiyle yanarak yakılarak*
Ah Muhammed diye figan etme vacip hem de farz
- 494 *Mürşit⁸⁶⁹-i şer'i şerifin emrine tabi olup*
Herkese kendini insan etme vacip hem de farz
- 495 *Oldu madem Fevzi mazhar sana ümmet olmağa*

⁸⁶² Kalıcı

⁸⁶³ Ad

⁸⁶⁴ Yardım talep etmek

⁸⁶⁵ Ahde vefa, müjde

⁸⁶⁶ Göze sürülen bir madde

⁸⁶⁷ Kavurmak

⁸⁶⁸ Kafa, baş

⁸⁶⁹ Ermiş, ulaşmış ve yetişkin anlamlarına gelir.

- Can ve yürekten şükür Mennan⁸⁷⁰ etme vacip hem de farz*
- 496 *Arz-ı teslim Ravzana hep seherler vakti ayn-ı⁸⁷¹ farz*
Aşkla o Astana⁸⁷² mesh⁸⁷³-i Ruhsar⁸⁷⁴ ayn-ı farz
- 497 *Senin tertemiz yoluna tabi olup da herkes*
Halkla her zaman güzel muamele etmen ayn-ı farz
- 498 *Ey Rasulullah cenabı pakına vuslat için*
Senin sevda ateşinle kalbi pür nar etmek ayn-ı farz
- 499 *Herkes eyler rema⁸⁷⁵ güftar⁸⁷⁶ şer'i pakın üstüne*
Onu cümle halkın tevbih⁸⁷⁷ ve azar etmek ayn-ı farz
- 500 *Tüm harabe imaret bahş⁸⁷⁸ olan fayız⁸⁷⁹ın ile*
Bu harabe yüreğin öyle olmasının imarı ayn-ı farz
- 501 *Hasta gönlüm ey Rasulullah şefaât bulmak diler*
Es-salat ve 'selamla onu timar⁸⁸⁰ ayn-ı farz
- 502 *Fevzi günahkâr parmağıyla olmuş yüzü kara*
Ona garq⁸⁸¹-ı bahr⁸⁸² olmak affı gaffar⁸⁸³ ayn-ı farz
- 503 *Şar'ına ey dostu Yazdan⁸⁸⁴ pek günahdır itiraz*
Sünnetine sebep la'n⁸⁸⁵ alettir itiraz

⁸⁷⁰ Allah'ın isimlerinden biri

⁸⁷¹ Farz-ı ayn demek istiyor

⁸⁷² Cenaba, hazrete

⁸⁷³ Sürmek

⁸⁷⁴ İnsanın yüzü

⁸⁷⁵ Bir şey atmak

⁸⁷⁶ Söz atmak

⁸⁷⁷ Azarlamak

⁸⁷⁸ İmar olan

⁸⁷⁹ Bereket

⁸⁸⁰ Süslemek, onarmak ve imar

⁸⁸¹ Boğulmak

⁸⁸² Deniz

⁸⁸³ Bağışlayan

⁸⁸⁴ Allah

⁸⁸⁵ Kötülemek

- 504 *Hiç eder mi itiraza ictisar⁸⁸⁶-ı ehli hıred⁸⁸⁷*
İki cihanda cehennem ateşi ve bozgunculuğu
kendine çekmektir itiraz
- 505 *Nuru imanla aydınlanmış olan itiraz etmez sana*
Mutlaka âlemde yüreği kara olanların işidir itiraz
- 506 *Olmadı encamı kar⁸⁸⁸ Naci⁸⁸⁹ helakten itirazcı*
En sonu iç derdiyle ah ve vah tır itiraz
- 507 *Ey Rasulullah yoktur itirazım zira kim*
Diye melun⁸⁹⁰ askerinden bir askerdir itiraz
- 508 *İtirazdan ümmetin Fevzi gürizan⁸⁹¹ dır ki çun*
Yılan ve akrep ile dolu bir çeşit kuyudur itiraz
حرف الطاء⁸⁹²
- 509 *Kıldı levha üzere senan⁸⁹³ dan gelen nur tahrir⁸⁹⁴-i hat⁸⁹⁵*
Aşk ve şevkinle etti o kalem testir⁸⁹⁶-i hat
- 510 *Hibir⁸⁹⁷ olursa fart aşkından ser şekle muhtalat⁸⁹⁸*
Mutlaka süsler kırtas⁸⁹⁹ la tenvir⁹⁰⁰-i hat
- 511 *Sevgi çok olduğundan tekrardan anmaya sebep*
Kalem eyler isminin yazılışında hep tekrar hat

⁸⁸⁶ Geçmek, köprü

⁸⁸⁷ Akıl sahipleri, ilim sahipleri

⁸⁸⁸ İş

⁸⁸⁹ Kurtulmak

⁸⁹⁰ Şeytan

⁸⁹¹ Kaçıcı

⁸⁹² Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Teveşşülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 23-24.

⁸⁹³ Övgü, dua

⁸⁹⁴ Yazılı

⁸⁹⁵ Yazı

⁸⁹⁶ Yazı satırları

⁸⁹⁷ Kalem rengi

⁸⁹⁸ Karışık

⁸⁹⁹ Sahifa, yaprak

⁹⁰⁰ Aydınlatmak

- 512 *Pür yemen⁹⁰¹ dir ismi pakın ey Muhammed Mustafa*
O sebepten daim eyler ismini tezkir⁹⁰²-i hat
- 513 *Ümmetin Fevzi mübeşşir⁹⁰³ dir ey dostu Huda*
İsmi yazdıkça eyler kendisin tebşiri hat
- 514 *Divan kitapları naut⁹⁰⁴ undur o ahyar⁹⁰⁵-ı hat*
İtiraz âmiz⁹⁰⁶ olandır mutlaka eşrar⁹⁰⁷-ı hat
- 515 *Açılır her anda gönlü aşığın güller gibi*
Açılırsa gülşen övgüsünde gürâz⁹⁰⁸ har⁹⁰⁹-ı hat
- 516 *Tartışmasız hat-ı hümayun demene şayan olur*
Eğer olursa senin pak yoluna az bar⁹¹⁰ olur
- 517 *Na'tını yazarken şad olur kalbim eğer*
Haver⁹¹¹ kalemimden eylerse doğuş nurları hat
- 518 *Fevzi haddime yazmak na'tını peygamberin*
Sen kim oldun kim üflünde keşif olsun esrar-ı hat
- 519 *Olmadı çok vasıflarını tahrir-i efrat⁹¹²*
Olmadı fayız dolu ismini tekrar-i efrat
- 520 *Çünkü Memduh⁹¹³ Huda oldu cenabı pakın*
Kim eder meziyetlerini ad⁹¹⁴ tabir-i efrat

⁹⁰¹ Mübarek, güzel

⁹⁰² Zikretmek

⁹⁰³ Müjdelemek

⁹⁰⁴ İlahi, övgü

⁹⁰⁵ Seçimler, muhayyerlik

⁹⁰⁶ Oluşturan

⁹⁰⁷ Kötülükler

⁹⁰⁸ Kaçış

⁹⁰⁹ Diken

⁹¹⁰ Yük

⁹¹¹ Doğru

⁹¹² İleri gitmek, haddi aşmak

⁹¹³ Övülmüş

⁹¹⁴ Saymak

- 521 *Gelin âlim yazamaz tüm övgünü çünkü*
Olamaz her kalemin etmesi tastiri efrat
- 522 *Adının anısı her defa deniliyor zin⁹¹⁵-i lisan*
Senin övgün olmaz ne kadar olsa da takrir-i efrat
- 523 *Fevzi ya Allah'ın bereketi çünkü o nurdur ölmez*
Eğer desem eyledi bu gönlümü tesrir⁹¹⁶-i efrat
- 524 *Mantığın Allah'ın vahyidir olamaz kuy⁹¹⁷-i galat⁹¹⁸*
Kimse ondan edemez şem⁹¹⁹-i eser buy⁹²⁰-i galat
- 525 *Ey taht şahı ledün zatına menzîl-i kuran*
Hin⁹²¹-i nutkunda dilin gidemez suy⁹²²-i galat
- 526 *Şeker gibi tatlı kelamın dile tat getirici olur*
Hiç ne mümkün ki içerisinde olsun muy⁹²³-i galat
- 527 *Ümmetin mutakıdı⁹²⁴ şöyle ki akmaz asla*
Mecmuan-nur⁹²⁵ dilen kalbine hiç cuy⁹²⁶-i galat
- 528 *Fevzi tebliğ Risalet'te tegallüt⁹²⁷ mü olur*
Bulunursa bulunur sen de meğer huy-i galat
- 529 *Tertemiz adın aynı nurdur çun⁹²⁸ deh⁹²⁹dan⁹³⁰ inbisat⁹³¹*

⁹¹⁵ Süs

⁹¹⁶ Mutlu olmak

⁹¹⁷ Hiç

⁹¹⁸ Yanlış, hata

⁹¹⁹ Koku duyumu

⁹²⁰ Koku

⁹²¹ Dışında,

⁹²² Taraf, yön

⁹²³ Kıl kadar hata

⁹²⁴ İnanmış olanı

⁹²⁵ Nurların toplanmış hali

⁹²⁶ Irmak, su yolu

⁹²⁷ Yanlışlık yapma

⁹²⁸ Gibi

⁹²⁹ Köy

⁹³⁰ Bir şeyin konulduğu şey, suyun konulduğu şey, mumun konulduğu şey

⁹³¹ Yayılmak, genişlemek

- Şadan⁹³² olur yürekten can bulur inbisat*
- 530 *Bu söz şaşırılacak değildir çünkü daima*
Âşıkları birbirine kavuşturur canan adı inbisat
- 531 *Sen ki Allah'ın sevgilisisin oldun halkın da sevgilisi*
Kavuşturur Allah'ın dostunun adını anmak inbisat
- 532 *Hak sözü bize tebliğ ettin ey Rasulullah*
Kalbimize o Allah'ın sözü getirdi inbisat
- 533 *Ey Fevzi Kuran oku ve salavatla selam de*
Kalbine bir kalıp⁹³³ verir çün nuru Kuran inbisat
- حرف الظاء⁹³⁴**
- 534 *Ümmetin eylese korunmuş olur Yezdan-ı Hafız⁹³⁵*
Çünkü tutar saygını hazreti Mennan hafız
- 535 *Lütuf edip eyle şefaât bize ey şahı rüsül⁹³⁶*
Ta ki koruya bizi cehennem ateşinden Rahmanı hafız
- 536 *Kılmayıp ret bütün matlub⁹³⁷unu ita⁹³⁸ eyler*
Seni gönderen hazreti Subhan-ı hafız
- 537 *Fetih eder keramet hazineler kapısını Rabb-ı Kerim*
Yani seli taut⁹³⁹ fahiz⁹⁴⁰dir sana her an hafız
- 538 *Ey Fevzi Peygamber sevgisiyle yüreğin şad eyler*
Nice mutsuzları mutlu kılan ihsan hafız
- 539 *Koruyan Allah'a bizi korumasını dileriz ey hafız*

⁹³² Mutlu olan kişiler

⁹³³ Güven, rahatlık

⁹³⁴ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Teveşşülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 24-25.

⁹³⁵ Koruyan ve kollayan

⁹³⁶ Peygamberin çoğulu

⁹³⁷ Amacını

⁹³⁸ Bağışlamak

⁹³⁹ Vermek, bağışlamak

⁹⁴⁰ Bacak

- Senin şeriatının hilafına söz söylemeyiz ey hafız*
- 540 *Şerefli sünneti şeriatına tabi oluruz*
Hükmü tabnakını ret eylemeyiz ey hafız
- 541 *Ey Rüsül şahlarının şahı zatına iman ettik*
Gitmeyiz biz inkâr alanına ey hafız
- 542 *Eğer iki cihanda elimizden tutmazsan*
Ne ye sebep olur ahvalimiz ne ederiz ey hafız
- 543 *Ancak sensin bizi cehennemden tahlis⁹⁴¹ buyuran*
Yoksa biz cehennem ateşine gideriz ey hafız
- 544 *Varlığın aynı derde şifadır deva⁹⁴² dır zira*
Olmazsan dert ile feryat⁹⁴³ ederiz ey hafız
- 545 *Fevzi daim şeriat diliyledir amme⁹⁴⁴ ye*
Gece gündüz var hüznle diye siz ey hafız
- 546 *Münker⁹⁴⁵ anın yeri encam⁹⁴⁶ ı çâh⁹⁴⁷ -ı nar⁹⁴⁸ dır ey Hafız⁹⁴⁹*
En sonuna işleri hep ah ve zardır ey Hafız
- 547 *Cehennem vadisinde her an muzlim⁹⁵⁰ lerin yeri*
Dopdolu lüdag⁹⁵¹ -ı ten⁹⁵² akrep ile yılandır ey Hafız
- 548 *İçecek ve yiyeceklerinden Allah 'a sığınmak gerek*
Çünkü hamim⁹⁵³ ile cehennem ateşi genelde dikendir ey hafız

⁹⁴¹ Kurtaran

⁹⁴² İlaç

⁹⁴³ Çılgılık, bağırma

⁹⁴⁴ Halka

⁹⁴⁵ İnkârın

⁹⁴⁶ Akıbeti

⁹⁴⁷ Kuyu

⁹⁴⁸ Ateş

⁹⁴⁹ Koruyucu

⁹⁵⁰ Zalim, kötülük eden

⁹⁵¹ Diken, diken ucu

⁹⁵² Beden

⁹⁵³ Kaynayan cehennem suyu

- 549 Çok cesaret ve hasaret⁹⁵⁴ düşman olmak zatına
Düşmanın düşmanı çünkü yaratıcıdır ey hafız
- 550 Ey Rasulullah gerçi düşmanın çoğalmaktadır
Ancak sonunda yatacağı yer gayetle dardır ey hafız
- 551 Bu kalıcı güzellikler Peygamberi sevmendir ey Fevzi
Bundan başkası yok olucu vehim ödünçtür ey hafız
- 552 Eylesin ta kıyamete kadar şeriatını Mevla Mahfuz⁹⁵⁵
Nitekim tutmadadır âlemi hâlâ mahfuz
- 553 Âleme rahmeti mahz oldu senin pak varlığın
O sebepten oluyor zir⁹⁵⁶ ile bala⁹⁵⁷ mahfuz
- 554 Olmasa Ravzayı pakın eğer bu arz⁹⁵⁸ da
Yer ve deniz olmaz idi mahv⁹⁵⁹ dan asla mahfuz
- 555 İstesen haktan eğer gelmesin ümmete fevt⁹⁶⁰
Dest⁹⁶¹ -i mevt⁹⁶² ten olur edna⁹⁶³ ile ala⁹⁶⁴ mahfuz
- 556 Peygamber sevgisini içinde hıfz⁹⁶⁵ eyle Fevzi
Tuta halk tasını manende⁹⁶⁶ -i lala⁹⁶⁷ mahfuz
- 557 Yüreğinde kin olmasın Peygamber-i melhuz⁹⁶⁸
Ta yakmasın seni ahger⁹⁶⁹ gibi melhuz

⁹⁵⁴ Kayıp

⁹⁵⁵ Korunmuş ve koruyan

⁹⁵⁶ Aşağı, yer ve toprak

⁹⁵⁷ Yukarı, yüksek ve gök

⁹⁵⁸ Dünya, toprak veya yer

⁹⁵⁹ Yok, etmek, mahvetmek

⁹⁶⁰ Ölüm

⁹⁶¹ El

⁹⁶² Ölüm

⁹⁶³ En düşük

⁹⁶⁴ En yüksek

⁹⁶⁵ Korumak

⁹⁶⁶ Gibi, benzer

⁹⁶⁷ Parlak ve aydınlatıcı

⁹⁶⁸ Belirlenmiş, görülmüş ve kontrol edilmiş

- 558 *Herkes ki peygamberin fermanını başına taç etmiştir*
Bundan dolayı mutlaka giymiştir efser⁹⁷⁰i melhuz
- 559 *Çünkü ben toprağın çocuğu onun temizliği için küştem⁹⁷¹*
Bulacağım her iki cihanda bol nimet-i melhuz
- 560 *Ey Fevzi yüreğinde Muhammed'in nuru olmuş ruhşan⁹⁷²*
Mutlaka senin dışındakileri görmemek daha nurlu melhuz
- حرف العين⁹⁷³**
- 561 *Mukaddem⁹⁷⁴ pakın ile âlem etti her an intifa⁹⁷⁵*
Bereketli güneşin doğu ve batıya eyledi neşr⁹⁷⁶i şü'a⁹⁷⁷
- 562 *Etti o mihr⁹⁷⁸i Risalet havr⁹⁷⁹inden çun tolo⁹⁸⁰*
Kıldı had-i istiva⁹⁸¹ya Lütfü hakla irtifa⁹⁸²
- 563 *Hâşâ Allah sanmasın her küfür ve nifak sahibi*
Kim olunmuş mucizatin⁹⁸³ canip⁹⁸⁴inden ihtira⁹⁸⁵
- 564 *Zat-ı Yezdan mucizen dal olmak üzere sıdkına*
Pak elinden edip izhar verdi iltima⁹⁸⁶
- 565 *Ey Rasulullah bulur taze hayat bu Fevzi'nin*
Cisim ve canı naatı pakın etmedikçe istima⁹⁸⁷

⁹⁶⁹ Kıvılcım, ateş parçası

⁹⁷⁰ Padişahların başına taktığı fes

⁹⁷¹ Öldürdüm ve öldüm

⁹⁷² Parlak

⁹⁷³ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Teveşşülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 25-26-27.

⁹⁷⁴ İlk, ileri ve önceki

⁹⁷⁵ Faydalanmak, yararlanmak

⁹⁷⁶ Yayınlamak

⁹⁷⁷ Işımlar

⁹⁷⁸ İyilik, muhabbet

⁹⁷⁹ Toprak

⁹⁸⁰ Doğuş

⁹⁸¹ Yer küresinin iki bölündüğü nokta

⁹⁸² Yükselme

⁹⁸³ Mucizeler

⁹⁸⁴ Yan, yön

⁹⁸⁵ Buluş, icat ve kesme

⁹⁸⁶ Parlamak, aydınlık

- 566 *Oldu sayt⁹⁸⁸-i şerefın yer ve gökte şayii⁹⁸⁹*
Kıldı arz-ı salavat adın olanlar Sami⁹⁹⁰
- 567 *Sıdkla ümmet olup kapına oldu bende⁹⁹¹*
Herkes kendinden olsun sa'd⁹⁹² ve mübarek talî⁹⁹³
- 568 *Bazısı haline hem kal⁹⁹⁴ine kendiliğinden tâbi*
Eseri pakınca gidip oldu aza kanî⁹⁹⁵
- 569 *Gerçi ümmet ise de bazısı tuğyanda⁹⁹⁶ olup*
Dünyaya meyil ederek oldu çoğuna talî
- 570 *Ancak sen şahı şefaatsin ey dostu Huda*
Ümmetin Fevzi'ye o Lütfü kerem ile şâfi⁹⁹⁷
- 571 *Ey Rasulullah derim ben her mekânda ey şefî⁹⁹⁸*
Vird ve zikrim oldu her an ve zamanda ey şefî
- 572 *Bir günahkâr göremem âlemde çun kendim gibi*
O sebeptendir lisanım iki cihanda ey şefî
- 573 *Yalnız olduğum zamanda şefaatt istesem*
Belki budur dilin güven ve emân-ı ey şefî
- 574 *Kimse müstağni⁹⁹⁹ değil zira şefaatten müdâm¹⁰⁰⁰*
Denmeli hatta ki o bağı cenân¹⁰⁰¹da ey şefî

⁹⁸⁷ Dinlemek

⁹⁸⁸ Güzel ahlak, zikir

⁹⁸⁹ Yayılmak

⁹⁹⁰ Dinleyen kimse

⁹⁹¹ Köle, kul

⁹⁹² İyilik

⁹⁹³ Baht, şans

⁹⁹⁴ Sözüne

⁹⁹⁵ Kanaat

⁹⁹⁶ Kötü işlerde olup

⁹⁹⁷ Şefaatt eden

⁹⁹⁸ Şefaatt edici

⁹⁹⁹ İsteksiz, muratsız

¹⁰⁰⁰ Her daim

¹⁰⁰¹ Cennet, bahçe

- 575 *Fevzi yâd¹⁰⁰² eyleyip yürek ve candan sıdkla*
Her an figan ve zevk gülstanda ey şefi
- 576 *Bundan sonra tüm üzüntü ve kedere dedim el veda¹⁰⁰³*
Hakkın Lütfü'yle yaptım her havil¹⁰⁰⁴ ve vehim¹⁰⁰⁵ e el veda
- 577 *Ey Rasulullah zehir gibi kıskançlığın azarlaması olsun*
Dedim ki senin sayende ben zehri içmeye el veda
- 578 *Gerçekten kınama beni eskiye düşman etmiştir*
Fakat şimdi o kınama ettim el veda
- 579 *Çünkü gördüm pür gezendest¹⁰⁰⁶ keyif ve kem¹⁰⁰⁷-i digerân¹⁰⁰⁸*
Onun için dedim keyif ve keme el-veda
- 580 *İstima ve kınama kötü istekler tarafından dem¹⁰⁰⁹ olsun*
El-Hamdulillah dedi Fevzi nuş¹⁰¹⁰-i deme el-veda
- 581 *Ey takva ve verâ yolunda yürütmekle*
Bizi cennete götürmeye kılavuzluk eden Peygamber.
- 582 *Ümmete gerçek bir öğüt hatırlattınız*
“Sürekli gözyaşı dökünüz” dedin.
- 583 *Keder yurdunda(dünya hayatı) dudak patlatırcasına*
Neşeli ve çokça gülmeyiniz dedin.
- 584 *Dünyanızın süsleri sizi etrafımdan uzaklaştırmasın*
Aksine yetinmeyi alışkanlık haline getirerek bu

¹⁰⁰² Hatırlayıp

¹⁰⁰³ Son vermek, veda etmek

¹⁰⁰⁴ Korku

¹⁰⁰⁵ Vesvese

¹⁰⁰⁶ Acı verici

¹⁰⁰⁷ Çokta

¹⁰⁰⁸ Başkaları

¹⁰⁰⁹ Ah, kan, Hava, buhar

¹⁰¹⁰ Afiyetle içmek

- dünyada kanaat ediniz.*
- 585 *İşleriniz konusunda âlimlerle istişare ediniz*
Sizin helâkınız danışmadan yaptığınız işlerden olacak.
- 586 *Böyle gafil olmuş kimse hakkında hayrı arzu etmeyin.*
Muhakkak ki onun gafleti ona bidatlar getirir.
- 587 *Muhakkak ki onun amacı ahiret yurdundadır*
Ahiret konusundaki gafletin akıbeti feci açıdan şikâyetçi
kimseye sıkıntı verir.
- 588 *Sen bize her zaman emrediyordun*
Sen bize zikir ehline en iyi tabii olanlardan olmamızı emrediyordun.
- 589 *Nasihat verene engel olunmasından bizi alıkoyuyordun*
Bu kişiyi/nasihat edeni zecretmek/alıkoymak
engellemelerin en kötüsüdür.
- 590 *Sen bize günah işlemeyin dedin*
Muhakkak ki onun sonunda açlık(tan) yoluyla zarar görür.
- 591 *Çok oruç tutunuz*
İşte o zaman kalbiniz ışıık ile dolacak/ dolar
- 592 *Daima öğüt verenler ile beraber oturunuz ki*
Onlarla bulunmanız dinin esasından sayılır.
- 593 *Zorluk vaktinde daima sabredin*
Acıların fazlalığı sabırsızlıktan dolayıdır
- 594 *Allah'ın nimetleri kullarına sürekli ol*
Zira aptal insanlar senden tat almaz
- 595 *Felaket içerisinde ters düz iken*
Bu nimet kime gelmez ise kaybetmiştir.

- 596 *Onu tadan kimse Allah'a hamd ederek nimet içindedir*
Rabbi ona yetinmenin tatlılığını tattırarak.
- 597 *Nasihatlerin şuur isteyenler içindir*
Sen dedin ki: Edepsiz olan kimsenin kusurunu ört..
- 598 *Güzel gönülle nimete tutunan kimse*
Son derece ziynet sahibi olur.
- 599 *Ey yaratılanların en şereflişi Ey bizi rızıklandıranın Resulü*
Tevazu sahibi elçiye salat olsun dedin.
- 600 *Ey Yaratılmışların en faziletlisi! Ey yaratıcımızın Sevgilisi*
Sen dedin ki: Dostluk sahibi nebiye selam olsun.
- 601 *De ki üzgün kimse hakkın bir keresinde*
Gönlünü/kalbini ağrıdan kurtar.
- 602 *Ey Şefaati Fevzî güzellik meziyetini elde etmek için*
Arzu ile uyandı.

حرف الغين¹⁰¹¹

- 603 *Ey Rasulullah yoktur zıddına asla mesag¹⁰¹²*
Kimseye vermez muhalif olmaya Mevla mesag
- 604 *O sebepten geldi ama yüzbinlerce ehli fesat¹⁰¹³*
Olmuyor değişikliğine eserlerinin hala mesag
- 605 *Bunca yıldır var mıdır bir kötü istekli düşmen kim*
Böyle şeriatın başkasına aşağı ve yukarı olasına mesag
- 606 *Var mı çare mahvı dine diyerek bir akile¹⁰¹⁴*
Dinse der kim yoktur âlemde ona lala¹⁰¹⁵ mesag

¹⁰¹¹ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuû't 'in-Nebeviyye*, s. 27-28.

¹⁰¹² Fırsat, Ters gidiş

¹⁰¹³ Bozguncu

¹⁰¹⁴ Akıllı, akıllı kadın manası da var

- 607 *Ey Fevzi ancak seni şefaât şadan eder*
O şefaât nimetine olmalı ela¹⁰¹⁶ mesag
- 608 *Ey Habiballah bu gönlüm olmaz aşkından ferağ¹⁰¹⁷*
Çünkü seni unutmanı Yazdan eyledi kesinlikle yasak
- 609 *Gerçi görünüşte Medine'n meskenimden uzak ise*
Ancak kalbimden değildir Ravza-i pakın erâğ¹⁰¹⁸
- 610 *Herkes gönlünden seni inkâr ederse mutlaka*
Oldu o menhus¹⁰¹⁹e kıyamet gününde devzah¹⁰²⁰ durak
- 611 *Âşık'ın nazik yüreğini hiç edemez dünya şikâr¹⁰²¹*
Etse de şikâr etmene yüz tuzakla nasb¹⁰²²-i durak
- 612 *Ey Fevzi güzel koku tesellimle mutar¹⁰²³ kıl yüreğin*
Ravzayı paka edip arz salat her vakit ve çağ
- 613 *Ey habibi canıma kar¹⁰²⁴ etti hasret ey derig¹⁰²⁵*
Ey şefî-i gelmiyor çun vuslat kokusu ey derig
- 614 *Sen veliü'l-nimeti âlemsin ey kân¹⁰²⁶i kerem*
Ben ise hiç etmedim şükriü nimet ey derig
- 615 *Senin tertemiz sayende oldu devlet imanı dil¹⁰²⁷*
Diye kötü istekli etmen ister selbi¹⁰²⁸ devlet ey derig

¹⁰¹⁵ Yok yok

¹⁰¹⁶ Dikkat

¹⁰¹⁷ Boş

¹⁰¹⁸ Uzak

¹⁰¹⁹ Kötü bahtlı

¹⁰²⁰ Cehennem

¹⁰²¹ Avlamak

¹⁰²² Yapışmak, yapıştırmak

¹⁰²³ Koku, parfüm

¹⁰²⁴ Etki etti, işledi

¹⁰²⁵ Pişmanlık, acı çekme

¹⁰²⁶ Hazine

¹⁰²⁷ Yürek

¹⁰²⁸ Çekip geri almak

- 616 *Uzlet¹⁰²⁹ etsem zillet¹⁰³⁰i itaat olurdum ancak ben*
Olmadin halvet nişin¹⁰³¹ genci uzlet ey derig
- 617 *Aciz ve pesmanda¹⁰³² kaldım Ey Rasulullah medet*
Çünkü nefsi etmende celb¹⁰³³i şûm¹⁰³⁴ ve nekbet¹⁰³⁵ ey derig
- 618 *Cisim ve can faydasız başıboş boş gezip*
Daima etmendedir dar¹⁰³⁶-ı gurbet ey derig
- 619 *Kederden özgürlüğün dilerken dertli gönlüm el-eman*
Acep hüziün elinin esiri olmuş ey derig
- 620 *Ravzana cevr¹⁰³⁷-i günahımdan şikâyet eylerim*
Kim beni mahrum cennet etmek diler ey derig
- 621 *Eğer şefaât eylemezsen Fevzi 'ye dar'inde sen*
Cisim ve canın parça parça eyler cehennem ateşi ey derig
- 622 *O Risalet ay kulesi cihanı etti pür furûg¹⁰³⁸*
Kutsal Miraç gecesinde cenân¹⁰³⁹ı etti pür furûg
- 623 *Herkes ondan nur iktibas¹⁰⁴⁰ etmek istedi çun hilafsız¹⁰⁴¹*
Onun nur ve feyzi eder her cisim ve canı pür furûg
- 624 *Çünkü zahir ve batında nur kaynağı olan Allah 'tan etmişti*
Yüzünün nuru Kevni mekânı etmiştir pür furûg
- 625 *Herkesin zıl¹⁰⁴²la sahipti, kendisini bir feyiz içinde gibi hayal ederdi*

¹⁰²⁹ İnziva, uzak durmak

¹⁰³⁰ Çaresiz olmak, aşağılanmak

¹⁰³¹ Oturmak

¹⁰³² Geride kalmak, arkada kalmak

¹⁰³³ Kendine çekme

¹⁰³⁴ Kötü şeyler

¹⁰³⁵ Azarlama

¹⁰³⁶ Ülke, memleket, vatan

¹⁰³⁷ Pişmanlık, üzüntü

¹⁰³⁸ Aydınlık, parlak, ışıklı

¹⁰³⁹ Cennetler, bahçeler

¹⁰⁴⁰ Alıntı

¹⁰⁴¹ Karşılıksız

- Kendi kokusu her bir gülistanı ederdi pür furûg*
- 626 *Et tevessül¹⁰⁴³ ta ki Fevzi nur ve mutluluk bulsun*
- Ayla yer ve göğün nur bulduğu gibi pür furûg*
- 627 *Olmadı nefsi dagalbaz¹⁰⁴⁴ gûnahtan Farig¹⁰⁴⁵*
- Gelmedi gece gündüz kötü işlerden Farig*
- 628 *Ey derig izzeti dünyaya meyil mühlik¹⁰⁴⁶ iken*
- Olmadım ben refah ve dünya varlığı istemekten Farig*
- 629 *Ey şefaât tahtının şahı beni Lütfü'nle buyur*
- Cehenneme ulaştıran ve berbat eden fiillerden Farig*
- 630 *Ne oldu kim bu yüreği nakam¹⁰⁴⁷ daim seherde vaktinde uyanan*
- Gelmiyor sabah ve akşam nale ve ahdan Farig*
- حرف الفاء¹⁰⁴⁸**
- 631 *Her zaman ey Rasulullah dili nakam diler iltâf¹⁰⁴⁹*
- Efendim de diye ver ya rab bahak¹⁰⁵⁰-ı sure Ahkaf*
- 632 *Elimden tutan şefaâtçim çün zatındır de hakkımda*
- İlahi ümmetim şad et besirr¹⁰⁵¹-i sure Araf*
- 633 *Murad etsen muradın ret olunmaz dergâhı haktan*
- Ki hâsıldır her zaman her muradın beyn¹⁰⁵²i nun¹⁰⁵³ ve Kaf¹⁰⁵⁴*
- 634 *Benim hal ve melal¹⁰⁵⁵ engizeme¹⁰⁵⁶ merhamet et tesahup kıl*

¹⁰⁴² Gölge

¹⁰⁴³ Yakınlık göstermek

¹⁰⁴⁴ Oyunbaz, düzenbaz ve kandırıcı

¹⁰⁴⁵ Boş, uzak

¹⁰⁴⁶ Öldürücü

¹⁰⁴⁷ Başarısız

¹⁰⁴⁸ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessûlatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 28-29.

¹⁰⁴⁹ Lütuf, bağışlanma ve acıma

¹⁰⁵⁰ Yüzü suyu hürmetine

¹⁰⁵¹ Yüzü suyu hürmetine

¹⁰⁵² Arası, ortası

¹⁰⁵³ Harf

¹⁰⁵⁴ Harf

- Ki haset etmen ister bunca eserlerim benim itlaf¹⁰⁵⁷*
- 635 *Uyup nefse o kötü istekli ey Habiballah ceza mıdır?*
- Ki etsin cevr-i kurnazlığıyla bu âlemde beni israf*
- 636 *Ne ister o kışkanç benden günahkâr sem şefaâtçim sen*
- Velev¹⁰⁵⁸ meydanda olsa cürm ve isyanım Sad¹⁰⁵⁹ ve âlâf¹⁰⁶⁰*
- 637 *Gerçi ümmetin edna¹⁰⁶¹ isem de ancak sayende*
- An be an herkese saygıyı eyledim îlaf¹⁰⁶²*
- 638 *Şefaatta buyur surat¹⁰⁶³ı eman sen hakkı Fevzi de*
- Ki yoktur gücü sabır etmeye misali gücü islaf¹⁰⁶⁴*
- 639 *Eylesem Hicaz'da gâh seyir ki avaf¹⁰⁶⁵*
- Ravzana etsem ziyaret Allah'ın evine tavaf*
- 640 *Eyleyip bu iki şerefli makamda niyaz*
- Ümmetin dese ilahi neccana¹⁰⁶⁶ mimma¹⁰⁶⁷ hilaf¹⁰⁶⁸*
- 641 *Kıldığım tüm övgüler yüksek hak makamında sahih*
- Haşa Allah ki değildir öyle kuru bir yumruk boş laf*
- 642 *Çünkü şefaât ettiğin her bir günah mağfur olur*
- Olsa da miktarı ve kesret¹⁰⁶⁹te misali kuh¹⁰⁷⁰-i kaf*

¹⁰⁵⁵ Melül, şaşkın

¹⁰⁵⁶ Akla gelen bir fikir, yeni bir icat ve yeni bir iş

¹⁰⁵⁷ Telef olmak, yok olmak

¹⁰⁵⁸ Keşke

¹⁰⁵⁹ Sayı olan yüz

¹⁰⁶⁰ Binlerce

¹⁰⁶¹ Aşağı

¹⁰⁶² Birbirine katılmak

¹⁰⁶³ Hızlı

¹⁰⁶⁴ Öncekiler, selef

¹⁰⁶⁵ Afiyette

¹⁰⁶⁶ Bizi kurtar

¹⁰⁶⁷ Öyle şeylerden ki

¹⁰⁶⁸ Senin istediğinin tersine olanlardan

¹⁰⁶⁹ Çokluk

¹⁰⁷⁰ Dağ

- 643 Şüphesiz oldu Kâbe asa Ravzayı pakın her daim
Nazili arzın olan cümle ser¹⁰⁷¹ ve şane¹⁰⁷² meta¹⁰⁷³
- 644 Ey Allah'ım Fevzi saldı her zaman sıdkla
Ta şefaatinin sayesinde olsun isyanın muaf
- 645 Naatı pakın yazmadan kalemler olmaz içtina¹⁰⁷⁴
Hiç ne mümkün Bahr¹⁰⁷⁵i ilminden olunsun igtira¹⁰⁷⁶
- 646 Enbiya ve Mürsel'inden gelmedi bir zat kim
Etmeye nezd¹⁰⁷⁷i kemalâtında aczin itira¹⁰⁷⁸
- 647 Gökte aşkla cümle ser şan hep gelip
Ravzayı tabnakına eyler ziyaret saf ve saf
- 648 Ravzayı pakın eşittir şerefte arş ile
Onda Cibril emin etse sezadarı¹⁰⁷⁹ itikâf
- 649 Ümmetin Fevzi için o ayak toprağından ricam
Bu ki sayende olsun her sıkıntısı inkişaf¹⁰⁸⁰
- 650 Ben günahım eylerim her an efendim itira¹⁰⁸¹
İşte ettim ey benim âlem pisend¹⁰⁸²im itira¹⁰⁸³
- 651 Kerametın güzel ve kötüsü maruz olurmuş Ravzana
O sebepten etmeyip inkâr ettim itira¹⁰⁸⁴
- 652 Külfet¹⁰⁸⁵i ispata yoktur haceti hiç günahımın

¹⁰⁷¹ Kafa

¹⁰⁷² Omuz

¹⁰⁷³ Tavaf edilen yer

¹⁰⁷⁴ Kabul edilebilir değil

¹⁰⁷⁵ Deniz

¹⁰⁷⁶ Bir yumruk su

¹⁰⁷⁷ Huzurunda, yanında

¹⁰⁷⁸ Akıbet

¹⁰⁷⁹ Keşif etmek, bulmak ve açmak

¹⁰⁸⁰ Beğenmek, seçmek

¹⁰⁸¹ Sıkıntı

- Çünkü ben tövbemle kıldım kendi kendim itiraf*
- 653 *Eylemem davayı uluvîyet¹⁰⁸² miyan¹⁰⁸³i nas¹⁰⁸⁴da*
Eylerim âlemde kıymeti nabilend¹⁰⁸⁵em itiraf
- 654 *Kıl merhamet ey Rasulullah bu Fevzi kuluna*
Zıl ve aczin etti kalbi müstemend¹⁰⁸⁶em itiraf
- 655 *Feyiz bağından edermiş kalbi âşık iktitaf¹⁰⁸⁷*
Hem olurmuş müşkülü nurunla her defa inkişaf
- 656 *Evc¹⁰⁸⁸i aşkında yüreği pervaz¹⁰⁸⁹ eden ümmetlerin*
Canları canan elinde oldular simürg¹⁰⁹⁰ Kaf
- 657 *Ey Rasulullah o kim kûhi şaka¹⁰⁹¹dır meskeni*
Daim eyler şer'i yolu nurlarından itisaf¹⁰⁹²
- 658 *Emrine olmak muhaliftir cünun¹⁰⁹³ fevk¹⁰⁹⁴-i cünun*
Çünkü bilgili eylemez ferman haktan inhiraf¹⁰⁹⁵
- 659 *Mutlaka emri hudadır cümle fermanın senin*
Sure-i ve'n-Necim söyler hikmetten bi¹⁰⁹⁶ ihtilaf
- 660 *Ey Fevzi haddinimdir hakkınca ümmetin senin*
Daima kıl aciz ve taksirin¹⁰⁹⁷ o yüzden itiraf

¹⁰⁸² Büyüklük taslamak

¹⁰⁸³ Arasında, ortasında

¹⁰⁸⁴ İnsanlar

¹⁰⁸⁵ Yüksek olmayan kıymetimi

¹⁰⁸⁶ Acı dolu, keder dolu

¹⁰⁸⁷ Meyve toplama

¹⁰⁸⁸ Doruk

¹⁰⁸⁹ Uçmak

¹⁰⁹⁰ Oyuz tavuk veya otuz kuş manasında bir tasavvuf terimidir

¹⁰⁹¹ Ayrılmak

¹⁰⁹² Diğer yollara sapma

¹⁰⁹³ Delilik

¹⁰⁹⁴ Yukarı

¹⁰⁹⁵ Kötü yola sapmak

¹⁰⁹⁶ Farsçada olumsuz yapan ek

¹⁰⁹⁷ Kusurların

حرف القاف¹⁰⁹⁸

- 661 *Sünnet ve şeriata uyan herkese oldu fayık¹⁰⁹⁹*
Hem o dur cennete girmekte umuma sabık
- 662 *Öyle bir zat salah perver¹¹⁰⁰ takva revşen¹¹⁰¹*
El ve eteğini pus¹¹⁰² eylese âlem layık
- 663 *Ancak bu kulun günahkârın ey şahı Rüsül*
Çok kabahatler edip oldu derk¹¹⁰³ten âbık¹¹⁰⁴
- 664 *Gerçekten ehli günah olsa da fakat kalbi*
Sana iman ve yakın¹¹⁰⁵ında sahih sadık
- 665 *Eyle ferman ey şahı şefaât ki heman¹¹⁰⁶*
Yaza o pür günahın affına ferman Namık
- 666 *Ah ey dostu Huda şerefli yüzün düşte*
Ne olur iki gözü ve kalbiyle göre bu âşık
- 667 *Herkes bir damla alır bahri feyzinden*
Olur, o damlası bir bahri muhit¹¹⁰⁷ rayık¹¹⁰⁸
- 668 *Herkes agâh¹¹⁰⁹ ise bu sırrı eder o tasdik*
Eylemez herkes değil şehd¹¹¹⁰i ledünden zayık¹¹¹¹

¹⁰⁹⁸ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuût 'in-Nebeviyye*, s. 29-30.

¹⁰⁹⁹ Üstünlük kazanmak

¹¹⁰⁰ Koruyan, kollayan

¹¹⁰¹ Aydın

¹¹⁰² İndirse,

¹¹⁰³ Anlayış

¹¹⁰⁴ Efendisinden kaçan kişi

¹¹⁰⁵ Gerçek, inanma

¹¹⁰⁶ Onu

¹¹⁰⁷ Okyanus

¹¹⁰⁸ Sevecen, hoş olur

¹¹⁰⁹ Haberdar

¹¹¹⁰ Lezzetli

¹¹¹¹ Zevk almak

- 669 *El-eman Fevzi çaresizini lütuf ve keremle*
An karip¹¹¹² zümre-i mesrude¹¹¹³ye eyle lahık¹¹¹⁴
- 670 *Ey Rasulullah şer'indir senin mizanı hak*
Çünkü böyle kıldı tasrihi hazreti Kuran hak
- 671 *Ehli hayret bezm¹¹¹⁵i pak şeriata kılsın arzı hal*
Kim öbür dünyada her bir müşküle divanı hak
- 672 *Her işin tartılır kıstası şeriat pak da*
O ki şanındandır âlemde onun ızan¹¹¹⁶ı hak
- 673 *Ey Allah'ın nebisi aynı haktır ahkâmın senin*
Zira her bir hükmüne mahuz¹¹¹⁷ olan fermanı hak
- 674 *Böyle tasdik eylemiştir ümmetin Fevzi bunu*
Müstakar¹¹¹⁸dır çünkü içinde onun imanı hak
- 675 *Ey Rasulullah oldum ben azaba müstahak*
Hiç olmazlar mı? Asiler ukâba müstahak
- 676 *Olmuyor söz ve fiilim hatadan boş daima*
Dense hakkımda yerindedir bu atab¹¹¹⁹a müstahak
- 677 *Ancak eylersin şefa'at ey şefi'ü'l-müznibîn*
Olurum sayende kul çok sevaba müstahak
- 678 *İki cihanda eyleyip Lütfü sahabet kıl beni*
Kat afavna¹¹²⁰ ki diye kulak hitaba müstahak

¹¹¹² Yakınlaştır

¹¹¹³ Sevinen zümre

¹¹¹⁴ Katmak, ilave etmek

¹¹¹⁵ Meclis, oturum

¹¹¹⁶ Duyurmak

¹¹¹⁷ Alınmış, kaynak

¹¹¹⁸ İstikrar kılmıştır

¹¹¹⁹ Azarlama

¹¹²⁰ Bizi affet

- 679 *Ey Allah'ın nebisi budur senden dileyim kıl kabul*
Olmasın dünyada Fevzi durbabe¹¹²¹ müstahak
- 680 *Mahz nur kılmış varlığın hazreti Rabbü'l-falak*
Senin nurlu dolu yüzünden zuhur eyler şafak
- 681 *O sebepten zatını fikir eylese şayet gönül*
Mutlaka zail olur kendindeki hüzn ve kalık¹¹²²
- 682 *Herkes eseri pakına tabi olup seyir eyleye*
Olmaz asla ayağı darında onun havit¹¹²³ ve zalak¹¹²⁴
- 683 *Aşk ve şevkinden içim etmez asla iftirak¹¹²⁵*
Ta ki mevcut ola bu cismimde asarı ramık¹¹²⁶
- 684 *Ey Rasulullah dâhil et kıl şefa'at Fevzi'ye*
Ta onu darında şadan eyleye iltâfi hak
- 685 *Ey şefiği açtığın şeriat kapısı oldu hak*
Mesleki pakın olan yön ve tarikat oldu hak
- 686 *Kimse pindar¹¹²⁷ etmesin sevabın yolu gayridir*
Tüm sözlerin ve fiillerin hakikat oldu hak
- 687 *Her ne ferman eyledinse sırlardan boş değil*
Hükümlerinin altındaki her leb¹¹²⁸ ve hikmet oldu hak
- 688 *Zatı pakındır ey dostu Huda nuru Huda*
Senin parlak mesleğin olan asar ve sünnet oldu hak
- 689 *Ey Fevzi her kim Rasulullah a iman eyleye*

¹¹²¹ Ulaşılamayan kapılara

¹¹²² Stres

¹¹²³ Düşmek

¹¹²⁴ Kaymak

¹¹²⁵ Ayrı olmak

¹¹²⁶ Hayatın geri kalanı

¹¹²⁷ Düşünmek

¹¹²⁸ Beyin

Lütfü hakla mutlaka hakkında cennet oldu hak

حرف الكاف¹¹²⁹

- 690 *Âlemi mihri Risalet ile aydın ettin*
Aydın ışıyla nübüvvet ile taban¹¹³⁰ ettin
- 691 *Tertemiz doğumuna feyiz getiren tabnakına*
Toprak ve felekleri bütün feyizle melyan¹¹³¹ etti
- 692 *Hayliden münhed¹¹³²ime kalmış olan dinin*
Selam gönderini imarla Bünyan¹¹³³ ettin
- 693 *Bir esas üzere olur çünkü bu din İslam*
Onu tahkimle batılları berbat ettin
- 694 *Şerefli Miraç gecende çıkıp eflake*
Nice sırlar ve acayıpleri seyran ettin
- 695 *Söyleşip hem dahi Mennan kerim ile kelim*
Vuslat rüyetine şükrü firavan¹¹³⁴ ettin
- 696 *Yine yeryüzüne inerek tekrar*
Verdiği hükmünü herkese ilan ettin
- 697 *Mekke'den hicret edip hikmete mebni bir an*
Hasreti şerefli yüzünle giryan ettin
- 698 *Medine kapısına girerek bala¹¹³⁵ celal*
Kerametli Ensar kalbini hep şadan ettin
- 699 *Şöyle kim şadi¹¹³⁶ sohbet ile dil şad¹¹³⁷ kılıp*

¹¹²⁹ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 31-32.

¹¹³⁰ Parlayan

¹¹³¹ Güç yetirici

¹¹³² Zarif, ayakta kalmış olan

¹¹³³ Bina etmek

¹¹³⁴ Çok

¹¹³⁵ Yukarı

¹¹³⁶ Sevinç

¹¹³⁷ Mutlu

- Yüzlerin fartı Mebâhât ile handan¹¹³⁸ ettin*
- 700 *Mekke'ye fetihle tekrar buyurup da davet*
Devleti vuslat pakın ile Kamran¹¹³⁹ ettin
- 701 *Feyiz sahibi zatına inzal olunan kuranı*
Okutup bazıları hafızı kuran ettin
- 702 *Eyleyip emir ile nehyin o Huda'nın tebliğ*
Sözlerin ve hayallerin kabulü ferman ettin
- 703 *Ettirip nasihatınle kula hep terki siva¹¹⁴⁰*
Bunda ah ile onun âşık Yezdan ettin
- 704 *Açarak gören kalpleri nice görmeyen kalpleri*
Levhi kadrin yanı gözünü nigeran¹¹⁴¹ ettin
- 705 *Aldırıp bütün Erbaba namazı ve abdest*
Damla suyuyla küşte¹¹⁴²-i niran¹¹⁴³ ettin
- 706 *Nice mahsut¹¹⁴⁴ları tahlis ile şadan kılıp*
Nice hasitleri hüsrarla nalan¹¹⁴⁵ ettin
- 707 *Hâsılı cennet edip yeryüzünü mutlak*
Batı ve doğuyu reşk¹¹⁴⁶ kerde¹¹⁴⁷-i Rıdvan ettin
- 708 *Söz ve müjdenle Fevzi'yi temin buyurup*
Medetin süratine gönlünü cuyan¹¹⁴⁸ ettin

¹¹³⁸ Güler yüz

¹¹³⁹ Başarılı iş

¹¹⁴⁰ Başka şeylerden

¹¹⁴¹ Kaygılı, endişeli

¹¹⁴² Öldürmek

¹¹⁴³ Cehennem ateşi

¹¹⁴⁴ Kıskanç, gözyaşı dökken

¹¹⁴⁵ Ağlayan, zırlayan

¹¹⁴⁶ Gözyaşı

¹¹⁴⁷ Etmek

¹¹⁴⁸ Araştırmacı, arayan

- 709 *Âlemi nurlu yüzünle pür nur eyledin*
Yemen ve feyiz tertemiz doğumunla mebrur¹¹⁴⁹ eyledin
- 710 *Kalp ve söze gelmez oldu bir zaman tevhidi hak*
Batı ve doğuda sen onu dillerde mezkûr eyledin
- 711 *Küfür ehliyle yer nâşâd iken ehli sema*
O belayı kaldırmakla Dilşat¹¹⁵⁰ ve mesrur eyledin
- 712 *Tuğyan kılıcı ile berbat olmuş iken din kalesi*
Allah'ın Tevhit yardımıyla mamur eyledin
- 713 *Yüce Kâbe ederdi cevri füccar¹¹⁵¹ dan enin¹¹⁵²*
Tard¹¹⁵³ edip füccarı ondan uzak ve mahcur eyledin
- 714 *Tüm gruplar iktizasınca adu¹¹⁵⁴ ve Ferhan¹¹⁵⁵ iken*
Onların binalarını yutup nakam¹¹⁵⁶ ve mekdur¹¹⁵⁷ eyledin
- 715 *Ey Rasulullah Fevzi kuluna imdat edip*
Müşkül ve zorlukların hep çözüm ve meysur¹¹⁵⁸ eyledin
- 716 *Ayağın toprağı etti gözüne sürme¹¹⁵⁹ eflak*
Yüz sürüp ayağına tazime kalktı emlak
- 717 *Nurlu ve şerefli yüzünle münevver olarak*
Feleğin her köşesi oldu baştanbaşa tabnak
- 718 *Hayretle dediler cümle ser ve şan o gece*

¹¹⁴⁹ Allah'ın katına sevilen

¹¹⁵⁰ Gönlü hoş, mutlu

¹¹⁵¹ Kötü insan karakteri

¹¹⁵² Yakınmak

¹¹⁵³ Uzaklaştırmak

¹¹⁵⁴ Düşman

¹¹⁵⁵ Mutlu

¹¹⁵⁶ Başarısız

¹¹⁵⁷ Kederli

¹¹⁵⁸ Nasip etmek

¹¹⁵⁹ Göze sürülen bir çeşit renk

- Görmedin Muhammed yüzü gibi bir talatı¹¹⁶⁰ pak
- 719 Çünkü zatın o gece siphire¹¹⁶¹ gittin
Her taraftan leb arz oldu teessüf ile çak¹¹⁶²
- 720 Fevziye eyle iki cihanda medet Lütfü'nle
Olmaya ta ki sırrı hüznle paside¹¹⁶³-i hak¹¹⁶⁴
- 721 Şevki şerefli Miracın ile dönmekte felek
Ravzayı pakına yüz sürmeye inmende melek
- 722 Yüz bin adın cennete değişilmez Ravzan
Ravzayı pak Resul cennete benzer ne demek
- 723 Sanmasın kimse getirmez tüm mahlûk salavat
Çünkü her defa salavat üzere sema ile semek
- 724 Ruhu lezzet olana nutku şerifin mutlak
Oldu şerbette şeker hem dahi nimette Nemek¹¹⁶⁵
- 725 Gül ve Gülizar cemalinden eden şemme¹¹⁶⁶-i nim¹¹⁶⁷
İstemez devlet dünya dahi içmekle yemek
- 726 Sen ne mahbup Huda'sın sana âşık olana
Sıdk ve dilekle bir canını terk etme gerek
- 727 Fevzi çünkü Muhammed adıyla adlandırıldın
Bilesin dergâhı Mevla'da kabul oldu dilin
- 728 Dilenci olarak size geldim "sana selam olsun" dedin
İlgi ile size yöneldim "sana selam olsun" dedin.

¹¹⁶⁰ Doğuş

¹¹⁶¹ Gök varlıkları

¹¹⁶² Ayrılmak, parça olmak

¹¹⁶³ Çürümek

¹¹⁶⁴ Toprak

¹¹⁶⁵ Tuz

¹¹⁶⁶ Koklamak

¹¹⁶⁷ Yarım

- 729 *Asla amacımdan ümitsiz halde gelmedim*
Aksine elde etme ümidiyle geldim ve “sana selam olsun” dedin.
- 730 *Ey ümmetlerin sığınağı ey cömertlerin özü*
Gezip dolaşarak sizi arzu ettim.
- 731 *Bu kul sizi görmeyi istiyor*
Bir engel kurmayınız, “sana selam olsun” dedin.
- 732 *Sizin kapınıza gelen kimse maksadını elde etmiştir*
Yokolmadım sen “sana selam olsun” dedin.
- 733 *Bana kapınızdan gelen her şey cömertlikle geldi*
Onda fayda buldum “sana selam olsun” dedin..
- 734 *Sizin Fevzi'niz kötülükleri defetmekte acizdir*
Bir saldırgan göndermeyin “sana selam olsun” dedin.
- حرف اللام¹¹⁶⁸**
- 735 *En büyük bayram geldi şadan ol gönül*
Hürrem¹¹⁶⁹ vakti geldi handan ol gönül
- 736 *Mevlidi pak resuldür çun kelan¹¹⁷⁰*
Şükür edip el-hamd guyan¹¹⁷¹ o gönül
- 737 *Gülşen'i aşkında bülbül veş¹¹⁷² onun*
Her seher vaktinde nalan ol gönül
- 738 *Cümle isteğin ata¹¹⁷³ eyler Huda*

¹¹⁶⁸ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 32-33-34.

¹¹⁶⁹ Eğlenme vakti

¹¹⁷⁰ Büyük

¹¹⁷¹ Söyleyen

¹¹⁷² İyi ve güzel

¹¹⁷³ Vermek

- Lütfü haktan kam¹¹⁷⁴ cuyan ol gönül*
- 739 *Sayesinde o Risalet şahının*
Nayıl¹¹⁷⁵ iltaf Mennan ol gönül
- 740 *Etba¹¹⁷⁶'ın var ise Peygambere*
Tali¹¹⁷⁷ ayet Kuran ol gönül
- 741 *Fevzi âsâ olma unutan bir zaman*
Allah'ın adını anan ol gönül
- 742 *Şu tertemiz Miraç gecen oldu semaya ey gönül*
Devleti uzma¹¹⁷⁸ verildi Mustafa'ya ey gönül
- 743 *Çünkü Cebrail emin nazil olup da bu gece*
Davet etti o resulü ta a'la¹¹⁷⁹ya ey gönül
- 744 *Dostu Yezdan Mennan davetiyle arşa varıp*
Ümmet için arzı hal sundu Huda'ya ey gönül
- 745 *O parlayan Miraç'ın ayı istediğine Nayıl olup*
Mazhar oldu Haktan tarafından ataya ey gönül
- 746 *Devlet istersen devam et bezmi Miracıyaya*
Olma muhtaç saye¹¹⁸⁰yi murg¹¹⁸¹ Hüma¹¹⁸²'ya ey gönül
- 747 *Başarı elde etmek istersen kenz¹¹⁸³i ali¹¹⁸⁴den daim*

¹¹⁷⁴ Arzu, istek

¹¹⁷⁵ Elde etmek, ulaşmak

¹¹⁷⁶ Tabi olma

¹¹⁷⁷¹¹⁷⁷ Dine tabi olmak, mensup olmak

¹¹⁷⁸ Yüce

¹¹⁷⁹ Yükseklik, yukarı ve arş

¹¹⁸⁰ Gölge

¹¹⁸¹ Tavuk

¹¹⁸² Kemik yiyen bir çeşit tavuk, gölgesi herkesin üzerine olursa devlete ve iktidara ulaşır.

¹¹⁸³ Hazine

¹¹⁸⁴ Allah tarafından

- Yüz salat arz ile ruhu Mücteba¹¹⁸⁵ya ey gönül*
- 748 *Fevzi asa karanlık darından istersen halas*
İktibasla tut yüzün nuru Huda'ya ey gönül
- 749 *Çünkü olup peyda terinden şahı ezhar¹¹⁸⁶ oldu gül*
Güzel kokusundan olup hoş koku nurlar oldu gül
- 750 *Zatı pakınla her zaman oldu pirayış¹¹⁸⁷-i cihan*
O sebeptendir ki ziynet bahş Gülizar oldu gül
- 751 *Ey Habiballah cenabın oldu maşuku Huda*
Ey Acep mi dense ruhu bülbül zar¹¹⁸⁸ oldu gül
- 752 *Çünkü seher vaktinde ederdin hakkı zikir ve terk-i hab¹¹⁸⁹*
O cihetten berk¹¹⁹⁰ güşay¹¹⁹¹ vakti seher oldu gül
- 753 *Ey Fevzi terk ettiğinden masiva¹¹⁹²yı dostu hak*
Gerçi hoş kokuludur ve fakat bağda bi bar¹¹⁹³ oldu gül
- 754 *Garqa¹¹⁹⁴-i huy¹¹⁹⁵-i kebud¹¹⁹⁶ oldu utancından sümbül*
Kızıl rengi oldu hayâdan bir ucundan tüm gül
- 755 *Gece gündüz ayrılığından gözyaşı döküyor iki gözümden*
O sebepten nale edip ta sabaha kadar her bülbül
- 756 *Çünkü Allah'ın sevgilisi oldu o Muhammed Arabi*

¹¹⁸⁵ Seçilmiş

¹¹⁸⁶ Gül

¹¹⁸⁷ Düzenlemek

¹¹⁸⁸ Bülbüllerin toplandığı ve öttüğü yere dönüşmek

¹¹⁸⁹ Uyku

¹¹⁹⁰ Yaprak

¹¹⁹¹ Açmak, açılmak

¹¹⁹² Allah'tan başka her şey

¹¹⁹³ Hasılat

¹¹⁹⁴ Boğulmak

¹¹⁹⁵ Doğa

¹¹⁹⁶ Mavi

- Oldu başta ve sonda şahı şahân ı Rüsül*
- 757 *Başka bir müjdecide ihtiyacı olmadı ümmetin*
O sebepten Peygamber sahibi zat açtı hayırlı sübül¹¹⁹⁷
- 758 *Herkes Muhammed aşkı şarap kadehinden içerse*
Onun yüreği ihtiyaç duymamaktır içmeye mel¹¹⁹⁸
- 759 *Herkese keb¹¹⁹⁹ olmuş şeriat atının üstü her defa*
Olur, su ve hava tüm yolunda düldül¹²⁰⁰
- 760 *Çünkü o Muhammed'in ismi sana isim konuldu Fevzi*
Hiç kimseden sana yetişmesin evvel ve ahir zil¹²⁰¹
- 761 *Ey kalbim! Senin canlı olduğuna dair müjde var*
Çünkü ezelde verilmiş olan şey gelmiştir.
- 762 *Muhakkak ki Yüce olan sen, ümit var oldukça*
Sana hazinesinden bol bol verecek.
- 763 *İnsanlar Allah'ın nimet olarak sana verdiği şeylerden dolayı*
Seni tebrik etme amacıyla gelecekler.
- 764 *Bu peygamber şerefinden ulaşmıştır*
Tembelliği yıkarak onu anlatmaya daldım.
- 765 *Onun yüce adına inanmış halde/tevessül ederek*
Çok nimete ulaşmak/ermek için bir sebeptir.
- 766 *Muhakkak ki O'nun rahmeti herkesi içine alır*
Onun iyiliği bütün insanlara ulaşır.
- 767 *Ey yaratılmışların en faziletlisi Ey bizi yaratanın sevgilisi*

¹¹⁹⁷ Yol, gidiş din ve mezhep

¹¹⁹⁸ İçki

¹¹⁹⁹ Gidilen yol

¹²⁰⁰ At

¹²⁰¹ Yoksulluk, biçare

- Sağlam diller sana dua ettiler.*
- 768 *Dil seni övmeyi nasıl hatırlamaz*
Kalemler hevesle nasıl yazmaz.
- 769 *Kalbim ne kadar çok dertlenirse o kadar canlı bir halde*
seni anlatmak istiyor
Canlanmak amacıyla seni anlatmakta(nat yazmakla) derinleşiyor.
- 770 *İncileri dizmeye her ne kadar koyulsan/başlasan*
İçindeki sıkıntı kaybolur.
- 771 *Ya Rabbi beni sapıklık çukurunda yürümek için*
Yolun ortasına sevk/ilet
- 772 *Beni onun şeriati üzerinde gitmekten ayırma.*
Kalbimi ölene kadar o yolda sabit tut.
- 773 *Onun milletine uymaktan yüz çeviren kimseye,*
Mızrak darbesiyle vurmak gerekir.
- 774 *Fesatla dışı bozulan kimse*
Suyun bozulması gibi fesat içini çürütür.
- 775 *Kalbi günahkârlıkla kirlenen kimsenin kalbinde*
Aşınmadan dolayı eksiklik olur.
- 776 *Ya Rabbi Peygamber'e selamla birlikte*
Salat ebedi olsun
- 777 *O Peygamber ki kendisini gönderenin zatına yakın oldu/yaklaştı*
Onun içinde yakınlık ve ünsiyet oluştu.
- 778 *Her ne zaman kavimlere bir haber verdiği zaman*
O haber hakikattir iftira atanların dediği gibi değildir.
- 779 *Onun makamı nasıl bir bühtana dayanır.*

Arap taifeleri nasıl onun makamına soy eksikliği ile iftira atarlar.

780 *Dileyene dilediğini ikram edendir*

Buna karşılık o ise hiçbir şey istemez.

781 *O kereminden vermeye söz verendir*

Evet, dediğinden dolayı cömertliğini yapar.

782 *Savaşa/çarpmaya girdiğinde*

Cesaretten vazgeçmez/cesaret halinden asla bıkmaz.

783 *Develerle düşmana saldırıyorlardı.*

Cihattan ganimetle geliyorlardı.

784 *Onun korkusu Allah'ı öfkelenndirmektir*

Bu korkudan başka korkusu da olmadı.

785 *Ey şefa'at eden nimetle cömertlik edene de ki*

Senin kulun Fevzi'ye zaferle cömert et.

حرف الميم¹²⁰²

786 *Ey yüce devletin şahı şefa'at bilemem*

Ne olur halim acep kıyamet günü bilemem

787 *Pek büyüktür günahım cürmüm cismim günahım*

Olunur mu acaba af ve inayet bilemem

788 *Rahmet Rab kadir gerçi kesir de lakın*

Sayısız bende olan cürüm ve kabahat bilemem

789 *Semti asiye hubub¹²⁰³ eylermiş rüzgârı kerem*

Esed¹²⁰⁴imi sevme o rih¹²⁰⁵i saadet bilemem

790 *Fart acısı ile yasa yakındır gönlüm*

¹²⁰²Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Teveşşülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 34-35-36.

¹²⁰³Toz topraklı rüzgâr

¹²⁰⁴Yaptıklarımı

¹²⁰⁵Koku, Rüzgâr

- Yetişir mi ona bir pek müjde bilemem*
- 791 *Gece gündüz bekleyip yolunu server¹²⁰⁶ de gözüm*
Geldi mi önüne bir ima ve işaret bilemem
- 792 *Oldu bu Fevzi çaresiz medet umar senden*
Ravzana vardı mı acaba bu zaraat¹²⁰⁷ bilemem
- 793 *Ey Rasulullah bana nasip etse Rabbi enam¹²⁰⁸*
Ta vurup tekrar kılsam Ravzana arz selam
- 794 *Bu muradı isterim dergâhı haktan daima*
Lütfü ihsan eylesen olmazdın ömrüm ihtimam¹²⁰⁹
- 795 *Bu duamı kabul etsen Huda'yı sahibi kerem*
Şu makamın hakkı için kim söyledi sana kelam
- 796 *Ben de yoktur yetenek bu husule maksada*
Ancak sayende olur hâsıl olursa bu meram
- 797 *Her cihetten aynı noksandır tün ibadetim*
El-eman şefaât elinle efendim kıl tamam
- 798 *Kalbimin durumu hüznün ve acıyla altüst olma da*
Yarım bakışınla olur şad bu gönül pür igtimam¹²¹⁰
- 799 *Canlı tutar yarım bakışın yüz yaşına gelmiş ölmüşü*
Eylemez mi hiç nâşâd gönlümü şad ve bekam¹²¹¹
- 800 *Çünkü makamı pak Mahmut zatına has olup*
Olmadı bir ferde mahsus bu makam ruzu¹²¹² kıyam¹²¹³

¹²⁰⁶ Her şeyin üstü

¹²⁰⁷ Yakarış

¹²⁰⁸ Her şeyin yaratıcısı

¹²⁰⁹ Son bulmak

¹²¹⁰ Ganimet

¹²¹¹ Murada ulaşma

¹²¹² Günü

¹²¹³ Kıyamet

- 801 *Hem cenabındır iki cihanda imamü'l-mürselin*
O sebepten ancak zatın oldu Miraçta imam
- 802 *Hayip¹²¹⁴ olmaz ayak toprağınla tevessül eyleyen*
Bir murattır işte her kim etti ihlasla tam
- 803 *Fevzi de gönül hoş olurdu hayliden ama ki o*
Pür kusurdur etmiyor itaatte öyle ihtimam¹²¹⁵
- 804 *Oldu çun mahzen iman gönlüm*
Ya niçin olmadı berbat gönlüm
- 805 *Âşık dostu Hudadır şüphesiz*
Ya niçin olmadı giryan gönlüm
- 806 *Bilemem hikmettin ey rahmeti hak*
Gece gündüz olmadı nalan gönlüm
- 807 *Eyle bir kere şefaitle nîgah¹²¹⁶*
Ta ki bir kere olsun şadan gönlüm
- 808 *Ne zamana kadar böylece figan eyler*
Et terahhüm gülsün handan gönlüm
- 809 *Kıl eman kıskanç ateşi itfa¹²¹⁷*
Bundan sonra olmasın Suzan¹²¹⁸ gönlüm
- 810 *Fevzi bir gün olur âbâd çünkü*
Oldu pür ilimle irfan gönlüm
- 811 *Ey Rasulullah sana can ve gönülden ümmet oldum*
Binlerce aczim ve taksirimle sünnete itaat eden oldum

¹²¹⁴ Ümitsiz

¹²¹⁵ Önem vermek

¹²¹⁶ Bakış

¹²¹⁷ Söndürmek

¹²¹⁸ Yanmak

- 812 *Şaşırlacak bir durum değil eğer mutlu olma isteğinde
bulunsam çün bu geda¹²¹⁹
Devlet inancım vardı rağbeti cennet oldum*
- 813 *Daima hak kapısında seninle tevessül ettim
Ve Yezdan'ın lütfeyle hazinesinden nimet talebinde bulundum*
- 814 *Gece gündüz Muhammed adını dilimde zikir ettim
Gönlümün maksadı için himmet arayıcısı oldum*
- 815 *Fevziye merhamet et ey Rahmeten li'l-âlemin
Çünkü kıskançların zulmünden şikâyeti gam oldum*
- 816 *Ey gözüüm, gözünün yaşına kan karışmasına engel
Ey kalbim acıdan şikâyet etmeyi bırak.*
- 817 *Üzülmeme engel olan şey
Senden lütuf ve cömertlik geldiği için geçti.*
- 818 *Muhakkak ki cömert olanın hazineleri her yeri kaplamıştır.
İyilik ve nimetle cömertlik yapmayı bana özel kıldı.*
- 819 *Bu bana asla hak ettiğim için gelmedi
Lütuf sahibinin bereketinden dolayı geldi.*
- 820 *Onun himmeti büyük ve yüksek olan Kaf dağını
Kuşatarak yerinden söküp atar.*
- 821 *O göğe bir gece istekle
Bir Haram(Mescid-i Haram)'dan diğer Haram (Mescid-i Aksa)'a
yükselerek çıkandır.*
- 822 *Bütün mekânları ardında bırakıp geçendir
Bu olay hikmet ve sırlar içerisinde oldu/cereyan etti*

¹²¹⁹ Dilenci

- 823 *Sonra şeref rütbesiyle*
Putların karanlığından aydınlatmak için yurduna döndü.
- 824 *Varlıklar karanlığa düştükten sonra*
Onun çehresi(dış görüntüsü) varlıkları aydınlatır.
- 825 *Kıdem sahibinin sırlarından olan nurlar âleminde*
Peygamberlik önceden kendisine verilmişti.
- 826 *Uzakta ve yakında bizi aydınlatan bir ışığı var*
Bu nurun özelliklerindendir
- 827 *Onun heybeti konuşan kimseyi susturandır*
Yüksek sesli olan kişinin gönlü onun korkusundan daraldı.
- 828 *Kendisinde öfke olmayandır*
Aksine onların dine karşı tavırlarında öfkeli olandır/öfkelenendir.
- 829 *Kim onun yaşantısına aykırı giderse ayakları*
Ayağında kırık ve hastalık olan kimse gibi olur
- 830 *Onun şeriatı adaletle ve doğrulukla hükmedendir*
İnsanlar için mahkemeye /hükme ihtiyaç kalmaz..
- 831 *Onun yolunda gidenler*
Yeşilliklerin ortasında dolaşanlar gibidirler.
- 832 *Şeriat vasıtasıyla,*
İç hastalığı olan kimsenin hastalığı tedavi olur
- 833 *Zararda ısrarlı olan ve bilerek inkâr eden kimse hariç,*
Kavim onun hikmetini inkâr etmeye cesaret edemedi.
- 834 *Her kim ki önceden mutluluğu tatmış bile olsa,*
Bu kişi onun şeriatına dâhil olarak kendi sıkıntısını
çözmek için ona gelmiştir

- 835 *Nasıl olmasın ki o bizim için sağlam bir iptir*
Ona tutunan kimse felaket ve cezadan kurtulur.
- 836 *Ey Rabbim! Ümmetlere tebliğ eden*
Sevgilin üzerine salat ve selam daima ve ebedi olsun.
- 837 *O Kıyamet gününde ayak kaymasından bizi kurtarmak için*
Bize şefa'at edendir.
- 838 *Ya Rabbi Fevzi kapına sığınıyor,*
Kerem sahibinin kapısında sevindirmen için.
- حرف النون¹²²⁰**
- 839 *Pür günahım kıl şefa'at ey Rasulullah ben*
Pür tebah¹²²¹am kıl inayet ey Rasulullah ben
- 840 *Zatı pakındır şefi'ü'l-müznibîn kıyamet günü*
Eylerim arzı zaraat ey Rasulullah ben
- 841 *Çünkü böyle yürek kara ve yüz karayım ay ve yıl*
Neylerim kıyamet günü ey Rasulullah ben
- 842 *Menfaat ancak şefaatten gelir o gün bana*
Çünkü ettim çok hasaret ey Rasulullah ben
- 843 *Ben gibi bir günahkâr âlem içre zira kim*
Eyledim cürme cesaret ey Rasulullah ben
- 844 *Hep şefa'at suçluya zarbı meseldir söylenir*
İşte o ehli kabahat ey Rasulullah ben
- 845 *İki cihanda Fevzi'nin işi sana yalvarmadır*
İsterim elbet sahabet ey Rasulullah ben
- 846 *Senin Ruhsar¹²²²ı cennet boyuna âşık gül ve gülşen*

¹²²⁰ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 36-37-38.

¹²²¹ Berbat

- Hayalin hatıra gelse olur her an gönül revşen*
- 847 *Habiballah Rasulullah Nebiullah cenabındır*
- İki cihanda sultanı Rüsül sensin efendim sen*
- 848 *Ki bir kere bu dilim yâd ederse namı pür feyzin*
- Gelip şevke olur bu kalp ve kalıp cümle şad ve şen¹²²³*
- 849 *Gönül madem sana ümmetliğimle iftihar eyler*
- Acep mi Ravzayı pür nuruna Rumat¹²²⁴ olursam ben*
- 850 *Her zaman Fevzi asa babı lütfundur sığınağım*
- Senin sayende endardan olsun azat bu can ve ten*
- 851 *Ey Rasulullah gönül duçar¹²²⁵ı hurman¹²²⁶ olmasın*
- Hüzünle doldurulmuş ummanı hüznün olmasın*
- 852 *Çünkü şefaât iki kısımdır dünyevi ve uhrevi*
- Ey şefiyim iki cihanda yürek perişan olmasın*
- 853 *Ateşi kıskançlık yürek yakıcıdır bu âlemde eman*
- Bu daha zayıf ümmetin o ateşe Suzan¹²²⁷ olmasın*
- 854 *Bu garibin düşmanı çoktur ne hikmet bilmezim*
- Kıl sahabet ta ki hiç mağlubu düşman olmasın*
- 855 *Bir yanında diye melun çabalar Ağva¹²²⁸ eder*
- O içimdeki koruyucu meftun¹²²⁹ şeytan olmasın*
- 856 *Emiri Kuran'a itaatte kusurum sayısız*
- Kıl şefaât ümmetin magzubu¹²³⁰ Kuran olmasın*

¹²²² İnsan yüzü

¹²²³ Mutlu

¹²²⁴ El ve yüz için kullanılan bez

¹²²⁵ Karşı karşıya gelme

¹²²⁶ Nasipsiz

¹²²⁷ Yanmak

¹²²⁸ Kandırma

¹²²⁹ Fitneye bulaşmış

- 857 *Yandı yürek valla billah kıskançlık zulmünden eman*
Haklarında her duam merdudu Yazdan olmasın
- 858 *Bu duam ki her kıskançlığım kahır kahhara¹²³¹ düşüp*
Her cihetten dert verici olsun da derman olmasın
- 859 *Munhasıf¹²³² olsun her zaman mihr¹²³³ i ve mah¹²³⁴ ı talii¹²³⁵*
Şöyle kim âlemde başka küre-i Ruhşan¹²³⁶ olmasın
- 860 *İstemez çünkü o kıskanç şad ve handan¹²³⁷ lığımı*
Kendisi giryan olup tekrar handan olmasın
- 861 *Çaba ederim gülşen maksadım açık olmasın*
Kendinin hiç bülbül maksadı sebekhan¹²³⁸ olmasın
- 862 *Hem daraht¹²³⁹ bahtımın bir yaprak ve barın istemez*
Gars¹²⁴⁰ ı emali onun hiç servi ve saman olmasın
- 863 *Namus eteğimi telvis¹²⁴¹ e çaba etmektedir*
Kendisi bednam¹²⁴² olup ta pak daman¹²⁴³ olmasın
- 864 *Hâsılı başarısızlığım ister hasut kötü huylu*
O hasut âlemde kendi şad ve Kamran olmasın
- 865 *İlim ve faziletim gizleyip hep aksini haber eyleyen*
Bundan sonra menfur olup makbulü sultan olmasın

¹²³⁰ Gazaba uğramak

¹²³¹ Allah'ın kahır

¹²³² Ay tutulması

¹²³³ Sevgi

¹²³⁴ Ay

¹²³⁵ Işığ

¹²³⁶ Aydınlık

¹²³⁷ Sevinç dolu olma

¹²³⁸ Ders okuyan, ama burada ötmek

¹²³⁹ Ağaç

¹²⁴⁰ Dikmek

¹²⁴¹ Kirletmek

¹²⁴² Adına leke sürmek

¹²⁴³ Etek

- 866 *Her ayıbım keşif ve ilan eyleyip örtmeyen*
Daima rüsva olup her ayıbı gizli olmasın
- 867 *Kalbimin sarayı ziyneti tasdikle ârasta¹²⁴⁴ dır*
Son nefeste el-eman mahrumu iman olmasın
- 868 *Gerçi cürmüm pek cesimdir ancak ahiret günü*
Bu cılız cismim mahruk¹²⁴⁵ u niran olmasın
- 869 *Ey Habiballah dâhilin destgir¹²⁴⁶ ol Fevzi'ye*
Hede¹²⁴⁷ -i düşmanla iftan¹²⁴⁸ hazlan¹²⁴⁹ olmasın
- 870 *Senin dostun her zaman ey Habiballah olur memnun*
Nihayet düşmanında ey Rasulullah olur Dilhan¹²⁵⁰
- 871 *Ezelden ta cemalin çünkü maşuku ilahidir*
Gece gündüz adını hatırlayıp devran eder gerdun¹²⁵¹
- 872 *Gül ve gülşen alnından düşen damla terindir*
Onun için gülde nale-i bülbül olur efzun¹²⁵²
- 873 *Andelip¹²⁵³ olmaz o hikmetinden başka yerde*
Meğer Gülizar ola ah ve zar ile kendisine mesken
- 874 *Selamet bulur felek varlığı dostunun her gâh*
İçi çünkü dür¹²⁵⁴ ve cevher aşkınladır mahşun¹²⁵⁵
- 875 *Cihanda herkes olmuş şeriatına tabi o dur âkıl*

¹²⁴⁴ Düzenlenmiştir, süslenmiştir

¹²⁴⁵ Yanmış

¹²⁴⁶ Elinden tutma, yardım etme manası vardır

¹²⁴⁷ Asılsız

¹²⁴⁸ Düşmek

¹²⁴⁹ Yardımdan uzak kalmak

¹²⁵⁰ Beğenilir

¹²⁵¹ Döenen alet, burada dünya

¹²⁵² Fazla

¹²⁵³ Bülbül

¹²⁵⁴ Değerli bir madde

¹²⁵⁵ Doldurulmuş

- Hadis ve şeriatına tabi etmezse o dur mecnun*
- 876 *Her zaman Allah'ın kahrı altında olur a'dân¹²⁵⁶*
Nihayet cehennem ateşinde hapis olur mescun¹²⁵⁷
- 877 *Sanır mı münkirler bu haber gerçek dışıdır*
Derim vallahi billahi gerçektir değil zan
- 878 *Muhib¹²⁵⁸i zatı pakındır içten ümmetin Fevzi*
Sanırsam ey Nabi Allah bırakmazsın onu mahzun
- 879 *Ey Habiballah denirse kim sehiv kar işte ben*
Ey Rasulullah denirse kim o kötü amelli işte ben
- 880 *Ya Nebi Allah şefa'at kıl bana kıyamet günü*
Lazım ise âlem içre bir günahkâr işte ben
- 881 *Gerçekten Umman da boğulmuş isyan olmuşum*
Ancak oldum raci¹²⁵⁹ gufran¹²⁶⁰ gaffar işte ben
- 882 *Kalmamakla ayıptan boş mahallim zerre ar*
Her an ederim ilticayı setir settar¹²⁶¹ işte ben
- 883 *Olunur kınama ve azarlama mücrimlere daima*
O sebepten olmuşum şayan¹²⁶²ı azar işte ben
- 884 *Suçlunun suçu çaresiz kor suçluyu darında*
El-eman kalmış olan âlemde çaresiz işte ben
- 885 *Hâsılı cürm ve günah olmuş cismime muhit¹²⁶³*
O cihetten sığınırım kahrı kahhar işte ben

¹²⁵⁶ Düşman

¹²⁵⁷ Hapsedilmiş

¹²⁵⁸ Sevenin

¹²⁵⁹ Dönüş

¹²⁶⁰ Bağışlanmak

¹²⁶¹ Örtün

¹²⁶² Uygun kişi

¹²⁶³ İhata etmiş

- 886 *Çünkü isyandır eden ahvak der ruz¹²⁶⁴u mahn¹²⁶⁵*
 O sebepten iki cihanda ateşten korkan işte ben
- 887 *Olasın ki yıkılmış yüreklerin tamirine çaba eyleyip*
 Kendi için olmayan erbap imar işte ben
- 888 *İstenirse Fevzi asa bir ihtiyaç sahibi ki o*
 Naat geyun¹²⁶⁶ ola misli bülbül zar işte ben
- حرف الواو¹²⁶⁷
- 889 *Ey Habiballah gerçi olmuşum isyanhu¹²⁶⁸*
 Ümidi kesmeyip te olmuşum gufrancu¹²⁶⁹
- 890 *Her ne ferman eyledinse itikat ettim ona*
 Sünnet ve şeriatu muhalif etmem asla koftoko¹²⁷⁰
- 891 *Şeriat yolunda eğer bir diken görürse nefsi bed*
 Gülizar içre girip o diken kokladım müşkibo¹²⁷¹
- 892 *Olmadım vallahi şeriat ve sünnetinde bir halel*
 Eylemiş çünkü hakkı tadvik¹²⁷² şeriatı pakın mobemo¹²⁷³
- 893 *Cehlme nispetle ondan ter olan bu ilmi ben*
 Sarfla neşir eyledim ahkâmı şer'in subesu¹²⁷⁴
- 894 *Hazreti Kuran A'zam hükmüne münkad¹²⁷⁵ olup*
 Haşa Allah etmem ömrümde hiç a'razru¹²⁷⁶

¹²⁶⁴ Gün

¹²⁶⁵ Zorluk gününde

¹²⁶⁶ Söyleyenin

¹²⁶⁷ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuû't'in-Nebeviyye*, s. 38.39.

¹²⁶⁸ İsyân eden kişiliğe sahip olmak

¹²⁶⁹ Bağışlanma arayan kişi

¹²⁷⁰ İleri geri konuşmak, karşılıklı konuşma

¹²⁷¹ Güzel koku koklamak

¹²⁷² Dikkat etmek

¹²⁷³ Kıldan kıl çekmek gibi bir anlamı var

¹²⁷⁴ Her yöne anlamı var, her tarafa anlamı var

¹²⁷⁵ Boyun eğilip

¹²⁷⁶ Yüz çeviren kişi

- 895 *Ey Rasulullah siyahlık var yüzünde Fevzi'nin*
Lütuf edip de sen onu şefa'at eyleyiver
- 896 *Eyledin ferman yezni¹²⁷⁷yi ilan subesu*
Ta ki oldu münteşir ahkâmı Kuran subesu
- 897 *Şemsi tebliğ doğu ve batıyı ettiğinden pür ziya*
Bensiz âlemde ruhşan oldu iman subesu
- 898 *Nuru irfan ile taban kıldığından kalpleri*
Oldu zikir her lisan tevhidi Rahman subesu
- 899 *Ey Rasulullah efendimden başak yok sığınağım*
Ey Muhammed'dir dilin verdi her an subesu
- 900 *Sen şefa'at etmeyince pek yamandır halimiz*
Lütfü'ne muhtaçtır elbet cin ve insan subesu
- 901 *Ruhani elinle imdadın uzat bu ümmete*
Çünkü gulu¹²⁷⁸ etmektedir erbabı tuğyan subesu
- 902 *Kıl merhametle tesahup Fevzi çaresizine*
Ta maksada ulaşsın için Lütfü Mennan subesu
- 903 *Havasın ileri gelen bir imamü'l-mürselin dir bu*
Huzuru hazreti hakta şefü'l-müzni'bindir bu
- 904 *Erbap baş imana cenah¹²⁷⁹darı himayettir*
Ki darında hayır dileyen cemîü'l-münindir bu
- 905 *Muhammed adıdır Kuran'da Ahmet'tir hem İncil'de*
Hakikat en iyisi evvelin ve ahirindir bu
- 906 *Tüm varlık eskidir nurun varlığı zira*

¹²⁷⁷ Zina eden

¹²⁷⁸ Yanlış yola sevk etmektedir. Galebe etmektedir

¹²⁷⁹ Yan

- Yokluktan varlığa sebep olan âlemindir bu*
- 907 *Şefaatinde ümit kesme Fevzi çünkü mahşerde*
Makamı pakı Mahmut ta emanü'l-hayifindir bu
- 908 *İki cihan padişahı hak Muhammed Mustafa'dır bu*
Kemali şevkle dinle şu naatı pakını ya hu
- 909 *Miraç gecesi zeminden göğ'e ta uruç¹²⁸⁰ edip*
Cemal Allah'ı rü'yet eyleyen dostu Huda'dır bu
- 910 *İki mihri ve mah¹²⁸¹a pür tu bahş olup nuru cebin¹²⁸²inden*
Cihanın her gece ve gündüzünü münevver kıldı o mehru¹²⁸³
- 911 *Mübarek namı pakı hatırlandıkça lisanlarda*
Dolar bili yemen¹²⁸⁴ ve ikbal ve fuyuz¹²⁸⁵ ve nur ile her su¹²⁸⁶
- 912 *Her zaman kıl tevessül Fevziye namı Muhammed ile*
Ki kalmaz muratsız ondan olanlar bir an ihsancu¹²⁸⁷
- 913 *Bari rüyada cemalin görse gözüm karşı karşıya*
İktibas olsa onunla can ve cismim karşı karşıya
- 914 *Ey Habiballah tecelli eylesen de kuluna*
Hatırlasan pak lisanınla bu ismim karşı karşıya
- 915 *Ah diye önünde eli bağlayıp duraydım bir kere*
Nura dolardı aslı resmim karşı karşıya
- 916 *Nefsi şeytan daim etmekte husumet kalbime*
Heybetin ağlatırdı cümle düşmanım karşı karşıya

¹²⁸⁰ Yükselmek

¹²⁸¹ Ay

¹²⁸² Alın

¹²⁸³ Ay yüzlü

¹²⁸⁴ Sağ taraf

¹²⁸⁵ Feyizler

¹²⁸⁶ Yön, taraf

¹²⁸⁷ İyilik arayanlar

- 917 *Fevzi eyler hasından arzı şikâyet babına*
Mahzarı pakında olsun fasıl ve hasmım karşı karşıya
حرف الهاء¹²⁸⁸
- 918 *Acep mi iftihar etsem ey fahri Rüsül her an*
Ki kavil etti temiz yüksek makamında Nebi Allah
- 919 *Huzurunda şahı devran bile bir kuldan aşağıdır*
Ki zatındır şahların şahı ekvan¹²⁸⁹ üzere âli şah
- 920 *Ne devlettir kabul olsa kapında kulluğa bir kavil*
Olunmaz çünkü darında daha bundan büyük bir cah¹²⁹⁰
- 921 *Şefaitle inayet zatına hastır iki cihanda*
Senin şerefli kapından başka yoktur ulu dergâh
- 922 *Seni yaratıcı benzersiz öyle bir nur yaratmış kim*
Şüphesiz cemalindir münevver kılan mihri ve mahı
- 923 *Senin şer'i şerifindir sıratı müstakim ancak*
Ki olmaz şeriat eteğine tutunan darında gümrah¹²⁹¹
- 924 *Muhammed dendi madem adına Fevzi bu âlemde*
İki âlemde Muhammed sayesinde eylemezsin ah
- 925 *Cemalin cihanın nur şulesi ey Rasulullah*
Alnın Gülben¹²⁹² 'i bağı Cenân'dır ey Rasulullah
- 926 *Olur, cehennem ateşinden varanlar astan¹²⁹³ine*
Ki dergâhın güven ve emandır ey Rasulullah
- 927 *İki cihanda Peygamber şahların şahı zatı şerifindir*

¹²⁸⁸ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Teveşşülatu 'l-Fevziyye fi 'n-Nuûti 'in-Nebeviyye*, s. 40-41.

¹²⁸⁹ Varlıklar

¹²⁹⁰ Varlık

¹²⁹¹ Yolu kaybeden

¹²⁹² Tomurcuk veya gül

¹²⁹³ Payitaht

- Bu müminlerin yanında şüphesizdir ey Rasulullah*
- 928 *Seni tasdik eden oldu selamet cehennem ateşinden*
Fakat münkirlerin hali yamandır ey Rasulullah
- 929 *Cenabından niyazı Fevzi'nin imdadı şeriatındır*
Ki bu vakit zayıf ahir zamandır ey Rasulullah
- 930 *Günahkârım şefaât kıl dâhilin ey Rasulullah*
Niyazımdır inayet kıl dâhilin ey Rasulullah
- 931 *Gam ve vehim bana istila ederse hal olur eşkâl¹²⁹⁴*
Gam ve vehimden himaye kıl dâhilin ey Rasulullah
- 932 *O diye nefsi emmâre her an etmede Ağva*
Düşmanlardan sıyanet¹²⁹⁵ kıl dâhilin ey Rasulullah
- 933 *Şefaâtçim ve elimden tutanım hem medet garım¹²⁹⁶ efendimdir*
İki cihanda sahabet kıl dâhilin ey Rasulullah
- 934 *Doğrudan günahkârım ve mücrimim dinlese hakkıma çesbân¹²⁹⁷*
Fakat affı cinayet¹²⁹⁸ kıl dâhilin ey Rasulullah
- 935 *Allah'ın kullarına zatın selamet yönüne hadi¹²⁹⁹dir*
Bana bahış selamet kıl dâhilin ey Rasulullah
- 936 *Kerim¹³⁰⁰ ibn¹³⁰¹i kerim ibni kerimsin der sana Fevzi*
Ona sen de keramet kıl dâhilin ey Rasulullah
- 937 *Cenabında Risalet son buldu ey Rasulullah*
Sana mahsustur uzma¹³⁰² şefaât ey Rasulullah

¹²⁹⁴ Şekil şekil, yani her türlü olur

¹²⁹⁵ Korumak

¹²⁹⁶ Yardım edenim

¹²⁹⁷ Yardım eden, destekleyen

¹²⁹⁸ Suç, adam öldürme, tecavüz vesaire

¹²⁹⁹ Hidayet eden

¹³⁰⁰ Keramet sahibi

¹³⁰¹ Oğul

- 938 *Makamındır makamı pak Mahmut çünkü zatındır*
Şefi azam kıyamet günü ey Rasulullah
- 939 *Nezir¹³⁰³ü 'l-mücrimin hem de beşir¹³⁰⁴ü 'l-müminin sensin*
Verildi zatına zira beşaret ey Rasulullah
- 940 *Sıratı müstakime hadi olmuş nutku Pakize¹³⁰⁵'n*
Her zaman hal ve kal¹³⁰⁶indir hidayet ey Rasulullah
- 941 *İki cihanda iltafındır erbabı havayic¹³⁰⁷sin*
Ki cüzi tıynet¹³⁰⁸in lütuf ve inayet ey Rasulullah
- 942 *Kerim ibni kerimsin hem dahi beyti keremdensin*
Sana hastır keremlerle keramet ey Rasulullah
- 943 *Senin hakkında dense o âlemi sezavar¹³⁰⁹dır*
Ki oldu ruhu nurundan bidayet¹³¹⁰ey Rasulullah
- 944 *Ve hem tekrar dinlese ahir âlem münasiptir*
Ki şeriatın ile olur âlem nihayet ey Rasulullah
- 945 *Kurtuluş isteyen girsin şeriat hissene zira*
Ki şeriatın hasindir selamet yurdunda ey Rasulullah
- 946 *Bizi mücrim diye tart etme babı af ve Lütfü'nden*
Bizim çünkü hep cürm ve cinayet ey Rasulullah
- 947 *Eğer lütfen tesahup eylemezsen hal olur çetin*
Eman sonra eman ile sahabet ey Rasulullah

¹³⁰² Büyüklük

¹³⁰³ Uyarıcı

¹³⁰⁴ Müjdeleyici

¹³⁰⁵ Tertemiz

¹³⁰⁶ Söz

¹³⁰⁷ İhtiyaçlar

¹³⁰⁸ Ahlak, davranış ve yaratılışın

¹³⁰⁹ Hak sahibi, hak eden ve layık olan

¹³¹⁰ Başlangıç

- 948 *Tüm azarlama ve zorluklardan himaye kıl bizi zira*
Ki yoktur ümmetinde geniş takat ey Rasulullah
- 949 *Esef¹³¹¹ ender¹³¹² esef şu halime bu vakti ahirde*
Dalalet eyledi halka sirayet ey Rasulullah
- 950 *Ve hem de gün günden artarak hal dalal¹³¹³ halkta*
Görülmez zerrece hal nedamet ey Rasulullah
- 951 *İbadette metanet sahibidir naili cennet*
Ben ise etmedim hüsnü ibadet ey Rasulullah
- 952 *Benim yanımda her hal ve makal¹³¹⁴im gayri makbuldür*
Onun için cümle fiillerim kabahat ey Rasulullah
- 953 *Nasıl korku etmem ben kesreti cürm ve maâsi¹³¹⁵den*
Olur, helake sebep çun gavayet¹³¹⁶ ey Rasulullah
- 954 *Nihayet kendi cürmümden ve halkın ictisar¹³¹⁷ından*
Onu sana kıldım arzı şikâyet ey Rasulullah
- 955 *Cenabın mani hayratla hasetten eyledin Hazir¹³¹⁸*
Yine haset bana eyler düşmanlık ey Rasulullah
- 956 *Onun için gayretinle Lütfü'ne ihsanına her defa*
Eşed¹³¹⁹ ihtiyacım var begayet ey Rasulullah
- 957 *Eman af eyle Fevzi'nin kusurun kütüb¹³²⁰ü na'tında*
Ki yoktur nazım ve nesrinde belagat ey Rasulullah

¹³¹¹ Yazık, acımak

¹³¹² İçinde

¹³¹³ Düşmekte, sapıtmakta

¹³¹⁴ Söylemiş olduğum sözler

¹³¹⁵ Günah

¹³¹⁶ Zorluklar

¹³¹⁷ Geçmek

¹³¹⁸ Uyarmak

¹³¹⁹ Çok ihtiyacım var demektir

¹³²⁰ Kitaplar

- 958 *Eman sonra emandır her makalim ey Rasulullah*
Ki meydanda her zaman kötü halim ey Rasulullah
- 959 *Günahımdır sebep acıma bu kalbi nâkâmın*
Onun için böyle ben kanadı kırık ey Rasulullah
- 960 *Bu aciz bu âlemde orta pür günahım ki*
Tahammül eylemez küşti¹³²¹ ve bal¹³²²ım ey Rasulullah
- 961 *Günah olduğundan düşme ağır yüke her an*
Cihanda takatsiz mecalsizim ey Rasulullah
- 962 *Ricam o dur ki Allah ve Rasulullah 'tan başka*
Başkadan olmasın zel ve sualim ey Rasulullah
- 963 *Şefaât eylesen bir defa hakkımda beni eyler*
O güler yüzlü celal sahibi Allah ey Rasulullah
- 964 *Senin hiçbir dileğin ret olunmaz babı Mevla'da*
Ki çün sevdi seni o bağış sahibi ey Rasulullah
- 965 *Benim elimde yoktur bir senet yalvarmamdan başka*
Ki yoktur öyle bir fazıl ve kemalim ey Rasulullah
- 966 *Onun için iki cihanda babı Mennan'da efendim hep*
Şefaât etmenedir itikâl¹³²³ım ey Rasulullah
- 967 *Asıl akva ricası Fevzi çaresizin bu kim*
Beni terk eyleme yok olacağım gün ey Rasulullah
- حرف الیاء¹³²⁴
- 968 *Cisim ve canın bir gece Eflak'ı seyran eyledi*
Hüsni veçhin o gece emlaki hayran eyledi

¹³²¹ Güç yetirmek, ama burada güç yetiremiyor

¹³²² Kanat

¹³²³ Dayanak

¹³²⁴ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 41-42-43.

- 969 *Çun melekler arzu eylerdi yüzün görmeğe*
Yüzüne Nayıl olunca şükür Yazdan eyledi
- 970 *Gerçekten her türlü tespih ederdi her melek*
Fakat o gece aşkla tespih Subhan eyledi
- 971 *Gerçi hak fermanıyla dönerdi her felek*
Ancak o gece şevki zayid¹³²⁵ üzere devran eyledi
- 972 *Pak gözün ilahi rüyeti dilerdi uzun zamandan*
Hak seni o kam Âli ile Kamran eyledi
- 973 *Serferâz¹³²⁶dır ümmetin bu imtiyazınla senin*
Allah'a hamd olsun hak bizi mesrur ve şadan eyledi
- 974 *Ey Rasulullah bırakma Fevzi'yi üzgün gönülle*
çun günahkârdır fakat tasdik ve iman eyledi
- 975 *Ey Rasulullah cenabın âlemin bir tanesi*
Nurlu yüzünle diyad¹³²⁷ eder cihan kâşane¹³²⁸si
- 976 *Parlak yüzün mihri maha pür tu afza¹³²⁹dır müdâm*
Oldu Cebrail o parlaklığın daima pervane¹³³⁰si
- 977 *Hiç imaret bulmaz mı şeyi diğerle gönül*
Ancak aşkınla olur mamur gönül viranesi
- 978 *Sünnet ve şeriat şerifin zahirin tenvir¹³³¹idir*
Gerçi her defa murg¹³³² imanın gönüldür lane¹³³³si

¹³²⁵ Fazla

¹³²⁶ Başı dik

¹³²⁷ Aydınlık

¹³²⁸ Ev ve aile

¹³²⁹ Artmak

¹³³⁰ Kelebek

¹³³¹ Aydınlatılmış

¹³³² Tavuk

¹³³³ Kümes

- 979 *Fevzi'yi başkadan sayma asla el-eman*
Çünkü vallahi değildir babının bigâne¹³³⁴si
- 980 *Ey Rasulullah sevdi sıdkla canım seni*
Çun bize ihsan buyurdu zatı Mennan'im seni
- 981 *Ancak sensin padişah azam tüm Rüsül*
İki cihanda çun Huda şah kıldı sultanım seni
- 982 *Ey Habibi ey Muhammed'dir hitap hak sana*
Sonra mümkünümdür bu kalbi nalanım seni
- 983 *Olsa kurban insan ve cinin canı çesbandır sana*
Çünkü sevdi o cenabı pak cananım seni
- 984 *Fevzi asa suçluyum gerçi ve fakat daima*
Arzu eyler efendim kalbi Suzan'im seni
- 985 *Ey Emin Allah emin kıl cehennemden beni*
Hem halas et mevcibi¹³³⁵i tahfî¹³³⁶i mizandan beni
- 986 *Son nefeste Ravzayı pakından et atfı nigah*
Lütuf edip hıfız etmek üzere selb¹³³⁷ ondan beni
- 987 *Eyle tahlis ey Habiballah her zaman acıyarak*
Daima agva'ya çabalayan nefis ve şeytandan beni
- 988 *Hüzün ve acı mani cemiyeti hatır olur*
El-eman mahfuz buyur her türlü ahzan¹³³⁸dan beni
- 989 *Fevzi asa ben tutundum dâmeni ihsanına*
Eyle orada her zaman erbabı udvan¹³³⁹dan beni

¹³³⁴ Yabancı, başkası

¹³³⁵ Gerekli

¹³³⁶ İndirmek

¹³³⁷ Çekmek, çıkarmak ve bitirmek

¹³³⁸ Hüzünler

¹³³⁹ Düşman

- 990 *Eyledi içten doğrulukla sana iman Fevzi*
Hem salat ile selam etmede her an Fevzi
- 991 *Gece gündüz naatı şerifinle tevessülde olup*
Kerem ve lütfunu dilemekle arayandır Fevzi
- 992 *Babı Mevla'da şefaata talebiyle her defa*
Ey Muhammed diyerek adını söyleyen Fevzi
- 993 *Ey acep mi olarak sayeyi feyzinde maksada*
Gece gündüz hakka eder şükrü firavan¹³⁴⁰ Fevzi
- 994 *El-eman ey şahı iklim şefaata kerem et*
Ta olsun maksat meramı ile şadan Fevzi
- 995 *Yeter artık ki hasedi onu ağlattı yazık*
Bundan sonra terki esefle olsun Handan Fevzi
- 996 *Cihan altı ve üstünde göremez kimse uzak*
Ki olsun himmet ulya¹³⁴¹n ile Kamran Fevzi
- 997 *Hüsnü zannım sana ey rahmeti âlem bu kim*
İstemezsin ki olsun iki gözü giryan Fevzi
- 998 *Merhametle buyursun ki olup şad derun¹³⁴²*
Olmasın ümitsizlik ve pişmanlık ile nalan Fevzi
- 999 *Nice bir cehennem ateşi hasetle yanar biçare*
Bundan sonra olmasın ateşlere Suzan Fevzi
- 1000 *Bühtan kuyusuna düşer bazı zaman o fakir*
Bundan sonra bühtan kuyusuna düşenlerden olmasın Fevzi
- 1001 *Ona yüz kine ile düşmanları etmekte eza¹³⁴³*

¹³⁴⁰ Çokça

¹³⁴¹ Büyük

¹³⁴² İçimiz

- Görmesin kimseden artık şer ve udvan Fevzi*
- 1002 *Etmeyip kimseye muhtaç onu Mennan'ı gani¹³⁴⁴*
Geçine dünyada servet ve saman ile Fevzi
- 1003 *Çekmesin hiç zorluk tüm işinde daima*
Görsün tüm işini daha kolay ve daha basit Fevzi
- 1004 *Korusun nefis ve hevesten onu Yezdan'ı hafız*
Her halde olsun Pakize daman¹³⁴⁵ Fevzi
- 1005 *Şevk ve şad ile ibadete muvaffak olarak*
Olmasın ölümüne kadar dert ile ahzan Fevzi
- 1006 *Fakirlik ve dilencilik pençesinden olup azada¹³⁴⁶*
Olsun hem dâhil hazineyi Yezdan Fevzi
- 1007 *Kalbi çun iman eyledi sana hem Allah'a*
Eyleye hatmi nefis devre-i Kuran Fevzi
- 1008 *Olmayıp kabir¹³⁴⁷ içi ateş ve azap ve tevbih¹³⁴⁸*
Olsun zevk ve ferah nazra¹³⁴⁹-i bostan¹³⁵⁰ Fevzi
- 1009 *Hem dahi ceza gününde olsun matuk¹³⁵¹ Huda*
Olmasın cürmü ile suhta¹³⁵²-i neyran¹³⁵³ Fevzi
- 1010 *Müminin cennet âlâ¹³⁵⁴ya duhul¹³⁵⁵ ettiğinde*
Olsun Allah'ın lütfuyla Ravzayı Rıdvan Fevzi

¹³⁴³ Eziyet vermek

¹³⁴⁴ Zengin, burada her şeye sahip olan Allah'tır

¹³⁴⁵ Etek

¹³⁴⁶ Özgür olmak

¹³⁴⁷ Mezar

¹³⁴⁸ Azarlama

¹³⁴⁹ Manzara

¹³⁵⁰ Bahçe

¹³⁵¹ Özgür edilmiş

¹³⁵² Yanmış

¹³⁵³ Ateş

¹³⁵⁴ Cennetlerden biri

¹³⁵⁵ Girdiğinde

1011 *Bu tevessül olsun makbulü ilahi zira*
Yazdı naatı şerefi efzan¹³⁵⁶ ile divan Fevzi

Kıt'alar¹³⁵⁷

1 *Sende elma¹³⁵⁸ etti nuru kudretin zatı Âliha¹³⁵⁹*
O sebepten senden eyler iktibası mihri ve mah
2 *Gül cemalin manzara hak ey Habiballah senin*
Şevki didarınla bülbül her sabah vakti eyler âh

1 *Eğer düşmana galip olmak istersen bu âlemde*
İki elinde olsun meslul¹³⁶⁰ şeriat kılıcı her anda
2 *Şeriat mutlaka temyiz eder her hakkı batıldan*
Bırakmaz tüm ahkâmı öyle müphem altında

1 *Bindi pak feleğe Subhan ellezi'ye o Resul*
Mescidi Aksa' ya oldu Mekke'den o anda vusul
2 *Kabı kavseyin mucibince arşı âlâ 'ya çıkıp*
Mekânsız ve zamansız gördü ba harkı usul

1 *Alnın kokusu bulunur her gülde*
Eseri nutku şerifin duyulur bülbülde
2 *Hayâ ve yumuşaklık madenisin ona hiç şüphe mi var*

¹³⁵⁶ Çok

¹³⁵⁷ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 43-44-45-46.

¹³⁵⁸ Parlamak

¹³⁵⁹ Allah

¹³⁶⁰ Kılıç

Yarım eserin gün gibi temekle görülür sümbülde

1 *Yer arzında tahtın vardır dört vezirin senin*
Adı Ebu Bekir ve Ömer ve Osman Ali'dir bunların
2 *Çun vezaretle hilafet oldu mahsus dördüne*
Beşincisi asla cihana gelmemiştir onların

1 *Pak sayesinde Cebrail oldu kutbu felek*
Hem de Mikail ve İsrail'dir eşrafi melek
2 *Gökte Azrail ile dört vezirin bu dört*
Olsun hâsılı yemeni pakıyla bu dördün her dilin

1 *Doğu ve batıyı zulüm ve zulmetteydi bu âlemin*
Doğru yolu yok olmuştu bu nesli Âdem'in
2 *Bedir gibi yüzün âlemi pür nur kıldı şu zaman*
Kim basıldı imza altında Risalet hatem¹³⁶¹i

1 *Sayısız günahım var şefaât ey Rasulullah*
Sonsuz ayıplarım var şefaât ey Rasulullah
2 *Bana tahlis buyur tüm korku ve acıdan*
Ki yılan gibi düşmanlarım var şefaât ey Rasulullah

1 *En şerefli ismi paklarındır Muhammed Mustafa*
Ona nispetle ikinci oldu Ahmet Mücteba

¹³⁶¹ Mührü

2
Her birin gerçi zatındır müsemma¹³⁶²sı fakat
Eyledi evvelkisiyle yâd Kuran'da Huda

1
Muhammed'sin Eflak'ında melekler övgüsünü söyler
Ve Ahmet'sin ki kalbinle lisanın hakka hamd eyler
2
Seni mademki sevmiş ey Habiballah cenabı hak
Yer ve gökte halk seni sevmezde ya neyler

1
Rüzgâr hep Ravzana doğru esmektedir ey Rasulullah
Âlem suyu o suya akmaktadır ey Rasulullah
2
O yandan hubub¹³⁶³ ettikçe o bâd¹³⁶⁴ı saba¹³⁶⁵ her an
Buruna senin cana yakın güzel kokun gelir ey Rasulullah

1
Nuru yaratan nuru aynı halk etmedi iptida
Zulmeti kitman¹³⁶⁶da kalmıştı vücudu bi intiha
2
Çün senin için halk olundu tüm mevcudu cihan
Sebebi oldu tüm vücutsun ey Muhammed Mustafa

1
Sünnet ve şeriatın yerine getirmekte pür kusurum pür kusur
O sebepten ey Rasulullah içim pür fetir¹³⁶⁷
2
Lütuf edip bir kere kılsan kuluna atfi nigah
Kara gönül bedri âlem olurdu aynı nur

¹³⁶² İsimlendirilmiş

¹³⁶³ Toz toprakla esen rüzgâr

¹³⁶⁴ Yel

¹³⁶⁵ Sabah

¹³⁶⁶ Gizlemek

¹³⁶⁷ Suyun kaynayıp sakinleşmesi

1 *Seherde dikkat ettim bülbüle der ya Muhammed âh*
Cenabın çünkü sevgili Huda'sın ey Rasulullah
2 *Sana ben ümmet oldum da yine şükrün eda etmem*
Nihayet kuş kadar haysiyetim yoktur benim eyvah

1 *Senin aşkınla her gece gündüz döner eflak*
Her zaman Ravzayı tabnakına ziyaretçi olur emlak
2 *Acep mi şevkle rumal¹³⁶⁸ olursa ayağına Cebrail*
Ki Allah'ın sevgilisisin sen denildi şanına levlak

1 *Tavafi Kâbe'den sonra varıp da Ravzayı pakına*
Yüzüm sürsem eriştirsem nidadı suy¹³⁶⁹ Eflak'a
2 *Desem ki ey Rasulullah şefaattir kıl bu bed kare*
İşitirsem bu sesi ta semada cümle Emlak'a

1 *Bir günahkâr ümmetin yok ben gibi ah ve vah*
Sen şefaattir eylemezsen hal yamandır vah ve vah
2 *Merhamet eyle şefaattir kıl dâhilin Fevzi'ye*
Çün şefi'ü'l-müznibîn kıldı seni zatı Âliha

1 *Senin şanın günahkâr ümmete lütfen şefaattir*
Ve bu lütfün kötülük karşısında bir inayettir

¹³⁶⁸ Mendil

¹³⁶⁹ Yön ve taraf

2 *Dâhilin ey Rasulullah şefaitle bizi şad et*
Bizim fiillerimiz zira o cürüm ve kabahattir

1 *Ağırdır yükü isyanım ki bak kadem güman¹³⁷⁰ etti*
Ne düşmandır şu nefsim ki benim halim yaman etti
2 *Şefî azam ancak ne derecesine bak lütfe*
Beni tahlis edip de dâhil darı eman etti

1 *Necim suresi tasdik eyledi her sözünü*
Yasin suresi Tahsin eyledi her halini
2 *Hüznü kalbin def için hazreti Rabbi gayur*
Kevser suresiyle güzelleştirdi lütfe balını

1 *Senin aşkın tüm derde derman ey Rasulullah*
Doğrular bunu hep ehli iman ey Rasulullah
2 *Gerçi pür günahım ancak aşkın var içimde*
Beni Dilşat eder o Rabbi Mennan ey Rasulullah

1 *Sana kaldı benim ıslah halim ey Rasulullah*
Ki münasip değildir tüm hal ve kalım ey Rasulullah
2 *İki cihanda tesahup eylemezsen eğer bu çaresize*
Beni rüşva eder cümle vebalim ey Rasulullah

1 *Sevgililik ey şahı Risalet*

¹³⁷⁰ Tahmin

Nübüvvet hem dahi uzma şefaât
Sahavetle semahatla şecaat
2
Tümü oldu zatında nihayet

Gelen elçi sana ruhu 'l-Emin'dir
1
Gelen ferman da Kuran'ı Mübin¹³⁷¹'dir
O elçi ile ferman gönderen zat
2
Cenabı Malik'le-mülk Mübin'dir

Bu methiyem bana hasnû'l-hasin'dir
1
Ki övülenin deri gayet metin¹³⁷²dir
Benim mahfuz olduğumda İştibah¹³⁷³ yok
2
Koruyucum çünkü Mevla'yı muayyen¹³⁷⁴'dir

Kâtip olsa insan ve cininle surûş¹³⁷⁵ gök
1
Yedi derya mürekkep olsa tüm eşcar¹³⁷⁶ı cihan
Etseler naat Resulün zabıt ve tahririn murat
2
Yazımdan mişarı¹³⁷⁷ı ısrın hep kalırlar acizan¹³⁷⁸

Müfretler¹³⁷⁹

1 *Görsün gözün cemali ilahiyi miratı Muhammed'den*

¹³⁷¹ Apaçık

¹³⁷² Sağlam

¹³⁷³ Hata

¹³⁷⁴ Belirli

¹³⁷⁵ Gök varlıkları

¹³⁷⁶ Ağaçlar

¹³⁷⁷ Onda bir

¹³⁷⁸ Acizler

¹³⁷⁹ Bkz. Mehmed Fevzî, *et-Tevessülatu'l-Fevziyye fi'n-Nuût'in-Nebeviyye*, s. 47-48.

Ersin cismin vüsali ilaha mirkatı Muhammed'den

1 *Benim halim perişandır inayet ey Rasulullah*
Gönül Suzan ve nalandır inayet ey Rasulullah

1 *Risalet tahtının şahı kerametlisi Muhammed'dir*
Şefaät mülkünün Âli hükümdarı Muhammed'dir

1 *Yarın mahşerde korkum çok şefaät ey Rasulullah*
Başka bir elimden tutacak yok şefaät ey Rasulullah

1 *Zatı pakındır efendim rahmet âlemlere*
O sebepten herkese sensin şefi'ü'l-müznibîn

1 *Gerçi suçlu ve töhmet sahibi oldum ey Rasulullah*
Fakat senin ayağın toprağının ümmeti oldum ey Rasulullah

1 *Peygamberlerin imamına ümmetim el-Hamdulillah ben*
O yüzden Nayıl her nimetim el-Hamdulillah ben

1 *Benim babı Muhammed'den başka yoktur sığınağım*
Beni ona kıldı ümmet el-Hamdulillah Allah'ım

1 *İki cihanda naatı pakınla tevessül eyledim*

Muradımı dergâhı âlinde teessül¹³⁸⁰ eyledim

1 *Efendiler efendisi Muhammed'dir efendimdir*
Buyurmuş ki benim Fevzi kapımda çile çekenimdir

1 *Ahirette görmem için ümmetin asla kudur¹³⁸¹*
İhlas suresini nazil eylemiş Rabbi gayur

1 *Lisan ve kalbimde çünkü hilafsız ikrar ve iman var*
Yakinim var ki ahrak eylemez asla beni bir nar

1 *Olduğun gece esb¹³⁸² Subhane'l-lezi 'ye sen sura*
Akssa arkasına erdirdi seni o bi niyaz

1 *Kıldığından sonra Akssa 'da iki rekât namaz*
Arşa doğru kıldı yukarı seni o bi niyaz

1 *Hücum eyler gamım ahir zamandır ey Rasulullah*
Fakat der kühen¹³⁸³ darü'l-eman'dır ey Rasulullah

1 *Ey Rasulullah ne yüzle yüzüne ederim nigah*
Simsiyah etti yüzüm çünkü benim çirk¹³⁸⁴-i günahım

¹³⁸⁰ Soru sormak, dilekte bulunmak

¹³⁸¹ Kederli

¹³⁸² At

¹³⁸³ Eski

¹³⁸⁴ Kir ve pis

1 *Her zaman der kühen babı emandır ey Rasulullah*
Beni koru ki lütfun bi güman¹³⁸⁵ dır ey Rasulullah

1 *Her azaptan babına ettim penah¹³⁸⁶*
Çünkü sensin şafi ehli günah

1 *Her beladan babına kıldım penah*
Çünkü zatındır kılan defî tebah¹³⁸⁷

1 *Doğuşun yeryüzünü ve yükselişindir gök*
Ravzana eyler salat o toprak ve eflak her zaman

1 *Ravzayı pakınla Fahir eyler her zaman bu yeryüzü*
Oldu Miraç şerifinle semavat¹³⁸⁸ta Mübin

1 *Fart şevk ve iştiyakınla döner her an felek*
Salat ve selam okuyucudur gece gündür her melek

1 *Cemal ilahi zatının yüzüne mahsus inayettir*
Bu mansap ey Habiballah ne devlettir ne devlettir

Münacaat

İsmi azam hem dahi esma Hüsna hürmeti

¹³⁸⁵ Şüphesiz

¹³⁸⁶ Sığınmak

¹³⁸⁷ Berbat

¹³⁸⁸ Gökler

*Ya ilahi kıl kabul benden bu cüzi hizmeti
Ahmet ve Mahmut ve Muhammed Mustafa'nın aşkına
Def ve ref et hem kulundan cümle dert ve nekbeti
Bu naatı pakı tahrirden bu kulu müznibin
Lütfü'ne ihsanına yol bulmadır hep niyeti
Çünkü her bir kalbi mümin inanmıştır şöyle kim
O Resulün hürmetine müstecaptır daveti
İşte kulun naatı pakıyla tevessül eyledim
Ta bana ihsan olunsun iki cihan nimeti
Öyle Cevat kerimsin sen ki ey kulların Rabbi
Varlığına nispetle zerredir cihanın devleti
Özellikle tuttum şefi darında ben Peygamberin
Umarım hâsıl olur bu gölümün her minneti
El-eman her şer olsun dünyada sitemden uzak
Hem azap ahiret hem kabrin karanlık derin kuyusu
Hâsılı cümle kederden ile mahfuz Fevzi'yi
Çünkü ey Rab pek zayıftır o fakirin bünyesi
Bu Tevessülat Fevziye fi'n-nuti'n-Nevebiyye divan adı
meyamin iktiranın hitamına tarihtir
İsteyerek Ravzayı paka teveccüh eyleyip
Tevessül ile eyledim tertip divanı şerif
Yani mahbubu Huda'nın bazı naatı pakını
Eyledim derç¹³⁸⁹ onda Allah'ın yardımıyla latif¹³⁹⁰
Dünyevi ve uhrevi her maksadım arz eyledim*

¹³⁸⁹ Toplamak

¹³⁹⁰ Kibar, yumuşak

Şad olsun ta sayende bu kalbi üzgün
Nim nigah pakı ile çünkü o peygamberin
Senin cevheri toprağın zer¹³⁹¹ hem nur olur cismi kesif¹³⁹²
Namı pakıyla tevessül kılsalar sıdkla gönül
Ölmüş dirilir körün gözü görür olur kefi¹³⁹³
O şefiü'l-müznibine kim ederse iltica
Hilafsız çeşit çeşit isyandan olur pak ve Nazif
İşte bak ben de tutundum damanı ihsanına
Ta kötülükten olsun mahfuz bu ten ve can nahif
Bülbül asa gülşen kamda tutup virdi salat
Ruh ve rahat şevk ve şadi de bulunsun bu zayıf
Çun hattam olduysa tertibi Allah'ın tevkifiyle
Zapt tarihle hama oldu hamd ve şükür elif
Gen cevherden çıkıp bir ses dediğim Fevzi ya
Vasıl olmuş Ravzayı paka bu divanı menif¹³⁹⁴
Benim gibi bir aciz ve biçare isyankârın.

¹³⁹¹ Altın ve gümüş

¹³⁹² Çirkin

¹³⁹³ Kör

¹³⁹⁴ Temiz, yüksek

التوسلات الفوزيه في النعوت النبويه

اثر

ادرنه مفتي سابق صدور عظامدن سماحتلو حاجي محمد فوزي
افندي حضرتلريدنر

صاحب و ناشرى

مطبعه جى م . جمال

هر حقى صاحب و ناشرينه عائد اولوب تقليد ايدنلر عندالنظام مسؤل
اوله جقدر ، اشبو مطبعه نك مهرى ايله ممهور اولميان نسخهلر
ساخته در .

معارف نظارت جليله سنك ۷۰۵ نومرولى وفي ۲۹ جاذى الاخر سنه ۳۱۶
وفي ۲ تشرين ثانى سنه ۳۱۴ تاريخلى رخصتنامه سنى حائزدر

قسطنطينيه

(جمال افندي) مطبعه سنى — باب على قارشوسنده نومرو ۵۷

سنه

۱۳۱۶

باسمه سجانه ونسئل احسانه

اشبو دیوانچه مبروکه نك اسمی * التوسلات الفوزیه فی النعوت
النبویه در * وناظمی دخی ادر نه مفتیسی اسبق سماحتلوا الحاج محمد
فوزی افندیدر * لکن دیوانچه مذکورہ افندی مومی الیہا دھا
اقدم ترتیب ایتمش اولدیغی * دیوان فوزی کبی علی الاصول
مجاز وحقیقندن عبارت اولیوب و ترتیبجه دخی مؤخرأ قدس
شریفده ترتیب ایلدیکی * سنوحات قدسیه * کبی کیف
مااتفق بولمیوب عادتابر دیوان کبی هم حروف تهجینک قافیه لری
اوزرینه مرتب و هم حاصه نعت شریف نبویلردن عبارت اوله رق
قیصری نیایتنده ایکن ترتیب اولمشدر * همان جناب مرسل
الرسول و آفریننده فروع و اصول * پیام منظومیت و مقبولیتنی
روضه پاک حضرت رسوالله موصول و احسن قبول ایله مقبول
بیورسون * آمین * بحرمة * کتابه المبین * وحبیبه الامین * صلی
الله علیه وسلم فی کل وقت وحين الى يوم الدين

التوسلات الفوزيه
في النعوت النبويه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قطعه

بسميله ايتدم آغاز نعتنه پيغمبرك جدوشكرين ايلوب ترديف خدای اكبرك
ايله يارب كندين آزاد و درون بر نشاط بن كي بر عاجز و بيماره عصيانكرك
قطعه

شفيع طو تدم حضور كده حبيبك ذاتي يارب وسيله اتخاذا ايتدم او ذاتك نعتي يارب
بنی شول ذات پاكك حرمينه ايله دلشاد كيم اكا كوندردك اول قرآنكك اياتي يارب
حرف الالف

ای شه اقليم ما اوحی حیب کبریا وی شرف بخشنده جمع جیل انبیاء
ذات پاکدگر وجود کائناتک باعفی اولمیدک هیچ اولورمیدی بوارضیه سما
اولسبیدن شانکه لولاك لولاك دیندی چون بو خطابله غیری بی یاد ایتدی ذات خدا
هیچ محمد کلمدی سندن مقدم عالمه سندن اول اولمیدی بر فرده مخلص مصطفی
همدخی بر اسمک احد اولدیغن انجیل ده کوردی عیسی قیلدی تبشیر ای جناب مجتبی
یا حبیب الله جنابکدر امام المرسلین قدر و شانک جله تعظیما ته والله سزا
اولجهتدن روح و جسم پاککیلله بر کیجه آسمانه چیققدک اولدک واصل فوق العلا
یارسول الله دخیلک طوت الم دارینده قلمهیم خلق ایجره اولیله ذلت اوزره زیر یا
سن افندم نور حقسین عین رحمتسین بزه هم شفیع المذنبین سین مطلقا روز جزا

خامه فوزیه ممکنى یازہ نعتك تمام
چونكه اى ممدوح حق یوقدر ثنا كه انتہا

جہلہ جان اى جان جانان اولہ ہب قر بان سكا كافہ شاہان قول اولسون اى اولو سلطان سكا
مالك الملك ملك داريندہ عز يز قلیش سنى چونكه مختصدر دو عالمده علو شان سكا
صد و چار منزل كشدن با بقا ممتاز اولوب نازل اولمش اول كتاب اعظم قرآن سكا
صدق دعواى رسالته زدين و آسمان ہر برى شاہد اولوب اولمش ايكي برہان سكا
امتكدن فوزى گرچه پر كناہدر لکن او

جان و دلدن قیلدى تصدیق ایلوب ایمان سكا

رہبر راہ ہداسین یا محمد مصطفی شب چراغ اہتداسین یا محمد مصطفی
شعلہ جہنكدن ایلر اقتباس ہب مہر و ماہ چونكه سن نور خداسین یا محمد مصطفی
واصل حق اولدى اثر كجہ كیدنلر چونكه سن انبیایہ مقتداسین یا محمد مصطفی
دو جہانده سندن استغنانہ ممكندر كه سن ملجأ باى و كداسین یا محمد مصطفی

روز و شب فوزى سكا ایلر ندا زيرا كه سن

مقبل اہل نداسین یا محمد مصطفی

مرحت ایلہ دخيلك یا رسول اللہ بكا لشكر اندوہ هجوم ایتكده چون ہر كاہ بكا
قلب قاسی جامہ پوش غفلت اولمش شویله كیم بالا حاطہ غالب اولدى حب مال و جاہ بكا
چارہ جو اولدجہ عاجز مانده اولدم چارہ دن اولسیدین ہر نفس كلكدہ آہ و و آہ بكا
یا شفیع المذنبین مذنب تر عالم منم كنز لطفكدن شفاعتدر اصل دخواہ بكا

سائل درمانده در بابكده فوزى دائماً

قیل عنایت لطف ایدوب ده یا حبیب اللہ بكا

تا ازل قیلدى ستایش ذاتكہ ذات خدا یوقدر عالمده مفضل هیچ كه سندن ماعدا
دائماً یا اشرف الخلق نام پاكك خلق سنك بالسان حال و قال یاد ایلوب ایلر ندا
اولسیدین صوت ديكور كليور بوسمعه ہب صلاة ایلہ سلام كوش ایتدیکم جہلہ خدا
چون جنابك روح عالمین یا فخر الرسل یا عجبمى سا كه اولسه كافہ ارواح فدا
ہر كوكل كه متصلدر سا كه بولمش اتصال انجہ سندن منفصللر اولدیلر حقندن جدا
یا رسول اللہ ہر آران حمد و شكر اولسون سنك حب و عشقك فى الحقیقہ جانمہ اولمش غذا

قیل تصاحب فوزى نا چارى كه داريندہ كیم

امتك ہم درد مند كدر قیوكدہ اول كدا

حرف الباء

سرّی که جله جهان اولدی آگاه نه عجب چونکه بیلدیرمدی دیکر لره الله نه عجب
صد صلاة ایله ده روضه هراز و سما زائر اولمده سروشان اکا هرگاه نه عجب
جمله خاک و حجر برک و شجر شاهد ایکن قیلدی انکارینه اول زمزه کراه نه عجب
سن بزه نعمت عظمای خداسین مطلق بزینه قاصر شکرانی یز ایواه نه عجب
فوزی کتریکه ایله تصاحب که امان
حاسدان ائمه ده در سده شهر آه نه عجب

اشک چشمی اوله نک عشق کله هب خوناب اولور آب دهنی طیب درونیه کلاب
چه قلبی طوله نک زمزم شوق کله سنک آب کوثر اولور اول دستنه الدینی شراب
قلب سوزانه رحم ایله ایارحت حق آتش آه درون ایله یانوب اولدی کباب
سینه پر المین طویلور صوت انین ظن ایدر لر اشیدن لر انی بر بانک رباب
امتک فوزی ناکمه اهل نوز ویرض
شویله کیم آب دیه هر وار دینغی بولدی سراب

هستی ذات شریفک همه اکوانه سبب رحمت عالم اولان نزله قرآنه سبب
چونکه سن احد و محمود و محمد سین در یک نکاهک اولور اول شوکت سلطانیه سبب
هرکه نامک اکا تزین زبان اولسندا کر مطلقا دلدی اولور قوت ایمانه سبب
سنت و شرع کزینکله اولور نور جهان هربری چونکه انک شعله تابانه سبب
اتباع ایتلیدر اول ایکی نوره هرکس شبهه سز انلر اولور عفو له غفرانه سبب
مولد پاکک ایارحت عالم هر بار اوقودان ذاتی اولور ثروت و سامانه سبب
بوفقی فوزی ناچاره نکه قیل نیم بار
چون اولور نیم تکمک رده اخزانیه سبب

ای شه تخت شفاعت نه شاییدر او عذاب بن ایسه ایلدم هیچ نه صواب ونه ثواب
شویله بر غافل و جاهل کچنوب عالمده اولدی هر حالت بیداری بکا حالت خواب
سند و مستندیم آنجه جنابکدر کیم اک کدا امتیکه هیچ ایدمه من کیمسه عتاب
دوستلرک بولدی عموماً شرف و عز جهان دوشمانک ظاهر و باطنده اولوب خانه خراب
کرچه سرمایه طاعتده چیقارسم مفلس آنجه کنجینه ایمانه یوق حد و حساب
سودی والله سنی کوکلم ایادوست خدا اومارمکه اوسیدن اوله فردوسم آب

سوی روضکدن اگر بوی نسیم قوقسه بوجل

بو الحیات ایلر ایدی فوزی رب الارباب

اتش عشق رسول له اوله نک قلبی کباب کوثر صافه دونر دستینه الدقه شراب

روز و شب نام محمد اوله سیننه کده صدا شو یله کیم صبح و مسا ایکلیه مانسدر باب
آه محمد عربی و مدنی و مکی هاشمی و قرشی دوست خدای وهاب
اوله پیغمبر عالی نسب و پاک حسب درکه نسبت اوله من آکه کروه اعراب
فوزیا سنت و شرعنده قصورک چوقدر
نادمانه دوکه کور چشم ترکدن خوناب

حرف التاء

دست پاکدن ظهورایتدی هزاران معجزات هستی ذاتکله وار اولدی عموم کائنات
یا رسول الله جبینک خاور مهرهدی اولدی همده قلب پاک مظهر هر واردات
کلدی بافرمان یزدان سا که قرآن کریم شو یله کیم آیات پر انواری اولدی بینات
اهل غفلت بیلدی حق و حقیقتله سنی انجه اولدی هب بیلنر واصلین وواصلات
امتک فوزی ده تصدیقکله ابتدی افتخار
سایه و آلاکده ایلر ارتقای عالیات

روح عالمین سنکله بولدی هب عالم حیات نور و روح قوتیله بولدی چون ادم حیات
درس لولاک قیلدی تعلیم کیم همه کان و بکون سایه هستی پاککده بولور هر دم حیات
داء دل تریاق عشقکله بولور دائم شفا چون انکله بولدی خیلی مردکان سم حیات
شرع پاک غیر یسیله اولماز احیاء جهان چون بولور سه بولور آنک ایله بیش و کم حیات
یا حبیب الله بو فوزی امتک دلریشدر

دست پاک مسیح ایدوب ویرا که بی مرهم حیات

اوزک عین عنایتدر عنایت سوزک کان کرامتدر کرامت
سکا تابع اولان مقصودی بولدی رهک راه هدایتدر هدایت
شه تخت رسالتین افندم سکا خدمت شرافتدر شرافت
ایا فخر رسل دوست خداسین قیوک جای سلامتدر سلامت
دل اعدا عجبمی اولسه لرزان مطیعک پر مهابتدر مهابت
نه ممکن امتک دوزخده یانسون که شانک هب صحابتدر صحابت

دو عالمده بو فوزینک نیازی

افندمدن شفاعتدر شفاعت

یا رسول الله ترا فلاك و املاك عاشقست دائماً نوک قلم بر لوح مدحت نامقست
دردو عالم یافت سلامت از عذاب حسرت آنکه مشتاقست دیدار ترا و صادقست
حق فرستاد ذات پاکت رجة للعالمین چونکه رجعت از خداوند بر غضب زو سابقست
نور تو دادست فروغ بر خلق عالم سابقا گرچه در ظاهر وجود تا بناکت لاحقست

شدهم بهای کدا محتاج احسان شما

احتیاج فوزی لکن دیکران رافا نقست

یا رسول الله یا من قداتی بالمعجزات انزل القرآن آیات علیک بینات

سیدی انت الرسول الاعظم من ربنا قدایت شافعا فینا کبیر السیئات

هیأ المولی لمن قد کان فیہ حبکا فی غد فی جنة المأوی قصورا عالیات

خزیداً منی بلطف منک قل یا امی انی قد حضرت فی بحر الهموم المهلکات

عبدک الفوزی مسمی باسمک یا سیدی

عینه فی انتظار للفیوض العاجلات

حرف الثاء

یا حبیب الرب هاجت سیئاتی الغیاث

قدایت اخلق طراً شافعا للمذنبین

انت مبعوث الینا رحمة للعالمین

ان ربی قال فی قرأ نه لاتقنطوا

انت غیث من غیاث المستغیثین الغیاث

انت نور الله حقاً فی رؤس العالمین

قداتی عبد سقیم حاله مع قاله

یا شفیع یا رسول الله دخیلک خزیدی

فزت کالفوزی فوزاً لا انحرماً بعده

حامداً مع شکر رب المستقرین الغیاث

منتظر در روز و شب هب چشم امت الغیاث

قل ترحم یا حبیب الحق یا خیر الوری

ذات پاک اولدی محبوب خدای ذی الکرم

باب احسان که صوندم عرضالم الامان

کیلره عرض ایلم سنن دیکر بن حالمی

بن سکا صدق درونله امت اولدم بی مرا

چونکه سنن فرقه زده بال کشای مرحت

بادی اقبال واجلالدر وجود پاک ترک

باتین نام پاک که توسل ایلدم

جهده وسعیله نه ممکن کامران اولوق بکا

کندی سعیم اولدی مطلق عین خسرت الغیاث

ذات پاک اولدی چون پیغمبر رب غیور

حق فوزی ده افندم ایله غیرت الغیاث

وجود لازم الموجودک اولدی ادمه باعث خطا ایستدم دکل ادم عموم عالمه باعث
که چون شاهنشاه اقلیم اولاک ذات پاک کدر بلاشک اولدی عصرک هر زمان و هر دمه باعث
بتون اشکال و اطواری جهانک وارلق کندر ایا روح وجود سنسین همه کیف و که باعث
ایا محبوب حق رونق ده عالم جناب کدر جالک اولدی چشم اسماندن شبنم باعث
بو فوزی ده بکام اولقلغه یوق ذره استحقاق
اولورسه نیم نگاه کدر بو قلب خرّمه باعث

قصور بی شمار مدر بنم احزانمه باعث کنه بی حدمدر بادل نالانمه باعث
روای اینک جرم خودم دیگر لر اسناد بنم عصیانم اولدی مطلقا اغنائمه باعث
نه خدم دیگران خندان و بن کران دیمک زیرا که کندی جرم اولدی دیده کر یانمه باعث
یقار البتده دارینده وجودی اتش عصیان بنم نار ذنوب مدر تن سوزانمه باعث
اولیدی بالک و صاف کوکلم قالورمیدی عجب ناکام انک ناصاف لغیر بو بنم حرمانمه باعث
غریب و سائل بن باب احسان کدر رحیم ایله نه لازم دیگران انجق سن اول احسانمه باعث
بنم بوا تم فوزی کنه کاردر دیوب قوغه
شفیع المذنبین سین چونکه اول غفرانمه باعث

حرف الجیم

سنت پاک اولورسه سرلره جوهر لی تاج حب و عشق کده اولورسه دلار شوق لی سراج
نور لنور مانند خورشید و جه عاشق اول زمان شویله کیم افزون اولور صفحنده حسن و ابتهاج
چونکه ذاتک اولدی محبوب خدای لم یزل یاعجیبی روی مشتاق کده اولمق انتهاج
بر مرض یوق یأس و حرماندن اشد عالمده هیچ اولسبیدن بادل ناکام اولدی نامزاج
ای طیب داء دل دردیمه درمان ایله کیم قلب بیمار اولدی آه محتاج تیمار و علاج
باکه انجق التفاتک بخش انسیت ایدر یوخسه کوکلم دیگر الله ایلز هیچ امتزاج
یا رسول الله دخیلک قیل ترجم حالمه آن بآن بولمقده قلبم انکسار و انزعاج
برسندیوقدر یدمده جانمی تخلیص ایچون انجه بر امتدکمله ایلدم بن احتیاج

ایله دل سیر نعمت لطف کله فوزی امتک

تادیم پیغمبرم باق قویمدی بو چشم آج

باد عشقک ایلدی دریای قلبی موج و موج قیلدی اجرا کشتی های اشتیاقی فوج فوج

درد حسرتله شبانروز اغلیان صادقلرک اینشیر خون قلبی اشک چشمان ایله مزج
دو جناح حبکله دائماً پرواز ایدن جسم و جان شبهه سز ترفیع ایدر تاسوی اوج
بودل شیدامک احوالی پریشان اولمش آه یاشفیی دست لطفک ایله ایله جمع و درج
قلب فوزی یار رسول الله مدینه ک سوینه

عازم اولدی اسب شوقه را کبآ بی زین و سرج

نار عصیان ایله سوزان اولمه عالمده نه کوچ گوشه حسرتنه نالان اولمه عالمده نه کوچ
یار رسول الله شفاعت قبل که محروم قالم امتک دوچار حرمان اولمه عالمده نه کوچ
ایله شادان نیم نگاه چشم شفقته بنی چونکه دل مورود احزان اولمه عالمده نه کوچ
ابتدا دل اشک ریز اولمزه دیده اغمز قلبله دودیده کریان اولمه عالمده نه کوچ
دائم افغان اینلرمی قلب و چشمی اغلیان برکشینک کاری افغان اولمه عالمده نه کوچ
چاه خذلان نه فتاده اولمسون امتلرک آه اسیر چاه خذلان اولمه عالمده نه کوچ
کوثر فیضکله ریان ایله تشنه کوکلی چون کوکل جرقان و عطشان اولمه عالمده نه کوچ

اولمسون دارینده فوزی سوخته نار الم

چونکه تن محروق نیران اولمه عالمده نه کوچ

سویکه مانند صواق قدده امت فوج و فوج هم ملائک اینمهده از بهر خدمت فوج و فوج
عجزنی هر کس بیلوب ای دستکبر عاجزان استمکه در قسوکدن نصر و همت فوج و فوج
صدقه رومال اولنلر روضه تابناککه فی الحقیقه بولمده هب نان و نعمت فوج و فوج
اختیار ذل و فقر ایش اولان عاشقلرک ظاهر و باطنده بولمش عز و دولت فوج و فوج
باب مبروک کده قوللر یا حبیب الله سنک سایه والا کده بولدی شان و رفعت فوج و فوج
شرعی انکار ایدلر ای شه تخت شرف بولمده یوما فیوما فقر و ذلت فوج و فوج

امتک فوزی کورر کیم دوستلرک ای دوست حق

آن بان بولمده درلر فیض و قدرت فوج و فوج

امن تعشق ذی الکمال فی السرج و ذی الوصال الی الاله مع بلج
قدبت مضطربا فی حالت الکرب و صحت صحیحة ذی الالام و الزعج
ام کنت ذاشتم من طیب تربته فان تربته تفوح من ارج
لوم تکن انت فی هوا مضطربا لما تصیح الی الصبح فی الاج
نعم ایلائی فی العشق و القلق ان الفواد لنی حزن علی الاج
فان حسرة من اهواه طائلة وانی عاجز عن وصل ذی البرج
من لی بتخلیص هذا القلب من اسف فان انجائه فی غایة الترح

سرج الحسن و البهجة

بلج شادان اولق

زعج قلق و اضطراب

ارج راجحه طیه

امچ حرارت و عطش

ایچ ابدو دائم

برج حسن جمال

ترج مشکل

ومن يعمر هذا الصرخ من جسدي فان بنيانه في وهنة الازج
من من بالسعي في تحصيل مأمولتي وصير القلب ذا فخر وذا بهج
القلب في اسف من حال قسوته اذا ما اضاء له نور على جرج
والعير لا تهدي في حالة الظلم الا بما دله اصاب الدرج
ولست في قعدة القنوط من امل بل انني كنت مع قوافل الشعج
فكيف لا يصل الفؤاد منينه مادام قائده شفيع ذي الخرج
محمد معدن الاحسان والكرم وباعث دائماً للعز والتلج
اذك يشفع لي في جلب منفعتي ودفع مفسدتي انزلة الفرج
يارب صل على نور الهدى ابدا فانه جاءنا لسقي ذي زنج
ومن تقوى بمسك حبل شرعته انجاء خالقه من مقبح العوج
ان كنت خالفته بترك سنته ضللت في طرق وصرت ذا خفج
ان المخالف قد تراه في رفه لكنه آخرأ في اكلة الخدج
حتى تراه غداً القوه في درك معذبا ابداً والبطن كالخبيج
مستكره صورة ومثنت جسدا وشكله ضخم في غاية الخرج
فكيف لانه رسول منشئنا ففرض ذمتنا المسك بالشرح
فمن تمسك باليدين عروته قد نال مطلبه وصار ذا شيج
من كان مقتداً لحسن سيرته فقد نجى سره من جله الخبيج
وان يكن دم من تلقاء شامته لكنه خالص في الشرع من خمج
هلم في بابه لنيل مطلبكا اذ ليس في فوقه للنيل من رنج
فكيف انت تنام من توجهه فقم وسر نحوه بمشية الدنج
ان سرت في طرب لتقاء كاظمة ترقبت لك حور العين بالدعج
ان رمت تصفية الضمير من دنس خذ حبه فيه كي تعريه من خرج
اذ كل ما قاله من وحى باعشه فاسمع مواعظه مع قحمة الصلج
ان كنت في صمم من سمع موعظة عبت في لهجة وصرت ذا شنج
مطيعه كيس مع المحبة اذ عصيانه ناشئ من علة الطبع
ان كنت امته فاعمل بسنته مع التمجيد في خوالى العجج
يارب صل على محمد ابدا مادامت الشمس في الطلوع والعرج
وما ترنمت الطيور في السحر عنادل الورد مع تنغم الهزج
يا ارحم الراحمين عبدك القوزي قد صار مع ضعفه من جملة الغنج

ازج نوع من البناء
بهج شادومسر وراواقي
جرج جاده ويرن
درج طريق
نعج سفر اوززه اولان
انسائل
خرج كناه
ثلج شادومسر وراواقي
فرج زوال الغم والكدر
زنج عطش شديد
عوج اكريلك
خفج انواع من المرض
خدج قارغه دولكي
دينلان اجي وكريه شيدر
حبيج انتفاخ بطن الابل
خرج عظيم الجثة
شرح عروه يعني قول
شيج عالي قبولي بنا
خلج فساد الباطن
خمج فساد وتعفن
رنج باب عظيم
دلج كجه نك اولنده
كيتيك
دعج العين الواسع
خرج الاجه بلاجه اولقي
صلج صاغر لقي جم
شنج بوروثلق
طبع احملق
عنج جزأ من اليل
عرج غيبوبة الشمس
هزج خوش صدا
غنج بير سالخورده

نعج صافی وخالص
عمیج بیلان
کرج فساد الخبز
وهیج اتشک علوی
هیج ودم کبی برعلت
وہیج محل التجاء
صرح چوبانتر او تلیان
دوه
عنج اختیارلق

ماکان مشغلتی من غیر معصیة فلم یکن باطنی مصاحب النعج
فلم اکن ناجیاً من عض ذی حسد اذ کان یوذی اذاء لدغة العمیج
فکله مولم ومورث الاسف وکله باعث لشدة الکرج
ففرح القلبی باللطف والکرم وادفع حرارته اذ کان ذا وهج
وداوی بدواء صحة الجسد ونج من کافة الامراض والهیج
واقبل توسلنا بافضل الرسل مع السلام علی مقامه الوحج
ما غرست علیج وما ارتعت مرج
وما ات للشباب حالة العنج

حرف الحاء

سنت وشرعکله عامل اولدیلر اهل صلاح اولسیدین بولدیلر دارینده هپ فوز و فلاح
چونکه استحکام عالم شرع پاککله اولور انجه فهم اتمز بو حکمک سرنی اهل طلاح
سوی بالایه دیلر سه هرکه پرواز ایلیم شرع و سنتدن طاقنسون ایکی یاننده جناح
یا حبیب الله سکا عاشق اولان صادق لک قیلر نده نور حق رخشاندر اخشام و صباح
حبل اندو هله دلی بسته اولان فوزی ایچون
قیل شفاعت قید غمدن تا بوله کولکی سراح
دو جهان بولدی او مفتاح محمدله فتوح سر حق قیلدی دله نور محمدله سنوح
فی الحقیقه اوله من کسه اوسره آکاه کشف وایضاح ایدمه من چون نه متون ونه شروح
زهره تریاق وهمه دردره درمان اولدر التیام یاب اولور عشق ایلیم دلدی جروح
شرق وغری به خبر ونخبهری ایصال ایلر اوله من معجزه چون عجزله محتاج بدوح
اولسیدی اکر اول جان جهان زین وجود هیچ کلز ایدی میدان وجوده تن وروح
فلک شرعینه سوارنده بولور فوز ونجات اکا نسبته هولناک کورینور کشتی نوح
فوزیا فیض محمدله شرفیاب اول سن
وصف وعنوانک اوله تا که سماحتله سموح

برک و یاربولسه اکر شرعله بستان فرح قصر قلبه کلور البته او سلطان فرح
سوبسوکثور جسمه یوریبوب حکمی انک او قنور هر طرفنده نیجه فرمان فرح
اجتماع ایلوب انواع مسرات قلبده قوریلور صحن درون اوزره او دیوان فرح
در داندو هله دغسته اولور سه بر ذات کتورر دست شریعت اکا درمان فرح
میش غم ذبح اولنوب مندی دلدی اوزمان اولور احزان و کدورات همه قربان فرح
مدعای غمی تکذیب املکسه ای دل هب صلاتیه سلامدر سکا برهان فرح

فوز یا امتیاسک چون او حیب اللهک

سر قلبکده نوشته اولور عنوان فرح

اچیلور بادصلاک ایلله کلزار فرح یتشور باغ سلامکده کی کلنار فرح
اوکلسنانه ترغلر ایدوب صبح و مسا شوق و شادیلله اوتر بلبل پرزار فرح
هرکه ترین زبان ایتدی سلامکده سنک ایلر اعمار دل ویرانی معمار فرح
اولسه کر نقد محبت ایلله هر اخذ و عطا کرم اولور سخن درون ایچره اوپازار فرح
راه عشقکده مکرر متسلی اولسون که ویرر مرده کامن اکا تاتار فرح
وسط دائره عشق حیب اللهده اوله نی مرکز ایدر دانه کی پرکار فرح
هرکه دشمن شد ترا سوزد دلش نار ترخ دائما رنجیدن وجان خودش خار ترخ
هیچ نیابد راحت دل آنکه اعراض کرد ز تو لدعنها باید درونش دائم از مار ترخ
چونکه تود دوست خدا هستی ایانور جهان دوشمنست مسجون شود در ظلمت غار ترخ
هرکه عاری از لباس شرع و سنت میشود بر سرش باشد همیشه ریخته سرشار ترخ
یا رسول الله واللّه محب من ترا لیسک عاجز مانده ام از ثقلت بار ترخ
چون توکان مرحت کشتی ایانور الهدی کن شفاعت تارها یا بیم از نار ترخ
یا طیب القلب یا عین الشفاء الامان

مرحت کن تا نباشد فوزی بیمار ترخ

حرف الخاء

نیلیدی آه یا رسول الله بکانا مرد چرخ ایلدی دغون و نالان بنده کی بودرد چرخ
کستان دهره کیرسم دفع غم ایتک ایچون دسقه الدقه محض خار اولور هرورد چرخ
تا که مجبور ایلدی عرض شکایت ایتکه چله طاق کدازدر چون او کرم و سرد چرخ
روضه که عرض نیاز در روز و شب کارم بنم بلم اصلا او یله بن باز یچهای نرد چرخ
یک ضعیفدر امتک فوزی ناچار الامان

او یله ایذا ایتسون هیچ اکا حر و برد چرخ

یا رسول الله ستم کردد بکا دوشمان چرخ انتها بولزمی آیا عن قریب عدوان چرخ
امتکدن بن کی بر بیکس و بی چاره یی هیچ رواهی ایتک اندوه ایلله نالان چرخ
کرچه ایتشدی هزاران وعدا احسانر بکا انچه هب کذب و نفاقش وعده پیمان چرخ
همده سو کند خور اولوردی ایلدیکه وعدو عهد باقدم انجام کیم همیشه فاجره ایمان چرخ
با که پرسود اولمیلیدی دائم اول چرخ کبود چونکه هب سایه کده در هر ثروت و سامان چرخ

باغی اغیاره داغن یاره تخصیص المیش ناسزادر اویله اولمق باغ و هم بستان چرخ

طوتدی دودستیله فوزی دامن شرعك سنك

اویله اولدقچه نه لازم بطشه دامن چرخ

هجرت پاك رسولیدن الندی تاریخ یعنی اول سال خیر فال قلندی تاریخ

مکه دن طیه یه مخرج صدق له چیقوب درعقب مدخل صدق له دینلندی تاریخ

فی الحقیقه متیندر او پاك عصر شریف که تمام امن و امان اوزره اولندی تاریخ

بو قدر سعد اوله ماز جله توارین دکر چونکه انلرده دیکر شی له بیلندی تاریخ

امتیه ایله شفاعت سن ایا شاه رسل شول وقت کیم دنیله بتدی سیلندی تاریخ

فوزی یه ایله ترجم شو زمان کیم دینله

یازیلوب سنك هزارینه قونلندی تاریخ

یا رسول الله بکاغذرا تمسون غذار چرخ جکسون ارتق دست جورین بعدزین جوار چرخ

حرمت مخصوصه یوقی امت ییغمبره حالبوکه بی احترامدر دائم اول پرکار چرخ

مکر وعین اتمک سهدر بن کی صافی دله اولسییدن الدادر دائم بنی مکار چرخ

ظلمله کر یا نلغن هیچ استمز سین امتك چشمی درد و ستمله آغله در هر بار چرخ

یا حبیب الله فرمان ایله کیم اعمار ایده

فوزی نك بوقلب ویران امان معمار چرخ

یا شافع الامم قد کنت ذا وصح فطهر القلب لی من لطنحة السلخ

صنایعی کلها ذمیة ابدانی فانی قد کنت ذاعیب وذا بلخ

و دمت فی عوض یم کل معصیة فصرت فی کثرة الذنوب کالتخ

فان اما رقی بالسوء ما شبع من سم مفسدة تناول الذمخ

و کلها اورث الاوجاع مع کرب فصار مشربقی ملیانة الطلخ

وما خلعت طاعنی عن شوب مکرهة وقد اتت عند ذی الصلاح کالزخ

صباوتی افلت وفکرتی غفلت مع هذه الحالتین صرت ذا شیخ

مثال ما حصلی مثال ما ولدت مع انما قد اتت فی حالة الشدخ

یا سیدی خذید الفوزی بالکرم

فان معتقدی اقاوی السلخ

حرف الدال

بر کدایم در که علیا کده نالان المدد کثرت جرمله قلم قالدی خیران المدد

سیدی در یا مثالدر اشک چشم دمیدم چونکه دلده جایگیر در بیم نیران المدد

قطره اشکم دو کلد کجه سوز دوزخ دیو دیده تر روز و شب اولمقده کر یا نالان المدد

وصح و سخی کی کبر و پاس

تلخ بولا شقلق

بلخ تکبر

تنخ ییوب امتلا اولقی

ذمخ نوع من الثمن

طلخ چامورلو صو

زخ تعفن الدهن

شیخ قلاچاق

شدخ خلقتی نامم اوله

رقی دوشان

سلخ اینلک

بنیجه خوف ایتم اولدوزخ تن سوزدن کیم ایدر مجرملری احراقله بریان المدد

یا رسول الله جنابکدر شفیع المذنبین

قبل شفاعت فوزی به بالطف واحسان المدد

مجرم کلدیم قپوکه زار وسوزان المدد صوچلویم زیرا که ایتدم نقض پیمان المدد

ای شفاعت تحتینک شوکتلو شاه اعظمی قبل ترحم چونکه اغرلر دو چشمان المدد

سن شفاعت ایلینجه آتش دوزخ سونوب عرصه سی تکرار اولور کلزار رضوان المدد

نیم نکه ایتسک اگر برامت ناشادکه قلب محزونی اولور مسرور و خندان المدد

امتکدن فوزی ناکام محتاجدر سکا

قبل شفاعت نا اوله سایه کده شادان المدد

ساکه امت اولمدن دیکر بدمده یوق سند طوت المدن دستگیرمین ایتدم المدد

ای شه ملک رسالت وی حبیب ذات حق ایلدک دست شفاعتله در نیرانی سد

نعمتک انکار اولنماز ای ولی النعمت اولقدر نعمت که یوقدر اکا هیچ پایان وحد

شکرنی ایتک ادا نمکیمدر بو کتره اولسه کر عالمده عمر کترانه پنج صد

فوزی بی امتککدن قیلسون دور اول خدا

کیم اودر اوطور دیران بو آسمانی بی عمد

دو جهانه یا رسول الله سکا در استناد یعنی والله مرحتله لطفکده در اعتماد

تابکی بو امتک بویله قاله ناشاد دل لطفله ایله صحابت کوله مسرور الفؤاد

مجرم مذنب ترم بن اعتراف وار اکا انجه سن شافع اولنجه عفو ایدر رب العباد

یا لکن بو امتکمی پر کناه و روسیاه اولدی پک چوق اهل عصیان سایه لطفکده شاد

فوزی ناکامکه ایله ترحم زیرا کیم

رحمة للعالمین عالمده اولدی سا که آد

هر که شرع پاک را منقاد شده شد بر مراد فیض اورا می کند یزدان ذیشان بر زیاد

تونه دیدی آن جهان د آر آن که داشتند تیغ شرع لشکران و ملک ایشان شد دمام مستزاد

چونکه فرمود حضرت پیغمبر العجنا ب امتان من کناد شرع شریف را انقیاد

کارمارا این بیاید که بگویم دائما یا رسول الله شفاعت کن بما روز تشاد

با خصوص این فوزی ناچار محتاجست بتو

چونکه اوست یا شافی مذنب تربد اعتیاد

حرف الذال

شرعکه کسه مخالف اولسون هیچ العیاذ اتباع شرع پاککله اولسون التذاد

دو جهانده بولدی صوب مقصده راه سدید هرکه ایتدی شرعی هرگاه رهبر اتخاذا
سنت زهراک ایلله شرع مینکدر بزه هرزمان وهر مکانده ملجأ پاک و ملاذ
یارسول الله سنک فرمانکی انفاذ ایدن هرکسک نزدنده امرین بولدی رر جری و نفاذ

غیر قابل جرمنه نسبتله فوزی یه نجات

انجه سایه کده افندم بوده اولسون بویله شاذ

عشقی بن ایلدم بوجسممه جان اتخاذا قولغم بابکده ایتدم کندومه شان اتخاذا
یا حبیب الله صلاتیله سلامک دائماً ایلدم قلب ولسانده ورد هرآن اتخاذا
اکل وشربی ترک ایدوب بیم فراقکدن سنک آه دخیاک قولین ایتدم مشرب و نان اتخاذا
ای شه نشاه رسالت هر حدیث پاککک ایلسون هر نقطه سین شاهان فرمان اتخاذا
فوزی آسا خاک پاک روضه تانا ککی

جوهر دخواهم ایچون ایلدم کان اتخاذا

می پناهم من بتوازشر دوشمان العیاذ تونکه دار بنده ات از کید و عدوان العیاذ
چونکه توست پیغمبر غیر تکرر بغور دست من کیر تا نیقم چاه خسران العیاذ
کر بیابد دوشمن بدخواه فرصت دائماً متهم سازد مرا با افک و بهتان العیاذ
حضرت یزدان در قرآن فرمود که همین از حریق نار اشد ست کید نسوان العیاذ
یارسول الله شفاعت کن بمن در دو جهان تانیا بم ریش دل بادر آحزان العیاذ
باهزاران آه و آه آورده ام شکوی که من ماندم عاجز از شرور نفس و شیطان العیاذ
کر تفرمای شفاعت یا شفیع المذنبین من بیقم در چه تن سوز نیران العیاذ
چون درین عالم نمی بینم جز از من که شده دلسیاه و روسیاه از فرط عصیان العیاذ
ای شه تحت شفاعت وی حبیب ذات حق کن صحابت تا نباشیم زار و گریان العیاذ
هر کجا باشد غیر بیست فوزی ناچار تو

دستگیر باش تا نماند ریا بان العیاذ

اسمکی یاد ایلله ایلر بولسان استلذاا کوش نامکله ایدر همده بوجان استلذاا
باعث جله وجود اولدی وجود پاکک یه عجبمی ایده هر کون و مکان استلذاا
آن سسیال ایلله هر باد وزان کجکجه بوی سویکله ایدر باد وزمان استلذاا
وقت حزننده دما دم سنی ابد کجه کوکل مطلق ایلر بودل ناله کنان استلذاا
ریح روضه ک ایریشوب اتف بهشتی یه مدام کیف اولوب ایلر امش حور جنان استلذاا

امتک فوزی بی شاد ایلر ایسک حید و شام

طویلنجه ایدر اول اهل جهان استلذاا

خنده مدینه منوره قریبند

بر موضع
اخذ وجع العين
ابذ بك بالكز
جرذ علة الورم
شقذ عيب
عوذ ملجأ
ربزكار وعمله چابك
اولق
طفذ قبر
ملذقرا كوالق قارشمق

نقد امري وكندی
حكمنی انفاذ ايلمك

من بكاءك في بعد وفي حنن تشكو الى الله من شدائد الاخذ
ا لم تجد مونساً في سير يادية وبت مع جملة الغز لان في ابذ
فما لعينيك يا ملازم الاسف تبكي وقلبك محزون مع الجرذ
نعم ايا سائل الاحوال مرهجة ندمت من كبرى في حالة الشقذ
فانني دائماً خالفت سنة من دعى الانام الى اما تن العوذ
فطاعني صدرت مني على كسل ولم اكن عاكفا في حالة الربذ
فقلت يا شافع الذنوب من ام كن منجبي كرمأ من ظلمة الطفذ
اذ ذاك ذو ظلم وانني مذنب سواد مقبحتى يكون ذاملذ
لكن فوزي كم دخيلكم ابداً
فان تصاحبته يكن على نقد

حرف الراء

نام پاكك يا محمد احمد ومختاردر قدر وشانك دوجهانده باهر ودركاردر
صدقه امت او اوب بابكده قوللق ايدنهك مسكن ومأوا سي هر باركلشن وكزاردر
نام پاككله توسل ايدوب الله ديههك هر درخت كمي پراز هاروبرك وباردر
يارسول الله سبوي مطلبی هر دوستيكك هيچ تي قالمز هميشه كامله سرشاردر
منكرانه طورله شرعكدر اعراض ايدنهك اول و آخرده ككاري مطلق آه وزاردر
اي ولي النعمت عالم سنك انعامكه هر كه شكر ايتمز مضيري قعر چاه ناردر
ذنب مغفور عبي مستور اولق اوزره فوزي كك
قيل شفاعت چون خدا غفار وهم ستاردر

اي شفيق وي افندم وي حبيب كردار ساكه امتلكله ايلار بو كنهكار افتخار
باتواضع ذات پاككده قبول قيل بندهكي تا قبوللكله اوله بو قلب ناشاد پر مسار
چون يقينا اعتقادم بويله در كيم دائماً ملتزمدر اولمسي هر امتيكك كامكار
ياده كلكجه كنهه بي حدم دائم بنم در دلي كوكلم ايلمكده نادمانه آه وزار
سن شفيع المذنبين سين رجة للعالمين سايه پاككده مغفوردر ذنوب بي شمار
كل شفاعتله تصاحب ايله يوخسه سيدی بنده يو قدر بر عمل كيم اوله عفويعه مدار

ساده فوزي كك پوني سويلر لساني صبح وشام

روضة تابناككه اولسون صلاة صد هزار

بنم تخلصمه فرمان سنكدر جميع درديعه درمان سنكدر
دو علمده نجات ياب اولق اوزره طوتونه جق درود امان سنكدر

کنه کاره شفاعت وعد بیوردك وفای مؤعد و پیمان سنکدر
کنوز عالمك مقتاحی سنده حقیقی ثروت و سامان سنکدر

یم علمکدن المش فوزی قطره

علومده ابجر عمان سنکدر

عالمه فیض خدای ذوالکرم سندن کلور چونکه بوی کل همیشه سوی گلشندن کلور
جسر شبر عکدن کچرلر داغما ارباب حق ظلمته کیتیز بصیر چون راه روشنندن کلور
یار رسول الله ترجم قیل که صحت یاب اولهم زیرا طاعات و عبادات جانله تنندن کلور
بونداهای سحر کاهم طویوب رحم ایله کیم آه و واهم هب درون درد افکنندن کلور

بو کنه کاره شفیع اول یا شفیع المذنبین

چون کناهلر فوزی آساجله سی بدن کلور

بلطف الله وجودك عالمه عین عنایتدر طریق شرع تا بناك اصل راه سلامتدر
حقیقته جمیع قول و فعلك یار رسول الله رموز سرما اوچی اولور کان کبرامتدر
همیشه امر و نهی کدن مراد پاکترک مطلق عموم امته هرگاه جایقدر صیانتدر
چو کده بنده لك نفس الامر ده یا حبیب الله مباحات ایتمکه چسبان فضیلتدر شرافتدر
قولك فوزی به یوق صاحب افندم دن دکر اصلا
انکچون کندی محتاج صحتدر شفاعتدر

حرف الزای

یا حبیب الله بو ناچار امتك ایلر نیاز چون جنابکدر شفیع ای رسول چاره ساز
هرکه ایلر التجا درگاه عالی که سنك حق انی شادان قیلوب البته بی وایه قوماز
طالمه حاسدم هم نفس اماره م اوچی بر اولوب حقمده ایتمکده اذای جان کداز
خاکپایه حلمی عرض ایلر سم نیلرم چونکه هر بار سویلنورمی یاره و اغیاره بوراز
انجه سن دست صحابه طو تارسك دستمی حضرت الله بنی بالله ایلر سر فراز

الصلاة والسلامه یاد ایدر فوزی سنی

پنج اوقاتده قیلوب ایتمکده اتمام نماز

نعت پاک سویمکک عز و شاندر سوبلر روز و شب تقصیر من یاد ایلوب بده اغلر
اتباع شرع و سنتده اولان نقصانمز نادمانه خاطره کلد کچه فریاد ایلر
حاسدک ایتمککین یاد ایلوب صد آله آتش اندوهی اضرار ایله قلبی داغلر
کر جناب پاک ایتمزه شفاعت بزلره بی اماندر پک یماندر حالمز بز نیلر

بِز رسول الله مژدن فوزی امید کسمیوب

جوی جاری وش شبانروز صد نشاطله چاغلرز

جمله من والله بالله ذاتکه حق امتز جدلله سایه فیضکده صاحب دولتز
چونکه یوقدر دین اسلامدن بیوک بر مرتبه اولجهتدن نائل جاء وجیه ورفعتز
ای ولی النعمت عالم جیعمز شا کرز کیم عموما یمن پاککله غریق نعمتز
روضه ناپنا که مادام عرض اولور احوالمن شبهه سز آزاده قید کدور و غمتز

انجه فوزی قلمش عاجز جو رحسadden همان

اولسبیدن دیرکه محتاج اشد غیرتز

سز تصاحب ایتمینجه بز کناهکار نیلرز حاشا لله کر اولور سه جایز نار نیلرز
وسعت اوزره دنیه ده خلی نشمنگاه کوروب قبر من انجام اولور سه مظلم و طار نیلرز
چونکه بز فرط معاصیدن عقابه الیقز کر اولور سه جسم لاغر طعمه مار نیلرز
روز محشرده زبانی بطش ایدر سه دستمز چاه نیرانه دوشوب سوزان و ناچار نیلرز
اشکار اولد قدده جمله جرمله عصیانمز جانب حقندن کلور سه لوم و ازار نیلرز
کت اولوری محضر علام غبیده جرم و ذنب هب ایدر جمله جوارح ذنبی اقرار نیلرز
یا رسول الله شفیع اول دنیه ده اخرا ده هم زیر دنیاده هجوم ایلر سه اشرار نیلرز
چونکه سن سلطان اقلیم شفاعتک مدام بز قپو کده ایتیزده عرض اسرار نیلرز

باخصوص ایله شفاعت فوزی پر عاره کیم

دینلور سه روینه دارینده بدکار نیلرز

همه فرمود هایت شدد لاوینز که هر حرف و نقاطش حکمت آمینز
ایا نور هدایت ذات پاکت شدی از بهر دفع فتنه انکینز
زالال زندگی بخشای دلرا بدودست عنایت بر دلم رینز
ازین امت قبول کن خدمتش را اگر چه خدمتش شد چیز ناچیز
ایا شاهنشئه تخت رسالت چه دوات در حضور باشم بدهلینز
هزاران قلب ناکامان شدندشاد دل من را فرما تو بیکام نیز
کسی که پرتوی دارد زمهرت شود شمسی که طالع شدز تبرینز

حرارت یافت دل فوزی زحساد

بباشد غیرت مانند باد بینز

قدصرت من حبك العظیم ذا الز فسرت نحوك فی هوای کالا بز
عینای یا عجبا قد کانتا همما فثم انقطع الدموع کالترز
اظن انهما قد لاقتا یساً من ان تأسفتا من وفرة الخرز

الزمضطرب و بی قرار
اولمقلق
ابز صجرامق
ترز انجمادالماء
حز زالمالقلب

یا سید الخلق یا رسول خالقنا انظر بنا نظر الانجاء من ضئ
فاننی احوج الی صوابتکا کن مخلصاً مخرجی من جور ذی فخر
واننی اسوء العباد فی عمل اذ کل معمولتی قد جاء کالقمر
یا رحمة الله فی جمع ما وجدنا ان العید الی الالطاف ذو عوز
فان مسکت یدی باللطف والکرم وجدتنی دائماً فی حالة الدرر
محمد الفوزی دخیلکم ابدا
فلا یکن حاله الا من الطرز

حرف السین

قلبی ایتمه ده در روز وشب اغوا و سواس ایتسون کوشش اطعابی اویله خناس
بو قولک سن کی پیغمبره امت اولدم شمدی لازم که درونی اوله مثال الماس
جدلله که سکا امت اولوب صدقله بن عشق دیدار شرف بار که قلب ایتدی تماس
صبح وشام صیحه ایدر بو دل پر ناله زار شربت عشق چالکدن ایچوب برطولی طاس
الامان ای شه اقلیم کرم فوزی به
قیل شفاعت که یازق ایتمه اندوهله یاس

نور اخلاص ایله یانسون بودله فانوس چالمسون دست ریا مژکت قلبه ناقوس
سن که پیغمبر یزدان غیور سین حقاً امتک حقینه هیچ اولیه کسر ناموس
ای شهنشاه رسالتله عدالت نه عجب کسر ناموسه ایدر سعی نیجه شخص منخوس
شرع پاکک اوله من چون بوفساده راضی بوکا ساعی اوله ناک اوله مرادی معکوس
بوفقییر عبد رقیقم در لطفکده سنک شه شرعک ایدرک دامن تابنا کنی پوس
بو غریب امتک قلبی خزیندر والله الامان قیریمه بو کوکلی بر مرد عبوس
فوزی به نیم نکه لطفله باقسک یک بار

کوریلور زینتی عالمده مثال طاوس

بو کوکل روز وشبان ایتمه ده دعوا ی هوس هر زمان کلمه ده در باشنه غوغای هوس
صد دریغ هیچ چکیلور می بوفنا دنیا ده عمری افنا ایدرک چله بلوای هوس
مرد عاقل هوس باطلی ذوق ایتمز ایش چونکه نیشدر دل شیدایه او حلوای هوس
قلب غافل نیجه بر اولمه ده ظلمت آمیز قابلیوب هر طرفین اویلجه سودای هوس
شو یله کیم شکر الهی بی اداده ابکم املین سو یله ده طوطی کویای هوس
طلبنده نیجه جان اولدی هلاک زیر اکیم طو بطولی سم هلاهلدر او مینای هوس
ای مه برج رسالت شه اقلیم لدن اچله کلشن دلده کل بویای هوس

ضئ جور و ستم
فخر متکبر لک ایلک
قبر اصلا ایشه یرامیان مال
عوز احتیاج
درز التعم الدائم
طرز برشی یا قشقر
ایکن صکره دن کوزل
اولق

مطلقا دنیاده توحید خدادار مقصود همه دیدار الهی درك اعلاى هوس
 بعده سنت و شرعكله عملدر رهبر كه اولور بزله اول موصل اقصای هوس
 رجه محض خداكلى وجودك خلقه مرثقی اولدی سونلر سنی بالای هوس
 ایلسته منطق قلیله اقیسه ترتیب ایدر انتاج اكا صغرا ایله کبرای هوس
 یازیلور کامنه فرمان خدای ذی الجود چکیلوب لطفله بالاسنه طغرای هوس
 انكا ایتسه عصای کرم حقه کوکل کویستر خیلجه اسرار اکستینای هوس
 حاصلی معتقدم بویه كه ای دوست خدا مؤمنه کلشن دلکش همه صغرای هوس
 فوزی افتاده دلدار مراد درچون اكا

ایلسون عرض جال شاهد زیبای هوس

چکسده عاشق یولکده زجت جان لا باس چونکه قلبك کوردیکی هر جور جانان لا باس
 چشم مشتاق کورمك اوزره وجه تابناك مدام ابر نیسان وش سحرده اولسه کریان لا باس
 ذات پاککدر حبیب حضرت ذات خدا شوق دیدارکله کوکل ایتسه افغان لا باس
 هرکه اولمش صدقه امت سکاای دوست حق التفاتکله درونی اولسه شادان لا باس
 امتکدن بر غریبدر فوزی ناچار سنك

بعدزین سایه کده اولسه روی خندان لا باس

چونکه کستم چا کرتوکر شوم شاد لا باس در حضورت نام من کر کرده شدیاد لا باس
 يك جنان که دوست داشت يك زبان که یاد کرد کر بیاشد هر دواز آلام آزاد لا باس
 عین عین وعین رجت شد وجود پاک تو عمر ورزق دوست تو کرباد مرزاد لا باس
 شرع پاک وسنتت کردند اعمار جهان قلب ارباب عمل کر باشد آباد لا باس
 امتت فوزی ضعیفست درتن و درجان خود

کرکننداز سوی اوهر درد ابعاد لا باس

حرف الشین

تابکی اشبو حسوددن جور و ظلم جانخراش یار سول الله او یوزدن ارتمده دله تلاش
 یاحیب الله او بدکار ایلز انصاف بکا قلب سختی عین آهندرانك یا خود که طاش
 صد هزاران علم و فضل اولسه کتم ایلر بتون ذره جه عیم کورر سه ایلر اطرافیه فاش
 اولسیدن نار احزان ایله سوزاندر کوکل کریه اندوهله هم دیده دن اقمده یاش
 ای شفاعتلو افندم قیل ترجم فوزیه

تا که اولسون بعدزین آسوده آندن جان و باش

ای دل تشنه زلال عشق پیغمبر بنوش راستایش از زبان جمله موجودات بکوش

روضه پاکش نظرگاه خدای اکبرست دائم از بهر زیارت آیدش جمع سروش
 کرکنی تواد عالی امتی در در کهمش عامل شرع شریف و جامه سنت پیوش
 روز و شب دریای عشقش در دلت جاری شود و ز من بدشوق رویش میکنند جوش و خروش
 چونکه کو بی امت پیغمبرم من فوزیا
 دائم اخلاص کن مباش در سوق طاعات دین فروش

عالم ایچره مطلقا خیر القائلدر قریش هر بری بیت الکرمدن پرخصائلدر قریش
 هب اساس جو ده موضوعدر بناسی انلرک او لسیددن جمله کان فواضلدر قریش
 ایچلرندن اولدی پیدا عالم علم لدن او لجهتدن منبع علم و فضائلدر قریش
 بی محابا بسط ایدرلر هر کسه خوان نعم لطف احسانده عموماً بی امائلدر قریش
 سود وودك معدنیدرلر که ایتمزلر کزند هر بری کان فوائده عین طائلدر قریش
 یعنی کلز یوزلرندن کسه یه شر و ضرر هر زمان و هر مکانده خیره مائلدر قریش
 اشجع قوم عر بدرلر عموماً شویله کیم جنک اعداده همیشه شیر صائلدر قریش
 بوقیله ذات پاککله شرفیاب اولدی چون یا محمد پایه علیایه واصلدر قریش
 اعتقاد شویله در کیم فوزیا بی اشتباه
 اول شرفله منصب اعالیه نائلدر قریش

بنم شادی قلم یار رسول الله سکا قالمش که جور حاسد بیداد حضور و راحتش
 نیجه تلخ سخنلرله الوب شیرینی کالم نهایت دزد مکا روش دماغم لذتن چالمش
 دلشیداقالوب حیران و نکران اشباحو الدن سلامت بولمق اوزره لجه افکارلره طالمش
 ره عشقکده نوش نیش ایدن ارباب عشق و شوق سمی سم نیتله نوش ایدوب باقمش که اول بالمش
 خیرلرله مبشرسین بو سال آتی ده فوزی

که سال سه صد و سه مطلقا سال خیر قالمش

یا اشرف الخلق انی کنت فی دهش فان امارتی صارت کذی حرش
 وان قلبی لم یلن بقسوته بل صار فی غلظة کحالة الجدش
 اقول یا عجبا لای باعثة قد کنت فی حالة الطلاح والترش
 فلم یجی ظاهرا میضه نظرا و فی حقیقتها بالسوء کالحبش
 فلتبک عینای من شدائد الاسف مسیلتی الدمع کالسیول من حبش
 لکننی شافعی فی حالة الطمع من ان سیدنا شفیع ذی الدمش
 فاشفع لامتک الفوزی بالکرم
 فالرب یکرمه بنعمة العرش

دهش حیران اولمق
 حرش سرد و خشین
 اولمق
 جدش طبرانی قالین بر
 ترش بد خوی
 حبش طائفه معلومه در
 حبش بولوت چابوق
 چوق یا غمور یا غدر مق
 دممش حرارتدن
 مصطرب القلب اولمق
 عرش غایت نشاطلو
 اولمق

حرف الصاد

دو عالمده بلامی به علوشان سکا مخصوص انکچون باق نزول حضرت قرآن سکا مخصوص
وصال الله فرط اشتیاقک بیلدیکندن حق شب معراج پاکده دعوت یزدان سکا مخصوص
جمال بهمالین ذاتکه کوستردی اول مولی بویوز دنده عظیم اللطف والاحسان سکا مخصوص
جنابکدر شه تحت شفاعت روز محشرده شفاعتله او کونده کشتن نیران سکا مخصوص
خفیف کلدکده میزنده ثوابی امتک اول کون کران قیلق انی فی کفة المیزان سکا مخصوص
نه دکلو امتک اولسه کناهکار اشوبو عالمده ینه ازاد لر ینه مژده فرقان سکا مخصوص
دخيلک یا رسول الله بوفوزی بی خلاص ایله

که فی یوم الندم پوشیدن عصیان سکا مخصوص
صحیحاً دو جهانده دولت عظمی سکا مخصوص بودعوام یا حبیب الله کتابله مثبت ومنصوص
بنای اعتقاد شو یله امتن در بو وادیده که اسی عرصه دل اوزره پک مستحکم ومرصوص
خلافین کرتقوه ایلسه بر منکر بدخواه قبول ایتم وسو یلتم او مردوده دیرم کیم صوص
نه ممکن ایتیه تصدیق بنم اول حکم مبروکم اوکس که ضاحب اذعان اولوب قلبی اوله پراوص
ضمیر فوزی روشندر سنی تصدیقله هرکاه

اولاد معبد پاکیزه آسا که اوله مخصوص
یا رسول الله اصل کبری شفاعت سا که خاص ذات پاککدر حقیقت حقه صاحب اختصاص
خاکپایکله مباحی در زمین وآسمان یا عجبمی قیلسه لر تصدیق عوام ایله خواص
هرکیمک تخلیصنه فرمان ایدرسک در عقب دو جهانده اول بولور جله مخاوفدن خلاص
روز محشرده تصاحب ایلرسک سن بنی آتش دوزخ مذاب ایلر تم مثل الرصاص
چونکه اولدک انبیا ومرسلینک خاتمی
قیل شفاعت فوزینک تخلیصنه بر مهر باص

هر کلامک خاتم دلده جواهر لو فصوص اهل تحقیقه هویدادر همیشه بو خصوص
اهل ظاهرده بونی تصدیق ایدر لر شبهه سز چونکه هب ایضاحله تصریح ایدر جله نصوص
یا رسول الله بنده اعتقادم بویله در کر چه دلدن دیوانی چالمق دیار مثل لصوص
انچه شوا حزان واکدار هربری بر ماردر عض ایدوب صانکه درونم ایتمه ده هر بار مصوص
یا حبیب الله زبان غیرتکله مینوی
فوزینک بدخواه لر ینه ایلدوب تو بیخ دی صوص

لی مع الله سربکی حتی که بیلر لر خواص هم مقام خاصکه اصلا ده گلر لر خواص
حاشا لله منصب سامی کده یوقدر بر شریک اولسه بیدن اشتراکک قاله المزلر خواص

راه عشق کده صحیحاً آه ایله افغان ایدوب روز و شب کریان اولان چشمانی سیمزلر خواص
مطلقاً پایانی یوقدر علمک دریا سنک او یله بحر یار رسول الله طالمزلر خواص
صد هزاران عجزله امتک ایله فوزیا
اقتدار دعواسنه چون او یله صالمزلر خواص

حرف الضاد

ایلدیم احوالی بن روضه تابنا که عرض یعنی اول محبوب یزدان شاه ارسلنا که عرض
هر که عرض ایلمور بن حضرت پیغمبره صانکه ایتشدر جناب خالق الافلا که عرض
چون مفاتیح الخزائن هب مسلم دستینه ایله وار جله مرادک مظهر لولا که عرض
اول رسولک باب فیضیدر سکا ملجأ کوکل عسر و یسرک ایله سن اول استان پا که عرض
فوزیا حدکی ذات اجدی یه عرضحال
انجه وار ایت پانهاده قیلدینی هر خا که عرض

روضه که عرض صلاح ایله سلامدر هب عرض بو دل مغمو بدن کشف غمادر هب عرض
آه دل سرکش همیشه سوی عصیان کیدر اولسبدن ضبطله منع ذمادر هب عرض
یار رسول الله دماغی تلخ ایدر قبح کلام سایه فیضکده تحسین کلامدر هب عرض
عجز مزدن پای کوتاه و وصول مقصده لطف و امدادکله تحصیل مراددر هب عرض
مقصد کدر امتیک نامدار اولمقلنی شرعکه خدمت ایله ابقای نامدر هب عرض
الامان ای شاه اقلیم رسالت الامان لطف و احسانکله ترفیع مقامدر هب عرض
امتکن حاصلی راضی اوله ذات خدا چون رضای عالی رب الانامدر هب عرض
امتک فوزی نهان طومر مرادین عرض ایدر
کلش کام و مرام ایچره خرامدر هب عرض

جان و دلدن سا که ایمان ایتمه واجب همده فرض خاک نعلک کحل چشمان ایتمه واجب همده فرض
یار رسول الله جلال پاکیکک عشقیله بو دیده می هر دمده کریان ایتمه واجب همده فرض
دود آهم آسمانه اردیروب وقت السحر بودل برناری بریان ایتمه واجب همده فرض
راه حبکده کچوبده جان و سر دن الامان جسم و جانی سا که قربان ایتمه واجب همده فرض
عشق و شوقک آتشیله یانه رقی یا قیله رقی آه محمد دیبه افغان ایتمه واجب همده فرض
مرشد شرع شریفک امرینه تابع اولوب هر کسان کندوی انسان ایتمه واجب همده فرض
اولدی مادام فوزی مظهر سا که امت اولغه
ازدل و جان شکر منان ایتمه واجب همده فرض

عرض تسلیم روضه که هب وقت اسجار عین فرض
سیرت پاکیزه که تابع اولوبده هرکسان
یا رسول الله جناب پاکه وصلت ایچون
هرکه ایارمی گفتار شرع پاکت اوستنه
جمله ویرانه عمارت بخش اولان فیضک ایله
خسته کوکلم یا رسول الله شفا بولمق دله
فوزی انکشت کناهی ایله اولمش روسیاه
اکه اولمق غرق بحر عفو غفار عین فرض

شرعکه ای دوست یزدان پک کناهدر اعتراض
هیچ ایدرمی اعتراضه اجتناسار اهل خرد
نور ایمانله منور اعتراض ایتمز سکا
اولمدی انجام کار ناجی هلاکدن معترض
یا رسول الله یوقدر اعتراضم زیرا کیم
اعتراضدن ایتک فوزی کر یزاند که چون
ماروکژ دمله طولی بر تیره چاه در اعتراض

حرف الطاء

قیلدی لوح اوزره ثنا کدن کلک نور تخریر خط
حبر اولور سه فرط عشق کدن سرشکله مختلط
کثرت حب اولدیغندن باعث تکرار یاد
پر یمندر اسم پاکت یا محمد مصطفی
عشق وشوقک ایله ایتدی اول قلم تمطیر خط
مطلقا تزیین قرطاسله ایدر تنویر خط
خامه ایلر نامکک کتبنده هب تکریر خط
اولسبیدن دائم ایلر نامکی تذکیر خط
ایتمک فوزی مبشر در ایا دوست خدا

اسمکی یازد قچه ایلر کندوسین تبشیر خط
کتب دیوان نعت کدر همان اختیار خط
آچلور هر دمده کوکلی عاشقک کلر کبی
بی خلاف خط همایون دینکه شایان اولور
نعتکی تخریر زمانی شاد اولور قلم اکر
فوزیا حدیکی تخریر نفقی پیغمبرک
سن کیم اولدک کیم اوفنده کشف اوله اسرار خط
اولمدی کثرت اوصافکی تخریر افراط
اولمدی نام فیوض بارکی تکریر افراط

چونکه مدوح خدا اولدی جناب پاك ك
كلك عالم يازه من نعتكي تكميل چونكه
ناميكك يادني هر بار دنيور زين لسان
فوزيا فيض خدا چونكه او نور در اولماز

كرديسم ايلدي بو كوكلې تسرير افراط
منطقك وحى خدا در اوله من كوي غلط
اي شه تحت لدن ذاتكه منزل قرآن
شه دشير ين كلامك دله ذوق آور اولور
امتك معتقدى شويله كه آقز ابد
فوزي تبليغ رسالته تغلطى اولور

بو لنورسه بولنور سنده مكر خوى غلط
عين نورست نام پاك چون دهمان انبساط
اي نكلام جاي تعجب نيست چونكه دائما
تو كه محبوب خدا هستى شدي محبوب خلق
وعدحق تبليغ كردى يارسول الله بما
فوزيا قرآن بخوان وصل مع سلم بكو
قلب وقلب راد هد چون نور قرآن انبساط

حرف الظاء

امتك ايلسه محفوظ نوله يزدان حفيظ
لطف ايدوب ايله شفاعت بزه اى شاه رسل
قيلوب ردهم مطلوبكى اعطا ايلر
فتح ايدر باب كنوز كرمين رب كريم
فوزيا نعت پيمبرله دلك شاد ايلر
نجه ناشاد لرى شادان ايدن احسان حفيظ

حفظ يزدانه پناه ايله ديرز يا حافظ
سنت شرع شرفباركه تابع اولورز
اى شه شاه رسل ذاتكه ايمان ايتدك
دستكير اولماز ايسك كرايكى عالمده بزه
نجه سنسين بزي تخليص بيوران دوز خدن
يوخسه بز نار جحيمه كيده رز يا حافظ

وجودك عين شفا درده دوا در زیر او لمسك دردله فریاد ایدهرز یا حافظ

لسان شرعله دیر عامه یه فوزی دائم

روز و شب بانك حزنله دیه سر یا حافظ

منكر انك جایی انجام چاه نارد در یا حقیظ الك صوکنده ایشلری هب آه و زار در یا حقیظ

وادی دوزخده هر دم مسکن مظلملری طو بطولی لداغ تن کژدمله ماردر یا حقیظ

مشرّب و مأکلرندن لازم الله پناه چون حیمله ناردن معمول خاردر یا حقیظ

جوق جسارت و خسارت دوشمن اولق ذاتکه دوشمنك دوشمانی چون پروردگاردر یا حقیظ

یا رسول الله اگر چه دوشمنك وسعتده در انجه آخر مضجعی غایتله طاردر یا حقیظ

زین باقی زینت حب نبی در فوز یا

زین دیگر زائل وهم مستعاردر یا حقیظ

ایلسون تا بقیام شرعی مولا محفوظ نتکیم طوتمده در عالمی حالا محفوظ

عالمه رجت محض اولدی وجود پاکک اوسیدن اولور زیرایله بالا محفوظ

اولسه روضه پاکک اگر اشبو ارضده بروبحراولمزایدی مجودن اصلا محفوظ

استهسك حقندن اگر کله سین امته فوت دست موتندن اولور ادناایله اعلا محفوظ

حب پیغمبری حفظ ایله درونده فوزی

طوته خلق تاسنی ماننده لالا محفوظ

نشود در دل تو بغض پیمبر ملحوظ تانسوزد بتوماننده اخگر ملحوظ

هر که فرمان رسول بر سر خود تاج کردست مطلق از بهرا و پوشیدن افسر ملحوظ

چونکه من بنده خاك در پاکش کستم یافتن درد و جهان نعمت اوفر ملحوظ

هر که در برج دلش مهر محبت تابد یافتن ظاهر او تابش جوهر ملحوظ

فوز یا نور محمد شده در دل رخشان

مطلقا کشتن بیرون توا نور ملحوظ

حرف العین

مقدم پا ککله عالم ایتدی هر آن انتفاع شمس فیضك شرق و غربه ایلدی نشر شعاع

ایتدی اول مهر رسالت خاورندن چون طلوع قیلدی حد استوایه لطف حقله ارتفاع

حاشالله صانعسون هر صاحب کفر و نفاق کیم اولمش معجزاتك جانبکدن اختراع

ذات یزدان معجزهك دال اولق اوزره صدقه دست پاککدن ایدوب اظهار ویردی القاع

یا رسول الله بولور تازه حیات بو فوزینك

جسم و جانی نعت پاکک ایلدجه استماع

اولدی صیت شرفک ارض وسماده شایع قیلدی عرض صلوات نامک اولنار سامع
صدقله امت اولوب بابکه اولدی بنده هرکه کندنده اوله سعد و مبارک طالع
بعضیی حالکه هم قالکه تبعیتله اثر پا ککجه کیندوب اولدی قلیله قانع
کرچه امت ایسده بعضیی طغیانده اولوب میل دنیا ایدرک اولدی کثیره طالع
انجه سن شاه شفاعتین ایا دوست خدا
امتک فوزی به اول لطف و کرمله شافع

یارسول الله دیرم بن هرکه کاندنه یاشفیع ورد و ذکرم اولدی هرآن وزمانده یاشفیع
برکنه کار کورمزم عالمده چون تقسم کی اولسیدن دیر لسانم دو جهانده یاشفیع
یا لکر هنکام هولده شفاعت استم بلکه دیر اشبو زبان امن و امانده یاشفیع
کسه مستغنی دکل زیرا شفاعتدن مدام دینلی حتی که اول باغ چنانده یاشفیع
فوزیا یاد ایلوب ازجان و دل دی صدقله

هردم افغان و ذوق کاستانده یاشفیع

بعدین کفتم عموم حزن و غم را الوداع کرده ام بالطف حق هر هول وهم را الوداع
یارسول الله شود طعن حسود مانندسم گفته ام در سایه ات من شرب سم را الوداع
واقعا ذم مرا کردند اعدا سابقا لیک اکنون کرده ام ان کوش ذم را الوداع
چونکه دیدم بر کز ندست کیف و کم دیگران از برای آن کفتم کیف و کم را الوداع
استماع سرزنش از سوی بدخواه دم شود

جدلله کرد فوزی نوش دم را الوداع

یا من دلالتہ لنا علی الجرع بالمشی فی مسلك الصلاح والورع
ذکرت امتکا بحق موعظة فقلت التزموا الدموع بالبدع
وقلت لاتضحکوا فی دار حسرتکم بوفرة الضحک والطروب والبعث
وقلت لاتفر طوافی زین عاجلکم بل اقنعوا ههنا بیدن البقع
وشاوروا العلماء فی امورکم فان مهلکمکم فی جانب البقع
لاتطمعوا الخیر فین کان قد غفلا فان غفلتہ تأتیه بالبدع
وان غایتها فی دار آخرة وکنت تأمرنا فی دائم الزمن
وکنت تزجرنا عن زجر ذی عظة فان زجرته من اشنع الترع
وقلت لاترکنوا فی فعل معصية فان اخرها یضر بالتقع
واکثروا صومکم فان قلبکموا یكون حیثئذ بالنور ذاتلع

الجرع کوزل نبات بترن
بر لرغنی جنت
الورع تقوی
بدع خوف وخشیت
البعث انقلاب الشفقه عند
الضحک
البقع الاکتفاء بالتعلیل
البعث شورتسز ایش
کورمک
البدع قورقی والباء التعدیه
شع کراة الطعام
ومراره
تبع اقتدا ایلکم
الترع منع احدها
توجه الیه
التقع آخلق الباء
للملابسة والسبیه
تلع طولق

شرع برجماعه طفلی
اولق
جزع صبر سزاق
القلع فرط البلاهته
وعدم الفهم
الکع لکیم ونکس اولق
القع کثرة المال وبرکته
جلع انکشاف العورة
ترع غایة الحسن والجمال
الضرع التواضع
اللمع الالف والانسية
شکع آه وزاری

السنع الجمال والبهجة

وجالسوا دائماً مع اهل موعظة بان تكونوا لهم من جلة الشرع
وصابروا دائماً في وقت كربتكم ان الزيادة في الالام من جزع
يا نعمة الله في عباده ابداً مذاق لذتكم قوم من القلع
فن شأتمه قد كان في ضعة وقد اتى وهو في نخوسة الکع
من ذاقها حامداً لله في نعم اذا قتها ربه حلاوة القنع
ومن نصايحكا لطالب الرشد ان قلت استرلن قد كان ذا جلع
فن تمسکها بطيب مهجته قد صار ذا زينة بغاية الترع
يا اشرف الخلق يا رسول رازقنا قد قلت صل على الرسول ذي الضرع
يا افضل الخلق يا حبيب خالقنا قد قلت سلم على النبي ذي اللمع
فانت قل مرة في حق ذي اسف يارب فرج له الفواد عن شکع

قد قام يا شافعي الفوزی مع رغب

لان ينال الى مزية السنع

خرف الغین

يا رسول الله يوقدر ضدك اصلا مساغ كيمسه ويرمن مخالف اولغه مولا مساغ
اواسيدن كلدي اما صدهزار اهل فساد بولمور تغييرينه آثارك حلا مساغ
بونجه سالدزوار ميدربردوشمن بدخواه کيم بوله شرعك غير يسته دريس وبالا مساغ
وارمی چاره محودينه ديسهرك بر عاقله دينسه دير کيم يوقدر عالمده اکالالا مساغ
فوزيا انجه شفاعتدر سنی شادان ايدر

اول شفاعت نعمينه بولملى الامساغ

يا حبيب الله بو کوکلم بولمز عشقکدن فراغ چون سنی نسياني يزدان ايلدى قطعاً يساغ
کرچه ظاهرده مدينهک مسکندن دور ايسه انجه قلبدن دکلدرد روضه پاکک اراغ
هرکه کوکلندن سنی انکار ايدرسه مطلقاً اولدى اول منجوسه روزرستخيزدوزخ دوراغ
مرغ قلبن عاشقک هيچ ايدمه دنيا شکار ايتسه ده صيدايمکه صدمکرله نصب دوراغ
فوزيا خوش بوى تسليمه معطر قيل دلك

روضه پاکه ايدوب عرض صلات هروقت وچاغ

يا حبيبي جانمه کار ابتداي حسرت اى دريغ ياشفيي کليور چون بوى وصلت اى دريغ
سنن ولى النعمت عالمسين اى کان کرم بن ايسه هيچ ايتدم شکران نعمت اى دريغ
سايه پاککده بولدى دولت ايمانى دل ديو بدخواه ايتمک استرسلب دولت اى دريغ
عزت ايتسه لذت طاعت بولوردم انجه بن اولدم خلوت نشين کنج عزت اى دريغ

عاجز و پسمانده قالدیم یار رسول الله مدد
جسم و جان بی فائده آواره آواره کزوب
غمدن از ادلاک دیلر کن در دلی کوکلم الامان
روضه که جور کنه ممدن شکایت ایلرم
کر شفاعت ایلز سک فوزی یه دار ینده سن

جسم و جان ایلر احراق نار فرقت ای دریغ

آن مه برج رسالت کرد جهان راپر فروغ
هر که خواست نور اقتباس بکنند از و چون بی خلاف
زانکه ظاهر و باطن عین نور کردش خدا
هر که داشت ظل و خیالش در درون یافت فیض چون
کن توسل تابیبی فوزی یا نور و سرور

بامهی که کرد زمین و آسمان راپر فروغ

اولمدی نفس دغلباز کنه ممدن فارغ
ای دریغ عزت دنیا یه میل مهلك ایکن
ای شه تخت شفاعت بنی لطف کله بیور
نولدی کیم بودل ناکام سحر خیزه مدام

حرف الفاء

همیشه یار رسول الله دل ناکام دیلر الطاف
شفیع دستگیرم چون جنا بکدردی حقمده
مراد ایتسک مرادم رد اولماز در که حقندن
بنم حال ملال انکیزمه رحم ایت تصاحب قیل
او یوب نفسه او بدخواه یا حبیب الله سز امیدر
نه استر اول حسود بندن کنه کار سم شفیع سن
اگر چه امتک ادنا ایسه مده انجه سایه کده

شفاعتده بیور سرعت امان سن حق فوزی ده

که یوقدر طاقی صبره مثال طاقت اسلاف

ایلسم راه حجازده کاه سیرو که عواف
ایل یوب اشبو مقامین شریفین ده نیاز
قیل دیغم جله ستایش حق و آلا کده صحیح
روضه که ایتسم زیارت کعبه الله طواف
امتک دیسه الهی نجنا نما نحاف
حاشا الله که دکدر او یله کفت خشک لاف

چون شفاعت قیلد یغنه هر برکنه مغفور اولور اولسه ده مقدار و کثرته مثال کوه قاف
اولدی بی شک کعبه آسار و ضه پاک مدام نازل ارضک اولان جله سروشانه مطاف

فوزی اللهم صل دی همیشه صدقه

تاشقیک سایه سنده اوله عصیانک معاف

امت پاک یازمدن بولمز قللر اجتناف هیچ نه ممکن بحر علمک دن اولنسون اغتراف

انبیا و مرسلیندن کلمدی بر ذات کیم اتمیه نزدکا لاتیکده عجیزین اغتراف

آسماندن عشقله جله سروشان هب کلوب روضه تابنا ککه ایلر زیارت صاف و صاف

روضه پاک مساویدر شرفده عرشله آنده جبریل امین ایتسه سزادر اعتکاف

امتک فوزی ایچون اول خا کپایکدن رجام

بوکه سایه کده بوله هر مشکلاقی انکشاف

بن کنه ایلرم هر دم افندم اغتراف ایشته ایتدم ای نیم عالم پسندم اغتراف

کار امت نیک و بد معروض اولور مش روضه که اولسبدن ایتیموب انکار ایتدم اغتراف

کلفت اثباته یوقدر حاجتی هیچ ذنبکم چونکه بن طوعمله قیلدم کندی کندی اغتراف

ایلم دعوی علویت میان ناسده ایلرم عالمده قدر نابندم اغتراف

قیل ترجم یار رسول الله بو فوزی بنده که

ذل و عجیزین ایتدی قلب مستندم اغتراف

باغ فیضکدن ایدرمش قلب عاشق اقطاف هم بولور مش مشکلی نورکله هر بار انکشاف

اوج عشقکده دلی پرواز ایدن امتلک جانلری جانان ایلنده اولدیلر سیرغ قاف

یار رسول الله او کیم کوه شقادر مسکنی دائم ایلر راه شرع انور کدن اعتساف

امر یکه اولمق مخالفدر جنون فوق الجنون چون خردمند ایلر فرمان حقدن انحراف

مطلقا امر خدادار جله فرمانک سنک سورة والنجم سوبلر حکمتن بی اختلاف

فوزیا حدکدر حقیجه امتلک سنک

دائما قیل عجز و تقصیرک او یوزدن اغتراف

خرف القاف

سنت و شرعه اویان هرکسه اولدی فائق هم اودر جنته کیرمکده عمومه سابق

اولیه بر ذات صلاح پرور تقوی زوشک دست و دامانی پوس ایلسه عالم لایق

انجه بو عبد کنه کارک ایا شاه رسل چوق قباحتر ایدوب اولدی در کدن آبق

واقعاً اهل کنه اولسه ده لکن قلبی سکا ایمان و یقیننده صحیحاً صادق

ایله فرمان ایا شاه شفاعت که همان یازه اول پرکنهک عفوینه فرمان نامق

اه ایا دوست خدا روی شریفک دوشده نه اولور دیده قلبیله کوره بو عاشق
هرکه یك قطره الور بحر فیوضاتکدن اولور اول قطره سی بر بحر محیط رائق
هرکه اکاه ایسه بوسری ایدر اول تصدیق ایلز هرکه دکل شهد لدندن ذائق
الامان فوزیء ناچار کی بالطف وکرم

عن قریب زمزمه مسروده یه ایله لاحق

یارسول الله شرعکدر سنک میزان حق چونکه بویله قیلدی تصریح حضرت قرآن حق
اهل حیرت نزم پاک شرعه قیلسون غرضحال کیم اودر دنیاده هر بر مشکله دیوان حق
هرامورین وزن ایدر قسطاس شرع پاکده اول که شانندنبر عالمده انک اذعان حق
عین حقدر یا نبی الله احکامک سنک زیرا هر بر حکمکه مأخذ اولان فرمان حق
بویله تصدیق ایلشدر امتک فوزی بونی

مستقرر چیون دروننده انک ایمان حق

یارسول الله اولدم بن عذابه مستحق هیچ اولمز لر می عاصیلر عقابه مستحق
اولمور خالی خطادن قول وفعلم دائماً دینسه حقمده بجادر بو عتابه مستحق
انجه ایلر سبک شفاعت یا شفیع المذنبین اولورم سایه کده بنده چوق ثوابه مستحق
دو جهانده ایلوب لطفا صحابت قیل بنی قدغفونا که دیو کوش خطابه مستحق

یا نبی الله بودر سندن نیازم قیل قبول

اولیه دنیاده فوزی دور بابه مستحق

محض نور قیلش وجودک حضرت رب الفلق پرتو روی منیرکدن ظهور ایلر شفق
اولسبیدن ذاتکی فکر ایسه شاید کوکل مطلقا زائل اولور کندننده کی حزن وقلق
هرکه اثر پاککه تابع اولوب سیر ایلیه بولمز اصلا پای دار بنده انک حبیط وزلق
عشق وشوقکدن درونم ایتمز اصلا افتراق تاکه موجود اوله بو جسمده اثار رمق

یارسول الله دخیلک قیل شفاعت فوزی یه

تانی دار بنده شادان ایلیه الطاف حق

یا شفیع اچدیغک باب شریعت اولدی حق مسالک پاکک اولان سمت و طریقت اولدی حق
کیمسه پندار ایتسون راه صوابک غیریدر کافه اقوال و افعالک حقیقت اولدی حق
هرنه فرمان ایلدکسه خالی اسرار دکل زیر احکامنده کی هر لب و حکمت اولدی حق
ذات پاککدر ایا دوست خدا نور الهدی پیشه زهرک اولان اثار و سنت اولدی حق

فوزیا هر کیم رسول الله ایمان ایلیه

لطف حقله مطلقا حقنده جنت اولدی حق

حرف الکاف

عالمی مہر رسالت ایلہ رخشان ایتدک شعلہ بدر نبوت ایلہ تابان ایتدک
 مولد پاک فیوض آور تابناکله خاک و افلاکی بتون فیضله ملیان ایتدک
 خلییدن منہما قلمش اولان دینک درود یوارنی اعمارلہ بنیان ایتدک
 یک اساس اوزرہ اولور چونکہ بودین اسلام انی تحکیمله باطلاری ویران ایتدک
 شب معراج شریفکده چیقوب افلاکہ نیجه اسرار و عجائباری سیران ایتدک
 سویلشوب ہمدخی منان کریم ایلہ کلام وصلت ورؤیتند شکر فراوان ایتدک
 ینہ نازل اولہرق روی زمینہ تکرار ویردیکی حکمنی ہرکسرہ اعلان ایتدک
 مکہ دن ہجرت ایدوب حکمتہ منی برآن حسرت روی شریفک ایلہ کریان ایتدک
 داخل باب مدینہ اولہرق بالا جلال قلب انصار کرامی ہمہ شادان ایتدک
 شویله کیم شادی محبت ایلہ دلشاد قلوب یوزلرین فرط مباهات ایلہ خندان ایتدک
 مکہ فی فتحلہ تکرار بیور و بدہ عودت دولت وصلت پاکک ایلہ کامران ایتدک
 ذات ذوالفیضکہ انزال اولنان فرقانی او قودوب بعضاری حافظ قرآن ایتدک
 ایلوب امرلہ نین او خدانک تبلیغ قوللرک خیلولرین قابل فرمان ایتدک
 ایتدروب نصیحتلہ عابدہ ہب ترک سوا بوندہ باآہ و این عاشق یزدان ایتدک
 اچہرق دیدہ قلبن نیجه اعمای دلاک جانب لوحہ قدر چشمنی نکران ایتدک
 آلدیروب کافہ ارباب صلاقی ابدست قطرہ آبی ایلہ کشتہ نیران ایتدک
 نیجه محسودلری تخلصلہ شادان قلوب نیجه حاسدلری خسراتلہ نالان ایتدک
 حاصلی جنت ایدوب روی زمینی مطلق مغرب و مشرق رشک کردہ رضوان ایتدک
 وعد و تبشیرکله فوزی تأمین بیوروب
 مددک سرعتنہ کوکلنی جویان ایتدک

عالمی انوار دیدارکله پر نور ایلدک عن فیض مولد پاککله مبرور ایلدک
 قلب و قالہ کما اولدی بر زمان توحید حق شرق و غربدہ سن انی دلارده مذکور ایلدک
 کفر اہل ارضلہ ناشاد ایکن اہل سما اول بلای رفعلہ دلشاد و مسرور ایلدک
 فأس طغیان ایلہ ویران اولمشیکن کاخ دین دست توحید الہی ایلہ معمور ایلدک
 کعبہ علیا ایدردی جور فجار دن اینین طرد ایدوب فجاری اندن دور و مہجور ایلدک
 کل حزب اقتضا سنجہ عدو فرحان ایکن قلع ایدوب بنیادی ناکام و مکدور ایلدک
 یارسول اللہ فوزی بشدہ کہ امداد ایدوب
 مشکل و دشوار لرین ہب حل و میسور ایلدک

ایندی خاک قدمک چمنه سرمه افلاک یوز سوروب پایکه تعظیقه قالدی املاک
 نور دیدار شریفکه منور اوله رق فلک هرکوشه سی اولدی سراسر تابناک
 باتحیر دیدیلر جله سر و شان اول شب کورمده وجه محمد کی برطلت پاک
 چونکه ذاتک اوکیجه سوی سپهره کیتدک هر طرفدن لبارض اولدی تأسف ایله چاک
 فوزی یه ایله دو عالمده مدد لطفکه

اولیه تاکه سری حزنله پاسیده خاک

شوق معراج شریفک ایله دونمده فلک روضه پاککه یوز سورمیه اینمده ملک
 صد هزار جنت عدنه دکشیز روضه ک روضه پاک رسول جنته بکزر نه دیمک
 صامسون کیسه کتورمن همه مخلوق صلوات چونکه هر بار صلوات اوزره سما ایله سمک
 روحی لذت بولانه نطق شریفک مطلق اولدی شربتده شکر همدخی نعمته نمک
 کل کلزار جالکدن ایدن شمه نیم استیز دولت دنیا دخی ایچمکه یمک
 سنکه محبوب خداسین سکا عاشق اولانه صدق و خواهش ایله بیگ جانی ترک ایتمه کرک

فوزی چون نام محمدله مسمی اولدک

بیله سین درکه مولاده قبول اولدی دلک

ایتیکم سائلا قلت السلام علیک قصدتکم مائلا قلت السلام علیک
 ماجئتکم خائباً عن مقصودی ابداً بل جئتکم نائلاً قلت السلام علیک
 یا ملجأ الامم یا معدن الکرم قدرمتکم جائلاً قلت السلام علیک
 هذا العید یرید منک رؤیتکم لاتنصبوا حائلاً قلت السلام علیک
 ومن اتی بابکم قد نال مقصده فلم اکن زائلاً قلت السلام علیک
 وکلما جاءنی من بابکم کرماً وجدته طائلاً قلت السلام علیک

فوزیکم عاجز عن دفع مفسده

لاترسلو صائلاً قلت السلام علیک

حرف اللام

عید اکبر کلدی شادان اول کوکل وقت خرم کلدی خندان اول کوکل
 مولد پاک رسولدر چون کلان شکر ایدوب الحمد کویان اول کوکل
 کلشنی عشقنده بلبل وش اناک هر سحر وقتنده نالان اول کوکل
 جله دنخواهک عطا ایلر خدا لطف حقدن کام جویان اول کوکل
 سایه سنده اورسالت شاهینک نائل الطاف منان اول کوکل
 اتباعک وار ایسه یغمیره تالی ایات قرآن اول کوکل

فوزی آسا اوله ناسی برزمان

یاددار نام سبجان اول کوکل

اشبوشب معراج پاک اولدی سهایه ای کوکل دولت عظمای ویرندی مصطفایه ای کوکل
چونکه جبریل امین نازل اولوب ده بوکیجه دعوت ایتدی اول رسولی تاعالیه ای کوکل
دوست یزدان دعوت مناله عرشه واروب امتیحو عرضحال صوندی خدایه ای کوکل
اول مه تابان معراج نائل دخواه اولوب مظهر اولدی جانب حقندن عطایه ای کوکل
دولت استرسک دوام ایت بزم معراجیه اوله محتاج سایه مرغ همایه ای کوکل
کامیاب اولیق دیلرسک کنز عالیدن مدام صدصلاصت عرض ایله روح مجتبیایه ای کوکل
فوزی اسماظمت داریندن استرسک خلاصی

اقتباسله طوت یوزک نور الهدایه ای کوکل

چون اولوب پیدتر کندن شاه ازهار اولدی کل بوی خویکندن الوب خوشبوی انوار اولدی کل
ذات پاککله همیشه بولدی پیرایش جهان اولسبیدن درکه زینت بخش کلزار اولدی کل
یا حبیب الله جنابک اولدی معشوق خدا یا عجبمی دینسه روح بلبل زار اولدی کل
چون سحرلرده ایدردک ذکر حق و ترک خواب اولجهتدن برک کشای وقت اسحار اولدی کل
فوزیا ترک ایتدیکندن ماسوایی دوست حق

کرچه خوشبودر ولکن باغده بی بار اولدی کل

غرقه خوی کبود شد ز خجالت سنبیل سرخ رنگ شدز حیا یکسر هر جامه کل
روز و شب اشک فراق ریزشود از دیده زان سبب ناله کند تا بصباح هر بلبل
چونکه محبوب خدا شد او محمد عربی شده در اول و آخر شه شاهان رسل
حاجت مرشد دیگر نشود دامت را زانکه پیغمبر ذیشان کشاد خیر سبیل
هرکه از جام می عشق محمد نوشید دل اورانشود حاجت نوشیدن مل
هرکه را کب شده براسب شریعت هر بار میشود آب و هوادر همه راهش دلایل

چونکه آن اسم محمد بتوانم شد فوزی

ز کسی هیچ نرسد اول و آخر بتو ذل

یا ایها القلب لی بشرک بالافل فانه قداتی مامن فی الازل
آن الکریم الذی یجود من کنزه اعطاک من عنده ما کنت ذا امل
فسوف یأتون من طریق تهنیة الناس من اجل ما اعطیت من خول
وذاک من شرف النبی قد و صلا اذ حضت فی نعمته بهمة الکسل
توسلاً باسمه الشریف معتقدا بانه سبب لوصول الغفل

افل نشاطه کلک

خول نعمت

غفل چوق مال و نعمت

وانه رحمة الرحان بالعم
يا افضل الخلق يا حبيب خالقنا
فكيف لا يذكر اللسان مدحتك
فالقلب لي كلما اغم في محن
وكما باشر التنظيم للدرر
يارب اسلك بي في وسط منهجه
ولا تفرقني من سير شرعته
فان من اعرضنا عن تبع ملتته
اذ من تشوش بالفساد ظاهره
و من تلتطخ بالفجور قلبه
يارب صل مع السلام بالابد
وهو الذي قد دنى من ذات مرسله
وكما اخبر الاقوام من خبر
فكيف قامت على مهتان رتبته
وهو الذي اكرم المرام طالبه
وهو الذي وعد اليتامى من كرم
وهو الذي قد اتى في ارض مصطدم
وكان يغزو على الاعداء بالجلم
وخوفه كان من اغضاب خالقه

يا شافعي قل لمن يجود بالنعيم
يارب جد عبدك الفوزى بالبلبل

حرف الميم

اي شه كشور والاي شفاعت بيله
يك بيوكدر كنهم جرم جسم كنهم
رجت رب قدیر کرچه كثير در لكن
سمت عاصي به هبوب ايلز ايمش باد كرم
فرط اندوهی اليه یأسه قریبدر كوكم
روز وشب منتظر راه سرور در چشم
نه اولور حالم عجب روز قیامت بيله
اولنورمی عجیبا عفو وعنايت بيله
بی شمار بنده اولان جرم وقباحت بيله
اسدیمی سوعیه اول ریح سعادت بيله
یتیشورمی اكا بریك بشارت بيله
کلدیمی پیشنه بررمن وشارت بيله

شمل برشی عام و
شامل اولی

زجل نشاط

زجل نشاط

الابل ثقلت

الاسل مضراق

الاصل تعفن الماء

الاكل آشمنق

الاول سبق وتقدم

الاهل انس

البلبل بيتان

البلبل ناكسلك

البلبل نعم يعني اود

البطل شجاعت

الفل مال غنيمت

البلبل خوف

البلبل فوز وظفر

اولدی بوفوزیء ناچار مدد جوستندن

روضه که واردی ایا بوضاعت بیله

یارسول الله نصیب ایتسه بکارب الانام
بومرادی استرم درگاه حقندن دائماً
بودعای مستجاب ایتسون خدای ذوالکرم
بنده یوقدر قابلیت بو حصول مقصده
هر جهندن عین نقصاندر جمیع طاعتم
حال قلبم یأس واندوهله دکر کون اولمه ده
زنده ایلر نیم نگاهک مرده صد ساله یی
چون مقام پاک محمود ذاتکه تختص اولوب
هم جنابکدر دو عالمده امام المرسلین
خائب اولمز خاکیاکیکه توسل ایلان
فوزی ده دلشاد اولوردی خیلیدن اما که او

برقصوردر ایتیمور طاعانده او یله اهتمام

اولدی چون مخزن ایمان کوکلم
عاشق دوست خدادار بی شک
بیله هم حکمتن ای رحمت حق
ایله بر کره شفاعتله نگاه
تابکی بویلجه افغان ایلر
قل امان نار حسودی اطفأ
یانچیون اولمه ده ویران کوکلم
یانچیون اولمه ده کریان کوکلم
روزو شب اولمه ده نالان کوکلم
تا که یکبار اوله شادان کوکلم
ایت ترجم کوله خندان کوکلم
بعدزین اولیه سوزان کوکلم

فوزی برکون اولور اباد چونکه

اولدی پر علمه عرفان کوکلم

یارسول الله ترا ازجان ودل امت شدم
نیت عجب کر خواهش شادم کنم چون این کدا
دائماً درباب حق باتو تسل کرده ام
روزو شب نام محمد کرده ام ذکر زبان
کن ترجم فوزی رایا رحمة للعالمین

چونکه از جور حسودان شاکی غمت شدم

یامعجی اسکتی عن شکوة الالم یامقاتی اکفی عن مرجة بدم

فانه قد مضى ما بان من اسفى
ان الكريم الذى عمت خزائنه
ماجاب ذلك لى اهليتى ابدا
فان همته للقاف قاعة
وهو الذى صعد السماء مرتقيا
وهو الذى هجر الاوطان قاطبة
وشم عاد الى الاوطان مع شرف
وهو الذى نور الاكوان طلقة
وهو الذى سبقت له النبوة فى
ومن خصائص هذا النوران له
وهو الذى اسكتت ذا النطق هيئته
وهو الذى لم يكن لنفسه غضب
وما مشى احده خلاف سيرته
وشرعه حاكم بالعدل والسدد
اتزه التابعون فى شريعته
ومن تدوء من امراض باطنه
ما جاسر القوم فى انكار حكمتها
من كان قد سبقت له السعادة قد
فكيف لا وهو الحبل المتين لنا
يارب صل وسلم دائما ابدا
وهو الشفيق لنا فى يوم قارعة
لجل انجائنا من زلة القدم

يارب التجأ الفوزى فى باب
لان تفرحه فى باب ذى الكرم

حرف النون

بركناهم قيل شفاعة يارسول الله بن
ذات پا ككدر شفيع المذنبين روز جزا
چونكه بويله دلسياهم روسياهم سال وماه
منفعت انجق شفاعتدن كلور اول كون بكا
بن كى يوق بر كناهكار عالم امچره زيرا كيم
هب شفاعة صوجلويه ضرب مثلد سويلنور
پر تباهم قيل عنايت يارسول الله بن
ايلرم عرض ضراعت يارسول الله بن
نيلرم روز قيامت يارسول الله بن
چونكه ايتدم چوق خسارت يارسول الله بن
ايلدم جرمه جسارت يارسول الله بن
ايشته اول اهل قباحت يارسول الله بن

حزم ضيق نفس اولق
حشم غضب
الحطم اياقده علت

ربم چاير لفلر

دقم ضرر وزيان
ازم طور طوب
معقود اولق

دو جهاننده فوزینک کاری سکا یلوارمه در

استرم البت صحابت یار رسول الله بن

سنک رخسار جنت بویکه عاشق کل کلشن
حیب الله رسول الله نبی الله جنا بکدر
که یکبار بوز بانم یاد ایدرسه نام پرفیضک
کوکل مادام سکا امتلکمله اقتحار ایلر
عجبمی روضه پر نور که رومال اولورسم بن
همیشه فوزی آساب لطفکدر پنا کاهم

سنک سایه کده اکداردن اوله ازاد بوجان وتن

یار رسول الله کوکل دوچار حرمان اولسون
چون شفاعت دو قسمدر دینوی و اخروی
آتش حساد دلسوز در بو عالمده امان
بوغریبک دوشمنی چوقدر نه حکمت بیلزم
بریاننده دیو ملعون کوشش اغوا ایدر
امر قرآنه اطاعتده قصورم بی شمار
یاندی دل والله بالله چور حساددن امان
بودعام که هر حسودم قهر قهاره دوشوب
منجسف اولسون همیشه مهزوماهی طاهی
استمز چونکه او حاسد شادی و خندانلغم
سی ایدرکیم کلشن کام کشاد اولیه
هم درخت بختمک بر برک و بارین استمز
دامن ناموسمی تلویته سعی ایتمکده در
حاصلی نا کاملغم استر حسود بد منش
علم و فضل کتم ایدوب هب عسکین اخبار ایلان
هر عیوبم کشف و اعلان ایلوب ستر ایتین
قصر قلبم زینت تصدیقله آرسته در
کر چه جرمم پک جسمدر انجه روز آخرت
اشبو جسم لاغرم محروق نیران اولسون

یأسله مستغرق عیان احزان اولسون
ای شفیع دو جهاننده دل پریشان اولسون
بوضعیف ترامتک اول ناره سوزان اولسون
قیل صحابت تا که هیچ مغلوب دوشمان اولسون
اول نکهبان تادرون مقتون شیطان اولسون
قیل شفاعت امتک مغضوب قرآن اولسون
حققرنده هر دعای محدود یزدان اولسون
هر جهتدن دردناک اولسون ده درمان اولسون
شویله کیم عالمده دیکر کره رخشان اولسون
کندوسی کریان اولوب تکرار سخندان اولسون
کندینک هیچ بلبل کامی سبقخوان اولسون
غرس امالی انک هیچ سروسامان اولسون
کندوسی بدنام اولوبده پاک دامن اولسون
اول حسود عالمده کنده شاد و کامران اولسون
بعدزین منفور اولوب مقبول سلطان اولسون
دائما رسوا اولوب هر عیبی پنهان اولسون
صوک نفسده الامان محروم ایمان اولسون
اشبو جسم لاغرم محروق نیران اولسون

یا حیب الله دخیلک دستگیر اول فوزی یه

هده دوشمانله افتان خذلان اولسون

سنگ دوستك همیشه یا حبیب الله اولور ممنون
 از لدن تاجالک چونکه معشوق الهی در
 کل کاشن جبینکدن دوشن قطره عرقنددر
 قرار عندلیب اولمز او حکمتدن دیگر جاده
 سلامت یاب اولور فلک وجودی دوستک هرگاه
 جهانده هرکه اولمش شرعکه تابع اودر عاقل
 همیشه پنجه قهر الهی ده اولور اعداک
 صانوری منکران اشبو خبر غیر محققدر
 محب ذات پاککدر دروندن امتک فوزی

صانورسم یا نبی الله بر اقرسین انی محزون

یا حبیب الله دینورسه کیم سیهکار ایشته بن
 یا نبی الله شفاعت قیلغه روز قیام
 واقعا مستغرق عمان عصیان اولشم
 قلما مقله عیبدن خالی محلم ذره و آر
 اولنور توبیخ و آز ارجر مانده دائما
 ذنب مذنب چاره سز قور مذنبی دارینده
 حاصلی جرم و معاصی جسمه اولمش محیط
 چونکه عصیاندر ایدن احراق در روز محن
 اولکه ویران دلرک تعمیرینه سعی ایلوب

ایستنورسه فوزی آسار نیاز مندجک که اول

نعت کویک اوله مثل بلبل زار ایشته بن

حرف الواو

یا حبیب الله اگرچه اولشم عصیانخو
 هر نه فرمان ایلدکسه اعتقاد ایشدم اکا
 راه شرعکه اگر برخار کوررسه نفس بد
 بولدم والله شرع وسنتکده برخلل
 جهله نسبتله اندک تر اولان بوعلی بن
 حضرت قرآن اعظم حکمنه منقاد اولوب

قطع امید ایتیموبده اولشم غفر آنجو
 سنت و شرعه مخالف ایتیم اصلا کفت و کو
 وردکلا روش اولوب اول خاری قوقدم مشکبو
 ایلش چون حق تدقیق شرع پاکک موغو
 صرفله نشر ایلدم احکام شرعک سوبسو
 حاشا لله ایتیم عمرمده هیچ اعراض رو

یا رسول الله سیاهلق واریوزنده فوزینک

لطف ایدوبده سنانی آب شفاعت ایله یو

ایلدک فرمان یزنی بی اعلان سو بسو
شمش تبلیغ شرق و غربی ایتدیکندن پرضیا
نور عرفان ایله تابان قیلدیغکدن قلبلری
یا رسول الله افندمدن دیگر یوق ملتجم
سن شفاعت ایتمینجه پک یماندر حالز
دست روحانی امدادک اوزات بوامته
تا که اولدی منتشر احکام قرآن سو بسو
بی مرا عالمده رخشان اولدی ایمان سو بسو
اولدی ذکر هر لسان توحیدر جان سو بسو
یا محمد در زبانک ویردی هر آن سو بسو
لطفکه محتاجدر البت جن وانسان سو بسو
چون غلو ایتکده در ارباب طغیان سو بسو

قیل ترجمه تصاحب فوزی ناچار که

تابکام ایتسون درون لطف منان سو بسو

خواصک پیشواسی بر امام المر سلیندر بو
سرارباب ایمانه جناح دار جایتدر
محمد نامیدر قرآنده احد درهم انجلیده
همه موجوده سابقدر وجود انوری زیر
حضور حضرت حقده شفیع المذنبیندر بو
که دارینده خیر خواه جمیع المؤمنیندر بو
حقیقت بهترین اولین و آخریندر بو
عدمده باعث هست وجود عالمیندر بو

شفیعکدن امید قطع ایتمه فوزی چونکه محشرده

مقام پاک مجوده امان الخائنیندر بو

دو عالم پادشاهی حق محمد مصطفادر بو
شب معراج زمیندن آسمانه تاعروج ایدوب
دومهر و ماهه پرتو بخش اولوب نور جیینندن
مبارک نام پاکی یاد اولندجه لسانلرده
کمال شوقله کوشایت شونت پا کنی یا هو
جال اللهی رؤیت ایلیان دوست خدادراو
جهانک هر شب و روزین منور قیلدی اولمهر و
طولربیل یمن و اقبال و فیوض و نور ایله هر سو

همیشه قیل توسل فوزیا نام محمدله

که قالمز نامراد اندن اولنلر بر دم احسانجو

باری رؤیاده جالک کورسه چشم روبرو
یا حبیب الله تجلی ایلسکده بنده که
آه دیو انکده دست بسته طوره یدم بر کره
نفس و شیطان دائم ایتکده خصومت قلبه
مقبس اولسه انکله جسم و جانم روبرو
یاده السک پاک لسانکله بواسم روبرو
نوره مستغرق اولوردی اصل و رسم روبرو
هیبتک ابکم قیلردی جمله خصم روبرو

فوزی ایلر حاسدنن عرض شکوی بابکه

محضر پاککده اولسون فصل و جسم روبرو

حرف الهاء

عجبمی افتخار ایتسم ایا فخر رسل هرگاه که قول یتدی درو آلامی پا ککده بنی الله
حضور کده شه دوران بیله بر عبد مکتدر که ذاتکدر شهنشاهان اکوان اوزره عالی شاه
نه دولتدر قبول اولسه قبول کده قوللغه بر قول بولمز چونکه دارینده دها بوندن بیوک بر جاه
شفاعتله عنایت ذاتکه خاصدر دو عالمده سنک باب شریفکدن دکر یوقدر اولودرگاه
سنی خلاق بیچون او یله بر نور یرانش کیم جالکدر بلا شبهه منور ساز مهر و ماه
سنک شرع شریفکدر صراط مستقیم انجق که اولمز دامن شرعک طوتان دارینده کمره
محمد دیندی مادام نامکه فوزی بو عالمده

دو عالمده محمد سایه سنده ایلز سین آه

جالک مشعل نور جهاندر یار رسول الله جینک کلبن باغ جناندر یار رسول الله
اولور ازاده نیران وار انلر آستانیکه که درگاهکدر امن واماندر یار رسول الله
دو عالمده سهندشاه رسل ذات شریفکدر بونزد مؤمنانده بی کانددر یار رسول الله
سنی تصدیق ایدن بولدی سلامت ناردوز خدن ولی منکرلرک حالی یماندر یار رسول الله
جنا بکدن نیازی فوزینک امداد شرعکدر

که بو وقت ضعیف آخر زماندر یار رسول الله

کنا هکارم شفاعت قیل دخیلک یار رسول الله نیازمدر عنایت قیل دخیلک یار رسول الله
غم وهم باله استیلا یدرسه حال بو اور اشکال غم وهمدن جایق قیل دخیلک یار رسول الله
اودیو ونفس اماره دمام ایتمه ده اغوا عدولردن صیانت قیل دخیلک یار رسول الله
شفیع دستکیرم هم مدد کارم افندمدر دو عالمده صحابت قیل دخیلک یار رسول الله
صحیحاً مذنب و مجرم دینلسه حقمه چسبان ولی عفو جنایت قیل دخیلک یار رسول الله
عباد الله ذاتک هادی سوی سلامتدر بکا بخش سلامت قیل دخیلک یار رسول الله

کریم ابن کریم ابن کریمک دیر سکا فوزی

اکا سنده کرامت قیل دخیلک یار رسول الله

ختم بولدی جنابکده رسالت یار رسول الله خصصدر سکا عظما شفاعت یار رسول الله
مقامکدر مقام پاک محمود چونکه ذاتکدر شفیع اعظم روز قیامت یار رسول الله
نذیر المجرمین همده بشیر المؤمنین سندسین و یرلدی ذاتکه زیر بشارت یار رسول الله
صراط مستقیم هادی اولمش نطق پاکیزهک همیشه حال و قالکدر هدایت یار رسول الله
ایکی عالمده الطافکار ار باب حوایجسک که جزأ طینتک لطف و عنایت یار رسول الله
کریم ابن کریمک همدخی بیت کرمدنسک سکا خاصدر کرملرله کرامت یار رسول الله

سنگ حقه که دینسه اول عالم سزا و آر در
و هم تکرار دینسه آخر عالم مناسب در
نجاتین استین کیرسون شریعت حصنه زیر
بزی مجرم دیو طر دایمه باب عفو و لطف کدن
اگر لطفاً تصاحب ایلز سک حال اولور دشوار
همه جور و جفال ردن حایت قیل بزی زیر
اسف اندر اسف شو حاله کیم بو وقت آخرده
و همده کونبکون مزداد اولوب حال ضلال خلقده
عبادتده متانت صاحبیدر نائل جنت
بنم عندمده هر حال و مقام غیر مقبولدر
نصل خوف ایتیم بن کثرت جرم و معاصیدن
نهایت کنندی جرم مدن و خلقک اجتناسارندن
جنابک منع خیراته حسدن ایلدک خذیر
انکچون غیر تکلله لطفکه احسانکه هر بار

امان عفو ایله فوزینک قصور بن کتب نمکده

که یوقدر نظم و نثرنده بلا غت یار رسول الله

امان ثم الاماندر هر مقام یار رسول الله
کناهمدر سبب اندوهنه بوقلب نا کامک
بوعاجز اشبو عالمده اورتبه پر ذنوبیم که
معاصی اولدیفندن دوشمه بار کران هر آن
رجام اولدرکه الله و رسول الله بن بشقه
شفاعت ایلسک بردفعه حقه بنده بنی ایلر
سنگ هیچ بر نیازک رد اولمز باب مولاده
بنم دستمده یوقدر بر سند یا وار مدن عیری
انکچون دو جهانده باب منانده افندم هب

اصل اقوی رجاسی فوزی ناچارکک بوکیم

بنی ترک ایله روز زوالم یار رسول الله

حرف الیاء

جسم و جانک بر کیجه افلاکی سیران ایلدی حسن وجهک اول کیجه املاکی حیزان ایلدی

چون ملائک آرزوایلردی رویک کورمه
واقعا تسبیح کونا کون ایدردی هرملک
کرچه بافرمان حق دوار اولوردی هرفلک
چشم پاکک رؤیة الهی دیلردی خیلی دن
سرفرازدر امتک بوامتيازکله سنک
یارسول الله براقه فوزی باحزن دل

چون کنهکار در ولی تصدیق وایمان ایلدی
یارسول الله جنابک عالمک بردانه سی
شمع حسنک مهر و ماهه پرتوافزادرمدام
هیچ عمارت یاب اولز شیء دیگرله کوکل
سنت وشرع شریفک ظاهرک تنویریدر
فوزی بیگانه دن عد اتمه اصلا الامان
چونکه والله دکلدر بابکک بیگانه سی

یارسول الله سودی صدقله جانم سنی
انجه سندسین پادشاه اعظم جمع رسل
یا جیبی یا محمد در خطاب حق سکا
اولسه قربان انس و جنک جانی چسباندرسکا
چون بزه احسان بیوردی ذات منانم سنی
دو جهانده چون خداشاه قیلدی سلطانم سنی
سو ممک ممکنمیدر بوقلب نالانم سنی
چونکه سودی اول جناب پاک جانانم سنی
فوزی آسا مذنبم کرچه ولکن دائما

آرزوایلر افندم قلب سوزانم سنی
یا امین الله امین قیل نار سوزاندن بنی
صوک نفسده روضه پاک کدن ایت عطف نگاه
ایله تخلیص یا حبیب الله همیشه رحمایدوب
حزن واندوه مانع جمعیت خاطر اولور
الامان محفوظ بیور هر درلو اخزاندن بنی
فوزی آساین طوتندم دامن احسانکه
ایله انجا هر زمان ارباب عدواندن بنی

ایلدی صدق درونله سکا ایمان فوزی
صبح و شام نعت شریفکله توسلده اولوب
باب مولاده شفاعت طلیله هر بار
یا عجبمی اوله رق سایه فیضکده بکام
هم صلات ایله سلام اتمده هر آن فوزی
باتسئل کرم و لطفکی جو یان فوزی
یا محمد دیهرک نامکی کویان فوزی
روز و شب حقه ایده شکر فراوان فوزی

الامان ای شه اقلیم شفاعت کرم ایت
 یتر ارتق که حسودی انی اغلتدی یازق
 زیر وبلائی جهانده کوره من کسه بعید
 حسن ظنم سکا ای رحمت عالم بوکیم
 باترحم بیوررسین که اولوب شاددرون
 نیجه برنار حسودانه یانه بیچاره
 چاه بهتانه دوشر بعض زمان اول افقر
 اکاصد بغضله دوشمانلری ایتمکه اذا
 اتمیوب کسه یه محتاج انی منان غنی
 چکیمیه هیچ صعوبت همه کارنده مدام
 حفظ ایدوب نفس و هوادن انی یزدان حفیظ
 شوق وشادیلله عباداته موفق اوله رق
 پنجه فقر و کداییدن اولوب آزاده
 قلبی چون ایلدی ایمان سکاهم اللهه
 اولیوب قبری چه نار و عذاب و توبخ
 همدخی روز جزاده اوله معتوق خدا
 مؤمنین جنت اعلایه دخول ایتدکده
 بو توسل اوله مقبول الهی زیر

یازدی نعت شرف افزا ایلله دیوان فوزی

﴿ ابتدای قطعات ﴾

سنده الماع ایتدی نور قدرتین ذات آله اولسبیدن سندن ایلر اقباسی مهر و مآه
 کل جالک منظر حق یا حبیب الله سنک شوق دیدارکله بلبل هر سحرگاه ایلر آه
 ﴿ قطعه ﴾

اگر اعدایه غالب اولمق استرسک بو عالمده دودوستکده اوله مسلول شریعت سینی هر دمده
 شریعت مطلقا تمیز ایدر هر حق باطلدن براماز کافه احکامی اولیله زیر مبهده
 ﴿ قطعه ﴾

بندی فلک پاک سبحان الذی یه اول رسول مسجد اقصی یه بولدی مکه دن در آن وصول
 قاب قوسین موجب نبه عرش اعلایه حقیقوب بی مکان و بی زمانی کوردی باحرق اصول
 ﴿ قطعه ﴾

شمه بوی جبینک بولنور هر کله اثر نطق شریفک طویلور بلبلده

معدن حلم و حیا سین اکا هیچ شبهه می وار نیم اثر کوک تره با عمق کور یلور سنبلده

﴿ قطعه ﴾

تختگاه ارضده واردر چار وزیرانک سنک نامی بو بکر و عمر عثمان علیدر بونلرک
چون وزارتله خلافت اولدی مختص دور دینه خامسی اصلا جهانیه کلامشدر انلرک

﴿ قطعه ﴾

سایه پاکده اولدی جبرئیل قطب فلک همده میکائیل واسرافیل در اشراف ملک
اسمانده عزرائیل چار وزیرانک بودورت اوله حاصل یمن پاکیه بودوردک هر دلک

﴿ قطعه ﴾

شرق و غربی ظلم و ظلمت دیدی اشبو عالمک راه راستی غائب اولمشدی بونسل آدمک
بدر وجهیک عالمی پر نور قیلدی شول زمان کیم باصلدی زیر امضای رسالت خاتمک

﴿ قطعه ﴾

یا رسول الله انی کنت عبدا عاجزا کیف لا ابکی فصرت للعصای حائزا
فالتجأت سیدی فی باب احسانکم لایکن بینی و بینک جرم نفسی حاجزا

﴿ قطعه ﴾

ذنوب بی شمار دارم شفاعت یا رسول الله عیوب بی کنار دارم شفاعت یا رسول الله
مرا تخلص بفرما از عموم خوف و اندوه که دو شمان چو مار دارم شفاعت یا رسول الله

﴿ قطعه ﴾

اشرف اسمای پاک کدر محمد مصطفی اکا نسبتله ایکنجی اولدی اجد مجتبی
هر برینک کرچه ذاتکدر مسماسی ولی ایلدی اولکیسیله یاد قرآنده خیدا

﴿ قطعه ﴾

محمد سین که افلاکده ملائک مدحکی سوبار واجد سین که قلبکله لسانک حقه جدایلر
سنی مادام که سومش یا حبیب الله جناب حق زمین و آسمانده خلق سنی سوعزده یانیلر

﴿ قطعه ﴾

ریاح هب روضه که طوغری وزاندر یا رسول الله میاه عالم اول سویه رواندر یا رسول الله
اوجانبدن هبوب ایتدکجه اول باد صبا هرگاه دماغ جانیه خوشبو یک رساندر یا رسول الله

﴿ قطعه ﴾

خالق النور نور یکی خلق اتمیددی بتدا ظلمت کتمانده قالمشدی وجود بی انتها
چون سنکچون خلق اولندی حله موجود جهان باعث جلوه وجود سین یا محمد مصطفی

﴿ قطعه ﴾

سنت و شرعک اداده پر قصورم پر قصور اولسبیدن یا رسول الله درونم پر فتور

لطف ایدوب بر کره قلسک بنده که عطف نکاه قلب تاریک بدر عالموش اولوردی عین نور

﴿ قطعه ﴾

سحرده دقت ایشدم بلبله دیریا محمد آه جنابك چونكه محبوب خدا سین یار رسول الله
سکا بن امت اولدمده ینه شکرین ادا ایتم نهایت قوش قدر حیثیم یوقدر بنم ایواہ

﴿ قطعه ﴾

سنک عشقکله هر لیل ونهار دوار اولور افلاک همیشه روضه تابناککه زوار اولور املاک
عجبیمی شوقله رومال اولور سه پایکه جبریل که محبوب خدا سین سن دینلدی شانکه لولاک

﴿ قطعه ﴾

طواف کعبه دنصکره واروبده روضه پاکه یوزم سوزسم ایرشدرسم ندای سوی افلاک
دیسیم که یار رسول الله شفاعت قیل بوبدکاره ایشدرسم بوصوقی تاسماده جله املاک

﴿ قطعه ﴾

برکناهار امتک یوق بن کبی هیچ آه واه سن شفاعت ایلز سنک حال یماندر واه واه
مرحمت ایلله شفاعت قیل دخیلک فوزی یه چون شفیع المذنبین قیلدی سنی ذات آله

﴿ قطعه ﴾

سنک شانک کنه کارامته لطفاً شفاعتدر وبولطفک اساعت قارشوسنده برعنایتدر
دخیلک یار رسول الله شفاعتله بزنی شادایت بزم افغانلر زبرا همان جرم وقباحت در

﴿ قطعه ﴾

کراندر بار عصیانم که باق قدم کان ایتدی نه دوشماندر شونقسم که بنم حالم مان ایتدی
شفیع اعظم انجق ندار جدر که باق لطفاً بنی تخلیص ایدوبده داخل دارالامان ایتدی

﴿ قطعه ﴾

سوره والنجم تصدیق ایلدی هر قالکی سوره یس تحسین ایلدی هر حالکی
حزن قلبک دفع ایچون حضرت رب غیور سوره کوثرله تطیب قیلدی لطفاً بالکی

﴿ قطعه ﴾

سنک عشقک جمیع درده درمان یار رسول الله مصدقدر بونی هب اهل ایمان یار رسول الله
اگرچه پرکناهم انجی عشقک وارد رومده بنی دلشاد ایده اول رب منان یار رسول الله

﴿ قطعه ﴾

سکا قالدی بنم اصلاح حالم یار رسول الله که ناسازدر جمیع حال وقالم یار رسول الله
دوعالمده تصاحب ایلز سنک کر بو ناچاره بنی رسوا ایدر جله وبالم یار رسول الله

﴿ قطعه ﴾

حیییت ایاہ شاه رسالت نبوت همدخی عظما شفاعت

سخاوتله سماحتله شجاعت جمعیسی بولدی ذاتکده نهایت

﴿ قطعه ﴾

کلان الحی سکا روح الامین در کلان فرمان ده قرآن مبین در
اول الحی ایله فرمان کوندران ذات جناب مالک الملك المبین در

﴿ قطعه ﴾

بومدحیهم بکا حصن الحصین در که بمدوحک دری غایت متین در
بنم محفو ظغمده اشتباه یوق حقیظم چونکه مولای معین در

﴿ قطعه ﴾

کاتب اولسه انس وجنیه سروش آسمان هفت دریا حبر اولسه کلک اشجار جهان
ایتسه لرعت رسولک ضبط و تحریرین مراد یازمدن معشارعشرین هب قالورلر عاجزان

﴿ مفردات ﴾

کوره چشمک جمال الهی مرأة محمدن ایره جسمک وصال اللهه مرقة محمدن

﴿ مفرد ﴾

بنم حالم پریشاندر عنایت یار رسول الله کوکل سوزان ونالاندر عنایت یار رسول اب

﴿ مفرد ﴾

رسالت تختک شاه کر مکاری محمددر شفاعت ملکک عالی حکمداری محمددر

﴿ مفرد ﴾

یارین محشرده خوفم چوق شفاعت یار رسول الله دیگر بردستکیرم یوق شفاعت یار رسول الله

﴿ مفرد ﴾

ذات پا ککدر افندم رجة للعالمین اولسبیدن عامه یه سنسین شفیع المنینین

﴿ مفرد ﴾

اگرچه مذنب ذوتهمت اولدم یار رسول الله ولكن خا کپایه امت اولدم یار رسول الله

﴿ مفرد ﴾

امام الانبیایه اتم الحمد لله بن او یوزدن نائل هر نعمتم الحمد لله بن

﴿ مفرد ﴾

بنم باب محمدن ذکر یوقدر پناکهم بنی قیلدی اکا امت بحمد الله اللهم

﴿ مفرد ﴾

دو جهانده نعت پا ککله توسل ایلدم کائی درگاه عالیکده تسئل ایلدم

﴿ مفرد ﴾

دو عالمده امید قطع ایلیم والله افندمدن بنم یوخسه امیدم منقطعدر کندی کندمدن

﴿ مفرد ﴾

افندیلر افندیسی محمددر افندمدر بیوزمش که بنم فوزی قیومده مستندمدر

﴿ مفرد ﴾

کلامکچرن انتفا خله پایکه اصلا اذا سا که امر علی طه بی کوندرمش خدا

﴿ مفرد ﴾

آخرته کورماکچون امتک اصلا کدور سورة اخلاصی انزال انیش رب غیور

﴿ مفرد ﴾

لسان وقلبه چونکه بی خلاف اقرار وایمان وار یقین وار که احراق انیش اصلا بی برنار

﴿ مفرد ﴾

اولدینک شب اسب سبحان الذی یه سن سورا در عقب اقصایه ایردردی سنی اول بی نیاز

﴿ مفرد ﴾

قلدیگدنصرکه اقصاده ایکی رکعت نماز سوی عرشه قیلدی پزنده سنی اول بی نیاز

﴿ مفرد ﴾

هجوم ایلر غوم آخر زماندر یار رسول الله ولكن در کهک دارالاماندر یار رسول الله

﴿ مفرد ﴾

یار رسول الله نه یوزله رویکه ایدهم نگاه سیم سیاه ایتدی یوزم چونکه بنم چرک کنه

﴿ مفرد ﴾

همیشه در کهک باب الاماندر یار رسول الله بنی حفظ ایت که اطفک بی کاتدر یار رسول الله

﴿ مفرد ﴾

هر عذابدن بابکه ایتدم پناه چونکه سنسین شافع اهل کنه

﴿ مفرد ﴾

هر بلادن بابکه قیلدم پناه چونکه ذاتکدر قیلان دفع تباه

﴿ مفرد ﴾

مطلعک روی زمین ومرتقا کدر آسمان روضه که ایلر صلاة اول خاک و افلاک هر زمان

﴿ مفرد ﴾

روضه پاککه فخر ایلر همیشه بوزمین اولدی معراج شریفکله سموات کامبین

﴿ مفرد ﴾

فرط شوق واشتیاقکله دوز هر دم فلك الصلاة والسلاخواندر شبانروز هر ملک

﴿ مفرد ﴾

جال الهی رؤیت ذاتکه مخصوص عنایتدر بومنصب یاجیب الله نه دولتدر نه دولتدر

﴿ مناجات ﴾

اسم اعظم همدخی اسماء حسنی حرمتی یا الهی قیل قبول بندن بو جزئی خدمتی
احمد و محمود محمد مصطفیٰ انک عشقنه دفع و رفع ایت هم قولکدن جله درد و نکبتی
اشبو نعت پاکی تحریردن بو عبد مذنبک لطفکده احسانکده یول بولمه درهب نیتی
چونکه هر بر قلب مؤمن معتقد در شویله کیم اول رسولک حر متینه مستجابدر دعوتی
اشته بنده نعت پاکیله توسل ایلدم تابکا احسان اولنسون دو جهانک نعمتی
اوله جواد و کریمین سن که یارب العباد جودکه نسبتله ذره در جهانک دولتی
باخصوص طوتم شفیع دارینده بن پیغمبرک اومارم حاصل اولور بو کوکک هر منیتی
الامان هر شر اوله دنیا ده ستمدن بعید هم عذاب رستخیز هم چاه قبرک ظلمتی
حاصلی جله کدوردن ایله محفوظ فوزی

چونکه یارب پک ضعیفدر اول فقیرک بنیتی

اشبو التوسلات الفوزیه فی النعوت النبویه نام دیوان میامن اقتراک ختامنه تاریخدر

بالتسئل روضه پاکه توجه ایلوب با توسل ایلدم ترتیب دیوان شریف
یعنی محبوب خدا نک بعض نعت پاکی ایلدم درج آنده با عون خداوند لطیف
دنیوی و اخروی هر مقصدم عرض ایلدم شاد اوله تا سایه لطفنده بو قلب اسیف
نیم نکه پاکی ایله چونکه اول پیغمبرک سنک جوهر خاک زرهم نور اولور جم کشف
نام پاکیله توسل قیلسدر با صدق دل مرده احیا اولور بینا اولور چشم کفیف
اول شفیع المذنبیه کیم ایدرسه التجا بی خلاف انواع عصیاندن اولور پاک و نظیف
ایشته باق بنده طوتمدن دامن احساننه تاشروردن اوله محفوظ بوتن و جان نحیف
بلبل اساکشن کامده طو توب ورد صلاة روح و راحت شوق و شادی ده بولنسون بوضعیف
چون ختام بولدیسه ترتیبی بتوفیق خدا ضبط تاریخیله خامه اولدی حمد و شکر الیف

کک جوهر دن چیقوب برصوت دیدیکم فوزیا

واصل اولمش روضه پاکه بودیوان منیف

۱۳۰۳

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı Soyadı : Merve ADAM

Doğum Yeri ve Yılı :

Medeni Hâli :

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : SDÜ İlahiyat Fakültesi-2017

Yüksek Lisans Öğrenimi : SDÜ SBE TİB 2017-Halen

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

1-Arapça : Orta Seviye

2-İngilizce : Orta Seviye